

SZÉCHENYI ZSIGMOND

AFRIKAI TÁBORTÜZEK

VADÁSZNAPLÓ-KIVONATOK

1932 1934

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ,
BUDAPEST 1963

HARMADIK kiadás

E könyv egy része "Elefántország" címen 1934-ben már megjelent

A SZERZŐ FELVÉTELEIVEL

széchenyi Zsigmond ,1963

Első fejezet

Régi tábortüzek

Keszthely.1958 telén

Őket szeretném ebben a könyvben megszólaltatni, sok felejthetetlen élményem legmegbízhatóbb i
rőit, leghitelesebb krónikásait. Őkét próbálom visszaidézni, új lángra élesztetni - hajdani va
elhamvadt tábortüzeit!Valamennyi kalandomnak legelső fültanúi voltak, esténként az ő fényük
mában, úgyszólván önekik mondtam el napi beszámolómat. Frissen hazacipelt agyarpárt, bivalysz
at, oroszlánbőrt is az ő lángjuk lobogása ünnepelt, az ő füstjük tömjénezett...

A tábortűz nyugalmas meghittsége kitisztítja, világossá szűri, érthetővé bontja az aznap leza
seményeket. Még azon frissiben, úgyszólván azon melegében pereg le előttünk a letűnt nap képe
úgy érzem, hogy az a kaland, élmény, vagy akár egyszerű esemény is ott, az esti tábortűz fül
tára kovácsolódott valósággá, kristályosodott emlékké, lelkemben ott vert maradandó gyökeret.
tűzrakásnak fényjátékában - legyen az bár magasra hörgő máglya, vagy szerényen sustorgó rözse
kibontakoznak, érvényre jutnak a legfinomabb részletek is. Sok apró mozzanat üti fel fejét,
sok olyan benyomás villan elő, amit a történések gyors egymásutánja elfojtott, amit nem értün
evenni, amit tudatalatti búvóhelyéből csak az aznap esti tábortűz szemlélődő nyugalma tud elő

Ezért akarom, hogy immár huszonöt-harmincéves élményeim tárából most már nem én, hanem akkor
merítsenek. Rajtam már csak az múljon, sikerül-e újralobbantanom a kihűlt zsarátnokot, szólá
nom az elnémult tűzrakások duruzslását? Igyekszem hát sorra járni őket. A mérges sustorgású,

elnyaldosókat, meg a túskegallyat szerény-halkan pattogtatókat. Az élesen csattanó, szikracsó hányó bambuszmáglyákat, meg a homoktenger száraz tevetrágyáját hamvasztó, kesernyés-büdösen z eső áztatta őserdőben füstölgő, csak folytonos fújással életbentarthatókat, meg a szélkorbácsapkodókat, füstöt-pernyét szemembe verdesőket...
Beszéljenek helyettem.

Második fejezet

Elefántország

Budapest, 1934. november

Első afrikai vadásznaplóm, a Csui! megjelenése óta, évente jártam Elefántországban Kenya, Tanka és Uganda vadonságaiban.

Ezúttal is vezettem a Ctuihoz hasonló, részletes naplót, de nem bocsátottam a nyilvánosság elé mert sok benne a már elmondottak ismétlése.

Az olvasó pedig, teljes joggal, újat akar. Újat és lehetőleg minél izgatóbbat. A közönség egyjénos a nagyobbik elvárja attól az afrikai útinaplótól, hogy ne spóroljon a hajmeresztő kalamajkaival, a lépten-nyomon leselkedő halálveszedelemmel. Miféle Afrika-könyv ez - kérdi méltatlankodva, hiszen még a hátam sem borsózik tőle?

Pedig útjaim nem mindennap hoztak szenzációt. Az Afrikavadász, hálísten, hónapszámra is megvált a legkisebb hátborsózás nélkül. Mégsem unja el magát.

Nemcsak vadászni és fényképezni lehet. Van ott egyéb teendő is. Bármikor el lehet gyönyörködni egy hangyaállam csodálatos életében, egy-egy szép madár tarka tollazatában, születő hajnalok csillagásában, búcsúzó alkonyatok fénytengerében. Nem okvetlen szükséges, hogy nap nap után elefántroszlánt kergessen a vadász.

De tegyük fel, hogy a hangya nem érdekli, a madár se tetszik, egyáltalán nincs természetbarát kedvében. Tegyük fel, hogy kétszer is kiolvasta a magával hozott könyveket, és valamennyi gramofonlemezétől megcsömörlött. Hogy sorra vette gyerekkori emlékeit, és külön-külön mementót az életében számottevő hölgyeknek. Hogy még legtávolabbi rokonának is írt képeslapot, levágta ezének, még lábának körmeit is -még akkor sincs oka az elcsüggedésre. Némi jóakarattal mindig megolajozandó puska, egy-egy felvarrásra váró nadrággomb.

Röviden, mi odalent nem panaszkodunk az élet egyhangúságról. Az olvasó viszont, ha a mindennapi apróságot újból feljegyeztem volna, jogosan kifogásolhatná e könyv unalmasságát. Ezt is meg lehet elkerülni azzal, hogy naplóm ezúttal csak kivonatokban közlöm. Azon voltam, hogy kiválasszam az újabb, talán érdekesebb élményeket, és lehetőleg kihagyjam mindazt, amiről már a Csui is szó esett.

Ha pedig, kedves Olvasó, mégis találsz majd ismétléseket - ami nem fog nehezedre esni - tégy úgy, mintha nem vennéd észre.

Harmadik fejezet

CIVILIZÁCIÓMARTA AFRIKA

Nairobi, 1932. november

Nagyot fordult itt a világ, mióta utoljára erre jártam. Nagyot lódult. Akkoriban két szálloda volt mindössze, egyik csendesebb a másiknál, meg egyetlen kopott kis bank.

Azóta három vadonatúj, négyemeletes szálló szökött fel a földszintes épületek bátortalan sora közé jazzbandes, rádiós kaszárnyák - és két hatalmas bankpalota, melyekben márványcsarnokon kívül

van!

Mégpedig jócskán. Mert itt Kelet-Afrikában - bármennyire hihetetlen dolog manapság - még pénz van az embereknek.

Igaz, hogy már itt is nagyban megy a sírás. A szanálások, igény- apasztások, sőt már a csődök az ismeretlen fogalmak, amik harmadéve voltak. Itt is megkezdtek a világszerte emlegett régi jó idők" után való sóhajtozást, itt is megindult a leépítés.

Mindennek ellenére, itt még más világ járja. Jobb világ. Sőt bátran mondhatom, sokkal jobb a otthoni világunknál. S a lépten-nyomon hallatszó sírások inkább csak műsírások. Itt egyelőre lendőségből panaszkodnak az emberek. Annyi a baj, a gond világszerte - gondolják tapintatlanság lenne azt állítani, hogy mi még jól állunk. Európában, Amerikában mindenki tönkremegy, vagy legalábbis menőben van, ott az elszegényedés úgyszólván egyértelmű már a jó gyerekszt találják rólunk mondani, civilizálatlan vademberek vagyunk, nálunk még tönkremenni sem lehet. Ha Afrikában élünk is, azért még tudjuk, mi illik.

Ilyenformán hatnak rám az itteni panaszok. Mert ahol a termőföld még adómentes, ahol az angol anyaország idén pendítette meg legelőször a jövedelmi adó gondolatát, ahol ez a megpendítés felháborodást keltett, oly energikus ellenállásra talált az ültetvényesek körében, hogy még kórházban megbukott, ahol átlag minden két és fél fehér emberre egy autó esik, és minden élelmiszerkedőseged, gépirónő vagy. kórházi ápoló saját kocsin jár a dolga után, ahol munkanélkülit mert gomba módra nőnek az épületek és vállalkozások, s ahol szakértő mechanikus-sofőrt házimázsza búza árán alul nem kaphatsz - ott ugyebár, legalábbis a mi hazai fogalmaink szerint, olyan igen nagy baj még nem lehet.

És ha sírnak is az emberek, még nem kell őket okvetlen sajnálni.

Egyelőre.

Attól tartok azonban, az ő böjtjük sincs már messze. A legjobb úton halad. Rohamosan hódít a túra tollaival ékeskedő civilizáció", feltarthatatlanul hömpölyög erre nemcsak Európa, hanem Afrika felől is. Két tűz közé szorítja Kelet-Afrikát, az elefántok, oroszlanok, orrszarvúk s az e ondtalan megelégedettségben élő bennszülöttek milliós birodalmát, a bibliai paradicsom ezetolsó mentsvárát, ezt a bizonyos legsötétebb" Afrikát, melynek napjai immár megszámláltattak. Hogy egyebet ne említsek, már légipostáját is közlekedik Európa és Dél-Afrika közt, London-kilenc nap!

Ide Nairobiba is hetenkint megjön a csillogó ezüstmadár. Leadja az otthoni postát meg azt a három-négy sápadt, tengeribeteg utasát, megül egy éjszakát itt a város alatt, aztán újra szp, nekiirányoz a Jóreménység fokán.

Minden szerdán, alkonyattájt szokott megjönni. A városbeli kolónia kivonul a rétre, egy óráva orábban már kint ögyeleg, majálist rendez a gyepen, falatozik, távcsövezi az eget, fogadásokat köt: ki látja meg legelsőnek a ndeke ya Ulaya"-t, az európai madarat"?

Van úgy, hogy hiába várják, megkésik valahol, nem jön meg napnyugatra. Ilyenkor csalódottan bllag haza a közönség, a fogadásokat visszakoztatni kell. Mert az ezüstmadár csak napközben sz, éjjelenként meg-megpihen, mint a vándorfecske. Athén az egyik hálótanyája, ott veszi fel a agyar postát, nyolcadnapra szoktam megkapni. Harmadéve örültem, ha öthetes hazai postát kaptam. Mire kézbe vettem, tartalma csak részben volt māt igaz. Azokat a leveleket sosem lehetett komolyan venni. Bizony, Nairobi akkoriban még messze esett Budapesttől. Nyugodt, biztonságos távolságra.

Azóta nagyot közeledett. Kényelmetlen közelségbe került. Mert az a nyolcnapos, netán kellemetlen hír még mindig elég friss ahhoz, hogy az ember kedvét elvegye. Míg azelőtt, mikor öthetes orában ért ide, már nem sok vizet zavart. Útközben elhullatta méregfogát.

De hiszen én a vadont illető aggodalmairól akartam beszélni. Arról, hogy mi lesz itt, ha így y haladnak a dolgok? Mivé lesz ez az eddigelé titokzatosnak tartott sötét világrész"?

Titokzatosságának máris befellegzett. Az őserdők, a szavannák érintetlenségét előbb-utóbb kirják. Turisták özöne, weekend-elefánt vadászok, nászutasok és nyugdíjas üdülők lepik el a tájaságpapírt kell majd összeszededegetni, Svábhegy lesz a Kilimandzsáróból.

A nairobi repülőteret - a végeláthatatlan Athi-síkság sok százezernyi vadcsapatától kobozták gnapelőtt óta drótkerítés övezi, hogy az antilopok, zsiráfok, zebrák, struccok ne alkalmatlan hassanak a gép leszállásakor. Múlt héten még negyedórát kellett pufogva köröznie, mire félrehúttjából a békésen legelésző vadat. Most aztán körüldrótozták a rétet, kívül szorult a vad. H orítják, kicsinyenkint kiszorul Afrikából.

Ugyanúgy jár, mint Dél-Afrikának alig huszonöt éve még mesebeli vadállománya. Ma már a Zambez délre csak állat- . kertben bőg az oroszlan, akárcsak Budapesten.

Hanem itt, legalábbis egyelőre, még bőg. Hála a sok szűnyognak, a maláriának, meg a kiváló antztörvények szigorúságának. Itt még ősi birodalmában bőg, ugyanolyan teli torokkal, hogy ann

ején, vagy ötven évvel ezelőtt, rábögött arra a fehér emberre, aki elsőnek merészelt megháborítani. Hogy azonban a felette berregő repülőkre kelljen rábögnie ez már valahogy nincs rendjén. Ezt mégsem szabadna tőle követelni.

Afrika sokat emlegetett varázsát halálra ítélték. Siessen, aki még életben akarja találni.

NEGYEDIK FEJEZET

Az elefántvadászat sem fenéki tejfel

Kitui őserdő, 1932. november

Elefántvadász."

Bizony szépen hangzik ez otthon, a civilizáció süppedő karosszékében, a pattogó kandallótűz mellett, legcsésze tea, mellett, na meg annak a hat-hétezer kilométernek biztos fedezékében]

Szinte hallom a hazai sóhajokat:

- Hej, de bolond jó dolga van annak a... - mármint nekem. Megint itt hagyott bennünket a pácban, a temérdek gond és veszély közepette. Bezzeg nem törődik az most senki emberfiával, nem fájdtja fejét a mindannyiunknak kijáró aggságokkal. Bevette magát az őserdőbe, fütyül valamennyiünkre, egyetlen gond bántja csak szegényt: hány kilós foga lehet annak az elefántnak, melyet éppen hajszol. Könnyű neki. Éli világát

Hiszen szó sincs róla, élem. Elem a világom, az elefántvadász világát, ami azonban, noha neked agadhatatlanul kívánatos, kedvemre való világ, talán mégsem az a túlságosan irigylendő, mégsem az a netovább-világ, amilyenek az otthoni "szakértők" kipingálják. Sőt. Nemcsak talán, egész ottan nem az. Mondhatnám, hogy a felismerhetetlenségig más.

Mert az elefántvadász napjainak nagy része, úgyszólván mindennapi kenyere: hiábavaló fáradságosszankodás, céljának újból és újból való megghiúsulása, egészségének, kitartásának, idegeinek tarta megismétlődő erőpróbája.

Munkanapok ezek, néha bizony robotnapok, melyek közé csak vajmi ritkán cseppen egy-egy vásárnap. A tegnapi is ilyen volt, a holnapi sem lesz különbség, három hete immár, hogy elefántfirtonton a helyzet változatlan.

Közismert mondás errefelé, hogy valamirevaló elefántbika elejtésére csak háromszáz kilométernyeljárás után tarthat igényt a vadász. Hát ami az igényemet illeti, az már régen megvolna.

Határtalan túskezdőben félholdnyi tisztás. A tisztáson térdig érő, vörösbarna vizű, áporodott ivóvíz, főzővíz, mosdóvíz - ahogy tetszik. Posvány szélén terebélyes fügefafa, alatta a sötét Odább, a másik fügefafa alatt, embereim lakosztálya: sátrat a fa árnyéka feszít föléljük, fekhelyet a föld bocsát rendelkezésükre. Vagy harmincan vannak:

Két "kíngózi" - a környéken járatos vezető - üres óráikban orvvadászok. Ismertető jelük: íj és lándzsa, bőrkötény.

A "puskahordó": fegyvereimért, töltényeimért és fényképező készülékeimért felelős tényező. Ismertetőjele: egy teniszcipő (hol egyik lábán viseli, hol a másikon), pamut rődlisapka, tetején bojttal.

A "szakács". Ismertetőjele: félszemű, pantallós, nadrágszíján kulcsosomó, minthogy ő egyúttal a konyha mészerek kincstárnoka is.

Az "inas". Ismertetőjele: sárga félcipő, végéből mindkét nagy lábujja kimered, pepita nadrág a térdig, másik bokáig ?r), a szivárvány minden színét játszó pulóver, szalmakalap perem nélkül, a kezére kiborotvált mozibajusz.

A többiek hordárok. Vándorlásom közben ők viszik a holmimat. Igénytelen szerencsének, nagyrészt ezítelenek, még csak ismertetőjelük sincs.

Különben egyforma fekete bőrű az egész társaság. Minél kevesebb a ruhája, annál becsületesebbnek tartják, és tehát a legnagyobb lóköltő.

Most is, fél hatra jár, és még híre sincs a komornyik úrnak, pedig ötkor kéne hogy felébredsz, mert ő is csak találgatással méri az időt, nem karkötő órával. Szerencsére - azaz sajnos - ébren ideje, különösen ma, hogy zuhog az eső, és sátram már félig beázott. Keresem a villanylámpát, mert a helye, de nyilván kieshetett az éjjel. Nyomon követem, meg is találom az ágy alatti sárlé

en, de kiázott belőle a fény. Előkotrom a gyufát, ennek meg oly nyirkos a skatulyája, tíz szá-
k is eltöröm a fejét, tüzet nem fog egy sem. Hát még milyen nyirkos az ing, a nadrág, a haris-
ya, még a tegnapi eső sem ért rá megszáradni rajtuk. Élvezet beléjük bújni. Hűsítő. A cipőben
or-hangyatörzs ütötte fel éjjeli tanyáját. Véres bosszút áll rajtam a korai zavarásért.
Ámbár ezek valóban jelentéktelen apróságok. Csupán az ébredést édesítő, hajnali emlékeztetők,
lbízzam magam, és teszem, jókedvűen füttyörészve induljak útnak.

Időközben előkeveredik a pulóveres. Ilyenkor ugyan nem hordja ismertetőjeleit, esőben sajnálj-
koptatni, inkább saját bőrét áztatja. Hozza a reggelimet: jókora tányér eső hígította rizská-
iközben fogyasztom, gyülekezik körülém a szűkebb vadászkiiséret: a kirongózik, a fegyverhordó
rdó. Dideregnek szegények, csak úgy csattog az állkapcsuk. A jó szerencsen minden hajnalban
fázik; az ilyen elázott, latyakos hajnalban pedig valósággal kileli az Isten hidege.

Nekivágunk az erdőnek.

Nyomozni megyünk, öreg, magányos elefántbika friss csapását keressük, hogy majd követhessük,
tőleg utol is érhessük.

Igen ám, csak hogy immár negyedik hete, hogy hiába keressük. Itt jár pedig, vagyis meg-megjön
, mert néhány napos nyomára már több ízben akadtunk. De aztán megint csak eltűnik, elvándorol
kra. Esős időben úton-útfélen talál vizet, nem kénytelen felkeresni megszokott ivóhelyeit. Mo-
legnehezebb vele találkozni.

Elállt az eső. Ilyenkor gyerekjáték követni a nyomot I ha van. A félméteres talpak dézsányi l-
szakítanak a felázott, süppedős talajba, a vak is eligazodhat rajtuk. Út persze nincs err-
efelé,

csak szűkebb-bővebb elefántjáratok hálózák be az erdőséget, ezeken megyünk. Az esőterhes lom-
zeborul, hogy sűrű fonadékán csak pangával", a bennszülöttek széles pengéjű bárdjával tudunk
Egyszeriben ázott ürgék vagyunk. Na, de lesz még alkalmunk felszáradni.

Nem soká kell várnunk. Kilenc órakor már oly bolondul tűz a nap, hogy örömet vennők az ázott
csak lenne még. Imitt-amott mocsarat, émelvítő kigőzölgésű ingoványt érünk, térdig, sőt vélet-
lépve, hasig süllyedünk aj posványba. De nem bánjuk, mert ha teteje meleg is, alja jólesően

Csak előre. Majd lesz még rosszabb is.

Emelkedik a nap. Ereje nőttön nő, irgalmatlanul szórja rám tűznyilainak záporát, izzó vaskala-
solja fejemen a parafasisakot, feszíti, szédíti, tompítja lüktető agyamat. A felbőszült nap.
anaz a hazai nap, az a jótevő, az a közkedvelt, amit tavasszal alig várunk. A kedélyünket fr-
issítő, tüzelőköltségünket apasztó, vetésünket fakasztó, náthánkat mulasztó nap. Mi lelte, ki-
ost védekezni, menekülni kell előle? Életünkre tör, pedig nálunk gyógyítani szokott l-
Délben, mikor már ujjnyi árnyékot sem vet a testünk, mikor a nap, ereje tetőpontján, merőlege-
ejti tarkómra tűzdárdáit, megállunk, és kábultan heveredünk valamely árnyékos bokor menedéke-
elelőre. Egy doboz szardínia - kifröccsenő olaja szinte leforrázza kezemet - meg egy kulac-
sra való langyos mocsárvíz elfogyasztása után, ismét megmozdul az értelem, hiszen az utóbbi h-
a alatt teljesen beszüntette működését.

A csokoládéval ismét baj van. Egyetlen ínycsafalom. Ezüst-papírba szép rendesen csomagolt,
la csokoládé. Ilyenkor azonban, mikor a nap heve megtüzesíti, csodálatos metamorfózisok érik.
Hol romboiddá, hol trapezoiddá alakul, úgy is van, hogy tojásalakká, vagy geometriailag me-
g sem határozható sokszöggé nyomorodik. Érthetetlen módon, az ezüstpapír ilyenkor mindig belü-
, a csokoládé pedig kívül. Szerepet cserélnek. Naponta
izgalommal várom a déli falatozást, alig győzöm kíváncsiságomat türtőztetni, vajon csokoládém
formával fog meglepni?

Ma aztán alaposan kifogott rajtam, mert egyszerűen eltűnt. Megsokallta a meleget, és kif-
olyt a hátizsákából. Csak az ezüstpapírt hagyta itt emlékebe.

Mikor az ebéd utáni rövid szenderegésből felriadok, mintha narkózisból ébrednék. Mit is keres-
voltageppen? - Ja persze: elefántnyomot. Hát csak rajta.

Nagy nehezen lehűtött agyamat újból átengedem a fékevesztett napnak, rongyos ruhámat, véresre-
rmolt bőrömet a tüskéknek, további kezelésre. De elefántnyomnak - frissnek, nagynak, olyannak
amilyen nekem kéne - híre sincs.

Három óra után pedig hazafelé fordulok, hogy mire besötétedik, a táborban lehessek, mert amil-
en bámulatosan eligazodnak a feketék nappal, olyan ügyefogyottak sötétben. Útmutatójuk, kiro-
juk" a nap.

Most visszafelé menet, végre gyengülőben van a mennyei kirongózi tüzelése. Municiójának nagy-
e, erejének javát kiadta, vesztét érzi, s efelett való tehetetlen dühében mindjobban nekipiru-
. De minél inkább fejébe száll a vér, annál ártalmatlanabbá válik, öt óra után úgy megszeli-
et vele tekinteni. Mégis addig erőlködik, addig pirosodik, míg végre hat óra tájt belepukkad

szétfolyó vére előnti a nyugati ég alját.

A trópusok éjszakája pedig nem késedelmeskedik. Hirtelen lecsap, az alkonyatot nem enged i szóhoz jutni. Percek alatt tisztába teszi a nap véres ágát, lefüggönyzi, elsötétíti a vilá nem egyenkint, hanem közös kapcsolóval gyűjtja ki tengernyi csillaglámpáját. Siet, nehogy ti enként órás uralmából egyetlen perc is veszendőbe menjen.

Éppen kapuzárásra érek haza. Holtfáradtan, éhesen, piszkosan, rongyosan. De most már minden j van, hiszen most az élvezetek sorozata következik.

Sátor előtt, lámpafénynél vár ölelő karjaiba a vászonfürdőkád. Igaz, hogy barna leves a vize, barna leves I Meg aztán sötét az éjszaka, a lámpa nem világít a kádba, ezenkívül illúzió is v S ilyenkor előveszem valamennyit.

Szépen megterített, meleg vacsora a következő szám. Az első fogás nem sokat ér ugyan, a napi in-adaggal kezdem. Hanem aztán jönnek különbek is. Igaz, hogy szúnyog, pille, szárnyas hangy a is akad közte bőven. Több, mint amennyit vacsorában kíván az ember. Csobog tőlük a leves és g a pohár fala, amint fürdenek benne. Halkan kopog, finom hangú kis üvegharang. A fullad ozó öngyilkosok kihalászása külön mulatság. De nemcsak a bogarakat, vacsorámat is igyekszem m enteni. Tányéromat lefedem másik tányérral. A kanalat, villát csak lopva csúsztatom a két tán a falat kihalászása után gyorsan összekoccantom, mint valami csapdát. Mintha gyöngyöt piszká ki kagylójából, úgy vacsorázom.

Feketekávé után orvosi rendelés. Esténként öt-hat páciens kuporog sátram előtt, a szabadtéri Ezt ugyan nem számítom az élvezetek sorába, mert tüskék kihúzkodása rücskös talpaktól, piszk edt sebek, skorpiómarások kimosása-kötözése, kinin- és ricinusolaj adagolása - mindent ezzel ok - nem éppen emeli az est fényét.

Következik a szokásos esti sauri", a haditanács. Sátramba vonul a vezérkar: a két kiringózi, fegyverhordó meg a tolmács. Utóbbira azért van szükség, mert a kiringózik wakambák", én pedi a szuahéli nyelvet értem már amennyire értem. Magam az ágyon heverek ilyenkor, a tanács kör guggol. Hosszadalmasan, rendkívüli megfontolással folyik a tárgyalás, a másnapi hadművelet m gvitatása. Mindenki körülményesen ismer-«6 véleményét, példákkal bizonyítja igazát. A nézetel dönti el. És miután nagy sokára sikerül elhatározni, hogy |Anap miképpen fogom meglőni a nagy tot, feloszlik a

nagygyűlés. Sauri na kvisa, kwaheri'M - mondom a távozó bölcseknek, ami azt jelenti: az ülés om, viszontlátásra.

S végül egy kis szabómunka. Nem sok. Csak az elkerülhetetlen legszükségesebb. Mert a pantalló rongyos csövei már csak (él lábszárig érnek, nemsokára rövid nadrággá fogyatkoznak. Az ing is atnya már, mindig az aljából kell elvennem foltozásra valót, annyira megkurtult, alig akar összeérni a nadrággal. A szabóságért sosem lelkesedtem. Nem is sokra megyek vele. Egyedüli v gaszom az arab közmondás: Szépséged nem ruházatodban vagyon."

Legutolsónak még a mpisi" (szakács) jelentkezik a nagy vekkerórával, melyet én állítok ugyan másnapi ébresztésre, de éjnek idején, minden rendes vadásztáborban, a mpisi feje alatt a hel e.

De hát elefántnyom ma sem mutatkozott. És még meddig nem mutatkozik?

Íme, az elefántvadász mindennapi élete. Közben akadnak persze kivételes napok is, mikor fris s nyomra találunk, követjük is, de gazdáját utolérni nem sikerül. Ilyenkor aztán sátor nélkül l a nyomon éjjelezni, szabad prédájául a moszkitóknak, vagy valami ítéletidőnek.

Remélem, ezek után kellő részvétet sikerült támasztanom a nyájas olvasóban. Látom is már szem om könnyének csillogását.

Nem is panaszkodom tovább. Lehörpintem ezt a fél pohár mocsárvizes whiskyt, bebújok szúnyoghá lá. Idebent egész más ám a világ, mint hálón kívül. Itt ismét helyre szilárdul a napközben me elkesedés. Jó könyvvel kettesben, kibékülünk a világgal meg az elefántokkal. És közben a remé a felelőtlen biztató - mint már három hete minden este - újra szépen kizöldül. Holnap tán csak sikerül!

Ötödik fejezet

A CSODADOKTOR

Kitui őserdő, 1932. december

Hetek óta hiába fáradozom, hiába koptatom talpamat és türelmemet, nem találok elefántra. Bennszülött vezetőim valamely gonosz szellem ármánykodásának tulajdonítják balsikerünket: Addig meg nem változik a helyzet, míg el nem hozatod a legközelebbi makangát (csodadoktor t). Csak ő tudja kiűzni belőlünk a sátánt, csak ő tudja mitévők legyünk."

Napok óta ezzel a kifogással élnek. Nem vagyok babonás. Legalábbis szeretem magamról azt hinni, hogy nem vagyok az. Minduntalan hangoztatom. De ez csak megerősíti abbéli gyanúmat, hogy mégis az lehetek. Minden vadászember az. Hát még az afrikai!

Mégis kézlegyintve mosolyogtam le a csodadoktor konzultálásának gondolatát: nincs komédiázó k..., nem hókuszpókusz kell nekem, hanem elefánt, nem érünk rá most efféle tréfákra, meg így, meg hétszámra eredménytelenül járja ezt az agylágyító forróságú tüskerengeget, lassankint kedésszmájúvá lesz. A trópus mindig a májra veti magát.

De mikor vadásztársam erősködni kezdett, hogy ő bizony csak azért is megpróbálja, már csak a ság kedvéért is, sőt tudtomon kívül el is küldött a makangáért, mégis érdeklődéssel, mondhatn a fejleményeket. Közben azonban rendületlenül szidtam barátomat, kártyavető cigány asszonyt ottam neki legközelebbi vadászkirándulására.

Megvetésem jeléül fel is szedtem a sátorfámat, ami itt szó szerint értendő, és be sem várva a doktor érkezését, tüntetőleg elvonultam, újabb, még fel nem kutatott tájak felé. Azzal búcsúzt hogy majd írjon, ha az orvos úr fához kötötte számára az elefántot.

Másnap este futár érkezett sátram elé. Levelet hozott, melyben barátom arról értesít, hogy na efántbikát lőtt, jöjjenek vissza mielőbb, bővebbet majd szóbelileg.

Csóváltam a fejem. Szerencse kell ide, mondtam, nem makanga. Bolond szerencséje volt a nnak a makangának, hogy az elefánttal egy időben került elő. Véletlen játéka az egész. Közben azonban fúrta az eset az oldalamat.

És rákövetkező nap, szégyenszemre, ismét bevonultam a faképnél hagyott táborba. Éppen akkor c e a hatalmas agyarpárt. Mondanom sem kell, hogy folyt a nyálam. Társam a következő tündérmesé fogadott:

- Alig hogy itt hagytál, megjött a csodadoktor. Bűvszerszámaikat két pribékje hozta utána. Másf tartó, cifrábnál cifrább szemfényvesztés után elkezdett jövendőlni: hogy másnap reggel vadás ulván, utam jobb oldalán zsiráf-csontvázat fogok találni. Hogy utána fekete állat tűnik majd baloldalt. Hogy ezt a fekete állatot, amely nem tágít utamból, öljem meg. Hogy később elefán apat nyomát keresztezem majd, de ezzel, jöllehet friss nyom lesz, ne törődjem, haladjak csak tovább napkeletnek, estére majd meglövöm a nagy elefántbikát. I Ezt mondta a doktor és h elhiszed, ha nem szóról szóra így történt! Tartsd bolonddá a ... (egy idősb női felmenőj célra).

De végül is, el kellett hinnem. Tiszti becsületszavát emlegető társamon kívül, vagy harminc f te is tanúskodott a történetek mellett.

A fekete állat, mely nem tágít az útból", jókora fekete mamba volt, Afrika legmérgeesebb kígy lyet társam a parancshoz híven, agyon is csapott. A zsiráf-csontváza sem igen lehetett ráfogni, hogy véletlenségből hevert ott; zsiráfcsontvázak nem hevernek úton-útfélen, én még e találtam az idén. Elefántot pedig immár három hete hiába keresünk.

És most íme, itt hozzák az agyaráit.

De én azért cseppet sem vagyok babonás. Nehogy valaki azt higgye. Nevetséges! Éppen csak érdekel a dolog. Tudni szeretném, vajon rajtam is fogna-e a varázslat, azaz, nekem is lehetne-e ilyen véletlen szerencsém?

Este, kizárólag azért, hogy a csodadoktor tudományát megcáfoljam, én is kezelés alá vetettem Sorba állított bennünket a makanga, engem meg kísérőimet, és rövid magába szállás után elkezd jöngatva táncolni. Közben meg-megtorpant valamelyikünk előtt, és teljes erőből szemközt fújta. Nem tudom, más hogy van vele, én nem szeretem, ha szemközt fújnak. Mégis álltam a fújást, nag ogú elefántért sok mindent megtesz az ember. Éppen csak a szememmel pislogattam. Aztán külön célra szolgáló varázságot suhogtatott körülöttünk a makanga, űzte ki belőlünk az ördögöt. Ri Végül még puskáimat is megrosvosolta. Meglegyezte őket a varázsvesszővel, aztán belefújt a csö fújta belőlük a sátánt. Hanem amit beléjük fújt, azt már a tisztítóvesszőnek kellett onnét ki. Következett a jövendőmondás. Körbe telepedtünk mindannyian, középre kuporodott a doktor, két a két ministránsa. Apró állatbőröket terítettek maguk elé, cibetmacska, földimókus és szervál dig hatalmas lopótök mélyéből néhány marék különböző színű, száraz babot ráztak elő. A sok pi közt egyeden hófehér babszem villogott. Hosszú ideig válogatták, kevergették a babokat, minde ik állatbőrre más-más színű babrakás került, a fehér babszem pedig egyik ministráns kinyújtott nyugodott.

A doktor most elővette íját, íj és húrja közé üres tököt feszített hangerősítőnek, s az ily m

ngetni kezdte. Közben titokzatos, halkán dünyögő énekbe fogott, amelyből egyikünk sem értett y árva kukkot sem. Saját 9fvosi nyelvén énekelt, mindenik babsomónak külön kis nótát. Ennek végeztével valamennyi babszemet, a fehérrel együtt, visszasüllyesztette a nagy lopótökb , jól megrázta, aztán átadta a hallgatóság koszorújának. Mindegyikünknek meg kellett egyenkin , kézről kézre adtuk a csodatököt, kevertük a kártyát".

Keverés után még egy rövid ének következett hárfakiséréttel, aztán a doktor felkapta a tököt, igborította az állatbőrökön. Hogy melyik bőrre hány és milyen színű babszem vetődött, főleg p fehér szem hova került, ettől függött a jövőndő.

A vén kuruzsló már közvetítette is a babszemek üzenetét, amely így szólt:

Holnap reggel útnak indulsz (ennyit ugyan makanga nélkül is tudtam), és este ismét letáboroz l (ez sem döbbsentett meg). Másnap ne menj ki vadászni, még ha kapnál is hírt közeli elefántró tkező nap bátran indulhatsz. Félszemű emberrel találkozol, ki sőt kér tőled. Adjál neki. Azna friss elefántnyomra akadsz, hallod is az elefántok trombitálását, de a nagy bikát csak másna , esetleg csak harmadnap lövöd meg."

Ez a fő, gondoltam, a többi nem érdekel. Szívesen adok újabb haladéket, azt sem bánom, ha ötü lövöm meg, csak meg-lőhessem.

Ezzel be is fejeztük a szertartást.

És - szó ami szó - harmadnap délben lőttem elefántot.

Igaz, hogy sőt kérő félszemű embert nem láttam, sem az első napra beígért elefánttrombitálást tam. De mit bánom én az ilyen apró szépséghibát. Nincs az a csodadoktor, aki hébe-hóba el ne a magát. Az elefánt meglett. Nekem pedig az kellett, nem félszemű ember.

Nem vagyok babonás. De ha még egyszer idevetődnék, mégiscsak megkérdezném a doktor urat, miel hozzálátnék a munkához. Nagy agyarú elefántért akárhányszor szemközt fújatom magam.

HATODIK FBJBZBT

TERMITÁK

Kitui, 1932. december

Elefántországra rászállott az est.

Csend üli meg tanyámat, nyugovóra tértek feketéim, elhamvadt a tábortűz, csak petróleumlámpám még, meg naplóíró töltőtollam serceg.

Az éjszaka is csupán néhány öblös hangú béka alakjában hallatja szavát: itt huhognak a közeli n, baglyoknak vélhetnéd őket; ezek nem tudnak kuruttyolni, a mi békáinkkal nem értenék meg egy mást.

Jókora világító bogarak szálldosnak fel-alá; összevissza bolygó, zöldes fényű lámpáskák. Sokk yesebbek a mi jánosbogarunknál. Valóságos tűzijátékot rendeznek: hol felgyulladnak, hol ismét alszanak, ki-be kapcsolgatják a potrohúkra szerelt villanykörteket. Kettőjük itt tart pihenőt a asztalom sarkán; egyik még ültében is ki-kivilágítja magát, fényjeleket ad, mint valami szem r, alkalmasint így udvarol párjának.

Nesztelen röptű, szárnyas termitaraj jelenik meg lámpám fényének bűvkörében. Nászúton vannak. a világot, föld alatti várak sötét rejtekébe zsúfolódva éltek máig, évek óta várták ezt a na , a boldogság, a kirobbanás pillanatát

Csak egyszer nyílik meg előttük az élet kapuja, egyetlenegyszer kelnek szárnyra. De csak a lig félóráig repülnek, máris vége a mámoros farsangnak: elerőtlenednek a gyakorlatlan légjáró atlak, erőszakkal törik ki szárnyukat, aztán védtelenül, megadással várják a halált. Kétéves percek alatt bonyolódik le. Két évig sínylődnek a termitavár tömlőcében, végre elő-jönnek, ho intézzék el hivatásukat: repülnek, szeretnek és meghalnak. Életükkel fizetnek egyórács mulats Fehéren csillogó, átlátszó a termita szárnya, olyanforma, mint a szitakötőé; teste azonban cs ig légynagyságú. Ha leereszkedett a raj, tíz perc alatt valamennyi szárny amputálva van; úgy sillámlik a föld a tengernyi kis szárnytól, mintha üvegszilánkkal lenne teleszórva. A csillám tetején pedig tehetetlenül vonaglik a sok megcsonkított, halálraszánt rovar, öngyilkos szer elmespárok hekatombája.

És vajon miért? Mi célja lehet ennek az oktalannak tetsző vésznek? Ennek a lelkes halálorgián

k? Minek az a szárny, ha csak temetőbe lehet vele repülni?

Erre, valamint a termiták életében felmerülő sok egyéb megdöbbentő kérdésre még várjuk a feleletét. Sokat tud a termitákról, könyvtárra való tanulmányt írtak erről a csodabogárról, melynek "genciája" a rovarvilágban példátlan. A XVIII. század elejéről maradt ránk a termitákkal foglalkozó legrégebbi tudományos munka; azóta már sok egyebet ellestünk tőlük, de még jóval több az, ami maradt. A trópusokban lépten-nyomon feltűnő "termitadomb" még ma is tágas kalandozóhelye fantáziájuknak, még ma is a rejtélyek vára.

Pedig kívülről ugyancsak igénytelen, sivár földkupacnak látszik. Nem mutatkozik azon az életkisebb jele sem. Senki sem hinné, hogy csodálatos, megdöbbentő szervezettségű féreg tartja meg a szálva belsejét.

Gyakori ugyan a feltűnő alakú termitadomb is, oszlopra, tornyos várromra, óriási gombára, fantasztikus korallszigetre emlékeztető. Ez azonban csak a véletlen játéka, mert építőmestereikben egy nem törődnek palotájuk külső stílusával. Hiába is törödnének, hiszen sohasem láthatnák meg őket, belülről építkeznek, örök sötétségben, a sorsra bízzák, hogy odakint milyen formára sikerül nekik csak a belső berendezés a fontos. De az aztán nagyon.

Mielőtt erre rátérnék, még a termitavár külsejéhez akarok egykét megjegyzést fűzni. Találkoztam t-hét méter magas is, vagyis az építők testéhez arányítva akkora, mintha mi tízezer méteresre emelnék házainkat. New York felhőkarcolóit tehát ősidők óta lefőzték, vajmi silány minden öntudatos termita szemében. A termitadomb oly szilárdan áll, hogy még a vakaródzás célnakidülleszkedő elefánt súlya alatt sem mozdul ki helyéből; oly kemény, hogy csak csákánnyal dinamittal lehet megrepeszteni. Pedig ugyancsak mindennapi anyagból készül: a lakók excrementumából, termita trágyából. A termitatégla tehát olcsó és kifogyhatatlan.

Termitadomb mélyébe még sohasem volt szerencsém belepillantani, tehát az ott történő csodákat csak beszélhetek saját tapasztalataim nyomán. Értesüléseimet mégsem az újjamból szoptam, hanem főleg a régi tanáromnak - a hangyák és termiták világhírű kutatójának - a német K. Eschschichnek szavaztam, ki nek előadásait annak idején, a müncheni egyetemen halhattam. (És még van, aki azt állítja, hogy hiába jártam a müncheni egyetemet.)

Tőle tudom, hogy a termitavár belsejében télen-nyáron állandó hőmérséklet uralkodik, melyet a megépített "légfűtés" szabályoz. Hogy külön trónteremben lakik a királyi pár, külön kaszárnyákban a munkások, külön gyerekszobákban a serdülő szárnyasok. Hogy vannak benne költetők, éléstárak, temetők, gombakertészetek és hizlaldák. Hogy a termitavár szellőztetőinek bejáratai katonák posztolnak, kik veszély esetén riadót fújnak, s hogy odabent állandó rendőrség ügyel az orgalomra...

Már ugye ez is elég szép teljesítmény a rovarvilágban, és ha meggondoljuk, hogy a termiták civilizációja" időtlen korú, mindenesetre sokkal régebbi a miénknél, talán érdemes néhány percre megemlékezni hitvány kinézésű, de annál tiszteletreméltóbb féreg várkastélya előtt. És minthogy beléje, láthatunk, igyekezzünk legalább lelki szemünk elé varázsolni a mélyében történőket.

A tudósok állítása szerint a termitaállam polgárságát öt különböző "osztály" alkotja: munkások, szárnyasok,

arisztokrácia és a királyt pár. Azért említem őket ebben a fordítottnak látszó sorrendben, mert az állomásuk szempontjából így következnek egymás után.

A főszerep tehát a munkásságé. Ő a legszámasabb és amint Látni fogjuk, az ő vállán ha ugyan yugszik az egész társadalom jóléte, sőt élet-halál felett is ő dönt. Pedig szegény munkások nem, fegyvertelenek, szárnyatlanok és tökéletesen vakok; védtelen prédái rengeteg ellenségnek, melyek közül legfélelmetesebb, legádázabb és legvérengzőbb: a hangya.

A hangyák és termiták közt öröktől fogva dúló, kilátástalan, mindenkori békekötést kizáró harci igenciáját kitermelő, valóban nemesítő háború, amely az idők folyamán szükségképpen a szociálműveltségük minációjává csiszolta a termitákat, ez az egymást sakkban tartó és egymás kvalitásait kifokoló gyűlölet - páratlan a maga nemében. Azt mondják - és pedig ismét a tudósok -, hogy hangyák termiták már rég felfalták volna a világot. Viszont hangyák nélkül, úgy gondolom, a termiták se tartak volna ennyire.

Szóval ott tartottunk az előbb, hogy mi dolguk akad a munkásoknak a termitavárban? Hát ami az életüket illeti, akad. Nem unatkoznak. Legfontosabb teendőjük az - emésztés. A munkásság a termitaállam gyomra. Csak a munkások tudnak önszántukból enni, csak ők tudnak emészteni. És amit megemésztettek, azzal etetik ezen funkciókra képtelen termitatársaik; a gyomortalan katonákat, rendőröket, szárnyasokat és a királyi párt. Akit a munkások nem etetnek, az könnyörtelenül elhal. A munkások szabályozzák tehát a népesség számát, sőt az egyes társadalmi osztályok sűrűségét is. A katonák a kikelő lárvákból, eddig felderíthetetlen módon - valószínűleg az etetés szabályozásával - fejleszthetnek munkást, katonát, szárnyast, sőt szükség esetén királyt vagy királynét is. Ha a munkások a katonaság, több katonát nevelnek, a felesleges számú rendőröket nem etetik, éhen vesztik.

Aki pedig meghal, az sem vész kárba, közös konyhára kerül; a többi felfalja. Apróra összerágva fenntartott krematóriumba helyezik halottaikat; a krematórium egyúttal éléskamra is, mert ha nincs külön, onnét, az ősök hamvadó porából kerül ki a vacsorára való.

A munkások dolga továbbá a termitavár építése, tisztogatása és karbantartása. Építőanyaguk, mint említettem, ugyancsak gyomrukból kerül elő; hol építenek, hol meg etetnek vele. A munkásságra az állami háztartásban előforduló minden egyéb veszélyesség is: a királyi pár ápolása, petéknél a keltető cellákba való szállítása, az élelmiszerraktárak kezelése, a gombakertészet elhelyezése és gondozása; háború esetén pedig a sáncépítés, halottak, sebesültek eltakarítása, hírszolgálatok elvégzése, egyéb omoly munka.

Gombakertészetüket külön cellákban tartják; a termelés módja alapján véve felderítetlen még csak annyi, hogy a mesterségesen tenyésztett gombák ugyancsak az élelmiszer-készlethez tartoznak. Ezt a célt szolgálja a "hizlalda" is: lábaiktól megfosztott, mozgásra tehát képtelen, viszont annál hajlamosabb termitalárvák a hizlalda lakói; a munkások erősen etetik a hízókat, hogy szükség esetén jó zsíros pecsenye váljék belőlük.

Mindez világosan bizonyítja, hogy a munkásság a termitavár színe-java: állami emésztők, szakmunkások, ajkák, hóhérok, építőmesterek, kertészek, sírásók, élet-halál felett ítélkező pártatlan bírák, akik a katonaságra. A katonák szintén nemtelenek, szárnyatlanok és világtalanok. Fejükön a katonaság irtózatossága, aránytalan nagy fegyvert hordoznak, a rákéhez hasonló ollópárt, melyet harc közben a katonák telenül csattogtatnak, találomra kaszabolnak bele az örök sötétségbe. Enni ők sem tudnak, mert a sisakjuktól nem is tudnának, ők is a munkások kegyelemkenyerére szorulnak.

A termiták örök ellensége, a hangyahad, a ventilációs járatokon igyekszik behatolni a termitavárba. Ezeket a bejáratokat őrség tartja megszállva, mely az ellenség megjelenésekor sziszegéssel a hangyákhoz hasonló hangot ad, "riadót fúj", mire a legközelebbi kaszárnyából a katonaság tódul a tetségesen. Elkieseredett tusa fejlődik ki ilyenkor, amiből - a tudósok szerint - többnyire a hangyák kerülnek ki győztesen. Eldöntetlenül végződő harc esetén mindkét fél szép rendesen levonul a csatából, a hangyák magukkal viszik zsákmányukat, az ellenség hulláit. A termitaezredek is visszatérnek a kaszárnyáikba, csak a szokásos őrszemek maradnak a várkapuban. Közvetlen utána feltűnnek a munkások csapatok, hogy kijavítsák a verekedés közben megrongálódott bástyafalakat.

Ha azonban a termiták oldalán szorul a kapca, stratégiai visszavonulást hajtanak végre. Kirendelt munkásosztályok, bámulatos sebességgel, "gránátmentes" válaszfalat építenek a túlekező csapatok immár menthetetlenek, visszavonulásuk útja elvágatott, kiszolgáltattak az ellenségnek, feláldoztattak a haza oltárán; de sikerült a veszélyt elszigetelni, a hangyák támadását feltartózták, az államot megmenteni. A termitavárakban naponta fordulnak elő thermopülei ütközetek, megpróbáltatások, számlálhatatlan a termita-Leonidászok névsora, ezekről azonban senki sem ír verset.

A termitavárakban gyakran találni hangya lakta részeket látszólag a legnagyobb békeidőben, békés szomszédságban éldegélnek a halálos ellenségek. De csak látszólag. Mert a hangyák nem tartózkodnak ott; erőszakkal, véres csaták árán hódították el lakásukat a termitáktól, melyek erőnyomása alatt adták fel várjuk azon részét, aztán bebástyázták magukat katakombáik belső részébe. A termita rendőrség nem egyéb kis termetű katonaságnál; állítólag nem vesz aktív részt a harcokban, a belső rendről gondoskodik a 31 munkásosztályok szorgalmára ügyel.

Következő kaszt a szárnyasok osztálya. Ezeket gavallérosan látta el a természet: nemcsak szárnyakkal és szemmel, még határozott nemmel is felszerelte. Fiúk és lányok, közös cellában nevelkednek a katonaságon, amit gondos munkatársaik emésztenek számukra. A szárnyas osztály az életfonál hordozója, a jövő reménye; ő viszi majd tovább az "államközösség" gondolatát, ő folytatja a harcot; ő a szabadság, ő a szabban, órá tekintene fel büszkeséggel minden termita szemé - ha ugyan lenne az istenadta munkások.

A szárnyasokra egyetlen feladat hárul: a fajfenntartás. Első pillanatra úgy látszik, mintha bizony termitáéknál csak a szárnyasokhoz lenne érdemes tartozni. Pedig ne irigyeljük szegényeket! Az ő kenyereük tán még a többiekénél is keserűbb. Persze csak átvitt értelemben, mert amit a termiták etetnek, az a többiek kenyere sem lehet sokkal édesebb, minekután egy kemencében sül a szárnyasokéval, vagyis a munkások gyomrában.

A szárnyasok, mint már bekezdőleg elmondottam, drágán megfizetnek azért a félórás örömeért, mert a kezük olyan szűken mér ki számukra. Életüket adják érte cserébe. Két hosszú évig várják a szabadságot, az esős idők közeledtével fit a szabadulás órája. Névtelen parancsnok rejtélyes jelére azonnal félrevonulnak a légjáratok ajtajaiból, megnyílnak a diadalkapuk, kiözönlik rajtuk a lelkes, alálraszánt nászmenet.

Többször volt alkalmam megfigyelni ezt a csodás kirobbanást. Mint valami felszökő gejzír, olyan a rengeteg hártyszerű szárny csillámlása, millió szerelmespár lát napvilágot, mámorosan töltik az időt. Rajzanak a termiták.

Már a várból való kilépésük pillanatában úgyszólván a halál torkába szaladnak. Sokféle ragadozó

angyák, időben értesülnek a termiták esküvői készülődéséről, már a kapuk szájánál lesik a kil. A teljesen védtelen, puha testű termitáknak igen nagy része már itt, háza küszöbén elpusztul, előtt szárnyát kifeszíthette volna. Az ép bőrrel menekülők, pórul járt társaik vergődő testénak. De a csillogó termitaraj láttára számtalan kisebb-nagyobb madár jelenik meg, hogy kedvére jóllakhasson a gyanútlan boldogságban röpködő rovarokkal. Láttam olyan madarat, mely tásörrel, lihegve üldögélt az ágon, betegre falta magát a rajzó termiták könnyű prédáján. És nemsokára lecsapódik az ezüst szárnyfelhő. A földét érő mátkapárok legottan hozzálátnak százperc múlva ügyefogyottan vonagló kukacsereg lesz a büszke kis pillangókból. Kimulatták magukat, most már csak kötelességükre gondolnak, ahhoz pedig már nem kell szárny, tehát el vele, ki kell tépni.

És ilyenkor, mikor a párok már új család alapítása után akarnak látni, ilyenkor szakad rájuk a katasztrófa.

Előhőmpölyögnek a hangyarajok, harapós, mérges fogú tömegek, harcos harcos hátán veti magát a teljesen védtelen termitákra, melyek egyetlen mentségüknek, szárnyuknak sem vehetik többé hasznát. A hangyákhoz csakhamar ezernyi egyéb rovar társul, sőt, ha neszét veszi, az ember is megjelenik néhány éhező szerezcsen képében, hogy a termitákat kosárba gyűjtve hazavigye, megsüsse, és megeként elfogyassza.

Ebből áll a termiták rajzása.

Hát a fajfenntartás - kérjük jogosan hát azzal mi lesz, ha mindenki elpusztul?

Csak hogy nem mindenki pusztul ám el! A milliók közt akad egy-két pár, talán három, talán négy, de tudom én hány, de nagyon kevés -, amelyik megússza az ezer veszélyt. Amelyik élve menekül, szeáll, és testvérei pusztulása árán új életet kezd. Évezredek tapasztalatát átmenti az újabb szemet fon a láncba. Új termitavárat épít...

Végül még néhány szót a termitavár szerencsédén kiváltságosairól, a legszomorúbb, a legtehetősekről - a királyi pártól. A királyné sehogyan sem érdemli meg nevét. De minthogy a tudomány mondja, én is így tiszteltem. Pedig szegény királyné nem egyéb, agyonhizlalt, termitai formájában eljesen kivetkőzött, börtönbe zárt tojógépnél. Fejedelmi celláját sohasem hagyhatja el, ki se előle, hiszen meg sem tud mozdulni, oly kövér. A királyné mintegy tíz-tizenötezerszer nagyobb a munkásainál. A munkások szabadon ki-be járhatnak a királyi cellába, amit a fenséges hasznosításához képest bővítgetnek.

Nem túlzok, amikor tojógéppé degradálom ezt a szerencsétlen, királynénak csúfolt férget, mert a kutatásai szerint átlag másodpercenként tojik egyet, naponta tehát tizenkétezeret, évente pedig mintegy huszonhat millió tojást. Állítólag éjjel-nappal tojik az istenverte párja és a tojásból születő utódok. A tojásból születő utódok - három-négy évig is dél.

Mihelyt azonban meg találja unni az évi huszonhat milliót, és teszem azt, négy-öt milliót el akar bliccelni", rögtön kimondják rá a szentenciát: éhen vesztik, és felraktározzák az éléskamrába. Senki sem felelős a haláláért, senki sem öli meg, egyszerűen nem kap többé enni. A nagy Ismeretlen, a termitavárban dirigáló Anonymus kimondja rá a halálos ítéletet. Kongóban él egy bennszüvő, mely főnökét, mihelyt öregedni kezd, egyszerűen megmérgezi. Ott sem felelős senki a főnök haláláért, az állam érdeke" teszi el láb alól.

A királyné párja, ki ugyancsak méltatlanul viseli magas címét, szerény, félénk kis papucshős lakik feleségével, kinél mintegy kétszázszorta kisebb, lelkét nyilván gátlások, inferioritás exumok bántják, mert ijedten bújik meg királyi hitvesének bálnaszerű hasa alatt.

Az emésztő termiták, vagyis a munkások, növényi eledellel élnek. Éléstáruik megtöltése céljából várukat, kisebb-nagyobb kirándulásokra, élelemgyűjtő expedíciókra indulnak. Minthogy a várak nem tűrik, éjjel rándulnak ki, s a kifosztandó növényt vagy fatörzset mindenekelőtt fedett járával, rejtett járattal kapcsolják otthonukhoz, hogy kényelmes, védett helyen bonyolíthassák a élelem hazaszállítását. Ezek a csőszerű járatok is bámulatos berendezésűek: van köztök dőlkedésre való, egyik oldalán csak menni, másikon csak jönni szabad. És van egyirányú közlekedésgátló. Az ilyenben helyel-közzel kibővített kitérő mutatkozik, olyanforma, mint a mi hegyvidéki útjainkon. Ha mégis szemközt jönne egymással két teherhordó munkás, nem férnek el a szűk folyosó mellett. Egyikük beáll a kitérőbe, udvariasan megvárja, míg a másik elhaladt mellette, és aztán folytatja útját.

Eleséggyűjtő rablótútcukon jóformán mindent elpusztítanak, ami csak kezük ügyébe kerül. Nem kevesemminek, a vas, a kő meg a cement kivételével. Tőlük való félelmünkben zárjaik ruhánkat bádogba, mert ha rátalálnak, még a faládba zárt ruhát is cafatokra rágják. A sürgönypóznák alsó, főként mint a kerítések oszlopait is vasból vagy cementből készítik errefelé, nehogy a termiták megragadják. Ugyancsak vasból valók az Uganda-vasút talpfái, mert ha fából lennének, a termiták hamar isziklatnák a vonatot.

Gyakori eset, hogy az épületeket, különösen a telepések házait fosztogatják. Alagútjaikat a l

avaszabb, minden betörőt megszegényítő módon, legtöbbször teljesen észrevétlenül vezetik be a sejtő lakó házába; és mire a háziak rájönnek, már késő, a termiták már megették a szekrények dalát.

Minduntalan hallani hasonló esetekről: valaki hosszabb távollét után tér haza időközben lakat házába. Belépéskor nem vesz észre semmi gyanúsat, de a karosszék, amint beleül, összereccsen ta, mert a termiták kivájták a szék lábának belsejét. Képrámák, amik látszólag sértetlenül és k a falon, váratlanul széthullanak. A termiták elvitték a ráma belsejét, régen hazaszöktek ve távoli várak éléskamráiba rejtették.

Ezek mindennapi esetek. De szolgálhatok különbeekkel is. Indiában 1814-ben le kellett bon tani a kalkuttai kormányzóság palotáját, mert a termiták úgy megrongálták, hogy összedül és f Szent Ilona szigetének fővárosát, Jamestownt pedig úgyszólván teljesen elpusztították. Csak s n hangyaraj betelepítésével lehetett a termiták garázdálkodását megfékezni.

A természet megdöbbenő jelenségeit általában kétféleképpen szoktuk elintézni. Van köztünk, a k rajtuk, töpreng felettük, megérteni azonban nem érti őket. És van, aki nem csodálkozik egys erűen elfogadja a tényeket, és - még kevesebbet ért belőlük. Előbbiek számára a világ csupa r bléma, ámulat, titok. Utóbbiaknak minden természetes", ki tudnak egyezni mindazzal, amit maguk körül tapasztalnak, a természet rendje", a dolgok egymásutánja" megnyugvás számukra, lgattatja kételyeiket.

Pedig a természetben nincs kisebb vagy nagyobb csoda. A gombatelepét ápoló termitakertész semmivel sem csodálatosabb a mit is említsek hamarjában mondjuk a saját bélműködésünknel, n, minthogy megszoktuk, eszünkbe sem jut csodálkozni. Csak olyankor, mikor szemünk vélet lenül megakad egy ismered en virágon, egy idegen állaton, mikor beletévedünk annak soha ne m sejtett életkörülményeibe, csak olyankor eszmélünk rá a csodára, csak olyankor marad tátva . Ilyenkor, mintha váratlanul új rést, új kulcslyukat találunk a teremtés nagy Titkának kapu gyermekszemünk tágra nyílik az ámulattól, szinte beleszédülünk.

A termitáknál tett látogatásom eredményeképp egyetlen nagy kérdőjel lebeg szemem előtt: ki pa ol a termitavárban? Ki intézkedik, ki itt a diktátor? Ki az az Anonymus, aki elrendeli , hány katonát kell nevelni, mikor kell a királynét éhen dögleszteni, mikor kell a nászmenet lőtt a kaput kitárni? Ki tervez itt, ki lát a jövőbe, a csatatéren ki vezényel? Ki utasítja a gyges munkásokat, hogy megemésztett vacsorájukkal várfalat építsenek-e, vagy nagy ollójú katon stvérüket etessék-e meg?

A királyi"-nak csúfolt szerencsétlen pár semmi esetre sem! Érdekes, hogy azok az egyedek, m elyek látnak, melyeket szemmel tüntetett ki a teremtés a királyi pár és a szárnyasok ök a morultabbak, a legtehetetlenebbek. A termitavárban vakoké a hatalom! Vak munkásoké, mely ek korlátlan urai, de egyúttal örök rabszolgái is a köznek. Hanem ök, vajon ök honnét kapják csokat? Minek hívják azt a bámulatos erőt, azt a megmagyarázhatatlan szolidaritást, azt a spá tai szigort, ami vaskezeben tartja a termitaállamot? Ki az a könnyelmű pazarló, aki ezektől a rendes, túl fegyelmezett, spórolós, mondhatnám fukar termitáktól megköveteli azt a hallatlan mérvű élettékozlást, erőfecsérlést, mikor kétségtelen jzó milliókból csak alig egynéhány menekülhet?

Ki az?

Éjfél elmúlt. A lefekvésről nyilván megfeledkeztem, a termitak kiverték szememből az álmat. I or este nem jó bogarászni.

Miközben vetkőzöm, újabb raj érkezik a lámpám köré. Mint kis fehér szárnyú szellemek, olyan h libegnék, kergetőznek körülöttem Vajon tudják-e, hogy meddig áll a bál, hogy mindjárt le kell iok? Vajon a sok közül melyik a kiválasztott, melyik éli majd túl a nagy próbát, melyik lesz hírmondó, a stafétás, aki a termitatörvény Kódexét átmenti az elkövetkezendőkre?

Kérdések özöne.

De az őserdő konokul hallgat.. .

Hetedik fejezet

ÁLDOZATI REGGELI

Ukamba, 1932. december

A kenyai Ukamba-tartomány járatlan őserdejében húzódik meg magányos vadásztanyám. Fehér útitá

1 ez ideig együtt hajsztoltuk az elefántokat, a minap elváltam. Próbáljon szerencsét ki-ki a maga szakállára. Egyikünk erre, másikunk arra vágott neki az ismeretlenségnek, miután megegytünk, hogy két hét múlva ugyanott találkozunk, ahonnan kiindultunk - messze ellátszó sziklahe-tővében.

Még nem is hajnalodik, mikor Mukula (1) nevű elefántnyomozóm beoson sátramba. Ébren vagyok má-ra, de tettetem az alvást. Mukula suttogó hangon kezdi az ébresztést; és minthogy nem reagálok, vagy tízszer is elismétli, mindig egy-egy fokkal hangosabban:

- Ondoká, Bwana! (Ébredj, uram!)

Két-három vékony pálcát szorongat kezében, félméteres vesszőt: a tegnap kinyomozott elefántbi-ak pontos méreteit, biztató jeleit annak, hogy nagy fogú elefántok jártak errefelé. A félméter-átmérőnél kisebb nyomok nem érdekesek", azokkal nem érdemes vesződni; mi félmázsás agyarakunk, azoknak gazdája pedig nagy lábon él".

Mukula hosszas, titokzatos magyarázatának türelmesen végighallgatom minden szavát, de érteni egyetlenegy sem értek. Wakamba nyelven beszél az öreg, én ahhoz nem tudok. Tolmácsban ugyan nincs hiány, csak az a baj, hogy mind egyszerre beszél, pereg a nyelvük, mint kecskebogyó a jégen, és mind különbözőképpen fordítják le Mukula mondókáját. Még össze is vesznek. Nem szeretem a hajnali vitákat. Éhgyomorra nem való a türelmi próba. Végre mégis megértjük egy-

1 Ugyanaz a Mukula, akit már a Csui!-ből ismer az olvasó. Azóta kibékült velem.

Tavaly baleset történt itt a közelben. A sebzett elefánt megölt egy bennszülött vadászt, Mukula arátját, a mérgezett nyíllal vadászó Pilipilit.

-Itt temettük el az erdő szélén - beszél de ha viszel neki reggelit, általunk fogja megbo-sszultatni halálát, segítségünkre lesz a nagy elefánt elejtésében.

-Szívesen átengedem neki akár az ebédemet is - felelem csak aztán valóban pártunkat fogja!

-Pilipilinek nem kell sok mondja Mukula -, csak csipetnyit hozzá mindenből. De mind enből kell ám hoznod, még teádból is egy kortyavalót, ma semmi olyat ne reggelizzél, amiből adnál Pilipilinek is egy keveset.

A bennszülöttek babonáinak mindig tanácsos engedni. Ha nem hozzák is meg okvetlen a tőlük vár-ikert, meg nem tartásuk elkedvetleníti a feketéket.

Pontosan követem hát az öreg kuruzsló utasítását. Hajnal hasadtakor már ott kuporgunk a sok-sok fügefafa tövében, az ismeretlen elefántvadász állítólagos sírján. Mukula, miután gondosan el-a száraz avart, sokféle gallyhulladékot, annak rendje és módja szerint megteríti" a síron. agy, fényes falevelet szed, ezekre tálal. Egyikre saját reggelijének maradékát rakja: harapás-yi darakását meg egy falat szárított zebrahúst.

Másikra pedig az én áldozatomat: fél szardíniát, késhegynyi porcukrot és kétszersült-törmelék-egészlet a csészében velünk hozott teával.

Csakhowy reggeli után egy kis dohányzás is elkel ám szegény Pilipilinek! Mukula tehát elővesz-antilopszarvból való szelencéjét, és néhány szem tubákot szór a darakása mellé. Erélyes bizt-részéről egy cigarettát helyezek a táltra meg három szál gyufát. Skatulyát ugyan nem hagyok o-edig svéd gyufa. Félek, hogy a rágyújtásnál kissé meg lesz akadva a néhai kolléga. Különben k-Hátha nem is cigarettázik.

Végül Mukula még mérgezett nyilat is keres elő tegezéből, azt is odaszúrja a reggeli mellé.

Az egész szertartás alatt szünet nélkül társalog a megboldogulttal. Hogy mit beszélnek, örök-marad számomra. Remélem, nem engem szidnak, amiért bemerészkedtem ide, az általuk évezredek-óta lefoglalt vadászterületbe.

Aztán lelkileg megnyugodva, megvendégelt jóakarómba vetett bizalommal, vadászni indulunk.

És úgy látszik, a szardínia mégsem tévesztette el hatását. Mert ha aznap nem is, harmadnap va-lőttem egy nagy elefántot. Az is lehet, hogy a cigaretta tette. Kairói Dimitrino" volt!

Fügefafa alatt nyugvó fekete bajtárs, köszönöm a szíves közbenjárást!

NYOLCADIK FEJEZET

A BONGÓ NYOMÁBAN

Bambuszerdő, 1933. január

Afrika szívében vagyok, az Egyenlítő vörös vonala itt fut el valahol a tanyám közelében - de re tán még otthon se fáztam, januári vaddisznóhajtás idején.

Éjszaka van.

Szitál az ólmot eső, a füttyülő orkán csaknem elviszi sátramát, tejszínű köd kóvályog, recseg - a bambusz-erdő, akárcsak vihar korbácsolta vén hajó bordát. Parázzsal töltött bádögvdöröt ál, ezzel szeretném befűteni, de annyira füstöl, minduntalan szellőztetnem kell, megfulladni mégsem akarok. Mihelyt pedig kigombolom a sátorajtót, az elébe rakott máglya füstjét veri be a vihar.

Kellemetlen idő jár.

A Kenya-havastól nyugatra, a háromezer méteres Kinangop oldalában ázik a tanyám. Itt ázik már nap óta - hiába.

Nagy fába vágtam a fejszém. Bongót akarnék löni. Ez pedig nem könnyű dolog. Sőt valljuk be, i elenül nehéz.

Mert a bongó Afrika legritkább antilopja. Őserdei óriásantilop, járhatatlan dzsungel titokz atos életű remetéje, számtalan vadász soha be nem teljesülő vágya, afrikai trófea gyűjteménye lója.

Egyébként ártalmatlan állat. Vadászata semmiféle veszéllyel nem jár, nem kecsegtet az elefánt orozslán, a kafferbivaly elejtésével járó izgalmakkal, tudtommal bongó még soha nem harapott eg senkit. Mégis sok régi Afrika-vadász akár tizenöt orozslánbőrt is adna egyetlen bongószarv Mert orozslánt számtalant lőnek. Már jóformán annyi itt az orozslánvadász, mint nálunk otthon cavadász.

Hanem bongóvadászt, helyesebben olyat, aki valóban lőtt is bongót, lámpással kell keresni. A ongólövés nagy részben szerencse dolga. Van egy ismerősöm. múltkoriban jött fel ide, s még az ste, sátrától egy kiáltásnyira lőtt bongót.

Harmadnap már Nairobiban mutogatta a szarvát Ezek után - mondta I merje még valaki azt állít ani, hogy bongót nehéz löni!

Ilyen is akad. De ismerek ám olyat is, nem is egyet, aki hat hétig szüntelen Ikereste, hajnaltól estig nyomozta, éjjelente virrasztva leste a bongót, anélkül, hogy csak füle hegyé is megláthatta volna.

Én nem várom ki a hat hetet, erről jót állok. Torkig vagyok ezzel a kilátástalan munkával. To g a szó szoros értelmében, mert a sok ázástól-fázástól úgy bedagadt a torkom, hogy bongóért v m ugyancsak megcsappant.

Hiszen ha az időjárás nem lenne ilyen bolond, ha nem ázna át minden holmim, ha feketéim sorr a nem betegednének, még meg-bocsátanék a bongónak.

Mert a vidék szép, egészséges, a levegő nagyszerű. Nincsen semmiféle kellemetlen féreg, sem m kitó, sem csecselég, sem skorpió. Nem kell szomjazni, izzadni sem,- még kinint sem kell szedni! Nagyszerű hely. Torkig vagyok vele.

Most is ruhástól, köpönyegestől fekszem az ágyon, mégsem tudok aludni a hidegtől, meg a szél ambuszrudak recsegésétől. Behozok hát a tűzön bugyogó bográcsból egy csöbör forró vizet, felj lyes whiskyvel, aztán folytatom a naplóírást

Néhány szót erről a bongót rejtegető bambuszerdőről: Sürgönypózna-vastag, két emeletnél is m nád-törzsek alkotják, mégpedig oly sűrűn, akár a kézzel vetett búza. Jóformán csak elefántvál jár errefelé - lehet haladni, különben még a csiga is utolérné az embert. Az aljnövényzet em gasságú marócsalán, de tüzesebb a mi otthoni csólyán"-unknál, még két egymásra húzott pantál csíp.

Fent a magasban halványzöld, tollszerű lombot hajt a bambusz, sűrűn összeboruló levéltetőt, a elsötétül a világ. A bambuszerdőben nappal is félhomály dereng.

A tíz-tizenkét méteres bambusztörzsek belseje kristálytisza vízzel van tele, mindmegannyi zöldre festett, vastag v ízvezeték cső. Ha megszomjazunk, csak belevágjuk baltánkat valamely ik törzsbe, kész a csőrepedés, bőven csurog belőle a legfinomabb ivóvíz. Hej, csak odalent Ki ban, a rekkenő hőségű elefánterdőben találnék imitt-amott ilyen hideg vízzel bélelt fát! De i a cudar hidegben, bezzeg nemigen csapolgatom őket.

A bambuszerdőben, úgy látszik, sosincs komolyabb szél megnyikorgatja a h ajlékony póznákat, ha pedig tetejüket komolyabb szél borzolja végig, úgy nyöszörög-nyekereg a intha súlyosan megrakott, olajozatlan szekerek döcögének benne.

A levegő mondom - kitűnő. Friss, életető, hűvös, csakhogy a nagy magasság következtében kiss pkodva lélegzik az ember, hamar kifullad. A járás sem könnyű. Vagy kapaszkodni kell, vagy

ereszkedni, csupa hegy-völgy, szakadék az egész táj, valóságos Bergengócia. Ez a bongó hazája. Itt lőheti meg - aki tudja. Én már olyan szerény lettem, bongólövésről már nem merek, megelégednék, ha csak egyetlen szempillantást vehetnék arra a csodaállatra. Hiszen csak néha mozdulna ki ebből a reménytelen bambuszból, ebből az átkozott csalántengerből. Mert imitt-amott található kisebb-nagyobb tisztás, zsombékos-páfrányos berek. De oda, ahol esetleg meg is lehetne pillantani, sosem merészkedik ki a bongó, ott egyetlen nyomát sem találtam.

Azokon a tisztásokon szoktam megpihenni. Megkönnyebbülten lélegzem fel, mikor a nyomaszót, gyér levegőjű bambusz sötétjéből kilépek. Gyönyörű, embernél magasabb páfrány és sokszínű al megrakott cserje tarkítja a tisztásokat. Egy-egy girbegörbe, vihar szaggatta lombfal is tengődik a sokféle giz-gaz közt, apró, aranysárga virágok nyílnak rajta, ágain pedig hosszú világoszöld mohák lógnak, szél lebegtette Mikulás-szakállak. Mintha kenderfoszlánnyal, száraz gallyal volnának azok a fák teleaggatva.

De mindez nyilván nem érdekli a bongót, ő inkább bent marad a bambuszban.

A hegység lábánál tanyázó wandorobo-törzs emberei közül hoztam fel néhány vezetőt. Ezek jól irányítják a csapatot minden fortélyát, segítségük nélkül fehér ember nehezen lőne bongót. Ügyes nyomozók, szívós, kemény legények, bámulatosan bírják az időjárás viszontagságait. Mindössze néhány szeletet de fel sem veszik a napok óta hulló hideg esőt. Nem úgy, mint Nairobiból hozott hordáram, szakácsom és inasom, kik a tőlem kapott meleg ruhájuk ellenére egytől egyig betegek már. Agyonhűltek, köhögnek-krákolnak, jóformán semmire se használhatók.

A wandorobók ősidők óta vadásszák a bongót, mégpedig kutyával. Hajnalban végigkutatják a szakadó hegyvölgy mentét, oda jár le éjjel ivóra a bongó. Ott keresik meg friss nyomát, s boszorkányos ügyességgel követik a bambusz csalánrengetegén keresztül. Órák hosszat, sokszor egész nap tartják a veszélyes nyomozást, hiszen többnyire csak egy-egy szakadt levél, alig láthatóan meghorsolt bambuszrúd vagy félrekonyult csalánszár az útmutató. Mihelyt aztán meghallják az előtük vad robaját, elengedik kutyáikat, s ezeknek néha sikerül utolérni és megállítani az üldözött wandorobót. Végül lenyilazzák a kutyáktól körülcsaholt bongót.

Én is ezekbe a wandorobo-kutyákba helyeztem minden bizalmamat Előbb-utóbb - mondtam majd csak lefognak az én bongómat is.

Nyilván tévedtem. Ennyire kutya nélkül is jutottam volna. Hat ilyen híres bongóskutya okvetetlenkedik itt a táboromban. Megfognak ezek mindent, csak éppen a bongót nem. Megfognak készülő vacsorámat, tűz mellett száradó cipőmet, köpönyegemet, és különös előszeretettel pihelegetnek a bőröndömön. Lehet, hogy jó kutyák, de semmi esetre sem szépek. Nem hasonlítanak ezek semmiféle kutyafajához. Sőt - válják szégyenükre - még egymáshoz sem. Valahány annyiféle. Egyedüli közös jellemzőjük az atás, összevissza keveredett, sanda tekintetű, barátságtalan cigány-kuvaszok. Vérbeli bongóskutya. Gazdáik azonban rendkívül nagyra tartják őket.

Bongófogó fajebeinknek tíz nap óta immár kétszer nyílt alkalmuk bebizonyítani, hogy kiváltságosak nem viselik méltatlanul. Egyszer sem ragadták meg az alkalmat. Két ízben sikerült a nyomukon követett bongót annyira beközelítenünk, hogy csörtető elugrását meghallhattuk. A wandorobók szabadon engedték faháncs-vezetékre fogott falkájukat, komikus csatakiáltással uszították a sziklás csaholással lódultak az ebek a bongó után, néhány percig úgy látszott, mintha kergettek volna, aztán hamarosan elnémultak. Megunták a hajszát, és mint ki dolgát jól végezte, mosolyogva tértek vissza, farkcsóválva várták a jutalmat.

A hat lármás kutyatorok persze nemcsak a felugrasztott bongót, hanem a tíz kilométeres körzetben netán tartózkodó többi is világgá riasztotta. Am a fekete falkászokon a méltatlankodás rányibb jele sem mutatkozott: "Ez a bongó gyorsabb lábú a mi kutyáinknál" - jegyezték meg meglogikával, és megdicsérték tehetetlen kuvaszaikat.

Ilyenkor éjjel, állandóan lobogó bambuszmáglyánk körül alszanak ebeink. A tűzre dobott bambuszt - minthogy víz van benne - puskáéhoz hasonló durranással robbantja szét felforró tartalma, a közelben mindent leforráz. Ebeink minden durranásra széjjelugranak, majd ismét visszatelepszene. A sétéfröccsenő forró víz s a szertepattogó zsarátnok már alaposan megpörkölte bunsöt bőrüket is, de ezzel nem sokat törődnek. Tűzálló kutyák.

Wandorobóim nyelvén nem értek. De van köztük egy háborút járt katona, ki néhány angol szóval

Az ő segítségével folynak a tárgyalások. Ez a hadviselt nyelvész egyébként is kitűnő alak, mind rajta nevetnivaló. Ma például "dávát" (orvosságot) készített fájó torkomra. Petróleumból, porsóból és hamuból. Hogy ezzel öblögessen a torkom. Nem győzte dicsérni s
- This dava good to much. You take, bad cold he go finish. 2"

Valahányszor köszön, akár este, akár reggel, a szokásos szuahéli "jambo" helyett, mindig az angol "bye-bye"-el üdvözöl, miközben pá-pát int a kezével, kacéran, ahogy az angol hölgyektől látjuk.

A bongón meg néhány bushbuckon (kisebb erdei antilop) kívül csak elefánt járja a bambuszrengő területet. Sok erre az elefánt, habár | nagy fogú bikákat régen kilőtték, még a vadásztörvény idejében is oly ritkán találkozok köztük érdekes agyarával, hogy már senki sem vadássza őket. Ezért emtelenek, minduntalan zavarognak a tábor körül. Már két éjszaka kiugrasztottak pokrócaim alól, itt trombitáltak, itt recsegették a bambuszt a sátram mögött. Ezért is égetem reggelig ezt a nagy ropogó máglyát, mert a tűztől irtózik az elefánt.

Napközben is többször találkozom velük. Mindjárt első délután, mikor valamelyik zombékos tisztom után keresgéltem, megrecscent a bambusz, és kitolt magából egy nagy elefántot. Jó szeltem, lehúzódtam. Az elefánt - fiatal, húsz-huszonöt fontos bika 3" - húsz lépésre sétált el tőlem. Lebegtette nagy füleit, törögette a gallyakat, korgatta a gyomrát, előttem kellett megállnia az agát vagy negyedóra hosszát. Még azt is megengedte, hogy lefényképezsem. Ugyanazon a tisztán álltam, on leptem meg tegnap egy egész csordát.

2 Orvosság nagyon jó. Te lenyeled, tosz meghűlés elmegy".

3 melynek agyarái cca 25 font súlyúak darabonként.

Huszonnégyen voltak. Ezeket is fényképezni akartam, de észre-vettek és beletörtettek a bambuszba. Hogy az mi volt, csak hangosfilm tudná visszaadni. A bambusz úgy törik az elefánt előtt, mintha gyufaszál volna. És olyan ropogással, mintha gépfegyverek és durrogtató kanászrok egyszerre szólnának. Attól tart az ember, romba dől az erdő, pedig az elefántok távozása után olyan sűrűn áll, mint azelőtt. Csak belül kissé rendetlenebb.

A szélvihar erősödik. Annyi bambuszt derékba tör, holnap elég lesz áttornászni rajtuk. A wandbók állítása szerint, a megtörő rudak recsegése elijeszti a bongót, elvándorol a hegység szélére. Oda pedig most nem mehetek utána, kevés a hordárom, azok is betegek ...

Nairobi-ban ültem múltkor, a Norfolk-szálló bárjában. Híres öreg vadással poharazgattam, aki elmondta, hogy ezt a bambuszerdőt, lőtt is benne bongót.

- Egyet mondok, fiatalember - jegyezte meg -, aki egyszer ott fent meglövi a bongóját, az oda többé nem kívánczik vissza.

Közismert lóditó az öreg, hanem ezt az egyet elhiszem neki. Találójában nem is jellemezhettem volna ezt a tájat.

Négy nappal később.

Sehogy sem sikerül. Az eső, a köd nem szûnik. Torkomnak sem használ a puskatisztító olaj. Beteg vagyok már a szakács is, beszüntette a főzést. Nekem is elég volt.

Bongózzon más.

Szedem a sátorfám.

Kilencedik fejezet

KALAND

Északi Guaso Nyiro, 1933. január

Ez kétértelmű, sőt több értelmű szó. Általában véve, legalábbis a szótár szerint, különös, mások viszont, nevezetesen az otthoniak egyik-másik csoportja, "vérfagyasztó élményt" ért alól.

Mert valahányszor Afrikából hazatérek, hölgyek, gyermekek és hírlap-riporterek, következetesen kívánnak tőlem - kalandot! Bármit meséljek is - vadállatról, őserdőről, pucér bennszülöttről, gyerekeket és a riportereket soha nem elégíti ki. Szívesen meghallgatják mondanivalómat, tüzetesen végighallgatják. Ámde utána - sőt gyakran már előtte is - jön az elkerülhetetlen, a szablonos kívánság: No, de most aztán meséljen egy igazi kalandot! De olyat, amitől a hideg vérgigszalad a hátamon."

Hiszen éppen ez az, amivel nem szolgálhatok. Sajnos - mondják ők, szerencsére 1 mondom én. Összevagyunk ugyanis nehezen akarják megérteni, hogy az ő szájuk íze szerint való "kaland"-tól minden jobbra van Afrika-vadász idegenkedik. A veszélyes élményt néha elkerülhetetlen, de foglalkozásával együtt

ssznak ítéli, annak, amire a francia oly találóan mondja: risque du métier.

De az efféle kaland" nem olyasmi, amit fitogtatni szokás, amire büszke a vadász, amiről szí esen beszél. Mint ahogy a háborúból visszatérő katona se dicsekszik azzal, hogy teszem, puská kívül még ágyúból is lövöldözték egymást! Az autóversenyző sem emlegeti, hogy a kanyarban cs egte. Ezek nem érdekes, nem is különleges események, ez a mesterséggel járó kockázat - c'est risque du métier!

Ezért van, hogy kalandjait" inkább suba alá rejti, mintsem emlegeti a vadász, hiszen önszánt vállalta a szenvedélyével együtt járó kockázatot, senki sem kényszerítette Afrikába, oroszlán pedig az oroszlán mégis megijesztette, hallgasson róla szerényen, semmi esetre se üsse nagy y dobra, főleg pedig, ne igyekezzék részvétet kelteni önmaga iránt. Az itteni vadászok illeml x szerint, de a magamé szerint is, ez az egyetlen helyes felfogás. Aki azzal akar tün dökölni, hogy hajszál híján elkapta a sebzett oroszlán, azt legfeljebb kinevetik. Senki sem hívta ide -mondják , maradt volna otthon, nyulászni. Ott bizonyára nem keveredett volna e kkorá veszedelembe.

Ha hébe-hóba bekerülök Nairobiba - haját vágatni, fogorvost látogatni, fényképet előhívatni enézek esténkint az öreg Norfolk-szálló bárjába. Barátságos, csendes kis csapszék, még zongor mégis jó italt mér, méltányos áron.

Amiből máris kitűnik, hogy távolról sem hasonlít ahhoz, amit Budapesten bár" alatt értenek. tieknek, kik ősi szokás szerint, minden külföldi előtt hasra esnek, még ha talán csirkefogó i minden idegen kifejezésért rajonganak, még ha talán nem értik is - egészen mást jelent a bár yűző éjjeli mulatóhelyet, helyben vonagló táncos párokat, nyávogó jazz-zenét, drága italokat é "

Csupa olyat, ami a nairobi Norfolk-bárból hiányzik, hiszen az angol bár" - ebben az értelméb n - egyszerűen söntést jelent.

Minthogy pedig az a szóban forgó iszogató nemcsak a helybeli, hanem a környékbéli vadászokna k is meghitt találkozóhelye, magam is szívesen befordulok egy-egy esti pohárra. Igaz, ho gy inkább csak megtűrt kibic vagyok az ott poharazók közt, hívatlan outsider"; nem is tarta nak egyenrangú szakembernek, csak amolyan jövevény amatőrnek. Ami érthető, sőt természetes. M nemcsak tapasztalat, hanem foglalkozás terén is lényeges, alapvető különbség mutatkozik közt a vadászatból élnek, azzal keresik kenyerüket, én pedig - vadászatra költök.

Nem is vitatkozni járok oda, talán még csak eszmét cserélni sem, inkább figyelni, hallgatózni szórakozni. Sokféle érdekes, tanulságos beszéd folyik ott, csodálatos kalandok kerülnek szóba - hajmeresztő lódítások. Patinás, vérbeli afrikanderekkel, valóságos regényalakokkal is dhet, zamatos szóváltásoknak örvendezhet, sokat tanulhat és még többet nevethet ott a magamfa ta, alkalmi vendég.

A fiatalabbja nem sokat beszél. Óvatosan nyilatkozik, inkább leplezi, mintsem szellőztet i élményeit. Az idősebbek már közlékenyebbek, különösen ha az ital kissé megoldja alapjában s vüket. Ezt az öreg nemzedéket szeretem hallgatni, a régi jó idöket" emlegető oldtimer"-eket vadászat helyett immár virágoskertjüket öntözgetik, elefántpuska helyett kampósbotot szorong ak. Nekik persze ez a világ sehogy sem tetszik. Az ő szemükben minden rossz, ami most van - minden jó, ami valamikor, az ő idejükben volt. Amikor nemcsak autó meg repülő, de még v nat sem járt, sőt Nairobi sem volt még, legfeljebb a helye:

-Az bizony még rendes, férfias élet volt - hangoztatják. - Itt | szálloda mögött, a nagy majó kenyérfa, annak árnyékában sátoroztunk vagy negyven-ötven évvel ezelőtt, vígan vadászgattunk ni belváros területén. Az volt ám az igazi úri világ! Ördög se tudta, mi a drága vadászjegy, len volt a vadvédelmi törvény! Elefántagyarból, némi szerencsével, meg is lehetett gazdagodni. Senkitől se kérdezték, honnan verte ide a szél, ki tehene-borja. Senkit se érdekelt a más mú tja. Az efféle magánügyet még jó barátok se tudakolták egymástól...

-Igaz viszont, hogy patika se volt, még orvos se. Akit a malária vagy a vérhas, az or oszlán vagy a bivaly elkapott, annak nem sok esélye maradt szülőföldje viszontlátására!

-Hacsak olyan bolond szerencséje nem volt - szól közbe egy másik mint az öreg Jimnek, anna k a hibás karú, kockás ingű atyafinak, aki imént jött be. Együtt jártuk valamikor Ugandát, kö etre vadásztunk. Fiatalok voltunk, sátrunk se volt, szabad ég alatt aludtunk!..

-Míg csak valamelyik éjszaka az oroszlán el nem emelte mellőlem a komát. Olyan gyengéden nyú t hozzá, olyan nesztelenül lopta el, fel sem ébresztett. Vállánál fogva vitte, vagy három -né záz lépést. De Jim nem az a légeny, aki az ilyesmit ennyibe hagyná. Pillanatig sem vesztet te el lélekjelenlétét, öntudatlannak tette magát, egyetlen mozdulattal sem védekezett; tu dta, hogy ez azonnali vesztét jelentette volna. Azt is tudta, hogy egyedüli esélye, ut olsó mentsége a nadrágszíjra csatolt tokban tartott vadászskése. Földet seprő jobb kezét nagy n centiméterenként emelte csípője felé ... S mihelyt sikerült a nyelét észrevétlen megmarkoln

erejét összeszedve, villámgyors rántással kapta ki kését, s az oroszlán szügyébe dőfte - háro után. Az pedig - csodálatosképpen - megállt, barátomat leejtette és -otthagyta.

Jim visszaballagott a táborba, ő rázott fel. Bal vállát alaposan megropogtatta az oroszlán, okára gyogyult be, béna is maradt a karja mindmáig. De megkerült ám a tolvaj is másnap, nem m nt tovább száz lépésnél, ott szépen elfeküdt, elvérzett.

Jim most is azt állítja, hogy csak az a néhány perc volt igazán kellemesen, míg keze a késny hozzáérhetett. Tudta ugyanis, hogy kése lazán áll a tokban, gyakran ki szokott esni. Az a néhány percnyi bizonytalanság, benne van-e a kés a tokban - az kissé csiklandós volt!

Jim egyébként nem az első vadász - teszi hozzá csaknem mentegetődzve -, akit álmában vitt el oroszlán. Mással is megtörtént már. Csak az ritka, aki saját lábán tér vissza!

Mindegyiküknek van valami különös, egyedülálló élménye, mondhatnám jellegzetes kalandja, ami essé, közismertté teszi. Kitartó biztatás és újabb ital nyomása alatt, végre ismét megszólal k:

-Amott az a piros képű, rekedt hangú alak ötszáz fontot nyert egy ötfilléres postabélyeggel! is Stamp Pete"-nek, Bélyeg-petí"-nek hívják...

-Hát az meg hogy történt? - érdeklődöm.

-Nagyon leszólta az orrszarvút

-Ezen már lehet ötszáz fontot nyerni? - faggatom tovább. (Nem könnyű ám azokat megbeszélteni ehezen adják le a szót)

-Lehet bizony. Peter aznap kissé felöntött a garatra, és csúnyán legorombította az orrszarvút ndennek elmondta. Hitvány, gyáva, vaksi féregnek nevezte. Ha meglátom - mondta -, letesz em g puskát, és megjelölöm a rhinót: bélyeget ragasztok a fenekére. Ráadásul a kalapomat is h

-Kijelentését még mi is megsokalltuk. Szaván fogtuk. Sorra kötöttük vele az ellenfogadásokat - egytől egyig. Nemcsak aznap, még másnap, józanul is állta. Egyre szaporodtak a tétek. Utób már ötszáz fontot tartott a bolond Péter, valamennyiünk ellen.

-Nagyon akkurátusan ment ám minden. írásba foglaltuk a fogadók nevét, a téteket, a feltételek Vállalkozó a bélyeget egészséges, kinőtt, vad rinocerosz fenekére tartozik ragasztani, után ig kalapját is hozzávágni. Mégpedig fegyvertelenül, minden idegen segítség vagy támogatás nél

-Négytagú ellenőrző bizottságot is választottunk, az ő szemük láttára kellett Péternek könnye elytállnia. Egy heti határidőt is kötöttünk ki. Ha bélyeგრagasztás nélkül telik le, nyertünk, t

-De nem így tett ám! Harmadnap már mi fizettünk Mert Péter, néhány sikertelen, könnyen végzet ató próbálkozás után, valóban odalopódzott a bokor alatt alvó orrszarvúhoz, gondosan megnyála yeget, és szabályszerűen az öreg páncélos fenekére nyomta. S amint ez nagyot horkantva felugr tt -kalapját is hozzávágtá. Hátraperdült a rhino, prüszkölve-fújtatva kergette Pétert.

-Péter pedig futott. Nemcsak az életéért futott, hanem ötszáz fontért is. Közeli dombról nézt megszakadtunk neveltünkben. Különösen, amikor Péter ülepe meg a rhino szarva közt arasznyira zsugorodott a távolság! Mégis sikerült egérutat nyernie. A megbélyegzett orrszarvú (eladta a ergetődzést, odább-állt...

- Máig is sajnáljak azt a jó pénzt! Kár volt abba a bolond Péterbe! Többet ért ám mai ötszáz Ilyen és sok hasonló kalandban gyönyörködhet a vendég, ha jókor talál betérni a Norfolk bárjá r a szűkszávú, de sokat próbált öreg legényekre rájön az emlékezés ...

De amit eddig elmondtam, csak bevezetése annak, amiről ma be akarok számolni. Mert ma noha valóban nem szeretek hajmeresztő kalandokról referálni - ma velem is történt valami. Ol yasféle, ami csaknem a Norfolk bárjába kívánczik. Hogy aztán ott is előadom-e majd, ezt még gondolom. Kalandokat szellőztető, magamfajta vendég egyáltalában nem népszerű a Norfolk-bárba No, de naplóm előtt nincsenek gátlásaim.

Magányos bivalybikát löttem tegnapelőtt. Leütöttük a fejét, felszabtuk a hasát. Tágas, nyílt ett el, mindenfelől oda lehetett látni. Még a legközelebbi bozótot is több száz méter választ el a bivalyhullától. Jó lesz csaléteknek - gondoltam , ezen a környéken úgyszemint löttem még or Sok reményem nem volt ugyan, mert az efféle, mindenki szeme láttára" heverő dögöt egykettőre rdják: nappal a keselyűk, éjjel a hiénák. Sietnie kell hát az oroszlának, ha netán ő is rész Első éjszaka valóban csak hiénák találtak rá, alaposan meg is nyirbálták hajnalra. Hárman még dolgoztak, mikor virradatkor közeledtem. Alig győzték cipelni hasukat, mikor rájuk ijesz tettem. Oroszlának, párducnak nyoma sem mutatkozott a dög körül. Belsejébe azonban tágas ba langot vájtak az éjjeli hullafosztogatók.

Néhány tüskés ágat hordtunk a dögre, hogy a keselyűk nehezebben vegyék észre, lobogó zsebkend m az ágra, madárijesztőnek. Azzal otthagytuk.

Ma reggel még korábban indultam. Alig szürküllött, amikor a bivalyhullához legközelebb eső bo-
elértem. Várom kellett fél órát, míg a dög körvonala felismerhetővé vált. Teljes csend volt
kásos hajnali neszezés: zebranyerítés, hiénavonítás, sakál ugatás sem hallatszott. Időváltozó-
lyen szokatlanul néma virradat.

Mihelyt a dög teljesen kibontakozott a derengésből, tüzetes távcsövezés alá vettem. Nem mutat
ott körülötte a világon semmi, egyeden gyanús pont vagy mozdulat sem. Megvártam a napkeltét,
ben ismételten távcsöveztem a dögöt. Semmi.

Aztán elindultam. Azaz elindultunk, Tumbóval - Has" nevű fegyverhordómmal - kettesben. Ha
ngosan beszélgetve. A nap mögöttem kelt. Töltött, de természetesen biztosított puskám, szokás
int, bal vállamon lógott. A pipám égett. Csupa fontos részlet. Megkönnyíti a továbbiak elkép-
gyre közeledtünk a felénk háttal fekvő, émelyítő szagát már orrunkig terjesztő, döglegyek-től
llához. Még mindig hangosan beszélgetve. Puska a vállamon. Pipa a fogam közt. Húsz lépés. Tíz
Tíz. öt...

Aztán - felhördült a bivalytestből kipattanó oroszlánfej
Pillanat alatt történt a többi. Minden beszédnél, minden írásnál, tán még a gondolatnál is se
Puskám célbakapása, biztosítójának félrefordítása s a tátott szájú oroszlánfej keresztüllöv-
ztönszerű reflexmunka volt. Amilyen a törvívó parádja, kapusnak a „védhetetlen" gól kivédés
rült véletlen!

Az átlőtt fejű oroszlán meg se mozdul - pipám zavartalanul ég. Térdem viszont gyanúsán remeg.
em is csak most kezd zakatolni. Arcomat a verejték kiveri. Az ijedtség összes tünete meg
késik ...

Az oroszlán a bivalydög lábára hajtja fejét. Mintha békésen aludna.

Mit írjak még?

Minden további szónál világosabban beszél a helyszínen készült fénykép.

Hazamenet azon vitatkoztunk Tumbóval, miképp történhetett hát ez a váratlan, minden elővigyáz-
sságunkat csúffá tevő, azt hiszem, valóban ritka kaland"?

Tumbó azt állítja, hogy az oroszlán még sötétben, a bozóthoz érkezésünkkor észrevett, takarás-
onnét figyelte további mozdulatainkat.

Én viszont azt hiszem, hogy az oroszlánnak sejtelve sem volt közeledtünkről, úgy lekötötte fi-
lmét a reggeli. Csak néhány méterről, utolsó pillanatban vett észre bennünket, s bizonyára mé-
is jobban megijedt.

Hogy melyikünknek van igaza, ezt valóban már csak az oroszlán tudná eldönteni.

Hátrasunt fülét, villogó szemét, hörögve vicsorgó fogát - nem egyhamar felejttem el. Különöse-
gondolok, hogy történetesen nem mögöttem ébred a nap, hanem szemem közé villog, zavarja a löv-

.

Ha legközelebb bekerülök a Norfolk bárjába, elmondjam-e vajon a kalandomat? El merjem mond-
ani?

TIZEDIK FEJEZET

AFRIKAI KISEBBSÉGEK

Északi Guaso Nyiro, 1933- január

A helybéli apróvadról lesz szó.

Afrika a világ leggazdagabb szabadtéri állatkertje. Mintegy harmincmillió négyzetkilométeren
yi óriásterületét nemcsak százegynéhányféle nagyvad, hanem legalábbis ugyanannyi fajta apró-
ja.

Tudjuk, hogy az afrikai vadászleírások túlnyomó része nagyvaddal foglalkozik. A messze idege-
nből érkező vadász mindenképp előtte nagyvadra vágyik, ennek reményében vállalja a hosszú, költs-
oroszlánt akar zsákmányolni, nem holmi fogolyféléket. Netáni útleírásával is felsülne, ha afrik-
dak helyett gyöngygyűzőkkel igyekeznek szóval tartani olvasóit. Mi sem természetesebb tehát, ho-
y figyelme elsősorban a nagyvad felé fordul, puskája csak azt keresi, tolla csak azt e-
mlegeti.

Ennek pedig nyilvánvaló eredménye, hogy az afrikai apróvad háttérbe szorul, ismeretlen marad

a nyilvánosság előtt. Nemcsak alapos tanulmányozására, még csak vadászatára sem futja a rendelkezésre álló időből, vagy ha erre netán futná is, leírására vajmi ritkán kerül sor. Publicitás szempontjára ennesetre kisebbségben marad.

Ezért szeretnék róla megemlékezni, legalábbis a sokféle jobbnál jobb húsú szárnyas vadról. Csak a legkevésbé ismert fajtajának részletes ismertetése nemhogy rövid fejezetbe, még vastag kötetbe sem férne be, mert az oldalt mégis rászánok, hátha érdekli egyik másik magyar olvasót. \

Állapítsuk meg legelőször, mi is tulajdonképpen az a "szárnyasvad"? Mi különbözteti meg a többi vadmadártól, az

Afrikába ezelőtt sem, most sem hoztam sötétes fegyvert. Hiszen elsősorban engem is a nagyvadász érdekelt, apróvaddal csak konyhámra látom el. A mindennapi vacsora-gyöngygyűrűk fáról való leírásában, vagy a többnyire futva menekülő frankolin bukfencre lövésében - sörétes puska mellett nem tűnnek fel. Ráadásul feleslegesen hangos durranása komolyabb vadra való esélyemet rontaná.

Hogy azonban konyhamadaraimnak nemcsak pecsenyéjét, hanem vadászatát is élvezhessem, kisöbű fegyverekkel lövöm őket. Így sokkal kevesebb lármával, jóval olcsóbb és sokkal könnyebben kezelhető fegyverrel ugyanoda jutok, mintha sörétes puska hoztam volna. A hajnali termitavár tetején csipkés, rikkelő frankolinkakas, vagy a rétségen szöcskésző túzok becserkészése s a pici golyóval való mulatság a sörétlövésnél.

Afrika szárnyasvad-világa összehasonlíthatatlanul gazdagabb az európainál. S noha akad közöttük az ide ránduló, fagyos telek előtt menekülő, tavasszal ismét hazatérő vándormadár, nagy részük hosszabb költözködésre sosem vállalkozó, bennszülött afrikai.

Konyhára legtöbbit ér a jóformán mindenfelé fellelhető, de egyformán finom húsú frankolinok nemes faja. Csupán az egyenlítői Kelet-Afrikában - értem ezalatt Kenyát és Ugandát - mintegy harminc különböző fajta frankolin él!

Tudományosan a tyúkfélék (Gallidae) családjába, ezen belül a fácánfélék (Phasianinae) alcsaládjába tartoznak.

Hazai hosszú farkú fácánainkkal ellentétben, a frankolinok rövid farkú, inkább fogolyra emlékeztető madarak, noha a fácánkakashoz hasonlóan, a frankolinkakas is kisebb-nagyobb sarkantyúval

büszkélkedik. Egyébként kakas és tyúk közt nincs feltűnő színelkülönbség. Sőt, akad közöttük néhány, aki még szakértő ornitológus is csak sarkantyújáról tudja biztosan felismerni,

A frankolinok nagy része barnászörös-kendermagos, a környezethez alkalmazkodó színű, mimikriával rendelkező. Bizonyára eme álcázó tollazata oltalmában bízva, nemigen hajlandó felrepülni. Akkor is többnyire csak alacsonyan, rövid távolságra száll, így hát sörétes puskaadásra nemigen alkalmas. Habár,

helybeli telepeseiktől hallom, egyik-másik fajtája, különösen a "Kenyai vörös lábú frankolin" (Frankolinus africanus uluensis), megfelelő terepen és sűrű hajtósorral zaklatva, igen sebes röptű, jó "ot" nyújtó madár.

Amilyen nehezen reptethető fel, ugyanolyan ügyes, gyors és kitartó futó. Ha nyílt helyen lepötyögnek meg, mélyen lehúzódva, csaknem földre lapulva siet, míg csak megfelelő takarást nem ér; ott megáll, tán úgy meghúzza magát, valóságos türelmi játék ratalálni és szárnyra kapadni.

Egyébként hangos, beszédes vad. Hajnalban, estefelé, különösen pedig eső után hallatja éles, alán foglyunkérra emlékeztető csirikkelését.

Gyakran hallható, ritkán látható. Különös jellegzetessége: sosem állapítható meg, milyen távolságra mértelenen próbáltam, hangja után közelítve, felzavarni. Becslésem szerint harminc-negyven lépésnyire lehetett, mikor egyszerre csak - hátam mögött jelentkezett. Kisült, hogy már elkerültem, vagy látatlanul visszaszökött mellettem. Mondom, sosem tudni, őt lépésről szól-e vagy ötvenről. A frankolinról, hogy hasbeszélő. Állítólag valóban szabályozni tudja hangja erősségét, így onddá ellenségét.

Legtöbb fajtája, fogolyhoz hasonlóan, földön tanyázik, némelyik azonban, fácán módjára, fát futtat. Sőt olyat is láttam, amelyik felrebbentve, legottan fára szállt. Rendszerint egyesleg, vagy párosával jár; kisebb, négy-öt főnyi csapatban csak költés után észleltem.

Leginkább még hajnalban látható, különösen, ha erős a harmat. Magányos frankolinkakasok termiletején berzenkednek, ott tollászokodnak, szárogatják magukat, onnét feleselnek egymással, mesélésről beszélésről, sőt elhallatszó, fajtánként mégis különböző csirregéssel. Ilyenkor lehet őket beközelíteni, sőt fegyverekkel leküldeni.

Megfelelő vizslával, bizonyára könnyebb lenne felreptetni. A magányos vadász azonban hamar megelégedik a láthatatlan madár bosszantó bújócskájával.

Három-négyféle fű is szerepel Kelet-Afrika szárnyasvad listáján. Ezek is nehezen zaklathatók, mert a fű fel, ezek is "hasbeszélők". Valamivel kisebbek, sötétebbek a mi fűnkénél, csaknem feketés-

Hangjuk is eltér hazai madarunk pitypalattjától. Aránylag ritkán találkozom velük. Egyik-másik bennszülött törzs azonban, nevezetesen a kaviro-

különös mesterei a fürj-fogásnak. Sűrűséget átszelő gyalogösvényre helyezik eleven csalifürj gömbölyű kosarukat, körös-körül vetik szőrhurokkal. A hurkokba megfogódzó fürjeket, csomóba kerekítik. Mégpedig elevenen, mert mohamedán ínyenc csak így veszi meg. Hiszen saját magának kell elválnia a madár nyakát. Kegyeden állatkínzás.

Afrika legközönségesebb, lépten-nyomon szaladgáló szárnyasvadja a gyöngytyúk.

Kellemetlen karicsolása, ez a nehezen leírható, de baromfiudvarunk szelíd gyöngytyúkjá révén a halálra ítélt madárvers, elmaradhatatlan tartozéka az itteni hajnalnak és alkonyatnak. Annyira jellemző afrikai hang, hogy még otthon Európában is, ha néhanapján szelíd gyöngytyúk szavaznak meg fülemet, egyszeriben Afrikává válik körülöttem a világ. Tán még verejtekem is kicsordul. De az izzadok ám a gyöngytyúkszereplés mellett!

Vagy hat-hétfelét tart számon a természetrajz. Egyiket sisakos"-nak, másikat kontyos"-nak, a harmadikat üstökös"-nek, amazt "tarajos"-nak tiszteli, a bennszülött azonban valamennyit khangá'-nak mondja. Legjobb hát, ha én is ehhez tartom magam.

Bizalmas, mondhatnám buta madár. Esténként, elülése után, vagy hajnalban, mielőtt útnak indulna az éjszakai kószólásról könnyűszerrel lelőhető. Flóbertommal néha hármat-négyet is lesorjázok, mielőtt a tölgyesbe repül. Jó helyt kell azonban találni, mert sűrű tollú, kemény madár. S a lelőtt, de futásnak eredő szepten menekülő khangát az ördög sem éri utol.

Amilyen jó futó, olyan nehézkes repülő. Sörétes fegyver híján sosem volt rá gondom, de megfellemlés és tapasztalattal bizonyára sikeres gyöngytyúkajzást lehetne rendezni. Különösen a kelet-dunántúli Fung tartományban nyílnék ilyesmire alkalom. Hét évvel ezelőtt jártam arra, amikor esténként a tölgyesbe gyülekezett a gyöngytyúk a kiszáradt Dinder-folyó medrének imitt-amott megmártatás köré. Persze, akkor is csak flóbertpuskám szórakozott velük. Elképzelhető azonban, hogy a folyómederből erdő felé szorítva, szép sörétlövésére nyílna alkalom. Noha nem hiszem, hogy a valóban jól repülő fécánal vetekedhetne.

Húsa ízletes, a szelíd gyöngytyúkéval többé-kevésbé azonos. Jóformán naponta azzal élek. De a tölgyes 4"-ot ugyanúgy megunja az afrikai vadász, mint annak idején IV. Henrik gyóntatója a tölgyes 5"-t.

Legszebb fajtajáról, a bár csúnya fejű, de annál pompásabb tollazatú keselyűfejű gyöngytyúkról (Lanius ludovicianus) külön meg kell emlékezni.

A többinél jóval nagyobb, hegyes fécánfarkú, tüzes zölden, tengerkéken és ibolyaszínűen csillámló gyöngytyúk. Éppen csak gyöngyözött alapszíne emlékeztet a többire, még beszéde is teljesen elgondolkoztató. Ha pedig felrebben a többinél is nehezebben hajlandó ugrogatni, mintha drágakőből lenne.

4 mindig gyöngytyúk"

5 mindig fogoly"

Ez a különleges madár a száraz, víztelen bozóterdő gyöngy-tyúkjá. Ritkán iszik, hónapokig csak a sepp hajnali harmatát a sovány járandósága. Ritka fajta, de a kitűnő elefántos sűrűben gyakran előfordul benne. Nemcsak húsból eszem, hanem tollából is mindig tűzők kalapom mellé. Otthon nézik a tündöklő kék színű, csak a braziliai őserdő csodapillangójának, a Morphonak zománcához hasonlítottat.

A fátlan, kopasz, kavicsos rétségeket a pusztai-tyúkok (Pteroclididae) ugyancsak hat-hét különféle fajta lakja.

Közeli rokonai az időnként hazánkba is ellátogató talpastyúknak. Galambforma, sivatagi madarak, tollruhájuk úgy összeolvad a rögös, kopár környezettel, hogy még avatott vadászember szemével is ritkán veszi észre a néhány lépésre előtte lapuló sand grouse"-t - ennek hívják az anatóliai. Mindig összerendeznek, valahányszor a sebes röptű, de zajtalan madár, lágyan burukkoló kitérővel felrebben előttem.

A nappal a tágas szavannán, apró, négy-öt főnyi, bizonyára családi együttesekben tölti. Esténként felkerelkedik a sok kis madárfolt, összeverődik, egyre számosabb, egyre sűrűbb csapattá tömörül. Y keresi fel, többnyire igen messze eső, de rendszeresen betartott ivóhelyét. Kiválasztott ivóhelyét követő kitérővel látogatja, még akkor is, ha látszólag alkalmasabb és sokkal több eső víz áll rendelkezésére.

Noha kitűnő peccsenye, pusztai-tyúk csak ritkán szerepel étrendjében. Ivóhelyére csak későn, naplemente után érkezik, ültében pedig - amint imént mondtam - többnyire láthatatlan. Indiában, a rajput utáni Bikanir állam maharadszája, világhírű pusztai-tyúk-vadászatot szokott rendezni. Hallom, hogy a rendkívül sebes és magas röptű madárból több ezer esik naponta. Sötétes puskával felszerelt vadászok, a vízre húzó madarak irányában lesbe állva, bizonyára itt is élvezetes puskázása esnek. Következik a galambfélék hatalmas családja. Az általam bejárt Afrikában vagy huszonöt fajta v

alamb és vadgerle versenyt burukkol-turbékol egymással.

Mindegyiknek úgysem tudnék írásomban helyet szorítani, elégedjünk hát meg a legafrikaibb tubá a papagájgalamb (Vinago) vagy öt különféle fajtájával.

A helybeliek gyümölcsgalamb"-nak is mondják, mert főleg bogyóval, apró gyümölcsfélével táplálgy hatalmas fát, gyümölcsérés idején, tömegesen lepnek el. Minthogy azonban sárgászöld tollaljesen belevész a lombzatba, úgyszólván láthatatlanok. Gyakran meg is ijeszti a gyanútlanul közeledő, rendszerint nem fölfelé, hanem jobbra-balra leselkedő vadászt. Észre sem veszi a lombú fakoronában csipegető, sőt papagájmódra hanyatt lógó, levélszín madarakat. Csak mikor a s váratlan robajjal, egyszerre surran fel a rengeteg galamb, akkor akasztja el lélegzetét a hirtelen meglepetés.

Mondják, hogy valamennyi afrikai galambféle ízletes húsú, rendkívül sebes röptű, vadászsportra alkalmas madár.

A magam részéről nem sok kárt teszek köztük. Későn-korán bűgő-turbékoló, más-más árnyalatú, d aszos szavukat annál szívesebben hallgatom.

Négy-ötféle tűzok is tanyázik a kelet-afrikai pusztán.

Egyik sem olyan pompás, mint a mi Fejér megyei, délcegen sátorozó, nagybajszú vadpókánk", no hatalmas kóri-tűzok" (Choriotis kori) kakasa még a magyar strucc" súlyán is túltesz.

Mindössze két ilyen óriástűzok szerepel lőjegyzékemen. Azokért is kár volt, mert kegyeden ülkat még bennszülött hordáram is csak rágatlanul tudták lenyelni.

Hanem a törpefajták közül, különösen a mi reznekünkhöz hasonló, mindössze egy-két kilós fekete issotis melanogaster), nemcsak szép tollú, de pompás pecsenyét is szolgáltató vadszárnyas. Kasa asa hófehér szárnyú, tarka hátú, fekete mellű, valóban szemrevaló kis tűzok. Többi rokonával eglehetősen lármás. A nagy síkságokon, különösen borús, csepergős időben, jajgató szava naphoss Megközelítése elég veszélyes, messziről kell meglőni. Így hát nemcsak konyhámot kecségteti csenyével, hanem flóbertkarabélyomat is, egy-egy parádés lövéssel.

Még mindig nem fogytak el, nincs vége a természetrajz-órának! Hátra van még a sokféle víziszá a libák és kacsák ide kívánczó, tarkabarka gyülekezete. Ezekkel azonban gyorsan végzünk, mer alóságban is kevés dolgom akad velük.

Helybeli vadlibát mindössze négyfélét ismerek. Vadréce viszont mintegy tizenötféle fordul meelet-Afrikában; ez se mind bennszülött, van közte néhány idelátogató hazai ismerős is: a baráti-, a kanalas-, a kontyos- meg nyíl farkú réce. Nem sokat járván a nagy tavak tájékát - a v í d kelet-afrika tanyáit - récével aránylag ritkán találkozom, a bennszülött fajtákat nem ismer elebbről.

A helybeli libák közül kétfélével szoktam összebotlani: a közismert nílusi lúd"-dal (Alopochiacus), meg a sokkal ritkább afrikai bütykös lúd"-dal (Sarkidiornis melanonotus). Ennek a z érdekes lúdnak - melynek csak gúnara viseli a csőre felsőkáváját csúfító, bütyökszerű kinöv sen egyéni gusztusa a kiszáradt, lombtalan fákon való megszállás. Szokatlan látvány az ilyen etőről széjjelnéző vadliba. Flóbertom onnét lőtt le minap egy szép kövér, bunkós csőrű gúnárt

Ezzel pedig végére jutottunk az enivaló afrikai kisebbségnek. Sajnos, csak vajmi hiányos, rövid és felületes ízelítőt adhattam a helybeli szárnyasvadról. De talán ebből is kitűnik, h an az apróvad-vadásznak is bő alkalma nyílik sörétes fegyverének megszólaltatására.

Az itteni szárnyasvadat egyébként - az aránylag kevés kárt tevő sportvadászon kívül - többfél szedelem ritkítja. A rengeteg kisebb-nagyobb emlős és szárnyas ragadozó, valamint a szenvedélyesen csapdászó-hurkoló bennszülött, súlyos dézsmát szed a szárnyasvadból.

Legnagyobb kár azonban az Afrika-szerte pusztító, végtelen legelőterületeket végigsöprő futót írandó. Ezek a bennszülöttek gerjesztette - a legelők javítását célzó - szörnyű tűzvészek fe pusztítanak mindent, ami útjukba esik. Szokásos idejük sokféle vadszárnyas költésével, főleg olinok és pusztai tyúkok fészkelésének idejével esik egybe. A futótűzek nyomában maradó puszt elsősorban a fészkelő madárvilágot sújtja, szinte elképzelhetetlen, és ennek következtében te felbecsülhetetlen.

Csak a rovarévo madarak örülnek a s sztyeppetűznek - amennyiben nincsenek költéssel elfoglalva. Számtalan madár követi a szél hajtotta tűzeket, kövérre hízik a hamuban hátramaradt, rop pirított, tengernyi szöcskével, sáskával.

Végezetül pedig, hogy a madártani óra egyhangúságát némileg élénkítsem, röviden elmondom egye i sörétes vadászatom történetét.

Felső-Egyiptomban (ami alatt nem az északi, hanem a déli rész értendő, mert Egyiptom neve a Nílus folyásához igazodik), Luxor történelmi városának közelében van egy jó barátom falusi ot kornád-termelő, gazdag arab földbirtokos, ezenkívül szenvedélyes vadász.

Ismételten hívott, látogassam meg Nagh-Hamadiban. Lehetőleg olyankor mondta, mikor erre jönnek a fürjek!

Az északnak vonuló fürjek ugyanis tömegesen utaznak a Nílus két oldalán húzóódó, keskeny vegetáció mentén.

Múlt tavasszal tettem eleget a meghívásnak, Kelet-Afrikából hazafelé utaztomban. És szerencsére véletlen folytán, éppen ott értem a vonuló fürjeket. Pedig fogalmam sem volt, mikor van Luxor környékén a fürjező-szezon, sörétes puska se volt velem, hiszen elefántországból jöttem. Barátom azonban elővett egy pár múlt századbeli, kakasos, de még kifogástalanul lövő tizenkettősdet. Egyiket kezembe nyomta, másikat ő hozta.

Kimentünk a Nílus menti gazos tarlókra - fürésznyi." Gyerekkoromban, mikor még volt mifelénk, az öreg vadőrök ennek mondták a fürjezést.

Volt vagy ötven-hatvan nyolc-tízéves, nagyobbrészt pucér, de rendkívül ügyes bennszülött hajti. De se vizslánk, se puskatöltőgetőnk. Zsebünket teleraktuk patronnal. - Ha netán kifogyna I nyugtatott meg a háziúr -, majd feltöltjük. Jókora zsákkal rakattam a kocsira.

Nekiálltunk a különféle gazosok végigstráfolásának. Kegyetlen meleg volt, nemsokára kifáradtunk. Atrón is hamarosan elfogyott. Pedig saját magunk gyömöszöltük a minduntalan forróra tüzesedő kőbe. Aligha vadásztunk tovább két óra hosszánál.

A nagyszerűen hajtó, még kitűnőbben apportírozó, csaknem minden lelőtt madarat megtaláló meztelen arabok, mégis több mint kétszáz darab fürjet számoltak bele a kocsi aljába.

Hogy aztán megfelelő felkészültséggel, neki való könnyű és modern váltott puskákkal, gyakorló és ügyes vizslákkal, mondjuk öt-hat órát vadászva, hány fürjet lőhettünk volna ketten - ezt só fantáziájára kell bíznom.

Sőt azt is, hogy aznap este milyen fürjpiláfot ettünk vacsorára!

6 Piláf": rizsből készült, első rendű török-egyiptomi nemzeti eledel.

tizenegyedik fejezet

BETEGSÉG

Az Északi Guaso Nyiro partján, 1933. január

Napok óta nincsen nyugtom. Hol lefekszem, hol ismét felkelek, alig hagyom el a tábort, már elfáradok, vissza kell fordulnom.

Otthon, a sátorban sem igen van maradásom. Lázas is vagyok, gyomrom is kavarog, ördög tudja a, mi bajom lehet.

Tán ennek is tudható be, hogy ma csaknem pórul jártam. Kevés híja, hogy csúffá nem tett egy gomba orrszarvú. Pedig nem bántottam ám, csak le akartam fényképezni. Igaz, hogy engedelmével nélkül.

Mikor észrevettem, kint ácsorgott a tisztáson. Szél alatt másztam a közelébe, és alkalmas bokor mögé bújva, hozzáláttam a munkához. Állványra szereltem gépemet, puskámat átadtam a mögöttem állt zavartalanul fényképeztem, először húsz lépésről, másodszer tizenöttről. Közben a gyanútlanul legelészve, mindinkább közeledett.

Mikor azonban a harmadik felvételt - mintegy tizenkét lépésről rásütöttem, meghallotta a csettenést, és minden bejelentés nélkül nekem szaladt. Először a skámat a szerezestől, félre is ugrottam, lábam azonban gyökérbe akadt - hasra estem puskástul.

A feldühödött állat sebes lendületében nem tudott lefékezni, gépemet feltaszította ugyan, de nem tártam, vagyis lábam fején át ugrott be a sűrűbe. Nem is láttuk többé, végleg eltávozott. Szempilátalatt fára mászott feketéim a magasból pislogtak lefelé, én a földön ültem, onnét pislogtam felé.

St már nyugodtan ráértünk megijedni. Eddig nem lehetett, olyan gyorsan ment az egész. Az ijedtségen kívül nem is történt baj, a gépnek sem lett különösebb bántódása, puhára esett.

Nem egyelőre elment a kedvem. Különben is gyatrán érzem magam, visszafordultam tehát, hazafelé.

Még alighogy lehiggadtam - hiszen tíz perce se múlt, hogy a rinocerosz rám ijesztett - már

is újabb izgalomba keveredtem: egyik emberem letekint a patakmederbe, s azzal ugrik vissza, hogy Csui!"

Menten mellette termék, 'de már nem látok semmit. Előrefutok hát | part mentén, tisztább kilátlyre, s onnét meg is pillantom a párducot: lent bujkál a patak menti bokrok között, nem tudja, mi fenyegeti.

Odagyújtok, de rosszul találom, válla alatt lövöm el egyik első lábát. Felhördül, meglát, s úgy szökik felém a meredek partnak. Bokor mögé ugrom, de mire arcomhoz kapom a puskát, már ott a párduc feje, öt lépésre előttem. Engem nem lát a bokortól, vicsorgatva forgatja fejét jobbra-balra, törött, véres első lábát feltartja a gazból, többi része nem is látszik ...

Az ágak közti kis résen torokon lövöm: hanyatt vágódik, visszahenteredik a mederbe. Felugrom a part peremére, látom, hogy a párduc odalent újból összekapja magát, fuldokló hörgéssel menekültett két golyóm közül egyik fültövön találja -három bukfencet is karikáztat vele.

Már közel a tábor, lövéseim be is hallatszottak. Amint beérek, azonnal lefekszem, úgy elfáradtam. Igaz, ennyi izgalmat, rövid egyórás vadászatba még sohasem sikerült összetömörítenem. Ez volt az első eset, hogy párduc megtámadott.

Este: állapotom folyton rosszabbodik, látom, hogy teljesen abba kell hagynom a vadászatot. A jelek szerint vérhasba estem. Derék szakácsom egész nap kínlódott, mire ezt a két kis kóros almat, amivel vacsorára meglepett, sikerült kifognia a Guaso Nyiro zavaros vizéből. Akárcsak valami régimódi fűzőben, annyi bennük a csont. De különben sem igen tudom már lenyelni az ételt, csak folyton ihatnám.

A Kenya-hegy tövében, ide mintegy 220 kilométerre esik Meru. Ott érem - ha ugyan ott érem - a legközelebbi orvost. Meruban ugyanis csak hevenyészett bennszülött-kórház van, valami indus betegápoló ott a főorvos"; időnként azonban, a vizsgálati körútját járó fehér doktor is megérkezik. Ha holnapig állapotom nem javul - amire pedig vajmi kevés a kilátás -, összepakolok, és elindulok Meruba. Legalább, ha ott az orvos, lesz, akin megmutassa, mit tud. A Meru vadászatig való, többé-kevésbé úttalan, kétszáz -egynéhány kilométeres teherautózásra bizonyos aggódások. Az még egészségesen sem élvezet.

Másnap este: Itt vagyok már Meruban, valami fürdőkabinforma fabódében. Ez a kórház külön szobát orvost szerencsémre itt értem. Megvizsgált, megállapította - amiben úgyszemint kételkedtem -, hogy dysenteriába estem, belém nyomott egy jókora injekciót, tejet adott vacsorára, és elrendelte, hogy aludjam ki magam.

Amit könnyű elrendelni, de nehéz megfogadni. Mert négy-öt percenként visszatérő, kínos görcsös lázam is felszökött. A mai autózásra borítsunk fátylat. Nem jó autózás volt. Pedig még esküdtem, hogy útközben! De erre most nem akarok kitérni, nincs naplóíró kedvem.

Az elmúlt éjszakáról sem érdemes sokat ábrándozni. Pillanatig sem hunytam be a szemem. Többnyire csak jöttem-mentem. Most délelőtt valamivel könnyebben érzem magam.

Tovább szeretnék utazni, Nairobiba, ahol jó a kórház, gondos a kezelés, és bizonyára meg is gyógyulnék. Csakhogy Nairobi ide háromszáznegyven kilométer, nagyon rossz az útja, az orvos nem akar engedni, nem vállalhatja a felelősséget".

Délután mégis azzal jön be, hogy gyalogfutárt indított a legközelebbi sürgönyállomásra (nyolc kilométer!), onnét - ha ugyan rendbe hozták azóta a drótot, mert a múltkori vihar elszakította - Nairobiba sürgönyöztet repülőgéppel. Azzal akarna továbbszállíttatni. Nairobiban mindig készen esetleg bajba jutott expedíciók segítségére. Nagyon helyes, bárcsak vinne már.

Egyedüli vágyam a tiszta ágy és a szakértő orvos. Meg a meleg fürdő. Habár ez már három vágyam, mondok, az itteni orvosban is megvan az igyekezet, de hiányzik a szükséges felszerelés, a patikája.

Most pótlólag elmondom, hogyan eskettek meg tegnapelőtt útközben. Még tavalyról datálódik a dolog, mikor Kituiban jártam, elefántok után. Két elefántengedélyt válthat a vadász évente, de én csak a két iket váltottam ki. Mindenki így szokta. Csak később, az első elefánt elejtése után szokás a második engedélyt beszerezni. Azért, mert sikertelen vadászat esetén a kormány nem téríti vissza a már befizetett összeget. Ha tehát nem sikerül meglőni az elefántot, elúszik az ára is.

Miután akkoriban meglőttem az elsőt, sürgönyöztem Nairobiba, újabb engedélyért. A sürgönyt két futárral szalasztottam a legközelebbi vasútállomásra, a feladásra való pénzzel együtt.

Mikor két héttel később, második elefántom elejtése után visszatértem Nairobiba, nagyon meglepett a két pár agyar láttán. Hogy lehet ez - kérdezték -, hiszen csak egy engedélyt váltott?

Kisült, hogy sürgönyöm nem érkezett meg, a futárok megléptek a sürgönypénzzel, sose mutatkoztak a vasútállomáson.

Annak idején azonnal jelentkeztem a vadászati hivatalban, elmagyaráztam a tényállást. Rendben van - felelték -, elhisszük, de ennyiben mégsem hagyhatjuk a dolgot, majd megidézzük eskütételre két tanúval együtt.

Ég amint tegnapelőtt Isioló nevű vadonbeli falucskánál pihentem, az ott székelő angol hivatal igen megörült nekem:

- Régen lesem már, hogy erre jöjjön, hónapok óta itt kallódik íróasztalom a központi hivatal csa, hogy esküdtessem meg valami elefántügyben, két tanújával együtt.

-De nézzen rám - méltatlankodtam -, hiszen alig állok a lábamon, orvoshoz sietek; magának lenne kedve ilyen állapotban esküdni? Hallatlan!

-Nem tart az semeddig sem - okoskodott az angol -, nem is fáj, csak pillanatra ugorják be velem az irodába, egykettőre átesünk rajta.

Túlzás volna azt állítani, hogy beugrottam" az irodába. Elég az hozzá, olyan szépen könyörgök, mintha egészsége függne ezen az eskün, nem maradt más hátra, mint bevonszolnom magam az irodájának" tisztelt, cukorsüveg formájú nádbódéba. Tanúimnak fegyverhordozómat és szakácsomat is két derék szerecsent, kik a tavalyi sürgöny elindításánál is jelen voltak.

Kedélyes gyerekesember a hivatalnok, lányos képű, mintha csak tegnap hagyta volna ott a Cambridge-i egyetem zamatos zöld sportpályáit. Valóban, csak alig néhány hónapja, hogy kijött, alária még nem ért rá megsárgítani a képét. Íróasztalán vén, kopott imakönyv feketélik. Put Bible"7 -mondja - és már olvassa is az eskümintát, én pedig mondom utána, fájó hassal, két ujjal a biblián. Valóban hamar megy a dolog. Utána megesküszik két emberem is, szuahéli nyelven, de ez minthogy mohamedánok, nem bibliára, hanem nagy, rongyos fedelű koránra támaszkodnak eskü köztük.

Végül még alá is kell írunk az eskü legépelte szövegét. Két feketém persze analfabéta, hüvelyk ujjal tintába mártani, azzal pecsételik ujjlenyomatukat az esküszöveg alá.

Kérdem a hivatalnokot, hogy nem mohamedán szerecsennél, aki tehát se bibliára, se koránra nem esküdhözhet, vajon mi a teendő?

-Oh, we just tell him, we have been asking the Spirits to kill him on the spot, in case he was not telling the truth.8

7 Tegye kezét a bibliára".

8 Ó, csak azt mondjuk, hogy megkértük a Szellemeket öljk meg azonnal, ha nem mond igazat".

A babonás feketének ez állítólag elég. Úgy fél a rossz szellemek büntetésétől, hogy nem mer hozzá lépni.

Mikor beléptünk a hivatalba", az angol fején kalap volt, szájában pipa. Nekem is. Amint elkezdtek az esküt, fel akartam állni, de az angol intett, maradjak veszteg, hiszen magunk között vagyunk". Én eddig azt hittem, hogy állva, fedetlen fővel és mindenestre pipa nélkül szokás esküdni hivatalosan. Itt nyilván más a divat. Ahány ház, annyi szokás.

Határozottan kedélyes hely az az isiolói törvényszék, melegen ajánlhatom. Csak a gyomrom nem csúszkált volna annyira.

Másnap. Ha mozdulatlanul fekszem, tûrhetők a fájdalmaim. Annál kínosabb a megmozdulás, felkelés. Pedig jaj de sokszor fel kell kelnem!

Az orvos felügyelete alatt vagy tizenöt szerecsen repülõteret" készít itt a bódém közelében. A bódé odalátok. Egyengetik, simítgatják a hepehupás rétet, ide kéne az értem jövő repülõnek leszállni. És ha sürgönyünk egyáltalán megérkezett Nairobibá. A rétet közepébe embernagyságú zelt a doktor: If unable to land, go to Nanyuki."9

Ha tehát itt nem lenne megfelelő a reptér, akkor a nyolcvan kilométerre esõ Nanyukiba fognak szállítani. Ott nagy rétségek vannak, könnyen leszállhat a gép.

Szép hely ez a Meru - már vérhas nélkül értem. Magasan fekszik, az õserdõ borította, havas tere a lábánál. Levegõje kitûnõ, szép tarka virágokat, cifra pillangókat látok innét az ágyból. A füst-orrkarikás, tolldíszes harcosok jönnek-mennek bódém nyitott ajtaja előtt; meg sudár növésű rézkarikától zörgõ, meztelen lányok. Megállnak, bebámulnak - Bwana mkondzso" - mondják - betárolják az ágyból fényképezgetem õket. Ezeket bezzeg nem kell

9 Ha nem tud leszállni, menjen Nanyukiba".

felvétel előtt négy-öt shilling fájdalomdíjért levetkõztetni, mint a Nairobi körül lakókat, akik a zõgép láttára sietnek vállukra kapni valami pokrócfélét, csak azért, hogy azután jó borra való legyen banánpálinkára való ellenében, műszemérmes műsíkolyok közepette váljanak meg tõle. Nairobi fényképezõ turisták özönének, már a hetvenéves csoroszlyák is oly szemérmesek lettek, hogy feleledtére nyakig bugyolálják rozoga testüket, lesütik szemüket, még õk is azt remélik, hogy kétféle fényképezõvel leplezhetik le magukat. Turisták fényképezõgépe előtt való levetkõzés a bennszülött nyakörv kereseti forrása.

Két nappal később: állapotom változatlan. Már jóformán csak orvosságon élek. Óránként valami inszagú disznóságon.

Délben nagy volt az izgalom. Megjött értem a repülő. Azaz hogy megjött volna, ha le tudott volna szállni. Egy-kétszer körözött a számára készített repülőter" felett, aztán ledobott egy em tetszik neki, inkább visszarepül Nanyukiba, ott majd leszáll, menjünk oda. Azzal neki lendült, eltűnt a felhők közt. Síváran néztem utána.

Délután teherautóra pakolnak, elszállítanak Nanyukiba.

Este: Nanyuki. Aránylag jól bírtam a kocsirázást; mire ideértünk, beesteledett, a repülést tenapra kellett halasztani.

Itt a szállodában" helyeztek el. Az ilyen vadonbeli hotel a luxus netovábbja: minden vendég külön házban lakik. Nyolc nád-fedelű bódé, egyszobás, agyagból készült putri sorakozik ezek a hotelszobák. Kényelmes a berendezésük, sőt még villanyvilágítással is büszkélkednek. A félkör közepén terpeszkedik a főépület", a többinél tágasabb, náddal fedett bungalow. Nyitóságos, tarka huzatú karosszékekben teázik néhány átutazó vadász. Belül egyeden hosszú helyiség, ebédlő, a másik pipázó, hatalmas, lobogó tűző kandallóval. A falakon kívül-belül vadásztrófék, oroszlánbörök; s kandalló előtt londoni képeslapok tavalyi számai. Tartalékos angol tengerszt a kocsmáros.

Az apró bódék egyikére kiírták, hogy bár". Italokon kívül dohányt, patront, kinint, villanyg hasonló, vadászni való szükségleteket árul itt a tengerész-tiszt-kocsmáros. Mulatságos vadászk, versek, mondások ékesítik a bár falát. A pultra pedig Equator" jelzésű vörös csíkot festésében minden gyerek tudja, hogy az Egyenlítő pontosan a nanyuki-söntés asztalán fut keresztül. Mindezeket ezúttal ugyan nem tekintetem meg, minthogy bent feküdtem a bódémban. De már múltkorában, kifelé jövet megháltam itt, sőt két évvel ezelőtt is megfordultam ezen a barátságos Kitűnő étkezés, friss főzelék, gyümölcs, nagyszerű vaj, tejszín várja itt az efféle gyönyörű dászt. Engem ugyan ezúttal várhatott.

Csak a kórházban lehetnék már!

Másnap hajnalban. - Aludni nem tudtam. Csak délben indulunk, mert ilyenkor a Kenya teteje körül, melyen át kell majd röpdülnünk, állítólag nagy a szél. A repülőgép, parányi, nyit th" (Moly), ott lapul a rét végében, ide látszik az ágyamba. Különben sem vallom magam valamivelkes pilótának, most azonban a leghatározottabb ellenszenvvel nézem a kis gyerekjátékszerű adarat. Pedig milyen nehezen vártam!10 Mit is néznek rajta? Inkább átfordulok a másik oldalra, ahol ablakomba rámázva, rózsaszín cukorból, ott a Kenya havas teteje. A csúcs alatt felhőfoszlányok lógnak, elfüggönyzik a hegyoldalt, csak feketés zöld alja látszik a hegyóriásnakent a felhők felett rózsaszínben tündöklő orma.

10 A gép pilótája - egyben tulajdonosa - Capt. Sir. Piers Mostyn Bárt, kivel Nairobian ismerkedtem meg, mihelyt hírért vette betegségemnek, baráti szívességből repült értem. Ezt a d bert alig egy évvel később elefánt ölte meg.

Harmat mosdatta, hajnali virágszag ömlik be az ablakon. Valóságos virágtenger közepette áll a bódém: hazai verbénákat, fuksziákat, nagy bokorra erősödött muskátlikat ismerem fel a sokfélerág tarka összevisszasága közt. Fehér- meg sötétkék-uszályos, ökörszemnyi madarak és türkizsárga virágról virágra, gazdagítják a színpompát. Szép, nagyon szép, de a fájó has vajmi kevesermészet szépségeire. Nehezen lelkesedik.

Este: Nairobi, kórház. - Már minden jól van. Most már nem cserélnék még a... még a - szóval, l se cserélnék!

Szépen megfüröszttöttek, rendes, tiszta kis szobába, kényelmes ágyba fektettek, barátságos öre z-vesz körülöttem. Az orvos régi barátom, megvizsgált, tudatta, hogy dysentérián kívül még ma, most legalább egy kalap alatt elintézhetem mind a kettőt. Két hét alatt rendbe hoznak, folytathatom a vadászatot.

Enni, úgy látszik, itt sem adnak, csak kétóránként egy-egy adag rebarbara-port; fájdalmaim is változatlanok még, de most már mindez elvesztette jelentőségét. A megelégedettség - Einsteinn hála - szintén relatív fogalom. A nairobi kórház az utóbbi tíz naphoz viszonyítva, valóságos A mai repülésről csak néhány szót. Azt is kár rápazarolni. Indulás előtt belém nyomtak egy ad mot - sajnos, nem elég nagyot belekötözték a gépbe és három óra alatt itt voltunk. A Kenya öt r méteres csúcsa mellett repültünk el, a hegyet körülfogó, sűrű felhőtengerben bukácsoltunk. tisztult körülöttünk a világ, a pilóta szorgalmasan magyarázgatta az alattunk elvonuló vidéke ztatgatott, hogy hajoljak ki, úgy majd jobban látok; még vadcsapatokat is mutogatott.

Engem azonban nem érdekelt a kilátás. Még ha nagy elefánt álldogált volna alattunk, talán még sem néztem volna meg. Ezt a repülést ezennel kitörülöm emlékeimből.

Má egy hete, hogy idehoztak. Javulgotok, de bizony elég lassan. Pedig kifogástalanul ápolnak, jól ellátnak, semminek sem érzem hiányát.

Az ápolónők öten vannak, öregek, csúnyák, de nagyon barátságosak, jól gondukat viselik. Mind aját autóján jár be a kórházba, s ha szabad ideje akad, egyenesen a tenisz- vagy golfpályára t. Soha nem láttam ilyen szenvedélyesen sportoló, öreg ápolónőket. Elég baj ez - mondja a dok - , még operáció közben is a labdán jár az eszük.

A kórház nagyon csinos, tisztán tartott épület. Mindössze egy tucat páciens fér el benne, kü kap mindegyik. Rajtam kívül jelenleg még hét beteget ápolnak: Két pórul járt pilótanőt - fiatal lányok, tizenkilenc -húszévesek, egymagukban indultak el Londonból, kétüléses kis gépükön est Kelet-Afrikába! Egyikük úgy szökött meg hazulról, különben el sem engedték volna. El is j ak Kenyába, de Nairobítól hatvan kilométerre útjukat vágta a balszerencse. Rájuk esteledett, viharba kerültek, fának repültek, lezuhantak. Egyikük lábát, másikuk vállát törte, gépük poz akatlan vadonságban éjszakáztak, gépük romjai alatt, étlen-szomjan, törött tagokkal. Az orosz knak - pedig ott ólálkodtak körülöttük - szerencsére nem kellettek. Fegyver nem volt a lányok de még ceruza sem.

Mert másnap este két bennszülött futár érkezett Nairobiba, ők hozták a baleset hírért, írott zegény lányoknak: selyemfoszlányra volt írva az üzenet - ajakpirosítóval! Az nem hiányzott. se fegyverük, se enivalójuk. Csak következő nap hajnalban talált rájuk a Nairobiból kiküldöt tő repülőgép. Még éppen jókor. Közel jártak a szomjan veszéshez. De most már olyan vígan gram tt a teraszon - ide hoznak valamennyiünket napközben egymás szórakoztatására -, már csak azon spekulálnak, hogyha majd haza kerülnek Londonba, miképpen tudnának újabb repülőgépre szert te . Azzal majd jobban vigyáznának.

Aztán itt a híres vadász, Capt. C. Lang. Egy hónapja nyomja már az ágyat, sebzett bivaly tas zította fel, összevissza tiporta-zúzta, eltörte medencecsontját, jó néhány bordáját, egyik lá karját. Ritka csont, amelyik egészben maradt meg benne. A doktorok csodaszámba veszik, minden szabály ellenére élte túl az esetet. De most már fütyörész ő is, sőt mankón csoszog i Alig várja, hogy visszaadhassa a bivalyoknak a kölcsönt. Sajnos azonban nemigen lesz már épkézláb ember.

És itt fekszik a méh csípte házaspár. Ezeket most hozták nemrég; vidéki farmerek, utaztak Nai i felé, autón, megálltak reggelizni, rájuk támadt a vadméhraj. Hiába menekültek, a méhek nem k, üldözték és annyira agyonszurkálták őket, hogy a férfi szeme bedagadt, nekihajtott a partn a kocsni felborult, az asszony karja eltört. Arcuk, kezük bepólyázva, felismerhetetlenségi g feldagadtak a sok mérges fullánktól.

Végül van egy álmkóros hittérítőnk meg egy feketevíz-lázás aranybányászunk. Bármennyire rest yok a legkevésbé érdekes beteg, mindössze hasfájással dicsekedhetem. De azzal legalább alapos n.

Ismét eltelt tíz nap. A jó ápolás, ellátás és kedélyes társaság ellenére alaposan meguntam a nagyon mehetnék innét. Csak fel tudnék erősödni. De még mindig csak tejes kásán tartanak, az dig nem vadásznak való étel. A ház körül már sétálgatok ugyan, de még igen rogyadozó lábon. Mihelyt elereszt az orvos - a jövő hét elejére ígéri -, újból fel akarok költözni a bambuszer anoda, ahol decemberben abbahagytam a sikertelen bongóvadászatot. Ügy hallom, most nin cs olyan bolond idő odafenn, kevesebb az eső. Ezúttal talán csak sikerül.

TIZENKETTEDIK fejezet

Fehérvadászok

Nairobi, 1933. február

Lábadozok.

Kórházi tétlenségemet arra használom fel, hogy a népszerű "white hunter"-eket, Afrika hivatás vadászait" tollhegyre fogjam. S minthogy valamikor (nem is olyan régen) magam is a2z al a gondolatokkal játszottam, hogy közéjük állok, talán nem lesz érdektelen, ha külön fejezete ntelek nekik.

A "white hunter" mindennapi életét, különféle problémáit, főleg pedig alkalmazójához való vis ném ismertetni.

Az idegenből érkező sportvadász és a helybeli fehérvadász" közt alapvető a különbség: előbbi hogy vadászszenvedélyét pénze ellenében kielégítse, vagyis vadászatot vásároljon, utóbbi pedig tózkodik Afrikában, hogy helyi ismeretét és tapasztalatát az idegen sportvadásznak áruba bocsássa. A pénz kérdése tehát mindkettőjüknek lényeges: egyik hozza, másik viszi.

Hogy a következőkben szóba kerülő sokféle vadász" közt össze ne zavarodjék az olvasó, először megmondom, hogy mindig csak erről a kettőről lesz szó: a fizető és a bezsebelő vadászról. Változatossá válok előbbit idegen vadásznak", vadászvendégnek", vendégvadásznak", sportvadásznak" - utóbbit pedig vadásznak", white hunter"-nek, profi"-nak, „fehérvadásznak" említem.

Belátom, hogy ennyiféle vadász egy harapásra kissé sok. De ismétlem, lényegében csak ketten vannak: alkalmazó és alkalmazott.

A fehér bőrű profivadász" - legalábbis egyelőre - tisztán kelet-afrikai specialitás: Kelet-Afrikai vadbőségének és vasútjának közös terméke.

A századforduló táján létesült Uganda-vasút" nemcsak a tengerpart és a Victoria Nyanza közé egy nyolcszáz kilométert szeltek keresztül, hanem feltárta a fekete világrész legvadabb területeit is, hozzáférhetővé tette Kelet-Afrika csodálatos vadászeldoradoját, a legkülönbözőbb vadállatok, legkülönbözőbb szarvú bivalyok, legpompásabb sörényű oroszlánok mindaddig csak kevésbé ismert hazáját.

Természetes, hogy az új vasút ide csalta, sőt azóta is egyre sűrűbben hozza a külföldi vadászok tudományos kutatóit, sokféle, más-más célú turistát. A sok vad, meg ez a fával fűtött, döcögő vasút Kelet-Afrikát a legismertebb, legkényelmesebb, legdivatosabb és egyúttal sajnos - legdrágább vadászterületté.

Nyilván következik ebből, hogy a vadászat itt, Kelet-Afrikában fajult leghamarabb üzletté". De nem ám a messze földről, drága pénzen érkező vadászvendég, hanem a helybeli ügynökségek és vadászok üzletévé.

Mondtam már, hogy a fehérvadász" kelet-afrikai különlegesség. A vadban bővelkedő Szudán és Kelet-Afrika kevésbé ismert vadászterület ma még profimentes", ott egyelőre még saját emberségéből is boldogulnak a vendég. Ha azonban így halad a világ, és az afrikai vadászsport" ilyen iramban népszerűsödik, a white hunter"-ek nemsokára előzönlök az egész kontinenst. S aki nem lesz hajlandó gyámságot vállalni a méregdrágán igénybe venni, legokosabban teszi, ha otthon marad, lemond az oroszlánról, és megelégszik a lényegesen olcsóbb és veszélytelenebb nyulászással.

Mindéből úgy tűnik, mintha tán le akarnám szólni a fehérvadászt".

Pedig ellenkezőleg, méltatni szeretném. Sokat tanultam tőle az évek során, sok felejthetetlen vadászeredményemet köszönhetem neki. Hiszen mondom, magam is az akartam lenni, olyan gyűjtő-üzletust kaptam a mesterségére.

Nagy részük angol. Akad köztük egy-két svéd, dán, német, amerikai, sőt dél-amerikai is. Legtöbbször rolt be, de a fiatalabbak néhányja már itt született, kamaszkorában megismerkedhetett a helybeli vadászat minden fortélyával.

Ugyancsak itt, nevezetesen Nairobi városában alakultak az első vadászügynökségek, expedíciót szervező és felszerelő, fehérvadászt" alkalmazó vállalatok. Legnevesebb a gyakran emlegetett Safariland". Két régi vadász, az angol Newland és az ausztráliai Tarlton alapította valamikor, az Uganda-vasút épülésének idején. Akkoriban még Newland & Tarlton" néven szerepelt, csak később kapták meg a

Safariland"-ra. 1900-ban, apám testvérbátyja még a Newland & Tarlton cégnél szerezte be expedíciós sátrát. És hat évvel ezelőtt, mikor első ízben látogattam Nairobi - lásd Csui!" című könyvem indig az öreg Tarlton volt a Safariland" egyik főnöke.

A szafárik" (expedíciók) mindinkább specializálódnak, egyre többféle szakfelszerelést igényelnek részben persze még ma is vadász-szafárik. De évről évre több a tudományos céllal kutató, a természetlmező, az eleven állatok befogásával vesződő, a növényt, ásványt vagy néprajzi emléket gyűjtő vadász, a gy olajat kereső, sőt a látszólag céltalanul bolyongó, csupán a vadonság nyugalma vágyó, hódoltdjam, platonikus szafári is.

A különféle ügynökségek pedig tesznek róla, hogy a gondjukra bízott szafári ne szenvedjen hiányt, hanem csak teljes táborfelszereléssel, enni-innivalóval, nemcsak bennszülött kísérszeméllyel, hanem a helybeli vadászokkal, hanem a fehér bőrű vezetővel is, a sikerért elsősorban felelő, fegyveres szakértővel - a white hunter"-rel.

A fehérvadász" tehát nemcsak a tulajdonképpeni vadász-szafári fontos tényezője. Sőt, itt találjuk a legfontosabbakat. A többiben, a tudós kutatók, a mozisok vagy bogárgyűjtők szafárijában még sokkal fontosabbak iszen ott nemcsak vezetésről, nemcsak a bennszülöttekkel való ügyek-bajok egyengetéséről, hanem elsősorban élelmezésről van szó, az expedíció konyhájának vadhússal való ellátásáról mindennapról. A white hunter" szerepe rendkívül sokoldalú. S jóllehet vadásznak mondja magát, sőt az is, mégis inkább a javából, teendője a körülmények és követelmények szerint különféleképpen alakul. Hol könnyű, hol nehéz, hol édesebben, hol savanyúbban. S hogy milyen váratlanul, azt talán a következő kiadványom s történet világítja meg legjobban, minap beszélte valamelyik fehérvadász barátom. Nevét elhagyva

om, nehogy utóbb még indiszkrécióval vádoljon.

-Na, hogy megy az üzlet - kérdeztem -, merre jártál legutóbb?

-Most jöttem haza szafáriról - mondta -, de ilyen finom kuncsaftom még nem volt, mióta pus két fogok a kezemben!

-? ? ?

-Amerikai vadászvendég jelezte érkezését, az ő szafárija vezetését vállaltam. Meg is jött pon edig - ugyancsak meglepődtem - bizonytalan korú, de legalább hatvanéves, amerikai matróna formájában! Egymagában érkezett, finomabbnál finomabb puskákkal, nagy szakértelemre valló, re teg vadászpoggyással.

-Egyébként feltűnő szerény, kevés beszédű hölgynek mutatkozott, különösebb kívánsága sem volt a szokásos előkészületeket, bevásárlásokat. Vegyek két megfelelő teherautót is - mondta -, ra l, amit szükségesnek tartok, embereket, felszerelést, élelmet, fegyvereket, s mihelyt in dulásra készen leszek, jelentkezzem. Ezzel otthagytam, visszavonult a szállodába, nem is láttam néhány napig.

-Mihelyt mindent beszereztem, a felpakolt kocsikkal a szálloda elé hajtottam. Új gazdám nem is késett soká, zavartalanul elindultunk. Akkor is feltűnő hallgatagon viselkedett, némán ült mellettem, nem érdekelt, merre megyünk, a várható vadfélesek felől sem tudakozód keztem érdeklődését felkelteni, de minthogy alig válaszolt, magam is hallgatásra fogtam a do lgot.

-Estefelé, alkalmas táborozóhelyet érve, felállítottam a sátrakat. Közösen, de még mindig el l elköltött vacsoránk után, a hölgy végre megszólalt, s a következő nyilatkozattal lepelt meg

-Mégvártam, hogy kiérjünk a vadonba, mert amit mondani akarok, csakis a kettőnk dolga, n em tartozik senki másra. Remélem, titoktartásában megbízhatom, legalábbis afrikai tartózkodás idejére. Én tudniillik még soha életemben nem fogtam kezembe puskát, sőt - ezután sem szándék Eszem ágában sincs vadászni, sose lenne szívem védtelen állatokra fegyvert fogni. Hoztam az onban rengeteg olvasnivalót, kézimunkát, telepes rádiót. Nagyokat fogok aludni, régen nélkülo henőkúrát akarok tartani. Maga pedig - vadászgasson szorgalmasan. Lőjön nekem mindenféle fajt néhány válogatott példányt, töltsé kedvét, ameddig jónak látja.

S ha majd befejezte vérengzését, tekintélyes, jó vadásznak becsületére való gyűjteményt szede d szóljon. Akkor megint felpakolunk, és szépen visszahajtunk Nairobibá. Én pedig összes tróf eámmal - remélem, gondja lesz rá, hogy ne kelljen velük az otthoni szakértők előtt szégyenkez -, hazautazom Amerikába. Ami a maga dolgát illeti, a szerződésünkben kikötött fizetését megd , viszonzásul pedig teljes diszkrécióját kérem mindaddig, míg hazatérő hajóm a mambasai kiköt hagyja.

-Hajója elment, a titoktartás terhe alól felszabadultam. Kifogástalan zsákmánnyal távozott, a on voltam, hogy még Amerikában se kelljen vele restelkednie. Én pedig rég nem vadásztam il yen jóízűt! Két hónapig ingyen szórakoztam - azaz dupla fizetésért!

Lám, még ilyen váratlan vevő is találkozik az afrikai fehérvadász klientúrájában! Pedig ugye lképzelni, legalábbis épeszű embernek, hogy akadjon olyan félnótás, aki Amerikából ide utazzo gdrága vadászexpedícióra költse pénzét, két hónapig sátorban olvasgatva pihenjen, idegen tróf n haza - csak azért, hogy holta napjáig kellethesse magát a merész oroszánvadász nő hamis sze epében.

Bizony, Afrika állatkertje határtalan!

Efféle főnyeremény" persze nem mindennap üti a fehérvadász markát. Gyakori ugyan a laikus, v atban járatlan kezdő, aminek nem örül a "white hunter". De legjobban haragszik a bár semmihe z nem értő, mégis mindent kifogásoló, örökösen elégedetlenkedő kocapuskásra. Ilyennel van leg Elügyetlenkedi, elhibáztatja a kiváló trófeájú ritkaságokat, a soha többé puskacső elé nem k ezzel keseríti ambiciózus, minél különb eredményre törekvő kísérőjét. Vagy, ami még ennél is rossz helyen találja a veszélyes vadat, s az úgynevezett piszkos munkát", a sebzett követés kivégzését, nagylelkűen a fehérvadásznak engedi át. Senkinek sem mulatság ám más sebzett biv gy oroszlánja nyomán sűrűbe bújni, saját bőrét más hibájáért vásárra vinni! Különösen, ha a b a, gondtalanul pihen sátra biztonságában, és hűsítő ital mellett lesi a kötelességét teljesí hazatértét.

Tisztességes sportember gyomra felfordul ilyenek hallatára. Pedig hány derék white hunter " járt már pórul ezzel, a más gesztenyéjének parázs alól való kikaparásával. Mindnyájan ismer ztesség elemi reguláját, hogy sebesült vadunkat addig kell követnünk, míg utol nem érjük, és szabadítjuk szenvedésétől. Aki pedig az efféle csiklandós munka alól kivonja magát, vagyis s bőre helyett a másét kockáztatja, az nemcsak hitvány vadász, hanem hitvány ember is. A profi ersze szemrebbenés nélkül vállalja az efféle munkát is, sőt, kötelességei közé sorolja. Az id becsületén múlik, hogy a fehérvadász illetén szerepének útját állja, önhibája következményei

A "white hunter" akkor érzi magát legjobban, akkor élvezi mesterségét maradéktalanul, ha alkalmozójában tisztességes sportemberre, magához illő vadásztársra talál. Az eredményes szafári feltétele: az idegen vadász és hivatásos alkalmazottja közti megfelelő kapcsolat: ez pedig sikert és balszerencsét egyformán megosztó, egymást segítő és egymás hibáit elnéző, még a legkevesebbet fordulatokat is tréfára fordító, kedélyes baráti viszony. Ilyen szafárirra örömmel emlékszik minden alkalmazó és alkalmazott egyaránt.

Kelet-Afrika hivatásos vadászai szám szerint vagy huszonöt-harmincan vannak. Az elmúlt évek során jóformán mindegyikkel összebottlottam, néhányal együtt is vadásztam. Általában csak a nevüket mondhatom róluk. Keménykötésű, jó idegű legény mindahány, kiváló, nagy tapasztalatú vadász, kintetben megbízható sportember. A nagyszájú, hárijánoskodó Stub -kit Csui!" című könyvemből megismerhetett az olvasó - ritka és előnytelen kivétel. Legtöbbjük éppen ellenkező természetű, inkább kezét, mintsem száját járhatja. Mégis el kell ismernem, hogy ami a vadászat mesterségének udományát illeti, ebből a derék Stubot sem lehetett megbuktatni.

A helyénvaló "white hunter"-nek sok mindenhez kell értenie, szafárija sikere ezeken múlik. Nem elég, hogy a vadat és a vadász mesterséget alaposan ismeri, hogy a mérhetetlen területnek jóformán minden sarkában járatos. Nem elég, hogy hidegvérű ember, hogy jó lövő, hogy kelleme. Nem elég az önfegyelem, saját vadászszenvédélyének kordában tartása.

Bennszülöttjei bizalma nélkül nem boldogul. Ehhez pedig nemcsak nyelvüket kell alaposan ismerenie, hanem lelki beállítottságuk, sokféle szokásuk, babonájuk világában is otthonosnak kell éreznie.

És rendkívül igazságosnak. Az afrikai szerezcsen igazságérzete borotvaélet. Minél primitívebb, ,,vadabb", annál romlatlanabb, annál érzékenyebb a lelke. Ha hibásnak érzi magát, büntudata nem hagyja nyugodni, szinte elvárja, csaknem követeli a megrovást.

Ha azonban ártatlanul büntetik, vagy legalábbis nem képes felfogni tettének helytelenségét, még a legkisebb büntetés, legenyhébb megrovás is felzaklatja. A méltatlanságot pedig sosem felejt ki. Őseredeti igazságérzetét vérig sérti.

A "white hunter" kellemetlen feladatai közé tartozik, hogy alkalmazója életének védelmében, fegyverét használja. Ez persze rendkívül kényes, nagyon is kétélű követelmény. Hiszen a profinak is eleinte fogalma sincs arról, miféle "vadász" vezetését vállalta, milyen mértékben bízhat az alkalmozójában, az alkalmozójában, hidegvérében, lövési készségében? Minthogy praxisa során nagyon is sokféle kudarca, nem tudhatja, vajon most tapasztalt vadász vagy kontár lesipuskás mellé szegődött? Hiszen ennek megfelelően kell értelmeznie az "életveszély" kérdését. Ha veszélyes vad támadása alkalmozója megsebesül, vagy netán fűbe harap, a fehérvadász is komoly bajba keveredhet. Hiába vatalosan kivizsgálják az esetet, s amennyiben a "profit" mulasztás terheli, felelősségre vonják, esetleg kenyerét is elveszik.

Ezt a kockázatot, egyik-másik úgy igyekszik kiküszöbölni, hogy hamarabb ítéli a helyzetet "életveszélyesnek", mint ahogy kéne. Ami azt jelenti, hogy habozás nélkül odapörköl a támadó vadnak, s ez a támadó vad - bár felelősségén könnyít - gazdája mulatságát teljesen elrontja. Hiszen a valamirevaló sportembernek ha már pénzét költséges Afrika-expedícióra és drága "white hunter"-ra szánta, bizonyára saját életét és a támadó ellenfelét kivégezni. A más által agyonlőtt bivaly szarva, oroszán bőre, nemcsak értékes, hanem teljesen érdektelen is számára.

Tapasztalatból beszélek: kiváló trófeáim egyikéről kellett lemondanom, mert túl heves profinak ítélték "életveszélyesnek" - belepuskázott támadó orrszarvúmba, teljesen szükségtelenül és anélkül, hogy illemt volna. Kompanista-orrszarvúban" persze nem lelhettem örömet, kiváló szarvát nem lehettem elvenni.

A fegyverét túl korán, vagy kellő ok híján használó fehérvadászcsoportról mondják: "He's got an itch to shoot a mutatóujja". Ezért húzza el puskája ravaszát a kelleténél hamarabb.

Viszkető ujjú" "white hunter" pedig csak kocapuskás kíséretébe való. Komoly vadászembernek sok türelmetlenséget, sok kárt okozhat.

Aki tehát fegyverében és saját magában megbízik, legjobban teszi, ha eleve kijelenti, sőt írta, hogy a vadászat során netán előforduló baleset felelőssége alól a "white hunter"-t felmentem. Egyben kiköti azt is, hogy kísérője csak abban az esetben használhatja fegyverét, ha gazdája engedélyezte.

Egyébként leghelyesebb és mindkét félre legegyszerűbb, ha veszély esetén a fehérvadászcsoportot hátra engedjük, vagy legfeljebb fegyverhordóktól követve indulunk el a sebzett vad nyomán.

A "white hunter" - amint az elmondottakból kitűnik - a vendégvadász vezetője, bizalmas útítár, a szafárijaival összefüggő minden ügyes-bajos dolgának intézője. Ő az idegen legnagyobb segítségét nyújtja. Mert a hivatásos vadász - térjünk végre a kérdés velejére - kegyetlenül drága téka. Az idegen vendég költségszámlájának messze kimagasló teherterét. A "profi" havi gázsija tapasztalatához és főleg hírnevéhez mérten - hatvan és kétszáz mázsa magyar búza értéke közt ingad.

slet valamelyest apasztja, élénk idegenforgalom - amilyen idén is van - emeli a fenti ár at.

Fizetésén kívül, gazdájáéval egyforma koszt, ital és dohánynemű, külön sátor, két-háromtagú b sűti jegyének megtérítése, városi tartózkodás alatt ingyen kvártély és ellátás illeti meg. Pé expedíció tartama alatt még legjobb akarattal sem költhet. Véges-végig a külföldi vendégvadá ndége.

A profik" eme aránytalanul magas fizetését azzal szokták indokolni, hogy az évnek csak egyi k felében, a vadászidény hónapjai alatt dolgozhatnak, akkor kell megkeresniök az egész évre v lőt. No, meg azzal, hogy életveszélyes" munkát vállalnak. Ami, különösen valami tökéletlen l saságában, tagadhatatlanul igaz.

Amint már készpénzfizetésük tág határaiból is kitűnik, a white hunter"-ek világában ugyanoly zer járja, amilyen a nemzetközi mozicsillagokéban. Személyes rátermettsége, véletlen szerencs vagy ügyes propagandája folytán elismert fehérvadász egyre keresettebbé, divatosabbá, eseten t valóságos primadonnává válik. Immár bizvást emelheti igényeit, a legmagasabb sztárgázsit is . Világszerte akad nagypénzű sznob, úrhatnám újgazdag, kinek megéri, hogy nevét világmárkás" közölje a sajtó. A sztárprofik" alig győzik a munkát, hírnevük túlhaladja a rendelkezésükre yan, akit két évre előre szerződtetnek. Nevét a sajtó s az útleírások szerteszéjjel kürtölik, za megismeri.

Amiből még nem okvetlen következik, hogy ő a legkiválóbb szakember. A reputáció - mindnyájan k - megfelelő propaganda híján, igen vontatottan terjed. De a véletlen szerencse meglódíthat ja. Ennek szembeötlő példáját tapasztaltam öt évvel ezelőtt, az angol trónörökös szafárija al ceg még indulás előtt bekérette a hivatásos vadászok névlajstromát, saját maga óhajtván kiker ki megfelelőt. S minthogy két egykori iskolatársa is szerepelt a listán, természetesen őket választotta. Egyik valóban elsőrendű, minden tekintetben kitűnő ember volt. A másik viszont a nál gyengébb, úgynevezett „tartalékvadász", kinek csak elvéte jutott egy-egy szafári, amiko már külön vállalkozót nem lehetett keríteni. Ezúttal mégis ő fogta ki a nagy halat. Kiválts ija végeztével úgy felszökött az ázsiója, alig győzött a jobbnál jobb ajánlatok közt válogatn Amerikai rágógumi-mágnások egymást licitálták felül, mindegyik a walesi herceg volt profijáva rt vadászni. így aztán az ő neve is a sztárok közé szökött - igaz, hogy csak átmenetileg.

Mi értelme van hát - kérdezhetné akárki - hivatásos vadászra ennyi pénzt költeni? Különösen a em először jár Afrikában, ismeri már a dürgést", érti a bennszülöttek nyelvét, aki tehát saj azodhat? Igaz. Ez így is van. És sajnos - még sincs így. Mert a fehérvadászok furfangos szek tájának van annyi magához való esze, hogy a kellő tapasztalattal rendelkező vendéget ne enged e saját lábán járni I Nehogy a profik" valamelyike elessék a szerinte őt illető keresettől. A külföldi vendégvadász, akárhányszor járta is be Afrikát, bármennyire érti is a csíziót, még ire. Mert profi" híján nem kap megfelelő bennszülött segítséget. Se shikari"-t, se bőrnyúzó ot, se sátorszolgát. De még megbízható teherhordót sem. Azaz kapni ugyan kap, hiszen tucatszáz ajánlkoznak, fényes bizonyítványok valóságos garmadáját lobogtatják.

A hiszékeny pali" be is dől nekik. De csak az újonc, a spórolni szándékozó, avatatlan balek. dül - és rendkívül drága tandíjat fizet. Mert a cifra ajánlólevelek tulajdonosairól rövidesen hogy egyik haszontalanabb a másiknál. A szakács nem tud főzni, a shikari" nem ért a fegyve rhez, a járatos vezető" pedig úton-útfélen eltéved. Ráadásul a hordárok is hazaszökdösnek. A pedig magára marad az őserdőben, azaz felszerelése társaságában, ha ugyan azt is meg nem vám a szerteszéjjel szökdöső kísérete. Póru jár, csak azért, mert bukszája érdekében ki akart fo hunter"-en, és saját szakállára mert útra kelni.

Fizetheti most már gyermekded jóhiszeműsége keserű árat. Tanulmányútjáról üres kézzel hazabot dvére bánkódhat meggondolatlanságán. S ha kellőképpen megbánta, és még mindig maradt elég apr ommal fordulhat a legközelebbi profi"-hoz.

De nem kap ám már, lekéselt, mert nem volt olyan előrelátó, hogy még indulás előtt, még Európ volna valamelyikkel! Idén pedig rengeteg a szafári, minden épkézláb fehérvadász útban van .. Nincs más választása, mint Mombasába utazni, hajóra kapaszkodni, dédelgetve tervezett Afrika -újtját a következő évre halasztani.

S vajon miért?

Miért hagyták cserben emberei, miért nem juthatott megfelelő kísérethez?

Mert az élelmes white hunter"-ek gondoskodtak róla, hogy használható expedíciós-szerecsen ne kerülhessen piacra", illet idegen a világért fel ne fogadhasson. Kénytelen legyen hát fehér adászt alkalmazni, nélküle még lélegzeni se tudjon.

S vajon miképpen érik ezt el, miképpen tudják sakkban tartani az őket elhanyagolni szándékozó dit?

Ügy, hogy minden arravaló bennszülöttet - ők foglalnak le.

S minthogy régen letettem arról, hogy magam is az legyek, bízást leleplezhetem a fehérvadászok bár tiszteletre méltó, de csalafinta szindikátusát.

A "white hunter"-jelölt azzal kezdi, hogy valamelyik vadászügynökségnél, teszem "Safariland"-leszerződik. Már csak annak közvetítésével alkalmazható, "Safariland" utalja majd ki valamely vendégvadász mellé - a megfelelő felszereléssel és élelemmel egyetemben.

Az immár szerződéses és szakszervezett fehérvadász a város közelében, Nairobi környékén telep dupla előnyt jelent: nem költi pénzét a drága városban, mégis ügynöksége keze ügyében tanyázanatban behívhatják szolgálat tételre, szafári vezetésének átvételére.

Fészkét rak hát a határban, azaz kisebb-nagyobb farmot vásárol, vagy ha erre nem telik, legalább megfelelő hajlékot, néhány hold legelőt, tehenet, birkát. Angol létére - hiszen saját gyarmatosítja - kedvezményes áron jut mindenhez. Ez a tulajdonképpeni üzleti befektetése. Ezzel alapozza meg hamarosan felvirágzó vadász mesterségét.

Ügyesen berendezkedik. Azon van, hogy minél több bennszülöttet fogadjon szolgálatába, minél több juttasson kenyérhez. De nem ám akármilyen, jöttment szerezcent! Kizárólag szafárra alkalmas válogatott, megbízható, hétpróbás bennszülöttet.

Ilyenkor olcsó a munka, elmúlt a vadászidény, a rendkívüli keresetek lehetősége, fél évig nem szafári, ki kell böjtölni az esős évszakkal járó üzleti pangást.

A bennszülött azonban egész évre való, állandó munkát keres. Ezt pedig a fehérvadászok otthon a meg legbiztosabban. De csak akkor - ha szafáris szakember. Ezek pedig örömet jelent keznek, még olcsó béren is, egy jobb jövő nagyon is biztos reményében. Hogy a gazdálkodáshoz értenek - nem érdekli a gazdát. Válogatás nélkül felveszi őket. Ki juhásznak szegődik, ki tésznek. A tapasztalt "shikari" kávépalántát ültet, a szafári szakács tehenet őriz. A kitűnő háztáját gereblyézi, az ügyes börcserző a csirkéket eteti.

A fehérvadászok testvériesen megosztóznak az anyagon. Ki-ki annyit fogad fel, amennyit a következő vadászidény beálltaig ki tud teleltetni". Akinek nagyobb a farmja, az többet, akik szerényebbek a lehetőségei, kevesebbet.

Ilyenkor sosem vesznek össze, egyik a másikat segíti, hiszen közös konyhára dolgoznak. Nemcsak olcsó és megbízható házimunkásokhoz jutnak, hanem - és ez a lényeges - az elkövetkezendő s tét is egyengetik. Nem féltékenyek hát egymásra, ahogy munkaidőben" szoktak. Amikor csaknem imarják egymás szemét a százfontos agyarázó elefántért, száznegyven centis szarvú bivalyért, am egyik a maga "kliens"-ével, saját ügynöksége becsületére igyekszik meglövetni.

De most nincs szafári, pihen a vetélkedés, szakadatlan esik az eső.

Pihennek hát a fehérvadászok is.

Pihenés közben pedig szorgalmasan oktatják, tanítgatják, "edzik" a kertészt, a tehenest, a juzt, az éjjeliőrt, meg sok egyéb gazdasági alkalmazottjukat". De nem ám földművelésre, nem is nőhizlálásra, hanem kizárólag a szafári-tudomány sok mindenféle tantárgyára.

Közben persze alaposan megismerik embereiket, tudják, kitől mit várhatnak, mindegyikkel tisztába jönnek. Jól összeszoknak. Ilyenkor az úgynevezett fehérvadász: Nairobi környékén gazsséges farmer.

De csak addig, amíg esik az eső. Mihelyt elvonulnak a sötét fellegek, mihelyt felszárad a világ, a "white hunter" földművelő szenvedélye is ellankad.

Szántás-vetés helyett immár puskáját olajozza.

S amint Nairobiból megkapja a behívót, ő is fegyverbe szólítja gazdasági cselédségét". Tumbó "hikari"-vá, Mukula juhász elefántnyomozóvá, a sokféle Abdullah és Ibrahim pedig válogatott sz hordárrá vedlik. Otthon a farmon senki se marad, csak a "cselédasszonyok", A férfinép egytől egyig felkapaszkodik a gazda rozoga teherautójára, hangos nótaszóval indulnak befelé.

A fehérvadász pedig magabiztosan ül a kormánykeréknél, hiszen nem kell bizonytalan, szedett-vedett népség verbuválásával vesződni, saját szafári személyzetét hozza. Csupa kipróbált első kikért bízást vállalhat felelősséget. Akikkel fél éve - tán évek óta - együtt él, akiket ismer, akik úgyszólván családi köréhez tartoznak. És akik - ha gazdájuk arravaló ember - tűzbe te.

Méltán hiszi a laikus, hogy a kelet-afrikai vadászatot a "white hunter" magas bére drágítja meg. Aki azonban itteni szemmel nézi | dolgot, kénytelen megállapítani, hogy végeredményben nem drágítja, inkább olcsítja.

Mert az idegen, ha meg akarja takarítani a fehérvadászt - akkor vadászik legdrágábban!

S hogy miért nem lettem magam is "profi"?

Ennek ötféle komoly akadálya volt.

1.Mert nem értek hozzá eleget.

2.Mert ritkán téved Kelet-Afrikába magyar sportvadász, aki talán alkalmazott volna. Egyébként

nehezen juthattam volna szafárihoz addig, míg valamennyi angol le nem szerződött. Ilyenf
ormán csak afféle pótvadász, "jobb híján"-vadász lehettem volna.

3. Mert farmot kellett volna vásárolnom Nairobi környékén.

4. Sok kertészt, juhászt, libapásztort alkalmaznom.

5. Mert minderre sajnos nem tellett.

Éppen elég gond a saját fehérvadászom ...

Tizenharmadik fejezet

Még egy bongó kísérlet

Bambuszerdő, 1933 február

Visszajöttem.

Otthagytam a nairobi kórházat. Csaknem egy hónapig nyomtam benne az ágyat. Itt táborozom újbo
, háromezer méter magasságban, a bambuszerdő járatlan dzsungeljében, ahol meleg ruházat, ólom
esős, ködös nappalok, dermesztő éjszakák hazudtolják meg a trópust, ahol naphosszat való fár
egymászás után, még a recsegő bambuszmáglya tüze mellett is csak nehezen melegszik fel az átá
vadász; ahol ismeretlen lévén a szárazság, soha meg nem szűnő, állandó burjánzásban tobzódik
dig hajnalonként dérréteg cukrozza be a világot; ahol megfagy a moszkító, nincsen malária -
ahol a bongó tanyázik!

Imént értem fel, alkonyatkor, most végeztünk a sátorveréssel. Ugyanarra a kis tisztásra telep
dtem, ahova múltkor.

Az időjárás változatlan, wandorobo kísérőim is ugyanazok, csak a katonaviselt tolmács hiányzi
t nem tudtam megtalálni, most tehát nemigen beszélgetünk. Valamennyien itt kuporognak me
llettem a tűz körül, éppen csak szemük fehérje villog elő a körjük csavart kecskebőr-subából
gyunk, nézzük a tüzet. Minek is fárasszuk magunkat keserves jelmagyarázattal, úgyis egy akar
aton vagyunk, mindegyikünk tudja a maga dolgát, nem zavarjuk egymást.

Sápadt képű, gyér fényű fogyó hold bujkál a sárkányforma felhőalakzatok mögött, ködszerű eső
heletű szellő nyekergeti, kocogtatja a sudár bambuszrudakat. Ezenkívül csak a tűz pattogása h
llatszik, meg néhány panaszos torkú hyrax bagolyszerű sikítása. (Görénynagyságú patás állatok
mbusz lombos tetején üldögélnek, onnan siránkoznak egész éjjel.)

Váratlan nagy reccsenés robajlik a közeli völgyből...

Aztán éles, trombitaszerű nesz hasít bele az egyhangúságba: elefántok lármáznak ott, a patakh
yekeznek, megszemjastak.

Ismét az elefántok közt vagyunk. Kisvártatva innét is, onnét is zajongnak, dörmögnek, kürtöln
ogva törik előttük a bambusz, elpattan, akár ember lába alatt a száraz gally.

Elalvófélben vagyok már, de az elefántok még mindig zsinatolnak; attól tartok, elijesztik az
t a félénk, lármakerülő bongót. Ha ugyan egyáltalán van a közelben bongó. Csúnya, nagyhangút
en elefántcsorda. Különösen itt, ahol senki sem háborgatja. Tüzeltek is erősen, nehogy erre
vegység útjukat.

Deresek a bambuszrudak, latyakos, ködös, borzongató a hajnal, mikor tanyámat elhagyom. A
ttól a kis melegtől, amit indulás előtt a tábortűz belém fűtött, hamar megszabadulok. Minálun
on fel sem venném az ilyen időt, de itt, az Egyenlítő alatt, ugyancsak megdideregtet. Különb
en is rossz bőrben vagyok még, ez a négyhetes betegség alaposan legyengített.

Fakón, színtelenül ébred a reggel, kedvetlenül, álmosan. Szinte észrevétlenül lopózik a vilá
zogva, mint fáradt, sűrű koldus. A napot nem látni, akár fel sem kelt volna. Csak az i
ránytű mutatja merre van kelet, ott sem világosabb az ég, mint egyebütt.

Bent a bambuszban oly sötét van még, saját lábamat alig látom, nemhogy a bongónyomot. Kiérünk
ombékos tisztásra, leülünk, elszívok egy cigarettát, várom, hogy világosodjék.

És egyszerre csak, mintha valóban az én kedvemért tenné, szakadozni kezd a köd. Váratlan kedv
támad a reggelnek, letépi homlokáról a gondfelhőket, elneveti magát. Arcának verőfénye félre
gomolygó párát, aranyport permetez a foszló köd közé, színes ékkövet gyullaszt minden harmat
, ráragyog a világra. A göcsörtös lombfákon lobogó moharongyokon villog a dér, olyanok most,

t azok a sziporkázó karácsonyfa-vatták. Kisüt a nap.

Erőt vesz magán a fény, a ködfelhők leosonnak a völgyekbe, harmattá válik a dér, csepegő fosz mohaszakállak, kikéül az ég, olyan tisztára, még a háromszáz kilométerre eső Kenya havasa is dik belőle. Még sohasem láttam a bambuszerdőt ilyen pazar fénypompában 1

Nem is tart soká ez a villogó parádé. Visszakomolyodik a nap képe, felhőfátyolt von maga elé: yszeriben elhervad a tengernyi fényvirág, a szürkesség újból visszanehezedik a tájra.

Leereszkedünk a völgyfenékbe, a patak mellé. Akárcsak jégverés után a búzatábla, olyan idelen busz, úgy szétszórták az elefántok. Egymás hegyén-hátán fekszenek a derékba tört rudak, valós átvergődni. A túlsó oldal tetején még most is recsegnek az erdőirtó óriások; látom is, hol m bambusz koronáit, látom, ahogy el-eltűnik egyik-másik lombcsomó, amint törzsét odalent félret útjukból az elefántok.

A patak partját is úgy összevissza tiporták-lyuggatták, annyi bambusZRUDAT döntögettek a med r fölé, hogy csak vajmi lassan haladhatunk. A víz folyását követjük: itt, a sáros partoldalba emélünk bongónyomra találni.

Sokat keresgélünk, de hiába. Úgy belefáradok a mászkálásba, le kell ülnöm pihenni. Elküldöm a , keressenek tovább, és jöjjenek értem, ha friss nyomra találának.

Ülök a patakparton a vizes csalán közt, és abban reménykedem, hogy embereim nem akadnak nyom ra, mert úgy érzem, képtelen lennék nekiindulni ennek a széltöréses hegyoldalnak. Még nagyon kórházi erőben vagyok.

Suhog felettem a bambusz és egy öreg, kékesszürke majom telepszik fejem fölé. Nem vesz észre, azt hiszi, egyedül lakik ebben az erdőben. Nagyon megázott az éjjel. Fázik, borzas a kabátja , hiába várja a szárogató napsugarat.

Nincs szánalmasabb látvány az öreg, elázott majomnál. A világ minden kétségbeesése összegyűli serves, csupa ránc képébe. Most végtelen távol áll tőle mindenféle majomkodás.

Nagy megértéssel tekintek fel az öregre. Úgy szeretnék szóba elegyedni vele. Ha panaszait tür lmesen végighallgatnám, és bizalmát megnyerném, biztosan mondana sok olyan csodát, őserdei ti kot, amiről nekem fogalmam sincs. Nagyon bölcs öreg majomnak látszik. Még talán azt is elmag yarázná, hogyan kell bongót löni. Mert ha valaki, hát ő tudja.

De jönnek a wandorobóim. Elugrasztyják a majmot, mielőtt megszólíthattam volna. Rossz hírrel jönnek: friss bongónyomra találtak. Neki kell mennem annak a cudar nagy hegynek.

A patak iszapjában én is világosan felismerem a csodaállat nyomát, hanem aztán, mikor embere im mögött nekivágok a csalánsűrűvel és szél törte bambusszal eléptelenített meredeknek, bizon bb jelét sem látom többé az erre járt bongónak. Pedig hát tartjuk ám a nyomot, sőt olyan sebe tetnek előttem a vezetők, alig győzöm már a tempót. Mindössze egy-egy levélre ragadt sarcsepp gazodnak, mégis olyan biztonsággal haladnak, mintha frissen hullott hóban csapáznának.

Öt óra hosszat csúsztunk-másztunk, törtettünk az istenverte bambusz-csalán keveréket - mindhi Lábam végleg felmondta a szolgálatot, le kellett heverednem pihenni. S mikor félóra múlva újb feltápászkodtam, akkor adták tudtomra a wandorobók, hogy immár nagyon messze elvetődtünk a tá tól, ma már bajos lenne oda visszatérni. Kövessük hát a bongónyomot, amíg csak látunk, aztán eg ott, ahol ránk esteledik, hogy hajnalban azonnal folytathassuk a nyomozást!

- De bizony - mondtam - még Kenya valamennyi bongójáért sem! Még csak ez hiányzik. Hogy ilye n farkasordító, hideg éjszakában itt háljak étlen, egyetlen szál pokróc nélkül a csalán közt. e tudjam meg, mi az a bongó, de én ma még a táborban akarok vacsorázni. Gyerünk, de azonnal! Visszafordultunk, a nyomozók méltatlankodó dörmögése közben, kik az éjszakázást illető aggoda ehogy sem tudták megérteni.

Mentünk, mendégtünk, azaz hogy bárcsak mehettünk volna.

De nagyobbára csak kapaszkodtunk, visszacsúsztunk, széltörések közé szorultunk, áthatolhatatl sűrű közé keveredtünk. Vizsontagságos út volt. Átkoztam még a felfedezőjét is annak a kutya b Végül olyan kelepceforma, meredek partú katlanba tévedtünk, hogy már a feketék is megsokalltá Azt mondták, várjak itt egy kissé, ők majd felkapaszkodnak a gerincre, széjjelnéznek, merte látszik alkalmasabbnak a kímászás.

Csak menjetek - gondoltam -, legalább közben pihenhetek egyet.

De nem került sor pihenésre.

Mert alig néhány percig vannak oda a vezetők, mikor váratlan robaj hallatszlik felőlük ...

Ropog a bambusz, akár a géppuska, egyenesen nekem tart a lárma - bongó! Bongó!" - kiáltják a keték ...

Éppen csak hogy talpra tudok ugrani, máris itt csörtet közvetlen előttem ... de semmit sem látok ... Röntgenszem kéne ebben a lelketlen sűrűben ...

Aztán, alig két-három méternyire mellettem, vörös villanás -azon sebtében durrantik a puskám. odperc - ismétlésre éppen futja -, még egy vörös villanás - ebbe is beledurrantok.

Csak vaktában löttem. Bele a recsegésbe. Miattam akár a kenyai fővadászmester lehetett volna, én bezzeg nem láttam, mire lövök.

Pedig hát bongó volt! Valóságos, hamisítatlan, őserdőben készült bongó. Száz lépésen belül ott, kimúlva! Igaz, hogy az egyik öreg tehén, a másik meg fiatal bika, de bongónak bongó min a kettő. Hamarjában azt sem tudtam, melyikhez ugorjak.

Ilyen váratlanságok érik a vadászt. Az a bolond véletlen történt, hogy a csodaállatok éppen ortózkodtak, ahova átjárást kereső feketéim botorkáltak. A bongók pedig, megugorván a zaj elől esen nekem szaladtak. Ha csak néhány méterrel odább haladnak el, már semmiképp sem löttem volna.

Sötét éjszaka van, mire a tábortűz mellé leülhetek. Közben még el is tévedtünk, az elefántok ttek, a köpenyegem is elveszett. Valahogy mégis hazakecmeregtünk a két bongófejjel együtt. A vacsora nem kellett, csak az ágy.

De holnapután este a nairobi klubban majd én is elmondhatom, hogy a bongóvadászat milyen egyszerű dolog. Gyerekjáték. Hiszen egy nap alatt kettőt is löttem.

Tizennegyedik fejezet

Hiénakutya

Masailand, 1933. március

Afrikai ragadozók kiközösített páriája, mindenki ellensége, senki barátja. Annak kezeli még a zetrájs is, nem sorolja a hasonló állatfajok egyikéhez sem. A Lycaon"-ok hírhedt fajzatával nem közösködik senki, nemcsak a kutyafélék, még a hitvány hiénák sem ismerik el rokonuknak. Kutyák közé nem kerülhet tiltakozik a rendszerező tudomány hiszen a Canis"-ok fajtája, a h tartozó farkas-és rókafelekkel egyetemben, öt-öt ujjat visel első lábán, míg a hiénakutya mi k négy-négy ujjú! Hiénák közé meg éppenséggel nem engedhetjük, kutyaszerű testalkata, fogazat afajtáktól eltérő csontváza miatt! Így aztán se hiéna, se kutya - mégis hiénakutya.

Afrikai válfaja, a Lycaon pictus hiénafarkasnak, vadkutyanak is mondják - az antilop- és g azellatársadalom valóságos réme. A vadász hivatal nyomtatékosan felkéri az útra kelő expedíciót akutyanak, ha netán összeakad vele, ne kegyelmezzen. Irtsa tűzzel-vassal, lölje, ahol éri.

A távoli idegenből jött vadászt azonban, kit elsősorban szép trófeák, agyarak, szarvak, bőrök atnak Afrikába, ez a jöttment csavargó nem érdekli különösképpen. Silány szőrű, sötét gyakran r kellemetlen szagú, bűdös jószág. Kényes orrú ember - sajnos, magam is az vagyok - órák múltán az arra járt hiénakutyák émelyítő bűzét. Még a bennszülött is undorodik tőle. Csak nehezen b előtt hiénakutyát odább vigyen, akkor is csak nagy köpködés közben p mélységes utálat jele or tva nyúl hozzá.

Ami azonban mindennél visszataszítóbbá, mondhatnám közgyűlölet tárgyává alacsonyítja: irgalma lensége!

Rendszerint tíz-tizenötödmagával, sőt esetenként még ötven tagú falkába verődve is vadászik ez ehér-sárga tarka, lobogó farkú ordas, s amelyik vadnak utánvetődik, annak nincs menekvése. K elmesnek tetsző, mégis hosszú, tényerő szökéssel üldözi prédáját, némán, sietség nélkül, de n gyors lábú gazella, erős testű, veszedelmes szarvú antilop a menekvő, akármilyen térelőnyre is szert, a vadkutya végzettszerű kérlelhetetlenséggel követik, sosem tágítanak, sosem fárad i, feltétlen elérik. És mikor elérik, nem rántják le egyszerre, nem végeznek vele gyorsan, cs k hozzá-hozzá kapnak, futtában harapdálják, elevenen kezdik ki. Középkori kegyetlenséggel dol nak.

Megbízható szemtanú beszélte nekem, hogy hiénakutyák kergette nagykudu-bikát szabadított meg Utána azonban, a nagybeteg, véresre marcangolt kudunak is kegyelemlövést kellett adnia.

Mert a hitvány martalócok nemcsak hátulját szaggatták véresre, hanem ráadásul ki is herélték tában csúfították halálra a hatalmas szarvú, büszke nagykudut, az afrikai antilopok legszebbi

•
A hiénakutyát méltán mondják a legkártékonyabb ragadozónak, mert nemcsak tizedeli, hanem szét grasztja a vadállományt, világgá ijeszti, nyugtalanná, riadozóvá rémíti. Ezzel pedig sokkal t tesz, mint tényleges zsákmányolásával.

Retteg is tőle minden állat, hanyatt-homlok menekül a vadkutyák járta tájról. Még az oroszlán itér előle, sőt előfordul, hogy a lompos kutyafalka magát az állatkirályt is elzavarja prédáj ulajdonítja a nagymacsák zsákmányát.

Egy-egy oroszláncsalád, noha rendszeresen vámolgatja, éjjelenként rettegésben tartja a környé vadját, mégsem zavarja világgá. Zebrák, antilopok, gazellák békésen legelésznek másnap, meg modnak a fényes nappal netán mutatkozó, bizonyára jóllakott oroszlán elől. Hanem hiénakutyák agy huhogó üvöltésük hallatára, még a legvadúsabb terület is elnéptelenedik.

Nyomkövető, falkában vadászó állat, rendszerint szimat után üldözi prédáját. Ritkább eset, am ználata nélkül, tisztán szeme segítségével kergeti. Utóbbi közé tartozik például a közönséges felpattanó nyulat csak addig hajtja, amíg látja. Mihelyt a nyúl eltűnik szeme elől, az agárt hetetlenül megtorpan, orra nyomkövetésre alkalmatlan. A kopófalka ellenben, valamint a f arkascorda is, megszegett fejjel, tisztán finom szaglására támaszkodva tartja a nyomot.

A vadászó hiénakutya mindkettőt, orrát és szemét egyaránt használja. Eme kettős fegyverzete k edelmessé teszi. Eleinte, míg szemmel nem tarthatja, szimatját követi az üldözött állatnak. M ig olyan halálos biztonsággal, hogy a netán útjába eső, vagy közelében váratlanul felbukkanó at szinte észre se veszi, pillantásra se méltatja. Tántoríthatatlanul tartja az eredeti ny omot, még ha közben gyanútlan vadcsapat közé téved is. Mihelyt azonban a követett nyom tulajd nosát megpillantja - ezt pedig a tágas afrikai mezőségen nagy távolságból megteheti -, emelt f jjel, éles szeme segítségével hajtja. Most már rohamosan közelíti, hiszen az üldözött csapásá tűit, ide-oda forduló kanyarulatait lerövidíti, kisebb utat fut be, kanyarogva menekül, s ezáltal hamarabb kifáradó prédájánál.

Ha vadat hajtó hiénakutyák magas gazba keverednek, s kénytelenek a már előzőleg megpillantott dözöttet szem elől téveszteni, érdekes fortélyhoz folyamodnak. Idomított kutya módjára hátsó lkednek, vagy fel-felugranak, így igyekeznek ellenőrizni a menekülő állat netáni irányváltott tását.

A hiénakutya nemcsak kegyetlen, hanem rendkívül merész, arcátlan ragadozó. Ha váratlanul talál zik a vadással, nem ugrik meg, nem menekül előle, ahogy minden egyéb vad, többnyire még az oroszlán is cselekszi. A vadkutya legfeljebb elsompolyog, vissza-visszanéz, sőt szemte lenül rá is vakkant az emberre.

Nemcsak falkában, néha egymagában is vadászik. Ilyen egyéni vállalkozóval saját magam nem tal tam, de többször hallottam róla. Sőt a legnagyobb Afrika-vadásznak", a legendás hírű F. C. S nak egyik közismert könyvéből, pontos leírását ismerjük a magányosan hajtó hiénakutyának. Épp lvastam, elő is veszem a könyvet, kiírom belőle Selous több mint félszázados, dél-afrikai élm

Mashunaland, 1878. okt. 21-én."11

Miközben társammal lóháton haladtunk a Zweswe és Umfule folyók közti tágas mezőségen, ritka lt részünk. Magányos fekete lóantilop"-bikát figyeltünk (*Hippotragus niger*), amint a síkságb ozótos szélén, tőlünk mintegy hat-hétszáz lépésnyire, gyanútlanul legelt. Egyszerre csak, min tó ok nélkül, megugrott. Kinyargalt a síkság közepe felé, majd onnét egyenest felénk vette ir vainkat megállítottuk, távcsövön igyekeztünk a szép, kardszarvú antilop riadalmának okát kide amarosan meg is láttuk, hogy alacsony, fekete állat követi nyomában, s noha még tekintélyes volt köztük a távolság, egyre rövidülni látszott. Minthogy az antilop nem sietett különösen, lyet magányos hiénakutyának ismertünk fel - már csaknem utolérte. Az antilop mintegy kétszáz közelített bennünket, akkor vett csak észre. Hirtelen megtorpan, majd hátrafordította büszk fejét. Rövid visszapillantása azonban kellemetlen emléket idézhetett fel benne, mert ahel yett, hogy támadó ellenfelével szemközt fordult volna, eliramodott, s most már versenyló seb ességével menekült. Mégis megkésétt, mert a vadkutya néhány hosszú ugrással beérte, s hirtele l combon harapta. De nem kapaszkodott belé, fejét rögtön visszakapta, néhány méterrel le is m radt. A harapás az antilopot kissé felénk fordította, üldözője most újból hozzákapott. A hajs egy kétszáz méter sugarú körben fordult körülöttünk. Mikor a vadkutya harmadszori harapásra l em, de persze elhibáztam. Lóhátról, szabadkézből csak véletlenül találhattam volna el a sebes an nyargaló ragadozót. Lövésem csattanása azonban megállította. Sőt, vagy száz lépésnyi menek ke antilop is megtorpan. Üldöző és üldözött figyelme felénk fordult. Társam ekkor sarkantyúb lovát, s a vadkutya után rúgtatott. Ez pedig, az antilopot sorsára hagyva, kereket oldo tt. Társam soká üldözte. Lova azonban kifulladt, a ragadozót utolérni nem tudta..."

11 Idézet F. C. Sclous "A Hunter's Wanderings in Africa" című Londonban, 1890-ben megjel ent könyvéből.

Talán érdeklő az olvasót, hogy fenti sorok írója vagy negyven évig vadászott a világ minden s an veszélyes nagyvadra, és érdekesnél érdekesebb útleírásokban számolt be páratlan élményeirő Míg csak néhány évvel az első világháború előtt, az idő abba nem hagyta vele kalandos pályá zavonult angliai otthonába, hogy élete estéjét megérdemelt nyugalomnak és sok szép emléke leí zentelje. Szándékát azonban a sors keze váratlan vonással húzta keresztül. Mikor Kelet-Afrika - arait második hazájának tekintett - a világháború során harcba keveredett, az akkor már csa m hetvenéves Selous kapca magát, visszatért Afrikába, beállt a nairobi önkéntes csapatba. És 7 januárjában, járőr-csatározás közben, ellenséges golyótól találva esett el. Itt nyugszik, a dal azelőtt, emlékezetes kalandjait megkezdte.

Nemcsak híres vadász volt Selous, közkedvelt, szeretetre méltó ember is. Nairobi városa szép zobrot emelt a "legnagyobb Afrika-vadász" emlékének.

De gyerünk vissza a hiénakutyához, hiszen ezt a fejezetet neki szántam.

Eddig bizony nem sok jót mondtam róla.

Egyetlen tulajdonságát mégis javára kell írnom: kevés van a fajtájából. Ritka állat, a vadász ok dolga akad vele. Nekem is, pedig már nyolcadik éve járom Afrikát, csak imitt-amott, e lvétve került utamba. Legelőször 1929. február 16-án ismerkedtünk meg, mikor a kenyai Athi fo yó mentén, elefántot kerestem. Akkori naplómba ezt írtam:

Alig világosodik még, mikor az őserdőben kanyargó folyó mentén elindulok. Elhatároztam, hogy akkor hagyom el a partot, ha megfelelő nagyságú elefántbika friss nyomára akadok. Alig me gyek azonban negyedórát, mikor sajátságos, soha nem hallott, ugatásszerű hang állít meg. Feke magyarazzák, hogy mi ugat, én bizony nem értem. Hiénák vagy páviánok neszeznek néha ilyenform embereim mást, számomra ismeretlen valamit emlegetnek. Kisvártatva, vagy százötven lépésre el k, feketetarka, kutyaforma állatok lépnek ki, erdőből a folyópartra. Tüstént ráismerem a hié sokra", pedig még csak hallomásból ismerem őket. Tarka szőrű, lompos fehér farkú, nagyfülű cs nak látszanak. Egyszerre vesszük észre egymást.

Amint puskámat rájuk kapom, már fordulnak is, vissza a sűrűbe. Kihasznlva e néhány pillanato két lövést sikerül leadnom. Látom, hogy mindkettő talált, de azt is, hogy rossz helyen. Egyik ek első lábát, másiknak vékonyát éri golyóm. Sokáig követjük mind a két sebzettet, sajnos azo sem sikerül utolérnünk. Rossz lövésemet mindkettő elviszi." Másnap, február 17-én pedig, így tja naplóra: Mikor hajnalban sátramát elhagyom, ismét hallom a hiénafarkasok üvöltését. Hang lárulja, hogy széles rajvonásban járnak végig a hegyoldalt. Közben egy-egy hu-huuu"-nak hang csaknem melodikusnak mondható, hosszú vonítással jelezgetnek egymásnak. Üvöltésükről ítélve an lehetnek.

Meglátnom azonban csak egyet sikerül, azt is csak pillanatra: köztünk a folyó, a távolság meg akkora, hogy löni sehogy sem tudok. Meglepő rendszerességgel vadásszák le a túloldali erdős m redekét. Utóbb aztán többször egymás után vonít valamelyikük. Az nyilván friss vadnyomra talá , arra toborozza szétszóródott cimboráit."

Vadásztársam beszéli, hogy a falkából kilőtt hiénafarkasnak éhes pajtásai gyakran nekiesnek, tőre felfalják, előírásos kannibalizmust űznek- Ilyenkor akár az egész falkát rakásra lehet l

Fenti sorokat négy évvel ezelőtt írtam.

De csak tegnap bizonyosodott be, hogy társam annak idején milyen igazat mondott.

A maszái fennsíkot járom mostanában. Fényképezgetek, keveset vadászom. Csak erős bivalybikára y sörényű oroszlanra vagy egyéb ritkaságra szándéksom puskát fogni.

Csakhoggy egyre kevesebb vaddal találkozom. Még a legközönségesebb fajták, a zebrák, gnuk, tóp Grant- és Thomson-gazellák minap még sok száz főnyi csapata is, mintha elfogyna. Pedig na pok óta jóformán egyeden lövést sem tettem. Mégis szemlátomást ritkul a vad, minden látható o vonul. Ami kevés pedig visszamarad, az is nyugtalan, riadozó, nem leli helyét.

Vajon mi ijesztgetheti?

Végre, tegnap hajnalban, megoldódott a rejtély, rájöttem a riadalom okára. Összebotlottam a c endbontókkal:- tizenegy tarkabarka hiénakutyával!

Éppen felém tartottak. Bokor mögé húzódtam. Elöttem nyargaltak el, alig ötven-hatvan lépésre. hogy kergettek valamit, de nem hiszem, különben aligha várták volna meg, hogy komolyabb kárt tegyek köztük. Így azonban sikerült elvernem rajtuk a port. Mégpedig alaposan!

Mihelyt az elsőt kilöttem, a többi azonnal megtorpant Rövid, mérges vakkantásokat küldtek fe , de nem láthattak, jó takarásban álltam. Kilöttem még egyet. Erre a többi legott nekiesett s bzett társainak, dühösen tépte-marta-falta a döglödöket.

Engem pedig úgy felháborított az utálatos bestiák kegyetlensége, hogy rendre elintéztem mind tizenegyet!

Közben persze ötlövetű puskámból kifogyott a muníció, de a vadkutyák erről sem vettek tudomás
hogy újra, sőt azt is, hogy még egyszer újra töltsék!
Míg csak el nem fogytak, mindig ették egymást.
Hírmondójuk sem maradt!
Hazai ragadozónk, a Kárpátok farkasa jutott eszembe. Éhes farkascscordának is szokása, hogy s
ebesült, vagy egyébként tehetetlen társát felfalja.
Tumbó, a fegyverhordozóm és Mzuli, a vízhordó feketém, módfelett élvezték az esetet. Mbájá s
ajtogatták izgatottan - gonosz sátánok"!
Egymás mellé akartam hordani a különös zsákmányt, le akartam fényképezni. A feketék azonban h
sem akartak róla. Csak mikor magam láttam neki, és felét már sorba raktam a valóban rendkívül
sátánoknak, akkor szánták rá magukat. Irtózatos köpködés és szitkozódás közben.
Tizenegy hiénakutyát nyújtóztattunk egymás mellé. Mind a tizenegy más-más színű tarka. Valaha
iféle.
Csak a szaguk, az egyforma.
Ha a fényképet a nairobi hivatalban bemutatom - ha ugyan sikerül tudom, megdicsér a vadász
mester!

Tizenötödik fejezet

SIMAIIKA

Északi Guaso Nyiro, 1933. november

Mióta ide le-lelátogatok - innen-onnan nyolc esztendeje - dédelgetett vágyam: kiváló szarvú b
valybikát keríteni. Ez a vágy azonban - mint a vágyak általában - nehezen akar valóra válni.
ahelyett hogy beteljesedne, egyre több áldozatot követel. Rengeteget talpalok, még többet
izzadok, szúnyogok-csecselegyek hadának kegyetlen véradót fizetek. Bízvást állíthatom hát, ho
orgalmasan járok a marcona képű, páncélszarvú bajnok, a koromfekete vadbarom után. Tudvalevő
itt, az Egyenlítő-vidéki Kelet-Afrikában teremnek a legkülönb bivalyok, a rekord szarvak egy
től egyig innét kerülnek ki.
Az elmúlt évek során sok száz bivalyt megvizsgáltam, latolgató távcsövem számos erős szarvú b
atott. S a legkülönbnek tetszőket, immár harminc egynéhányat, puszkagolyóm le is terített. Der
zemrevaló bika mindahány, bátran mutatkozhat akárhol, egyik sem hoz szégyent elejtőjére. Ámde
ndkívüli, elsőrendű példány - mégsem akad köztük!
S miközben ezt szóvá teszem, hazai erdők csillaga, a magyar szarvasbika ötlik eszembe. Me
rt azzal is olyanformán állok, mint az itteni kafferbivallyal. Évtizedek óta vadászom a ma
gyar szarvasra, sok derék agancsa díszíti otthonomat. Akad köztük bronzérmes" is szép számma
egy-két ezüstérmes" is. De aranyérmes" szarvasbika fejdíszében még csak idegen falon, csak
an gyönyörködhettem.
Minden magyar szarvasvadász tudja, mit jelent a hét-nyolc kilós agancsú, évi trófeakiállításu
ronzérmesének minősülő bika. Az ilyen agancs bármelyikünk becsületére válik, boldog megeléged
tjuk díszhelyére, bokrétás tetejét, villogó ágait szeretettel simogatja szemünk. Örülünk neki
tudjuk, hogy akadnak sokkal különb, kilenc, tíz, tizenegy, sőt tizenkét kilót, aranyérmes" s
vasok is. Ilyenekkel azonban csak mások dicsekedhetnek: a vadászistenek különös kegyeltjei
. Mert aranyérmes" szarvast - a magyar vadászélet eme nehezen elérhető, fényes koronáját - a
szeszélye nemcsak szórványosan, ráadásul kaján következetlenséggel osztogatja. Vagyis ritkán
atja azoknak, akik legrégebben, leglelkesebben járnak a szarvai nyomán, akik értik a csíziót
, akik legjogosabb várományosai az aranyérmének. Az efféle csodaszarvast inkább kontárkézre
eti juttatni. Zöldfülű kezdőnek vagy alkalmi kocavadásznak - annak a közmondásos vak tyúknak,
ely a véletlenül talált aranszemert ritkán tudja érdem szerint megbecsülni.
Mindebből nem azt akarom ám kisütni, hogy talán aranyérmes bivalyszarvra" pályázom. Meg az
zerénytelenségemnek is van határa. Különösen mióta hat évvel ezelőtt, jó szerencsém olyan hat
fántot hullatott ölembe, hogy mázsás agyara hosszú időre elnémította bennem a jogtalan eléged
ség szavát, nagy bivalyt", aranyérmes szarvast" emlegető hiú ábrándozásomat. De mindennek e
em tagadhatnám, hogy erős szarvú bivalyra - mondjuk a bronzérem" s az ezüstérem" határán já

lenül fáj a fogam.

Most, hogy a bivalyszarvat a szarvasagancshoz viszonyítottam, néhány magyarázó sorral tartozom az olvasónak, nevezetesen annak, ki a trófeák szakszerű értékelésében nem járatos.

Arany-, ezüst-, vagy bronz-érmes bivaly" csak képletes fogalom. Ilyen nincs, ezzel csak a bivalyszarv minőségét óhajtom, a szarvasagancsával összevetve, érzékeltetni. A bivalyszarv pedig nem a súly, hanem elsősorban a szélesség, ún. terpesztés" mérete szabja meg, vagyis a rvak hajlatának két legszélső pontja közé eső, vízszintes egyenesben mért távolság.

A szarvasagancsnak megfelelően, következőképpen osztályozom hát a bivalyszarvat: A szántíz-szám terpesztésűt bronzérmeinek, a százhusz-százharminc cm terpesztésűt ezüstérmesnek, a százharminc cm meghaladót pedig aranyérmesnek értékelem. Ennek ismeretében talán érdekesebb, hogy a kelet-afrikai bivaly eddigi rekordszarvának terpesztése száznegyvenkilenc cm - míg az általam zsákmányolt legkülönbözőbb bivaly csak százöt cm, tehát még a "bronzérmes" minőségét sem üti meg.

Nem csodálom, hogy e száraz statisztika hangos ásitózásra készíti az egyébként bármily nyájas. Különösen, ha a nemvadászok szektájából való. Ám a továbbiak megértéséhez, főképp pedig kellemesen láttam az unalmas szörszál hasogatást.

Túlestünk rajta, következik az élmény.

Nem régi keletű, két héttel ezelőtt történt. Mindkét szereplőjének emlékezetes: úgy Simaika nant sorok írójának, a statisztának.

Mielőtt azonban belekezdnek, újabb feneket kell neki kerítenem, hiszen Simaikat még be sem mutattam,

Simaika - ez a becsületes neve, még útlevele is ennek mondja - régi jó barátom. Látszatra: egyiptomi arab. Neki ugyan aligha tetszene, hogy ennek említsem, noha a piramisok árnyékában látta meg a napvilágot, azóta is a fáraók országának lakója, hol a nemzeti szokáshoz híven, nélkül nem lép az utcára, sőt szobájának magányában is csak restelkedve teszi le.

- Engedelmet kérek - húzná fel orrát Simaika nem vagyok arab. Kopt vagyok.

A koptok tudvalevően nem muzulmánok, hanem keresztények, Egyiptom őslakóinak nagyon is megfogyatkozott maradékai. Tulajdonképpen ők a legrégebb ma élő egyiptomiak. Kairó elegendő, meglehetősen szedett-vedett népességének mindössze egy-két százaléka kopt.

Simaika egyébként jó módú fiatalember, szép háza, tekintélyes üzleti vállalatja van Kairóban. Sportot is, ügyes teniszező, pólózó, autóversenyző, jó táncos, a kairói aranyifjúság kedvence "allround sportsman". És mint ilyen, természetesen jó vadásznak is tartja magát. Ami viszont erősen túltengő optimizmusáról tanúskodik.

Ezt bizonyítja egyébként az a levél is, mellyel a múlt hónapban meglepett:

Elegem van a városi életből* - írja lejönnék hozzád egykét hétre - pihenni. Üzleti ügyeim aköz-Afrikában, felhasználok az alkalmat, meglátogatlak. Úgysem jártam még arrafelé, sosem löttem moly nagyvadat. Hoznék sok új gramofonlemezt, esténként kedélyesen elmuzsikálgatnánk, beszélgetnénk, kártyáztatnánk. Napközben meg lövetnél velem egykét oroszánt, bivalyt, miegymást. Lakás is nagyon hiányzik egy szép sörényű oroszlánbőr. De persze csak kényelmesen, öregurasan vadász.

Tudod, nem vagyok barátja a koránkelésnek, elsősorban úgyis pihenni jönnék. Zavarni bizonyáram foglak, a rám eső költséget is vállalalom. Nem lesz velem semmi gondod. Még piláfot is főzök d esténként, tudom, hogy szereted ..

Levelének utolsó mondata megragadta fantáziámat. A piláfot, ezt a kitűnő török-egyiptomi rizst, valóban rendkívül kedvelem, félszemű szerencsen szakácsom pedig igen hiányosan kotyvasztja. A jó piláf utáni, zenés, kedélyes kártyaparti, valóban meggondolandóvá tette Simaika ajánlatát vadásztervei kevésbé lelkesítettek, végül mégis azt válaszoltam neki, hogy csak jöjjön.

Ha ugyan megtalál majd, ebben a járatlan vadonságban. Mihelyt megérkezik Nairobibá - írtam neki szerezzen akkora teherautót, amire összes gramofonlemezeivel felfér, hajtassa el magát a mintegy kétszáz km-re eső Nanyukiba. Mire odaér, én is oda juttatom valamelyik megbíható feketémet, az majd elvezeti hozzám.

(Az olvasó különben ismeri már Nanyukit, a vadonbeli csárdát, melynek söntésasztalán szalad vad. Egyenlítő. A Kenya-hegység északnyugati lábánál elterülő, tarkavirágos Nanyukit, ahol január eleget kötöztek bele abba a nevetséges kis repülőgéphez ...)

A szokatlan levélváltás óta mindössze egy hónap telt el, amikor estefelé, Embu melletti vadásromba bepöfögött Simaika. Összes gramofonlemezeivel. Hozott ezenkívül sátrat is, néhány feketélgát, sokféle hasznos enni-innivalót, sőt még Nairobiban összegyűlemlített postámat is. És hoztam aminek láttára balsejtelmeimet csak nehezen sikerült elosztatnom hozott vagy három finom vadászfegyvert is.

Simaika berobogását, a fegyverektől eltekintve, őszinte örömmel fogadtam; akárcsak valami jógy Mikulás, annyi mindent pakolt le kocsijáról. A sok lim-lomtól saját maga is alig fért sátr

Jól megvoltunk Simaikával.

Esténként a legújabb kairói pletykákkal szórakoztatott, sorra gramfonozta divatos slágereit, kitartóan egyoldalú lapjárásával elnyerte pénzemet, de egyébként valóban nem zavarta mindennapi dászmunkámat. Hajnal előtt szoktam elhagyni a tábort, amikor Simaika sátrából még az igazak b elése hallatszott. S mire éhesen és fáradtam hazakeveredtem, Simaika jól kipihente magát, és yörészve főzte a valóban becsületére váló piláfot. Napközi pihenését egy-egy sátor körüli sét gytyúk-cserkészettel, virág- és lepkegyűjtéssel fűszerezte. Oroszlánt, bivalyt, orrszarvút, l n említett vérszomjas terveit, úgyszólván szóba sem kerítette.

Kezdtém megbarátkozni a helyzettel. Simaika vadászatával kapcsolatos aggályaim egyre al aptalanabbnak látszottak. Mégsem oszlottak el teljesen. Vajon miféle titkos célra hozta fegyvereit -töprengtem ha csak gyöngytyúkok és pillangók érdeklik? A kiváló angol Cordite-pus noha ártalmatlanul pihentek vadonatúj bőrkazettájukban, mégis kissé fúrták oldalamat. És méltán.

Mert egy bét leforgása alatt Simaika teljesen kipihente magát Aminek bizonyosságául, esti pi láfozás közben bejelentette, hogy hajnalban velem tart, megszemléli a vadállományt. Ajánlatát, bár szívesnek mimelt, mégis gyanakvó lelkesedéssel fogadtam, gálád reményében anna aika úgymint átalussza a hajnal előtti ébredés idejét. Még bennszülött inasa" előtt is ejtette két jó szót: kár lenne szegény gazdáját pitymallatkor felriasztani, hadd pihenjen kedvére... Gondosságom hiábavalónak bizonyult. Reggel öt órakor Simaika sátrából félreérthetetlenül kiha a mosdóvíz csobogása. Félóra múlva már együtt teáztunk a tábortűz mellett. Simaika látszólag t, erélyesen rendelkezett, elővette finom puskáit, messzelátó ját, miegymást, töltényes doboz bontogatott Váratlan metamorfózis: a tegnap még jámbor gyöngytyúkász reggelre virradva, vakme oroszlánvadásszá vedlett. Elindultunk.

Nagyon messziről, pihenőre térő oroszán tompa nyögdecselése hallatszott A közeli mezőség fel rítettek, utolsókat hujjogatót egy-két hiéna - az afrikai hajnal megszokott hangjai.

Bejártuk a nagy rétséget, napkelte után pedig szorgalmasan bújtuk a bozótos szavannaerdőt. A zerenca velünk volt komoly vaddal nem találkoztunk. Láttunk ugyan vadat eleget, de cs ak a közönséges, mindennapi fajtákat Simaika nem sok szakértelmet árult d, sem a vadféleségek em kézrekerítésük terén. El is hibázott néhány antilopot, egy zebrának pedig keresztüllötte a eredve, mérgesen rázogatta fejét a zebra, amit valóban nem vehettünk tőle zokon.

A meddő lövöldözés nem javított a környékbeli vad nyugalmán. El is takarodott a szomszédságbó eddig aránylagos békességben legelészhetett A nyugovóra hajló napot tagadhatatlan megkönnyebb el néztem, örültem, hogy a zebra átlőtt fülén kívül, nagyobb galiba nélkül térhettünk vissza llé.

Simaika azonban, kiről azt reméltem, hogy a mai nap fáradalmait több napos pihenéssel szándék zik csillapítani, vérszemet kapott a zebrafültől. Bejelentette, hogy másnap reggel újból elkí Ez a hír határozottan meghökkentett.

-Kellott neked gramfonlemez, kellott neked piláf? - Ilyeneket vagdostam önnön fejemhe z. - Most aztán fizetheted az árát!

Sokkal előbb megfizettem, mintsem sejtettem.

Mert alighogy másnap virradatkor, a már említett nagy mezőség szélére kióvatoskodtunk, a lass int oszladozó szürkületből -különös fekete folt bontakozik elő. Még távcsövön sem tudom felis het, állat-e vajon, vagy csak magányos bozót?

De a mögöttem lapuló Tumbó, kinek szeme a legjobb Zeiss-távcsövel vetekszik, már felismerte:

-Mbogo - sűgja -, bivaly!

A rétséget szegő bozótos takarásában hasalunk. Négyen vagyunk: mi ketten meg a tartalékfegyve nket hozó két fekete.

Simaikát, a mbogo" hallatára kileli a vadászláz. Ide-oda forgolódik, sőt már célozgatni is k a mintegy négyszáz lépésre feketéllő, még alig kivehető bivalyt. Sietek lefegyverezni, izgalm illapítani.

Szerencsére a hajnali szellő szemközt lengedez, szagunkat a bivaly egyelőre nem foghatja

. Meg se láthat ekkora távolságról. Kint álldogál, a nyűt pusztaság közepén .. -

Most azonban elindul.

Mit sem sejtve, meg-megállva-legalgetve, keresztbe tart az erdő felé. Megközelítése a szélső ok mentén könnyű feladatnak ígérkezik. Még jó néhány száz lépés választja el az erdőtől; miel ség nélkül közelébe férközhetünk.

Közbiztonság céljából jobbnak látom Simaika duplacsövű Cordite- ját magamhoz venni, saját n berű ismétlőpuskámot pedig Tumbo kezébe nyomni. A másik feketét hatra hagyom, hárman is éppen en vagyunk. Kettőnk közé fogjuk a fegyvertelen Simaikát - nehogy puskáját idő előtt használha libasorban lopakodunk, bozótól, bozótig, a sumákolva mozgolódó bivaly felé.

Egyre-másra virrad, láthatóvá válik a nagy tisztás többi vendége is. Nagy vigyázva kell bujkálnunk, nehogy a közelünkben legelésző zebracsapat s az ugyancsak irányunkba tartó tehenantilopok észegyenek, s netán megriadva, a bivalyt is elugrasszák.

Vastag nyakú, koromfekete ördög, bizonyára vén, magányos bika. De még mindig három-négyszáz ló, s minthogy keresztbe vonul, szarva minőségét még nem állapíthatom meg. Nem is akarok vizsgálódással időt veszíteni: a bivaly, ha lassan is, állandóan halad, gyerünk hát, minél közelebb - Mkubwa száná - suttogja mögöttem Tumbo -, nagyon nagy!

Én is annak nézem, már amennyire így távcső nélkül, mentemben meg tudom ítélni. Még csak a közelebb ig jussunk el baj nélkül, onnét majd alaposan szemügyre veszem.

Sikerül is ideérnünk, immár kétszáz lépésre közelítve a bivalyt. Óvatosan kitekintek: egy helyen, gyanútlanul hajtja le fejét, ismét legelni kezd.

- Mkubwa szá-á-á-ná, kabiisa, kabiisa - sziszeg mögöttem Tumbo -, nagyon nagy, óriásnagy!

A szememhez emelt távcső - elakasztja lélegzetemet: Mekkora bivaly ! Ekkorát még sohasem látottam. S most itt áll előttem^ biztos lövésre - életem legnagyobb bivalya!

Azaz, hogy ... bocsánat, de hogy az enyém - Simaika bivalya!

Alig bírok a kísértéssel. Tudom, hogy a vadásztisztesség szerint Simaikát illeti az elsőség... Ezért keresett fel, hogy nagyvadat lövessék vele ... Simaika nemcsak jó barátom, most félig-meddig vendégem is...

Tisztesség birkózik a szenvedéllyel. Keményen - de röviden. Már nyújtom is Simaikának dupla cordite-jét, a magam ismétlőjét pedig átveszem Tumbótól. Majd őt hátrahagyva, ketten lopódzunk egyik bozót mögül másik bozót mögé ...

Sarkamban követő barátom, helyesebben fenekemnek irányzott puskájának dupla csőszája, csiklandó. Sokkal csiklandósabb az előttem feketéllő bivalynál. Mint aki két tűz közé szorul, olyanforog a magam.

Közeledünk szépen. Száz lépés ...

Na, még a következő bozótig ..

Itt vagyunk - alig ötven-hatvan lépésre. A bivaly nyugodtan legel, ide is hallatszik már, amint ropogva harapja a fűvet. Mindent elkövet, hogy kedvünkbe járjon. Elhibázhatatlan lövére kínálja irdatlan, fekete oldalát...

Halkan hasra ereszkedem. Ujjammal intek hátra Simaikának, csússzon ide mellém...

- Nyugalom - lehelem -, ne izgulj, van idő, nem lát bennünket... fújd ki magad, csak aztán lőj... ülj neki, úgy biztosabb ...

Suttogásomat azonban - kettéhasítja Simaika Cordite-jének dörrenése.. .

A bivaly elugrik. Hátsó lábát érte a golyó...

- Na még egyet - kiáltok bele az oldalába!

Dörren a bal cső - mögöttem porzik a bivalynak.

Látszólag sértetlenül, dübörögve elvágat.

- Tuez-le! Il s'en va! Tuez-le!12 - veszékel Simaika, tősgyökeres kopttsággal - és üres puskával.

Sietek hát megszólaltatni öreg bivalyölömet. Lövést lövésre küldök az immár vígan tovarobajló puffannak a vékonyába-farába csapódó golyók. Mindegyik meglássítja kissé... a harmadik térdre... lábra kap... a negyedik feldönti!

- Bien arrété!13 - lelkenéz Simaika.

12 Öld meg! Elszökik! Öld meg!"

13 Jól megállítottad!"

Tumbo itt van már, nyargal utánunk a másik fekete is, ide ér mindjárt. Aztán együtt ballagunk az oldalán heverő, mozdulatlan bivalyhoz. Mialatt a százötven lépést megtesszük, minduntalan egállok, meg-megtávcsővezem. S valahányszor megtávcsővezem - egyre nagyobb a szarva. De nemcsak azért növekszik ám, mert közeledünk! - Ezüstérmes bivaly - mormogom magyarul, amint odaér. Még ha más nyelven mondanám, akkor sem értenék meg. - Ah, quel beau buffle! - jegyzi meg Simaika. - Mkubwa száná, kabisa, kabisa! - ismételtetik a feketék, és csattogva ütögetik felsőmbujukat, a legnagyobb elismerés jele.

Mérőszalag mindig van a zsebemben. Már feszítem is a messze széjjelhajló, táblás szarvak közénak zónkilenc centiméter!

Tessék csak visszalapozni és figyelmes tanulmány tárgyává tenni az osztályozást! Kiderül belőlük két centiméter többlet már "aranyérmessé" javítaná az előttünk fekvő bivalyt!

Most pedig nézzük a lövéseket. Azaz, csak Simaika lövését, a többi úgyszemint érdekes már. Általában, hogy golyóval lőtt vadnál mindig az első találat dönti el a trófea tulajdonjogát. Aki első

zi meg a vadat, azé a zsákmány, azé a dicsőség.
Az első golyó pedig, Simaika jobb csövének golyója amint már a lövés pillanatában, távcsövé-
m - a bal hátsó-lábát járta át, a csánk felett. Olyan simán ütötte keresztül, még csontot sem
lövést a láb gazdája hamarosan kiheverte volna.
Nem győzők benne gyönyörködni.
Ezüstérmes - csaknem aranyérmes bivaly! Ilyenre vágyakozom, ilyenért izzadok hét év óta! S m-
végre itt fekszik. Csak az a baj - hogy másé!
Egy nagy kárpótlásom mégis van: barátom valóban megható, őszinte szívből fakadó öröme. Olyan
ra lelkendezik első bivalyának, ilyet valóban jólesik látni. (Igaz, ha fele ekkora szarva
volna, ugyanígy örülne neki.) Körös-körül ugrálja, cirógatja, tapogatja. Egy órája már, hogy
mindig méregeti, mindig fényképezgeti...
Ennek láttára valóban nem tehetek egyebet. Örülök én is. Őszintén.

Simaika elutazott. Kocsija tetejére kötözte a nagy bivalyszarvat - gramfonlemezeit it-
t hagyta. Soká néztem távolodó kocsijának porfelhőjét. Távcsövön néztem. Zakatolása már nem h-
e, de a kocsitetőn himbálódó bivalyszarv lendületes kampóit még sokáig követhette szemem ...
Életem legnagyobb bivalyát elvitte Simaika.

Egyet azonban meg kell hagyni: piláfot - nagyszerűt tudott főzni!

Tizenhatodik fejezet

A NAGYKUDU

Mount Khulal, 1933. december

November 20-án déltájban két rozoga teherautó ázik a Kenya-hegy alatti "kocsiút" sarában.
Nagy útra indult a két kocsi. Északnak tartanak, a mintegy hétszáz kilométerre eső Rudolf-tó
Annak déli sarkán emelkedő, kétezer háromszáz méter magas Khulal-hegy a cél. De ha így halad
még jövő ilyenkorra sem érnek oda. Reggel óta egy helyben veri őket az eső, tengelyig süppedt
a feneketlen, fekete kátyúba. Harmadnapja immár, hogy kiindulási pontjukat, Nairobít elh-
agyták, s azóta százötven kilométert gyűrték le mindössze.

Ennyi idő alatt jóformán gyalog is ide érhettem volna. Ugyanis én utazom a két kocsiban. Aza-
z csak egyikben. Mert a másikban két öszvért szállítok, azokkal szándékozom felvitetni cókámok
Khulal-hegy tetejére, ha ugyan odaérek valaha. Egyelőre azonban sűrűn szakad a trópusi eső, g-
molygó köd fekszi meg a tájat, ázik a világ, legkisebb világosodás sem mutatkozik az ólomszín-
Ránk sötétedik, de az eső erről sem vesz tudomást. Nem is szállunk ki. Majd bolond leszek ily-
n vízözönben sátrat verni, tüzet rakni. Hiszen lucsokká ázna minden, mire előcibálnánk a kocs-
jéből. Meg didergő, félmeztelen feketéimet is sajnálnám kizavarni; itt szoronganak mögöttem,
gyász meg a föléjük borított vízhatlan ponyva közt. Vagy tizenketten vannak, egymást melegíti.
Egyszóval, itt hálunk a kocsiban. Ültünkben. A tarisznya fenekén akad még némi vacsoraféle, u-
még egy ideig elpipázgatunk mellettem ülő társammal, aztán jó éjszakát kívánunk egymásnak, it-
rék mellett.

Hiába kívántuk, nem lett jó. De mire megvirradt, már nem esett az eső. Hogy a nap is felkelt
volna, azt ugyan nem láttuk, a szürke ködpára még most is töretlen egyformaságban lógott kör-
z útra pedig alig ismertünk rá: egymás mellett szaladó patakpár lett a kerékcsapásokból, csob-
hömpölygött bennük a piszkosbarna esőlé.

Hanem az eső, az valóban elállt. Végkimerült. Mi legalábbis azt hittük. Neki is gyürkőztünk a
kiszabadításának. Kerekeket egyenként kiásni, emelővel megemelni, az alattuk támadó részbe kö-
fahasábot, gazcsomót gyömszölni; aztán a motor és az egész társaság egyesült erőfeszítése kö-
az első kocsi, de csak azért, hogy utána még mélyebben temetkezzék a fekete, ragadós kásába.

nagy sokára ismét sikerül kimozdítani, kötél segítségével húzatjuk ki vele a másik kocsit. I-
elszántjuk magunkat egy-kétszáz lépésre, ezzel azonban ismét kimerül a mobilitásunk. Nagyszer-
atság ám az ilyen! Idegerősítő. Pedig hát ezt is autózásnak hívják.

Estig imígyen szórakozhattunk. De még másnap, sőt nehogy valahogy elbízassuk magunkat, még h
rma nap is hasonló szerencsével utaztunk. Váltakozó szerencsével, mert hol egyiket húztattuk
ki a másikkal, hol pedig a másikat az egyikkel. Kivéve persze, mikor mindkettő egyszerre
rekedt meg: ilyenkor a kerekenkinti kibányászás módszeréhez tértünk vissza.

Az eső tudniillik - dehogyis állt el. Mihelyt kissé kipihente magát, fokozott szorgalom
al látott az útjavításhoz. Az ilyen afrikai eső nem olyan rendes, magunkfajta eső ám, ami az
llem határain belül el is szokott állni. Ez, ha egyszer hosszú tétlenség után megered, akkor
egmutatja, hogyan kell esni. Tőle ugyan tépheti a haját akárhány sárba ragadt vadász a Kenya
en. Nem ismer kegyelmet.

Ez telepes lakta vidék, virágzó juhtenyésztés folyik itt, hatalmas birkanyájak legelésznek ze
ra- és antilopcsapatok szomszédságában. Ezeket a nyájakat csupán juhászaik miatt említem, mer
lyen újmódi juhászokat még a legcivilizáltabb európai műlegelőn sem látni. Igaz, hogy többé-k
enek, karika van az orrukban és lándzsa az egyik kezükben. Hanem a másikban - na, vajon
mi lehet a másikban? Vajon mit fog az afrikai juhász, esőzés idején a másik kezében?
Mit is foghatna egyebet, mint - esernyőt! De azt ám! Ha elhiszik, ha nem. Finom európa
i selyemernyőt. Paraplés juhászbojtár Afrika szívében.

Sőt, úgy látszik, Kenya-hegy alatti juhászörökben igen elterjedt divat lehet az esernyő, mer
valahány juhással ma találkoztunk, mind ernyő alatt kuporgott. Onnét nevettek rajtunk. D
e hogy segítettek volna kocsit tolni, arra már nem tellett fantáziájukból.

Rákövetkező nap csoda történik. Kisüt a nap. Türelmét veszítve felragyog, véget vet az esőzés
eli a fellegeket, még a Kenya ormába akadt foszlányokat is leszaggatja; a fehér csipkés, öte
zer méteres hóérc olyan tisztán csillan ki a borulat közül, mintha alabástromból faragták vo
Az út, helyesebben a talaj állapotán - mert hiszen útnak csak a helye maradt meg - minde
z egyelőre nem sokat változtat. De legalább nem romlik tovább. Az egyenlítői nap pedig érti a
száritást. Oly sebesen szikkasztja a földet, hogy estefelé már elég vígan haladhatunk, sőt al
tkor az Északi Guaso Nyiro partján üthetjük fel sátorfánkat

A folyó láttára ugyancsak meglepődünk. Teljesen kivetkőzött a szokásos, szerényen csörgedező,
r széles mivoltából; szélesen hömpölygő, mérgesen morajló, fékevesztett özönvízzé dagadt Zava
ajtékozva hánykolódik szűkre szabott ágyában, partmenti fákat szaggat ki mérgében. Az átkelés
kell halasztanunk. Abban bízunk, hogy az eső elállván, reggelre majd csak leapad a folyó i
s.

A sok átázás után jólesik csillagfényes derült ég alatt beesteledni, lucskos cókmókunkat lobo
ellett szárogatni.

Csakhogy ilyenkor, eső után, tömérdek a szúnyog. Hamarosan be is zavarnak a háló alá. Onnét h
tjuk a felbőszült folyó dübörgő rohanását, meg két prédakereső oroszán távoli, szaggatott ny
Virradatra valóban megcsendesedik a Guaso Nyiro, tetemesen le is apad. Minden különösebb
zavar nélkül átkelünk rajta, kocsistól, öszvérestől. És miután csordultig megtöltjük valamen
, kulacsunkat a tejeskávén színű folyóvízzel, nekivágunk Utunk legkényesebb szakaszának, a tel
víztelen és járatlan Khais ut-sivatagnak.

Eleinte könnyen haladunk; a sivatag homokjában szanaszét heverő lávakövekből két nyílegyenes,
amos vonalat raktak, a köztük levő rész az országút". Sugáregyenesen szalad a két kösor, bel
i ismeretlenségbe, vonalzóval rajzolt sín pár, mely közül lehetetlen a kisiklás. Ameddig a kö
zés tart, a vak is elmegy rajta. Csakhogy félnapi út után váratlanul elfogynak a kösorok, cs
ak eddig tudott behatolni a civilizáció, itt kimerült, belefűlladt a sivatagba. Úgy érezzük,
mintha valami kanális medrétől hirtelen a nyílt tengerbe torkollnánk, ahol megszűnik minden
mihez tartás, ahol már csak az iránytű beszél. Ennek segítségével tartjuk továbbra is a kösor
útirányt, és harmadnap estére, kisebb fennakadások után, szerencsésen ki is keveredünk a siv
gból.

A nap már leáldozóban van, mikor első pillanatra ismeretlennek tetsző, sárgás állatok tűnnek
láthatáron, és kicsinyen-kint hatalmas tevecsdarabává valósulnak... Hallomásból tudjuk, hogy a
rrefelé barangoló nomád törzsnek, a "borán"-oknak tevéivel találkoztunk. Dübörgő kocsijaink k
kszerű futásnak erednek, gólyalábú pásztoraikkal egyetemben. Csak hosszas integetés meg néhán
szót értő tolmácsunk kiáltozása bírja őket megállásra s nemsokára a velünk való szóba állásr
még nemigen láthattak autót, de talán még fehér embert sem.

Eleinte nagyon is bizalmatlanul tekingetnek felénk, haboznak, tanácskozni látszanak. A
ztán mégis földbe szúrják lándzsáikat - vadember ezzel dokumentálja barátságos szándékát és m
ogásra nyújtják kezüket! Így közelednek, hosszú, ruganyos léptekkel, villogó fogú, jólelkű vi
ajukban egy-egy imbolygó strucctollal, messze előrenyújtott baráti jobbal".

Meglepő ezeknek a kedves arcú, szikár növésű embereknek halk, mondhatnám előkelő modora. Egys
mindig csak egyikük beszél - hogy mit, azt ugyan nem értjük lassan, komolyan. Sohasem vág

nak egymás szavába. Tolmácsunk kérdéseire mindig csak rövid szünet után, a feleletet alaposan gfontolva válaszolnak. Jóleső ellentétei a mi szuahélieinknek, kik valamennyien egyszerre járatják szájukat. Kérdésünkre, hogy hol van hát utunk célja, a Khulal-hegy, csucsortított ajk al mutatják az irányt, vagyis magát a hegyet, mert a távol ködéből valóban valami halványkék ma bontakozik elő.

Miután a beszélgetés folyamán megelégedéssel halljuk, hogy a hegy lábánál további boránokra t iikkel, azaz kiknek tevéin majd felszállíthatjuk holminkat a tetőre, befejezzük a sauri"-t (tanácskozást), és azon helyben letáborozunk. A boránok bőrkulacsaikban frissen fejt teveteteje t hoznak ajándékba -jaj, de gyalázatos rossz, pedig hát milyen jószívvel adják -, aztán lándz támaszkodva fél lábon állva szemlélik táborütésünket, miközben néma méltósággal rágják a teve agót.

Ragyogó hajnalra ébredünk másnap, s az északi ég alján immár tisztán kirajzolódik a Khulal-he os formája. De még késő estig szakadatlan utazunk, mire a lábáig elvergődünk. Kerek tíz nap a tettük meg Nairobiból a hétszáz kilométeres utat; ez, napi tíz órai autózást számítva, hét ki sebességnek felel meg, ami nem éppen nevezhető szédületesnek.

Táborütünk fénykörébe csakhamar néhány borán tevetulajdonos bátorkodik. Meg is egyezünk velü nalra öt teherhordó tevét hoznak, melyeknek bérét dohányban, sóban s a majd lövendő vad húsáb uk ki.

Kivilágosodáskor itt emelkedik közvetlen közelünkben a bokro serdő borította hegy töve. Tetej yelőre fehér felhőkalap takarja. Nem meglepetést takargat, tudjuk, hogy kétezer háromszáz méte magas, tehát napnyugtára fel kéne rá érünk, hacsak ...

Ámde Afrikában tudvalevőleg annyi a hacsak", mint szitán a lyuk. Másfél óra hosszat eltart, e poggyászunkat sikerül az öt teve hátára felépítenünk.

Tapasztalatból tudom, hogy van jó teve is. Csakhogy az nyilván nem a boránok tevéi közt tere m. A borán teve girhes testű, rosszindulatú, harapós dög; a hátára való pakolást személyes in ak tekinti, és méltatlankodó rőfögéssel, dühtől szikrázó szemmel fogad minden egyes rájakötöz teve, amint az a továbbiakból kitűnik, sötét szégyenfoltja a tevetársadalomnak. Tevesöpredék. Köztudomású, hogy tevére csak fektében lehet pakolni, hacsak nem létráról dolgozik az ember. i tevéink azzal mutatkoznak be, hogy hátukon érezvén a terhet, nem hajlandók többé felkelni. rcukon a végtelen undor félreérthetetlen kifejezésével, mérges-kígyó módjára sziszegnek felén sem veszik hajcsárjaik legváltozatosabb serkentéseit. Pedig bezzeg nem a hajcsárokon múlik ! Megkísérelnek azok a földkerekségen mindent, amit emberi fantázia csökönyös tevék elindítás het. Próbálják szép szóval, fenyegetéssel, ravasz csalogatással, durva becsmérléssel. Próbálj lással, veréssel és lándzsahegy-noszogatással. A tevék csak röhögnek. Hurkot vetnek a teve or annál fogva húzzák, egyik fülébe sértő, másikba hízelgő szavakat súgnak, szemébe összerágott tenek, handabandázva körültáncolják, így akarják megigézni. A tevéken még a varázslat sem fog anul tekintenek ránk szegény boránok, tőlünk várnak orvoslást. De honnét tudjam én, hogy az ő től indul?

Amint itt egymást nézzük, akkor következik az egész tévézés fénypontja. Az egyik borán tevega etes fiatalember - vérben forgó szemmel felsikolt, odaugrik hajthatatlan jószágjához, mögéje kuporodik, és beleharap a farkába. Jól farkon harapja. Ez a tevének is újszerű kezelés lehet, mert fektében úgy rúgja oldalba harapós gazdáját, hogy egyszeriben elmegy a kedve a további t veidomítástól. Leírhatatlan tetszés fogadja az esetet, mindenki hasát fogja nevéttében. A sik rt természetesen az inzultált teve aratja, szabályszerű telitalálatával. A többi tevének is m ett tetszik a dolog, kárörvendve mosolyognak, és most már hallani sem akarnak felkelésről. Le kell róluk szedni valamennyi málhát. Aminek végeztével minden felszólítás nélkül, önszántu nak, és kéjesen nyújtózkodni kezdenek.

Javított módszerrel újrakezdjük a dolgot. Lefektetjük a tevéket, de minden egyes poggyászdara felkötése után felkeltetjük, majd ismét lepihentetjük őket. Csak így sikerül becsapnunk a ra fajzatot, nem veszi észre, mikor fejeződik be a pakolás.

Libasorban indulunk neki a hegynek. Előttünk az öt teve, tevénkint két-két borán felügyelete tt; egyikük kötélen húzza, másikuk lándzsavéggel sarkallja a köztük lépkedő púpost.

Csak az utolsó teve mögé nem kerül hajcsár, az lent marad a hegy lábánál, ott tapogatja bordá em érdeklí tevéje további sorsa.

Keserves hegymászás következik. Nem a hegyvel gyűlik meg a bajunk. Csakis a tevékkel. Miko r meg-megunják a mászást -félóránként unják meg egyszerűen elfekszenek, és addig heverésznek, látják. Ha a legelől járó fekszik el, a mögötte lépkedők legottan követik példáját. Sőt, men -hátra is tekingetnek, hogy amennyiben ott feküdnék el valamelyik, az előttevalók is tudha ssák, mi a teendő.

Téved, aki azt hiszi, hogy talán túlterheltük szegény párákat, hogy nagy súly alatt roskadozn

Nincs azokon, kérem, fél tevére való holmi sem. (Szudánban meg Egyiptomban, nagybeteg tev eaggastyánok kétennyit hordanak.) Egyszerűen unják a dolgot, és ezt nyíltan tudtukra is adják. Kézzelel foghatólag. Láttam már rúgós tevét, hanem olyat, aki a négy lába közül bármelyikkel, lomnak megfelelően, mégpedig a szélrózsa minden irányába ki tudjon rúgni, olyat még nem látta künk mind az öt tevénk ilyen akrobata. Rúgni, azt tudnak. Hanem járás közben úgy sajnálják lá y féltve emelgetik, mintha minden lépésük túrheteretlen kinnal járna. Kellemetlen állatok.

Ott is hagyjuk őket hamarosan. Derék kis hátasöszvéreink a tíznapi autózás után úgy örülnek a olyan szaporán kapaszkodnak, hogy még világossal felérünk a hegytetőre. Poggyászsunknak persz híre sincs. Lent pihen valahol a hegyoldalban, csökönyös tevéinkkel együtt.

Már útközben rohamosan hűlt a levegő, de idefent valósággal dermesztő szél fúj. Vastag köpöny va csodáljuk az elénk táruló ritka szép kilátást.

Szédítő meredekbe, észak-amerikai canyon"-ra emlékeztető, hosszú szakadékba tekintünk. Fokoz enyhüld, lapályba zsugorodó aljában végtelen ezüsttükör csillog - a Rudolf-tó!

Felfedezése hazánkfiának, Teleki Sámuelnek nevéhez fűződik, aki német útítársával, Höhnél Laj ban rajzolta be legelsőnek Afrika térképébe ezt a hatalmas tavat, és akkori trónörökösünkről l. A háromszáz kilométer hosszú tótükör felnyúlik Szudán és Abesszínia aljáig; keleti partját gatiét pedig Uganda földje szolgáltatja.

Nagy érdeklődéssel tekintek széjjel ezen a máig is járatlan, csak igen kevés fehér ember látt bennszülöttektől is jóformán lakatlan tájon, Kelet-Afrikának ezen valóban félreeső" részén, lőtt járt utoljára expedíció, ahol két évi nyugalmat borít fel látogatásom. És csodálattal em eg Teleki Samu bácsi"-t, aki negyvenöt évvel ezelőtt, a keleti partrói kiindulva, gyalogsze rrel érkezett ide, közel egy év alatt járván meg az akkor még teljesen ismeretlen utat.

Felteszem, hogy a közeljövőben repülőgéppel félnap alatt ide-szálló vadászok viszont a mi tíz unkat fogják ha nem is csodálattal, de némi részvétellel - emlegetni. És remélem, hogy nekik sak múzeumban mutogatják a borán tevét.

A metsző szél elől meredek köszikla oltalmába húzódunk, ott magasztaljuk a púpostevét, valahá van a világon. Se sátrunk, se ennivalónk, pedig a lenyugvó nap már félig merült a Rudolf-tób kelet felől tintaszínű felhőfoszlányokat terel felénk a szél.

Megered az eső. Ránk sötétedik. Didergünk, ázunk és szidjuk a tevétet Tűzrakási kísérleteinke A sötétben nemigen lelünk tűzrevalót, ami keveset pedig találunk, az nem gyullad meg. Csak az a tudat vigasztal, hogy Afrikában vagyunk, hol a hangulatok szélsőségesen váltakoznak.

Borúra hamar jön a derű. Ezúttal is így történik.

Mert mikor éjjel felé, a vizes sötétség reménytelenségéből kihallatszik tevéink méltatlankodó , hajcsáraik a-a-a" biztatása - egyszerre megjön a kedvünk. És később, mikor az eső csillapo váltott ruhában vacsorázunk a pattogó tábortűz búfelejtő melegénél, már a világon senkire se k. Még a tevétet is szeretjük.

Az éjszakai nyugalom rövid volt és gyalázatos hideg. Pedig a sátor mindkét végében tüzeltünk. mpokrócos" éjszaka volt ez. Így szoktuk ugyanis, pokróconként mérni az éjjeli hőmérsékletet E ugyan háromnál több is elkelt volna - ha volna. Mire megvirrad, újra csak megered az eső, és olyan sűrű ködbe, illetve mélyen járó felhőbe burkolózik a hegytető, hogy a vadászat egyelő annak mutatkozik.

De még azt sem említettem, mi célból jöttem fel ide. Mert nem ám a Rudolf-tó megpillantása ké ett erre a veszőséges útra. Sem a borán teve közelebbi tanulmányozása.

Hanem - a nagykudu.

A nagykudu, Afrika legszebb, legnemesebb antilopja, Kenya területén csak itt, a Khul al-hegy tetején tanyázik; hatalmas, elnyújtott dugóhúzó-formájú szarva még hiányzik trófea-gy

A mi szarvasunkhoz hasonló nagyságú állat; barnásszürke bundáját vékony, fehér harántsávok t ika fejét méteresnél hosszabb, súlyos szarv, nyaka alját pedig lebegő, fekete szakáll díszíti a ritka vadból csak egyetlen példány elejtését engedélyezi a kenyai vadásztörvény. Ez csalt rre a távoli hegytetőre.

A szűnni nem akaró eső és sűrű köd ellenére elindulok széjjelnézni. A sátorban most amúgy sem lebontatom, s a vihar verte, hideg hegytetőről a közeli szakadék oltalmába hurcoltatom le . Ezalatt mindenképpen áznom kéne, hát inkább felfedező útra indulok.

Egyik öszvérem velem jön; időközönként, ha a terep engedi, ezzel hordoztatom magam, és estig aza sem térek.

Gyönyörű szép tájék ez. Örülök, hogy feljöttem ide. Még tán kudu nélkül is érdemes ezt a hegy k levegője miatt is. Olyan kristálytisza hegyilevegő ez, a sok meleg után valósággal újjászű m tőle. Alig tudok betelni ezzel a nagyszerű, légnemű eledellel.

Hát még a vegetációi Frissen zöld havasi legelők" - havat ugyan még sohasem láttak váltako

uja összevisszaságban burjánzó, eredeti érintetlenségben tenyésző őserdővel. És a fák - sok v
bütykös, megtépett aggastyánok - meleg moharuhába öltözködnek. Törzsüket, águkat, még legvék
kat is, sötétzöld mohaburkolat vonja be. Mintha szorgos kezek valamennyit zöld vattába pak
olták volna. S a bársonyos ágakon halványzöld moha szakáilak lógnak, szárogatásra kiakasztott
ott kendőcafatok, szél szárnyán lengő, számtalan égháborúban megtépett zászlórongyok. Különö
gatta erdői vajon óvja-e a fát a mohabunda vagy talán a vérét szívja?

Hamarosan, alig egyórai járás után találkozom az első kudu-csapattal. Meredek oldalban, nagy
, fehér sziklatömb pihenőjén hever öt tehén meg egy gyenge bika, nem golyóra érett. Estig azt
m is látok egyebet két vén tehénél. Igaz, hogy minduntalan megered az eső, vagy öt különböző
egmosdat, s a hegyet közrefogó felhők oly sötétbe vonják a tájat, még ködöbásnyira sem lehet
Az említett két kudutehén megpillantásakor is így járok: széles, fenekeden szakadék választ
s alighogy észreveszem őket, közbecsúszik egy jókora felhő, elfüggönyzi a kudukat. Nem is tud
többé odalátni, pedig alkalmasint bika is lehet köztük.

Sok bivalynyomot is találok. A jelek szerint azonban csak éjjelenként járnak ki a nyílt
legelőre, napközben bent tanyáznak a sűrűben.

Mikor napnyugta után, átázva-fázva hazafelé botorkálok, és végre megpillantom a szélvédte sza
an jánosbogárként fel-felpislogó tábortüzet, nagyon megörülök neki. Mit jelent ilyenkor az
oga kis vászonsátor, az a ropogó tűzrakás, az a tányér forró leves! Mindent! Tökéletes kényel
hetetlen megelégedést. Végtelen vadonságban, reménytelen, vak sötétségben rejtőző, teljes gon
ot. Az otthon boldogságát.

Másnap jéghideg, de derült hajnalra ébredünk, s mire a kelő nap első aranyát felszórja a hegy
már mi is ott ülünk, s távcsöveinkkel apróra végigvizsgáljuk a belátható oldalakat, bérceket
keresgélés után sikerül is felfedeznünk egy magában álló, hatalmas szarvú kudubikát, csakhog
legtávolabb eső orom tetején, légvonalban legalábbis másfél kilométernyire. Akkorának látszik
a cserebogár, hanem a rugóforma, háta közepénél is hátrább érő, szájból a kíváncsú levét kic
sztán felismerhetem. Alig figyeljük azonban néhány percig, elindul, bevált az erdőbe.

Minthogy közelebb semmi sem mutatkozik, megkíséreljük a kudut rejtegető hegyorom megközelítés
z ilyen hegyes terep könnyen becsapja az embert. Most is megesküdtem volna, hogy csa
k két hegy választ el a kudutól, pedig hát négynek bizonyul. Nem vagyok turista, nincs az
a hegy, amelyre puska nélkül felmáshozna, érthető tehát, hogy a harmadik s főképpen a negyedik
váratlan felbukkanása nem lelkesít különösképpen. Nem jódlizók. Sőt, a negyediknél megfogado
incs az a görbe szarvú kudu, amelyért még egy hegyre felkapaszkodnék. De az ilyen fogadalo
m megszegése nem becsületbe vágó.

Szóval odaérünk, ahol a kudu öt órával ezelőtt beballagott az erdőbe. Megtaláljuk a nyomát, e
dulunk utána. Csakhamar jól kitiport bivalyváltóra tér a nyom, annak mentét követi, hosszan e
nyúló, erdős hegygerinc élén.

Félórája nyomozhatjuk, mikor az előttem járó szerencsén hirtelen szoborrá dermed. Fél lábán ál
lábát, amint éppen emelte, a levegőben felejt, vizslamódra ...

Az erdő sötétjébe vesző bivalyváltó mélyén kudutehén néz velünk szembe! Nyakát nyújtogatja, h
márfülét, igen meglepődhetett. Moccani se merünk, nehogy elugrasszuk, hátha mögötte a bika. D
tehén sem mozdul, szinte felfal bennünket a bizonyos hipnotikus tekintettel,
mellyel otthon, a bögés alatt váratlanul előttoppanó szarvastehén szokta lélegzetünket elakasz
i.

Percekig nézünk farkasszemet. Elöttem a fekete olyan biztosan áll azon a pipaszár fél lábán,
tha soha másik lába nem lett volna.

Aztán váratlan dolog történik: halk ágroppanás oldalról, majd jóformán nesztelenül tolódik kö
közé - egy bivalybika koromfekete feje!

Nem néz sem felém, sem a kudu felé, nem is lép előbbre. A nagy, otromba fej teljesen betölti
a váltó keskeny nyílását...

Lőni szeretnék, csak hogy kudura készülvén, a nyolc milliméteres, bivalylövésre alkalmatlan pu
t szorongatom - a nagy, tizenkét milliméteres, hátsó emberemnél van. Visszafordulni nem me
rek, ujjammal intek hátra, de mire nagyobbik puskámat előrecsúsztatják - már késő. A bivalyfe
ugyanolyan szellemszerűen, mint ahogy megjelent, ismét visszahúzódott a sűrűbe. És amint kiti
ztul előttem a nézőtér, a kudutehén még mindig egy helyből szegzi rám Árgus-szemét...

Aztán árulómmá válik a szél. Irtózatos robajjal, hanyatt-homlok menekülnek mindketten, bivaly
udutehén. Hogy vajon kudubika volt-e a közelben, ezt megállapítani nem tudom.

Eszembe jutván, hogy még négy jól megtermett hegy akadékoskodik köztem és a tábor közt, megma
m a turistabotot, és nekifohászok a hazamászásnak.

Másnap virradatkor ismét a legmagasabb csúcson ülve vizsgálódunk. Távcsöveink ezúttal is kibo
ak egy erős kudubikát, ezt is nagy távolságból pillantjuk meg, sziklás, meredek hegyoldalban

. Közelében semerre sem látszik erdő. Mozdulatlanul bámul a mélységbe, az opálfényű tóba, mel elkedő nap éppen most kezd belényilazni.

A tegnapiánál csak alig enyhébb alpesi túra után érünk oda, ahonnét reggel a kudu a Rudolf-tav t nézte. De bezzeg akkor már nem nézi. Még nyomát sem találjuk. Azon tanakodom már, hogy haza elé kéne fordulni - négy óra járás ide a tábor, a nap pedig már régen elhagyta a delet. Végül tározok, hogy előbb még megkerülöm a hegyet; megnézem a túlsó oldalát is, ha már ennyire eljő. És mikor hosszadalmas, körül köre való tornászás után, jókora, ezüstszerű sziklatömb mögül k áll a kudubika előttem, alig nyolcvan lépésre!

Gyönyörködésre nincs időm, mert jóformán egyszerre látjuk meg egymást.

Büszke fejét hátraveti, hosszú, csavaros szarva teljesen ráfekszik hátára, úgy iramodik a völ

...

Megpillantása, elugrása és puskám durranása másodpercek alatt történik, gyorsabban, mint ahog e tudom írni. Lövésemre nagyot szökik a bika, és rövid rohanás után karikára bukfacezve, oly lattal hempereg a szakadékba, hogy minden hajam szála égnek mered: - összetöri azt a gyönyörű arvát!

Szívszorongva ereszkedem le hozzá. Mikor már látom, hol fekszik, minduntalan megállok gukk erezni, úgy félek, hogy valami baja eshetett a trófeának.

Hálaisten, nem esett. Pedig jó egynéhányszor tótágast állt, mire a szakadék alját elérte. Csa

bal szarv leghegyéből pattant le csipetnyi szilánk. Csodálatos, hogy pozdorjává nem tört.

Hazafelé menet valóságos vérbeli turista válik belőlem. Füttyörészve mászom az undok hegyeket.

az előttem haladó szerencsen fején bólogató kuduszarv, az antilopok királyának gyönyörű trófe

Aznap este még egy emlékeztetes esetet tartogatott számomra a - hogy ki tartogatta, azt

most hamarjában meg sem tudnám mondani , szóval, a kudulövessel még nem fejeződött be a nap.

A kudufej levágásával, fényképezésével, miegymással elpiszmogtuk az időt; teljesen ránk estel

mikor még messze jártunk a tábortól. Szerencsénkre pártunkat fogta a holdvilág, különben könn

edhettünk volna, hiszen embereim is járatlanok errefelé.

Nyolc óralehetett, az erdő sötétjéből hold sütötte tisztásra keveredtünk ki, mikor tompa dör

gányos bivalybika ugrott meg előttünk. De hamarosan megállt, s keresztbe fordulva morgot

t felénk. Leültem, célozgattam, azonban a célgombot már sehogy sem tudtam meglátni. A bivaly

fekete árnyalakját tisztán kivehettem, a puskacső végét azonban teljesen elborította a homál

Aztán elkapott a könnyelműség - célgomb ide, célgomb oda - meggörbült az ujjam, odadurragott

A golyó éles csattanással vágott a bivalyba, amely alig néhány ugrás után össze is esett.

Szerencsés voltam. Mert ha rosszul találok, és megharagszik, még fa sem volna a közelben,

amire felkapaszkozhatok. Veszélyes vadra vaktában rápuskázni, anélkül hogy tisztán látnád, ho

, vadászhoz nem méltó, értelmetlen elhamarkodottság. Bűnös meg gondolatlanosság. Majdnem bizonyo

hogy rossz helyen találok a vadat - ha egyáltalán eltalálok. Eredmény: a vad oktalan kínzása,

vagy igen gyakori esetben, a sebzett méltó bosszúállása. Ezúttal véletlenül jól sikerült. Hab

mi esetre sem igazolja az eljárás helyességét.

Nem akartam a bivalyfej levágásával tovább késlekedni, így is tíz órára járt, mire a tűz mell

csorázni.

A fához támasztott kuduszarv, a tábortűz rálobbanó fényében nőttön nőtt. Az ünneplésére felbo

g pezsgőm növesztette.

Hajnalban újból zubogó esőben mentem ki az elejtett bivaly szarvát lefejtetni. Fejét az éj fol

amán igen elcsúfították a hiénák. Jóllaktak vele.

Mire visszatértem a táborba, minden holmim a tevék hátán lógott. Ezúttal jószívvel túrték ap

yetlen szóval sem protestáltak. Tudták, hogy lefelé indulunk, a hegy alatt várakozó társaikho

. Tudták, hogy letellett a szolgálati idejük. Okos állat az ilyen hazafelé igyekvő teve. És s

ogadó.

Isten tudja, én azért mégsem kedvelem.

Ukamba, 1933. december 24.

Mintha csak otthoni fácánvadászatra készülődnék késő novemberi reggelen, olyan sűrű, gomolygós szürkül a hajnal. Amint sátramból kilépek, önkéntelenül nyakig gombolózom, szinte várom, hogy aladjon hátamon a fázás.

Hiszen bárcsak szaladna!

De hiába a köd, mégis ernesztően meleg, bódítóan fülledt a levegő. Csömörletes, émelyítően esztelen a lehel a gőzölgő vegetáció. Állóhelyemben kiver a verejték, összekeveredik az arcomba csapódó ködpárával. Gőzfürdőben képzelhetném magam. Itt nem lehet otthoni illúziók felkeltésével fátyolozni ez Afrika, itt izzadni kell. Vetem is már le a kabátot, pedig olyan örömet bújtam belé.

A cifrán kanyargó, sekély vizű Tiba-folyó pálma szegte partját követjük, az éjjeli ivóra idejüket keressük. Ennél különb karácsonyi mulatságot nem is kívánhatnék magamnak.

Embermagasságú, éles levelű sás az aljnövényzet, a közte futó elefántváltók mintha gondosan karkészutak volnának. Nesztelenül sietünk rajtuk, libasorban. Elöttem a két nyomozó íjas-nyilas vas vaj és bagólé szagú cingár alakja, mögöttem a két főbizalmi: a fegyverhordók. Leghátul peleskölve, eskulacccsal, fényképezőszerekkel, baltával, késekkel, karácsonyfa módra megrakott hordár, aki andóan csörömpöl a sok vacak, és kinek hetek óta hiába magyarázom, hogy maradjon kissé hátrább, hogy ne zavarja a csapatot. Ezzel a hordár elöl jár, világossá teszi körülöttem minden vadat. Valahányszor visszafordulok, megparancsolom, ugyanannyiszor fölzárkózik. Nem tűri a magányt.

Nedves-élesen cirógatják arcomat a köd áztatta sáspengék, langyos csuromvízzé ázik rajtam a ránk csobban a velünk versenyt siető folyó, bosszantóan zörög a hordár nyakába akasztott vegyes fegyvereskedés. Ettől meg néhány ébredező madár álmos szavától eltekintve, csend van. Őserdei csend. Annál meghökkentőbb az a pokoli felordítás, ami most hirtelenében végigrepeszt a nyugalmat. Milyen állati dühkiáltás ...

Visszafojtott lélegzettel figyelünk. Még a "karácsonyfa" is elnémul.

Aztán éktelen zivaj, ugatás-makogás, nehéz testek ugrása alatt roppanó ágtörés. Látni ugyan látjuk, de most már tudjuk, hogy a reggeli mosakodásban megzavart páviáncsalád szidalmaz bennünket. Az a váratlan felordítás az őrt álló pávián vészjele volt.

Csúnyán rá tud az emberre ijeszteni az ilyen rosszkedvű, öreg majom. Még a pipám is kialudt, ledettemben elfelejtettem szívni. Szeszélyes szerszám a pipa. Csak egy-két percig hanyagolom a pipát, máris megsértődik és kialszik.

Mire jól kivilágosodik, friss elefántnyomokra találunk. Az óriástalpak valóságos ródli pályát mutat a meredek, homokos folyópartba. Lent pedig, a víz sáros szélébe, gyerekkád-nagyságú lyukakat látunk. Alig néhány órája, hogy az elefántok itt jártak, a parton széjjelfröccsent sár nedves, lezaggatott, földbe tiport faleveleket még nem érte a nap heve.

Sajnos azonban tehéncsapás valamennyi, tenyérszerű borjúnyomokkal vegyes. Kölyküket fürösztő elnyelők jártak itt az éjjel; zajongó, fatördelő, trombitáló társaságukat pedig elkerüli a vén bika. A bika hiába keresnének kedvükre való, súlyos fogú agyarást.

Tovább sietünk hát, a folyó mentén. Nyolc óra felé járhat -óránk ugyan nincsen, felmondta a sár, csak a nap után igazodunk -, mikor megfelelő nyomra bukkanunk. Hatalmas elefántláb, fél méteres pecsétet nyomott a folyópartba; itt ivott a nagy bika, a jelek szerint súlyos elefántcsont hordozója. Amint a meredek oldalon felkapaszkodott, minduntalan beleütötte agyarást a partba, ahogy azt a nyoma mindkét oldalán látható kerek lyukak mutatják. Alig bírja a fogát - biztatnak embereim.

Utána!

A folyópartot szegő sűrű sásosból az őserdő homályos mélységébe vezet a nyom. A rengeteg bozótyos hátára dőlt fatetem százféle iszalaggal összeviszta gubancolt, évezredes zürzavarán kerekre lépni - az elefántnak könnyű. A vadásznak kevésbé. Csak nagy ritkán tud egy-egy pillanatra kiegyenesedni. Aztán ismét csak hétrét görnyedve, ide-oda bukácsolva, hol négykézláb, hol meg hasra, zava furakodhat előre.

Hiszen csak tövis ne lennel

Világteremtésekor az Úristen nyilván megfélemedezett a majdani elefántvadászokról. Különben aligha szem, hogy jóváhagyta volna ezt a tüsketűtengést. Itt még a fűszálon is túske nő. Telepíthetünk ilyen sima fájú bokrot, egykettőre kitüskésedne.

Szót se szólnék, ha normális, egyenes tövisek volnának. Akkor, ha megszúrna is - utóvégre azé

-, dolga végeztével ismét visszahúzná fullánkját, és utadra eresztene. De nem így az afrikai tövis. Mert eközt még véletlenségből sem találhatsz egyeneset. Kedvenc kjai: a cipőgomboló, a horgolótű, a macska-, illetve oroszlánkarom, a félhold és a sarló. S m hogy tömegesen tenyésznek minden valamirevaló fán, bozóton, virágon, indán, állandóan elszórá az elefántvadászt. Olyan növénynek, amely a Kitui-őserdőben nem hajlandó kapocs alakú tövist teni, nincs többé maradása. A többi kiüldözi.

Ragadozótövisek ezek. Bökésre kész gonoszsággal kunkorodnak az ágon, vérszomjasán lesik a köz adászt, hogy bőréből vagy legalábbis nadrágszárából emléket szakítsanak.

Ó, ti hazai akác-, vadrózsa- és szederinda-tövisek! Szerencse, hogy ezeket nem látjátok, külön még ti is meggörbülnétek!

Ennyit a töviséről. De kénytelen voltam őket ilyen hosszú lére eresztetni, mert hajnal óta ne is történt egyeb, a sok töviszúrásnál.

De hébe-hóba egy-egy, az elefántnyomon előbb-utóbb mutatkozó természetes lelet is megörvendez . Ezek méreteiből ugyancsak az állat nagyságára lehet következtetni. A nyomozók ilyenkor megá ak, leoldják sarujukat, és lábuk nagyujját beledöfik a lelet"-be. Ennek hideg, langyos vagy meleg voltából állapítják | meg - mégpedig csodálatos pontossággal , mikor járt erre az ele Mondom, szokás szerint lábujjukat használják hőmérőnek, de akad köztük különösen lelkiismeret vezetőm is ilyen aki nem hisz a lábaujjának, és biztonság kedvéért még hüvelykujjával is meg edáns nyomozó kézzel-lábbal mér.

Immár négy óra hosszat tépetjük magunkat a tövisekkel, mikor végre emelkedni kezd a hőmérő. elég - konstatálják az orvosok, és legott vetközni kezdenek, ami biztos jele annak, hogy végre közelébe értünk az elefántnak.

A nyomozók vetközése nem értendő szó szerint, hiszen alig van levetni valójuk. csak azt jelen i, hogy minden felesleges holmijuktól megválnak. Sarujukat, íjukat, nyilas-tegezüket, va rázsszerüket, bőrtarsolyukat, tubákos szelencéjüket. sőt még ékszereiket is mind egy szálíg l térdig érő bőrkötényüket övükbe göngyölítik, kész a harci viselet.

A vadász türelmét már ez a felesleges idővesztés is kemény próbára teszi, pedig a java még cs következik: Az elefánt megkötése." A feketék hite szerint ez dönti el a vadászat sorsát. A ik" leguggolnak a nyom mellé, kezükben a kétféle dáva ya tembo" (elefántorvosság). Szaruból elefántcsontból készült apró szelencékben rejtegetik a két csodaszert: egyikben barna, másikkb cinóberszínű port.

A barnával, amely hatféle fának kérgéből és az elefánt füle mögött található mirigy váladékáb műk héját. valamint az enyémet is. Ettől úgy megjavul a szemünk, hogy okvetlen előbb látjuk m elefántot, mint az minket.

A vörös por viszont a nap járását szabályozza. Fűszálat szakítanak, melynek végét, miután azt en nagy komolyan leköptük, meghintik a vörös porral. Aztán égnek emelik a vörös végű fűszálat bnak határt a napnak. Csak a kijelölt pontig szabad elmennie, ott meg kell állapotnia mindaddig, míg csak meg nem löttük az elefántot. Végül mindkét színű porból az elefánt csapás egy keveset, mutatoujjukkal különféle cifra jelet cirkalmaznak köréje. Közben szüntelenül jár , érthetetlen nyelven, vékonyan gügyögő, halk torokhangon. Imádság végeztével csomóra kötött k az elefántnyomra. Ezzel szimbolizálják az elefánt megkötését". Most már nem menekülhet, me hogy várjon bennünket.

A hosszadalmas szemfényvesztés természetesen csak arra jó, hogy közben az elefánt újabb térel nyerjen. Mire a hókuszpókusszal végzünk, ugyanott vagyunk, ahol egy órával azelőtt. Újból kez a hajszát.

Ezúttal is türelmesen eleget teszünk a regulának, csak aztán folytatjuk a nyomkövetést. Az el fánt közben derekasan kilépett nyilván nem tudja, hogy megkötöttük.

Még, mindig loholunk utána.

A nap régen túllépte már a vörös por szabta határpontot, javában szidom a kiringózit, amiért solta előlem az elefántot. Magyarul szidom. (így mindkettőnknek jobban esik.) De egyszer re csak torkomon akasztja a szót - megtorpan. Mint a foglyot álló vizsla ...

Meghallotta az elefántot.

Int, hogy hallom-e én is? De az én fülem nem vetekedhetik az övével. Beletelik néhány perc mi e én is neszét veszem. Távoli halk moraj: az elefánt gyomra korog!

Ez a legizgalmasabb pillanat! Mikor ilyen váratlanul komolyra fordul a helyzet. Il yenkor, mintha egy másodpercre minden megállna. A lélegzetem is. De még a világ forgása is. Rajtam ilyenkor vesz erőt a vadászláz. Még a fogamat is meg vacogtatja. Később, mikor már ann ira vagyok, hogy lőni keli, akkorra már lehiggadtam, átestem a krízisen.

Az egy helyből ismétlődő fújás-korgás mutatja, hogy az elefánt immár megelégette a vándorlást

tította, beállt a sűrű árnyékába delelni. Békességben emészteni.

Már csak hárman kúszunk feléje. Elöl a kirongózi, aztán én, utánam a tartalékfegyveremet hozó n. Négykézláb közeledünk, minden akadékos ágat, száraz rőzsét óvatosan félretolunk, térdünk-t de ezt ilyenkor nem érezzük.

Elöttem a kirongózi magasra tartott fél kezéből szórja a föld porát, annak szállása mutatja a rányát. Ilyenkor, a délutáni órákban, különösen forgandó. Ha előre csapná szagunkat, máris fo afelé, az elefánt menten odábbállna. Hacsak idébb" nem állna, ami szintén nem kívánatos.

Oly közel vagyok már, szuszogó lélegzetét tisztán hallom. Legfeljebb még tíz lépés választ el agasságú, irtózatot tömegtől, mégsem látok belőle egy tenyérnyit sem, oly sűrű ez az átkozott

A kirongózi nem hajlandó közelebb csúszni. Nem csodálom. Meztelenül, fegyvertelenül még ennyi sem merészkednék, akármilyen jó varázslattal kötöttem volna meg az elefántot. Némán, simuléko sak valami fekete kígyó, úgy kúszik vissza mellettem, közben csucsorított szájával mutat, hog sak beljebb - mármint én ott az elefánt l

Hason fekve, még egyszer megvizsgálom a szélirányt: az ujjam közt lepergő por felém száll - r ben van.

Gyerünk hát, még közelebb. Mint utólag megmértem, hét méterre vagyok, mikor a gigantikus szür st körvonala kibontakozik a sűrűség homályából. Tudom, hogy elefánt, de farral áll-e, oldalt- gyel-e, fogalmam sincs. Agyarából meg éppenséggel egy villanásnyit sem látok ...

Amint ott szorongva csitítgatom idegeimet - nyakamban érzem a szélirányt fordulását!

Na most ...

És már reccsen is az erdő. Életre kel a a szürke hegy. Széttárulnak a lepedőnyi fülek, olyan keletkezik, mintha az egész erdő megindulna ...

Aztán két villogó, hosszú agyar - szegzett szuronyok - közte égnek meredő, kígyómódra tekergő Előfeketéllik a szügye ... Belesütöm a nagy Cordite-express jobb csövet... Oldalt perdül az ó . Bordái közé eresztem a bal csövet...

Puskaporszag, a nehéz löveg rúgásától káprázó szem, irtózatot recsegés-ropogás ... Ügy töri m mint valami fékeveszett páncéltank ...

Tompa zuppanás - csend.

Mire a sok egymásra tört fa közt oda tudok furakodni, ott fekszik előttem - élettelenül.

Izgalom csillapodtával lelépjük a távolságot, öt lépésről löttem. Utána mindössze harminc lép fánt.

Az est már megszötte fátylát, mire tábortüzünket megpillantjuk. Jellegzetes sietséggel gyulla nak ki a csillagok - gyertyalángok a fölém hajló égbolt karácsonyfáján.

Mert ma állítólag karácsony estéje van - odahaza. A kalendárium legalábbis így mondja. Alig t m elhinni. Fülledt éjszaka, szűnyogok hegedűszava, maláriás trópusi erdőnek buja virágzással rothadással terhes szagkeveréke, egyáltalán nem alkalmas hazai havas tájak fenyőillatos, cso rdapásztoros hangulatának felgerjesztésére.

Itt csak annyiban van karácsony, hogy gondolataim ma sűrűbben megjárják a hazavezető utat, és az otthonról küldöttek is mintha ma melegebben repkednének körülöttem.

Kölcsönösen meglátogatjuk egymást. Addig-addig látogatjuk, míg végül mégiscsak karácsonyfa sz és boldog gyermekségem karácsonyai - mert hiszen azoknak emlékét ünnepejük felnőtt korunkba s - sorra vonulnak előttem. Oly közel, hogy ha madarak lennének, hallanom kéne a szárnyuk suhogását...

De később, mikor vacsora után társammal a tűz mellett pipázgatunk, visszatér a karácsonyfagyú hazaszállt képzelet. Visszahívják a mai nap frissen sült emlékei.

A pattogó tábortűz pihentető fényében újból megvadásszuk a mai elefántot. Kényelmesen, minden inden izgalom, minden tövisszúrás nélkül, míg végre, pipaszó mellett, újból szépen meglőjük. bört, azaz két pár agyart lehúzzunk. Szerencséje szegény elefántnak, hogy neki már nem kell me mételnie a kálváriát

Nagy áldás, hogy az ember ilyen lelki kérődző állat. Hiszen minden újrarágás után szebbek az

AZ AFRIKAI ÁLLOMÁSFŐNÖK GONDJAI

Ukamba, 1933. december

A keleti part legfontosabb kikötőjéből, Mombasából vasút vezet a fekete világrész belsejébe: -Uganda-vasút.

1898 és 1900 közt épült, egy hónapi megszakítással, mikor is két emberevő-oroszlán példátlan ljesen lehetetlenné tette a további munkát. Az Indiából importált vasútépítő kulik sok száz f egyeden hónap leforgása alatt huszonkilenc ember esett a két fenevad áldozatául, míg végre J H. Patterson angol ezredesnek sikerült terítékre hoznia a két félelmetes oroszlánt. Patters on híres könyvében, The maneaters of Tsavo-ban (A tsavói emberevők") részletesen beszámol a dt ragadozók egyhavi rémuralmáról, amely már-már megghiúsította a vasútépítési munkálatokat. Ez a két oroszlán annyira vitte, hogy végül még az angol lordok-házában is tárgyalásra került uk után pedig az akkori miniszterelnök, Lord Salisbury, hosszú felszólalásban emlékezett meg a tsavói emberevők viselt dolgairól és Patterson bátor vadásztettéről.

A tsavói emberevőkkel később magam is találkoztam. Igaz, hogy csak kitömött állapotban. (Ők v kitömve.) A chicagói Field Museumban mutogatják őket, üvegszekrényben. Csúnya, sörénytelen, gú, kopott, vén dögök. Senki sem nézné ki belőlük, hogy egy hónap alatt huszonkilenc indust m dtak enni.

Habár harminckét éve elmúlt, hogy a tsavói emberevőket kitömték, az Uganda-vasút mentén még a t meg teljesen az oroszlánok garázdálkodása. Hébe-hóba még most is feltűnnek a chicagói üvegs n vicsorgató, foghíjas bestiák unokái, még manapság is meg-megijesztgetik az őserdei vasútáll magányos lakóit.

A Nairobiban székelő vasút igazgatóság központi hivatalában sokféle emléket őriznek a mintegy ilométer hosszú, nagyrészt még ma is szűz vadonságot átszelő vasút történetéből. Többek között mutogatnak ott. Egyiket a Simba (Oroszlán) nevű, vadonbeli megállóhely indus főnöke küldte a nairobi központba. (Az Uganda-vasút tisztikarának kilencven százaléka indus.) A távirat szó s erinti fordítása ez:

Oroszlán a dolgot túlságba viszi bárom éjszakája peronon ólálkodik irodaajtót feszegeti kérek vonattal éles töltényeket önvédelem céljából múltkor küldött vaktöltényekkel semmire sem megy

Úgy látszik, a központban attól tarthattak, hogy vadászszenvédélye eltérítheti főnök uramat h eli munkájától, ezért küldtek a szerencsétlennek vaktöltényt.

A másik sürgönyt ugyancsak valamely félreeső állomásról küldte az indus táviratkezelő:

Főnököt oroszlán széttépte irodába zárkoztam jelzett kávészállítmányt egyelőre nem indíthatom

Úgy hallom, újabban hivatalos fegyvertartás jár a főnököknek. Szól is ám a puska azóta, vasút De oroszlán csak vajmi ritkán akad a zsákmány között.

Tizenkilencedik fejezet

Bivalyos nap

Embu, 1934. január 2

Ötpercenként kukorékol a kakasom, pedig még híre sincs a virradatnak!

Rendkívül türelmetlen kakas ez. Éjfél után háromkor már kezdi a hajnalhirdetést, pedig itt, a enlítő táján még a csillagok is csak öt óra után oltanak le.

Ha így folytatja ez a kakas, hamarosan lábasba kerül, pedig nem azért utazik velem. Van vagy tíz tyúkom is, ezek közül szoktam szükség esetén egyet-egyet levágni, s a kakast csupán halálraítélt tyúkjaim mulattatására tartom.

Mégsem hagyja békén. Valahányszor visszaszenderülök, újból csak felrikolt, és közben úgy megrajd beszakítja a sátram tetejét. Az a kedvenc éjjeli szállása. Szélkakasnak képzei magát.

Végre, sok kárba vesztett erőlködés után, mégiscsak előkukorékolja a hajnalt. Olyan büszkén pöött a sátorfa tetején, mintha a szürkület előjöttét egyedül az ő fáradhatatlan követelődzésén látod - mondja baromfinyelven mégiscsak megjött. Nélkülem még órák hosszat várhattad volna.

Nekem ugyan beszélhetsz. Azért is lábasba kerülsz.

Amilyen nehezen kezdte, olyan hamarosan folytatja dolgát a hajnal. Egyre-másra bontakoznak ki a dombok, egymás fölé emelkedő hátterek, fantasztikus amfiteátrum, mely a közeli zömböly a távoli szürkéig a derengés egész színskáláját végigjátssza.

Oda fel, arra a távoli szürke tetőre igyekszem; határtalan kilátás nyílik onnét, öt-hat kilométer körzetben minden vad fellátszik. Tegnap este is ott üldögéltem, bivalyokat kerestem, de akkor egy sem mutatkozott.

Jól kilépve, másfél óra alatt lehet oda felérni. Meglehetősen nyílt, füves pusztaság ez, csak amott tengődik néhány csenevész bozót, az sem akkora, hogy útját állhatná a szemnek. Ellátni elé. Ma különösen tiszta, felhőtlen a reggel, még a hajnalpírban csillogó Kenya-havas is olyan tûnik, mintha gyerekjáték lenne megmászni. Pedig legalább száz kilométerre esik, és ötezer méternél is magasabb.

Nem sok vadat látok útközben. Zebracsapat feketéllik a hegyoldalban; mögöttük kelvén a nap, a tarka állatok tiszta feketének tetszenek. Vezérek rövid, vakkantó hangon nyerítgetnek egymásnak, alkalmasint a létszámot ellenőrzik, nem hiányzik-e valamelyikük? Az éjszaka leple alatt leselkedő oroszlánkarom hátha megvámolta a szép tarka ménest? ...

De nicsak! Mi lelhetette azt az elmaradt, nagy nehezen baktató zebrát?

A távcsövembe vakító napfénytől nem láthatom tisztán, csak mikor már jóval odább cammog, akkor zere a farán tátongó, hatalmas, vérvörös sebet, az ugrását tévesztett oroszlán karmának borzalmas El is fekszik az agyongyötört állat. Nyilván csak közeledtemre tápáskodott fel betegágyából, megdöbbentették a nyerítéző vezérmének.

Közelébe lopakodom, és lövésemmel megszabadítom kínjaitól. Bár megmenekült az oroszlán karmától, soha ki nem heverhette volna.

Mindennapos tragédia ez az oroszlánok földjén. Csak sajnós, nem mindennapos a megváltó golyó, hogy az ilyen élve menekülő, de lassú, gyötrő kimúlásra ítélt sebesültet a másvilágra átsegít. Mire felérek a hegytetőre, a nap már vakító buzgósággal ontja sugarait. Fényük végigsiklik a beszőtt lejtőn, úgy csillámuk a harmatos ezüstszőnyeg, mintha deres lenne.

Kényelembe helyezkedem, előveszem a messzelátót, részletesen végigkeresem a köröttem terpeszkedő at. Szakaszokra osztom a kilátást, cikkelyekre, mindeniket külön-külön vizsgálom meg.

És mire ültömben körülfordulok, annyi tömérdek vadat láttam, mintha messze földről mind idegyűlt volna az én hegyem alá. Különféle antilop- és gazellacsapatok, sok száz főnyi zebraménések tannak odalent, közvetlen alattam pedig egész zsiráferdő tornyosodik. Negyvenkét hosszú nyakú egypár bandában! Azok az imitt-amott mozgó szénfekete foltok: strucckakasok; ott a túlsó dombon meg, egész konda varacskos disznó turkál. Hát azok a helyyel-közzel szürkéllő, köszikla-formájú ok? - Nyolc orrszarvú.

Páholyban ülök, magányos nézője e paradicsomi színpad hajnali díszelőadásának. Prédaleső raga De máris be kell fognom jobbik énem száját. Mert ott a messzeségben kéklő erdőszélen, alig csúszgár-nagyságú állatok feketéllnek - hatalmas bivalycsorda.

Vadászember vagyok. Leterített vagy kimúlt vad láttára nem fojtogat zokogás; nem vágok fancsai pofát, ha a törött lábú nyúl kínjában elsírja magát.

Most azonban, mikor azzal a szándékkal ereszkedem le ebből a számomra fenntartott ingyenn páholyból, hogy a bivalycsapatnak hadat üzenjek - mintha csaknem kedvem ellenére cselekednének. Hát illik ezt a tökéletes háborítatlanságot, ezt a hajnali parádét puska lövéssel megzavargatni zaggal beszennyezni?

Jóformán mindennek ellen tudok állni, kivéve - a kísértésnek. Tehát már útban is vagyok a bivalycsorda felé.

Törpe bozótossal benőtt, lankás oldalban legelgetnek. Lehetnek vagy százötvenen: bikák, tehénk, apró borjak, vegyesen. Az egész hegyoldalt ellepi a nagy, fekete gulya. Térdig érő fűben

mozognak, annak takarásában igyekszem közelükbe lopakodni. Elfelé legelnek tőlem. A hozzám legközelebb eső négy-öt állatot vén bikának nézem; ezeket a h retném lövésre kapni, mégpedig lehetőleg fényképező géppel és csak másodsorban puskával. A szélirány kedvező, a magas fű is segítségemre van, nem sok idő telik, már magam előtt ballo ivalyok jellegzetes dörmögését. Óvatosan felemelkedem. Alig köhajtásnyira előttem, három nagy bivalyfar feketéllik; suhognak a légy után csapkodó b végű farkok. Ezek lehetnek azok a sereghajtó bikák ... Csakhogy legelő fejük s a még csak ké letemben élő hatalmas szarvuk odalent, a magas fű között bujkál. Sehogy sem bírom felismerni. Amint ott nyújtogatom a nyakam, tanakodom - egyik kezemben a felhúzott fényképezőgép, másikba a felhúzott puská -, akkor jön az a rettegett, minden vadászembernek ismerős fuvallat a kupámba - a forduló szél júdáscsókja! Lehúzódom hát a fű közé, s bár semmit sem látok, jól tudom, mi következik. Tudom, hogy a biva evettek, pár kritikus pillanat még, aztán vagy megiramodnak, vagy - közelebről megvizsgálna k ... De, minthogy robajt nem hallok, kicsinyenként feltekintek ... Húsz-egynéhány otromba nag y, páncélszarvú fej mered felém. És mögötte, szellemszerű nesztelenséggel, mind több és több ul előtérbe.,. Meglátok - és már jönnek is -, esetlen a fényképezőgép, aztán - sürgősen szűgyön lövöm a leg térdre rogyik - ismét talpon van - kap még egy golyót az elég neki. A többi megtorpan. Újra szól a puskám I nyaktövön találva, tűzben rogyik a másik bika. Ezt má ja a többi. Sarkon perdül az egész társaság - futóra. Amint fordulnak, még egy jó bikát oldalba Jövök. De ezt magukkal sodorják rohanó társai. Irtó j, porfelhő, az egész csorda eltűnik egy kis hajlatban. Felszaladok utána a dombra, látom is a menekülőket, még lőtávolságban, de olyan sűrűen tolongana kkorra port vernek, hogy a futtomban töltött golyók közül már egyet sem sikerül kilőnem. De most egy lemarad közülük! Megáll, visszafordul, egy helyben toporog, fejét betegesen lógatj a nyilván az elugráskor oldalba lőtt harmadik. Futok feléje, meglát, felkapja fejét, új erő p, szembe támad - két gyors szűgylövés ezt is elintézi. A csorda már lent nyargal a völgyben, úgy dübörög alatta a föld, mint vashíd a gyorsvonat ala és úgy füstöl, hogy csak lelegejét látom a csapatnak, a többit elnyeli a gomolygó porfelhő. Három bivalybikát egy csapatból még sohasem lőttem. Még kevésbé négyet. Ugyanis, mikor a harm megtekintése után visszajöttem a két elsőhöz, legnagyobb meglepetésemre még egy, az elejtette jóval erősebb bikával szaladtam össze. Hogy ez miért vált ki a csapatból, azt nem tudom, alka masint a sebesültek segítségére maradhatott hátra. Vagy talán azért, hogy megbosszulja őket? öt is ledupláztam", mert előbb Kodakommal, aztán puskámmal lőttem oldalba. így aztán rövid n leforgása alatt négy bivalybikám feküdt, alig száz lépésnyi körzetben. Sosem lelkesített az oktalan öldöklés, nem tartom magam Schiesser"-nek. A bivalyvadászat az onban más lapra tartozik. Kivételes lapra. Nem szégyellem bevallani, hogy a bivalylövés ta lán az egyetlen, amit sohasem elégelek meg. Legalábbis nem egyhamar. Eme sikeres vadászat, főleg fényképezés közben, nagy segítségemre volt G. Runton angol bará mialatt dolgoztam, készenlétben állt a hátam mögött, hogy kapcászorulás esetén ő is megszólal egyverét. Szerencsére, erre nem került sor. Ilyen megbízható, higgadt vérű társ nélkül, nem lenne tanácsos bivalyokat fényképezni. Féltet met. Késő délután lett, mire a bivalyfejek levágásával elkészültünk. Három emberünk volt csak, ezekkel nem lehetett hazaszállíttatni a négy súlyos fejet. Választo tunk hát egy megfelelő, terebélyes fát, annak villás ágai közé rejtettük a trófeákat. Nem olyan egyszerű ám a mintegy negyven kilós bivalyfejet fatetőre emelni. Sokáig vesződtünk, míg a velünk levő kötél segítségével sikerült mind a négyet annyira felhúztatni, hogy az éj fo re járó orozslán vagy hiéna kárt ne tehessen bennük. Mialatt vesződtünk, egyik bivalyfej leesett a fáról, éppen csak hogy el tudtam ugrani előle. Vigyázni kell az ilyen kafferbivallyal. Még a levágott feje is életveszélyes. Végül le is fényképeztem a négyszeresen felszarvazott fát, aztán elindultunk hazafelé. Határtalan állatkertben haladtunk. Akármerre néztünk, mindenfelé mozgott a vad. Némelyik csap t puskalövésre bevárt. Amint közeledtünk, egymás után baktattak félre utunkból, fokozatosan n köztük a rés, s hátunk mögött lassankint ismét bezárult. Gyanútlanul szegződött ránk számtala tlen állat sem vett tudomást a közelben lefolyt öldöklésről. Az ő étvágyukat ez nem zavarta m k a szilaj bivalycsorda tűnt el a láthatárról. Bizonyára most is menekül még. Világgá bujdosí szen hiányzik a színe-java, a négy legderékabb bikája ...

Huszdik fejezet

BIVALY TALAN NAP

Tarangeri River, 1934. január

Naplóban lapozgatva a január 23-i dátum akad szemembe, mert méltó párja az előbbi fejezetnek mégpedig a "nem minden nap papsajt" elmélete alapján.

Azóta majd egy hónap elmúlt, messze utat tettem az Embu melletti bivalymészárlás óta. Otthagytam Kenyát, lejöttem a szomszédos Tanganyikába, a háború előtti német Kelet-Afrikába.

Afrikai körülményekhez képest meglehetősen út vezet Kenyából Tanganyikába, autóval járható, de aki nem sajnálja sem a csontjait, sem a kocsiját. Járható, kivéve, mikor megered az eső. Mert esős időben a tanganyikai út megfelelkezik rendeltetéséről, eltűnik a föld színéről, szabaddá válik, és csak idők múltán, ha már minden felszikkadt körülötte, akkor jön ismét elő. Ilyenkor alig lehet menni. Az emberek találgatni szokták, hogy út-e vajon vagy csak vízmosás.

Az autós utast, akit ezen az útvonalon ér el az eső, nem szabad bántani. Annak ugyanis elég a maga baja. Ha nagyon ragaszkodik a kocsijához, tanyát üthet benne, a kormánykerék mellett pedig megvárhatja a száraz évszakot. Ha pedig ehhez nincsen kedve, akkor búcsú a kocsitól". Én is megvárhattam az út mellett egynéhány vasvázat; valamikor automobil névre hallgattak.

Szerencsére száraz, derült időben jöttem; öreg, csörömpölő, sok elakadást látott Chevrolet-tesztet minden akadály nélkül elzötyögtem a határig. Vámsorompó zárja le a határt, nád-fedelű kunyhó állt. Tanganyika Vámhivatal" feliratú tábla lóg a falán.

A kunyhó remetelakója, szerencsén vámhivatalnok, pipázgatva könyöklő a sorompón. Pipáján kívül csak zcipó, bika-

szarvadító vörös selyeming és zöld tarbusch (fez) díszíti ösztövért testét Nadrágja nincs, azt nyitva küldte.

Lefékezek előtte. Nézzük egymást, sorompón könyöklő hivatalnok meg sem mozdul. Nagy sokára közeledik anélkül, hogy pihenő helyzetén bármit is változtatna, megkérdi, hogy mit akarok. Nem nagy fanatikus, rájárájú vámos, különben kitalálná, hogy át akarok menni.

Miután felvilágosítom, beinvitál az irodába, és fegyvereimet óhajtja látni. Behordjuk neki vasvázat. A vámos rövid acélvésőket ráz elő üres konzervdobozból. Tíz kis vésőből áll a kollekciónk végén más-más számjegy kliséje látható. A vésők s a kalapács segítségével négyjegyű számot kopogtatnak agyába. Alaposan megjelöli őket.

Asztalon dolgozik, széken ülve, de minden egyes szám bevésése előtt felkel, hogy előbb az ablakon kópárkányba koppanthassa a vésőt, ott próbálgatja, hogy melyik milyen szám. Legtöbbször utolsó számja meg a keresett.

Miután így kijátszadta magát, a puskáimba tetovált számokat berajzolja egy nagy könyvbe, én meg, kívánsága szerint, odaírom nevemet s a dátumot - mert a vámos egyelőre még csak a számjegyeket ért. A betűk elsajátítását jövőre tervezi.

Ezzel be is fejeződött volna a vámkezelés, ha történetesen nem lett volna vasárnap! De mivel az esős volt, még nyomtatott kérvényt is kellett aláírnom, melyben esedezem a vámhatósághoz, hogy a vasárnapi munkaszünet ellenére szíveskedjék ténykedésbe lépni. Kivételképpen. Személyemre és szolgálatomra aló különös tekintettel. Ezen kiváltságos elbánásért puskánkint újabb három shillinget kellett megfizetnem a száza részperselyébe - abba gyűjti pénzét a vámos - ejtenem, és csak azután nyíltak meg előttem a vámosi kapui.

Azazhogy sorompója. Menten be is csukódott mögöttem, s a vörös inges vámos visszakönyökölt rá a vasárnapi pihenőjét folytatandó.

Szóval Tanganyikában vagyok, a Tarangeri folyó kiszáradt medre partján áll a sátram és annyi kópárkány, annyi csecselég, annyi kullancs csíp meg naponta, amennyi Kenyában egy hónap alatt sem mert volna megcsípni. Olyan már a testem, mint a piros pettyes babos kendő, és mind

en szabadidőmet vakaródzással töltöm.

Bivalyra fáj a fogam, állítólag rendkívül erős bikák tanyáznak errefelé. Tőlem ugyan tanyázha apja étetem magam a csecselegyekkel, tíz napja bújom ezt a ruhajavító túskebozót, de bivaly ak eddig csak régi hullatékát találtam.

Ma végre úgy látszott, hogy megfordul a kocka. Éppen indulóban voltam, mikor két vékonyra reszelt fogú, lándzsás hírnök azzal állít be a táborba, hogy nagy bivalybika éjjeli csapására akálben.

Mindenki tudja, hogy Afrikában a "közelben" meglehetősen tág fogalom. Jelenthet ötpercnyi, ám jelenthet ötórás járást is.

Kellemesen meglepődtem tehát, mikor alig másfél óras menetelés után már a bivalynyomon voltunk. Az ezután következők elmondását rövidre szabom. Essünk át rajtuk mielőbb:

Alig egy órai csapás után már elértük a bivalyt, szép táblás szarvú bikát. Nyílt helyen legtisztás közepén. Odacsúsztam hozzá legszebb távolságra, megcéloztam - csett!Csütörtök.

Meghallotta a csettenést, fejét felkapta, észrevett, elugrott. Mielőtt a sűrűt elérte, újból r... a puskát, újból csett -csütörtök.

Utánarohantam, választékos kifejezéseimmel megbotránkoztattam a majmokat, még egyszer megpillantottam a bivalyt, és -harmadszorra sem sült el a puskám.

Isten mentse azt a szegény puska művest és patrongyárost mindattól, amit hamarjában kívántam nekik. Annál is inkább, mert nem ők voltak a hibásak. Valami piszok szorult a závarzat alá, nem csukódott teljesen, ez akadályozta a puska elsülését,

Íme, újabb bizonyítéka annak, hogy az ismétlőfegyver bizonytalan jószág, váratlanul cserbenhagyja az embert, tehát veszélyes vadra kockázatos szerszám. Könnyen pórul járhattam volna, ha támadással álllok szemben.

Miután meggyőződtem, hogy puskám ismét rendesen működik, folytattam a bivaly nyomának követését. Túl meleg volt, a csecselegyek mérgesen szűrtak, alig győztem kapkodni utánuk; a túskebozót úgy megsűrűsödött, többet kellett négykézláb haladnom, mint két lábon. A bivaly pedig sejtve nem akart megállapodni.

Újabb harmadfél óra hosszat mentem utána, amikor váratlanul, hat-hét lépésre - tovább nem is láttam - megpillantom a sűrűség közt feketedő alakját. Biztonság kedvéért még távcsövön is látni is látni vélem - igaz, hogy nem valami tisztán -, és nehogy ennyi vesződés után ismét meynyakát célozva, elhúzzom a ravaszt...

Ezúttal egy szót sem szólhattam a puskámra. Kifogástalanul elsült. Csakhogy a fekete test mozdulatlan maradt, el sem esett, el sem szaladt. Nehezen is mozdulhatott volna, mert nem bivaly volt, hanem - kidőlt, feketére szenesedett fatörzs.

Pedig milyen jól megcéloztam!

Ilyen bolonddá tett a nagy hőségtől, mérgeledéstől, fáradságtól felcsigázott képzelet. Még f... a bivalynak!

Elment a kedvem a további hajsztól. Ezt a bikát nem az én számomra tenyésztették.

Ma, ha nem tévedek - mert kalendáriumom elkallódott születésem napja van. Otthon nemigen szokott eszembe jutni az egyre kíméletlenebb gyorsasággal visszatérő és kizárólag gyermekkorba asznavehető évforduló, de itt még ilyenekre is ráérünk. Sőt, mintha már majdani unokáimat is amint eldicsekednek velem: Születésnapján háromszor csütörtököt mondott a nagypapa puskája, egyszerszer sült el, akkor is tuskót lőtt vele."

A szerencse kereke mindig olyankor fordul, mikor legkevésbé várod.

Hazafelé ballagtomban, távoli nesz állított meg ...

Ágropogás, visítás, trombitálás - elefántcsorda lármája!

Bivalyt, el nem sülő puskát, odalba lőtt tuskót feledve siettem a zaj irányába, hiszen nem sejtettem, hogy erre elefántok is járnak. És amit láttam, kárpótlása volt minden bosszúságnak.

Nyílt, alig néhány csalittal tarkított, kerek völgykatlanba tekintettem, teljesen ellepte az ötvenegy-néhány főnyi elefánttársaság. Valamelyes ingovány csillámlott a katlan alján, aközösultak - ittak, locsolták egymást, apró borjaikat mosdatták.

Nincs szebb látvány az ilyen gyanútlanul tevő-vevő, paradicsomi megelégedettségben piszmozgó elefántcsordánál. Bámulatosak azok a vén, bölcs, szorgos tehének, azok a mintaanyák, amint ormányukkal ide-oda irányítgatják, dédelgetik, tisztogatják alig térdig érő apróságukat, amint lehajtozik kicsinyek rövidke ormányának elérhetetlen lombokat, amint saját hasuk árnyéka alá rejtik melepilledt kölyküket.

Hát amott az a magányos, a többtől félrevonult, félagyarú bika: fa törzsének támaszkodva szünekidülleszkedik, menten elvágódna, ha a fa kidőlné mellőle...

Odább pedig, amellet a kiszáradt pálma mellett, ketten is álldogálnak; egyik innét, másik onnét a döngöli kérges oldalát a pálma törzséhez; olyan kitartással vakaródnak, olyan taktusra, aká

mű mozgatón őket ide-oda ...

Az a másik, fiatal bika, két faág elágazó villája közé helyezte agyará, úgy pihen; csak nagy szélű fülét lebegteteti...

Terebélyes lombfa alatt hárman állnak, fiatal, növendék állatok. Ormányuk fent motoszkál a gajak közt, nem tudom mit kereshetnek ott, de minduntalan úgy meg-megrázzák a fatetőt, csak úgy suhog a lombja ...

Itt is, ott is reccsen az ág, sűrűn pózna vastagságú fák úgy törnek derékon, akár a gyufaszín legelésző elefántcsorda látogatását nem egykönnyen heveri ki az erdő. Mert az elefántok nemcsak azt törik ám le, amire szükségük van, valósággal kedvük telik a favágásban; elvesződnek egy-egy nagyobb fa kidöntésével, és mikor végre sikerül, lecsípi néhány levelét is hagyják.

De mi ez? Csak nem vettek észre?

Egyre másra vágódnak fel az ormányok, vizsgálják a szimatot - egyszerre abbamarad a fatördelé. Pillanatra feljük csapódhatott a szél, pedig a pipám füstje jó szélirányt mutat...

Hamarosan meg is nyugszanak megint. Belátják, hogy tévedtek. Néhány percre még egy helyben topognak, meg-megemelik gyanakvó ormányukat, majd ismét napirendre térnek.

Parányi borjú - alig nagyobb a bernáthegyi kutyanál - ragadja meg figyelmemet. Anyjának első körül sétál! Oldalról bújik a vén tehén alá, s a két első lába közt jön ki. Fáradhatatlanul láb mozdulatlan oszlopát. A mama pedig lombos gallyat tart ormányában, és valahányszor a kis csi előbújik, végigcirógatja gallyseprűjével.

De mit bámulok itt tétlenül, hiszen ilyen fényképezési alkalom jóformán sohasem kínálkozik! Manis csak Kodakkal vadászom. Most nem kell nagy agyará bika keresnem, gépem akármilyen elefánttal megelégszik.

Csak hogy már vonulnak ám befelé, sűrűbb erdőbe, a legszebb képet már elszalasztottam.

Gyorsan utánuk ...

Sikerült az elefántok közt észrevétlenül félórát eltöltenem, és harminc egynéhány felvételt készíteny majd csak jövő hónap végén, a nairobi fényképész sötétkamrájában derül ki.

Miután minden muníciómat elcsettegettem, ismét visszahúzódtam az óriások köréből, anélkül hogy domást vettem volna. Folytatták a vakaróztatást, a gyerekápolást meg az ágtördelést, sejtelmük t a hívatlan fényképész kiállott izgalmairól. Sajnos, a kerge borjú abbahagyta sétáját a mama még mielőtt gépemmel odaférkőzhettem volna.

Zsebemben az exponált filmekkel oly megelégedetten lépkedtem hazafelé, mintha legalábbis s zázfontos agyarakat cipelnének mögöttem. Pedig hát azt sem tudom, lesz-e a harminc közt érdem s felvétel? De még ha nem lenne is, emlékezetemben marad az elefántok képe. Élesen és kitörően lenül.

Hazamenet zörög az ég. Alighanem időfordulás lesz. Lángfelhőbe bukik a nap, és nyomában tarkágygó, tüzes festékaradat keni végig az ég alját: arany és bíbor, hamvas szilva és narancs. Fekete lila tinták keveréke. Egymásba ömlő, egymást elnyelő színek tengere. Trópusi vihar bölcsője. De máris itt az est, elfényteleníti, kihűti a tűzgomolygást, egyetlen halvány opállá simítja.

Az opál is csak átmenet. Szemlátomást sápad, egyre csak fakul, észrevétlenül temetkezik az éjszaka koporsójába. A nyomában visszamaradt szürkesség még el sem tűnt, mikor felette már a Dél keresztje sárga gyémántjai hunyorgatnak, fekete bársony ágyukból. «

U-u-u-uh!

Tompán gördül végig a tájon. Fenséges hang, megdöbbenő, lélegzetemet elakasztó. Afrikai hangú oroslán esti köszöntője.

Jóformán minden este hallom, igazán nem újság már, rég megszokhattam volna.

Csak hogy nem megy ám az olyan könnyen! Olyanoktól tudom, akik évek óta hallgatják, akik itt születettek, akik, mondhatnám, oroslánok közt nevelkedtek. Még azok sem ásítoznak oroslán bölcsőjé latára.

Nem félelemről van itt szó - hiszen veszély sincs nem is idegességről. Más valami az, valami iszteleterzés-forma, valami láthatatlan marok, amely gyengéden torkon ragadja az embert, olyasféle, mint amikor váratlanul nagyot dörög felettünk az ég.

Sajátos dolog ám az esti oroslán böngészés! Mintha rég letűnt, feledésbe temetkezett, megfoghatatlan emléket ébresztene. Mintha ismeretlen múltunkból ránk szállott örökségnek, öntudatunk alatt

félelmeknek húrját pendítené meg. Évezredes veszedelmek homályos sejtelmét. Mert legbelülről lehetetlen agysejtjeink valamelyikéből, még ma sem vészett ki az ősember rettegetése. Az a hajdani riadalom, ami együtt járt a napszálltával, mikor körös-körül felhangzott az ébredő összhang, mikor barlangjainkba kellett menekülnünk, mert amelyikünk megkészt, az a kint rekedt, az t már hiába várták haza vacsorára ...

Ez az a bizonyos, költők emlegette Jungle fear"14 melyet az emberállat sosem heverhetet t ki teljesen:

Hid in out being, dim and deep,
The terrors of past perils sleep.
A heritage obscure and vast
From Mans unforgettable past."

Laurencé Hope: The stars of the desert." 14

14 „Dzsungel-félelem". A vers prózai fordítása: Lényünkbe rejtve, homályosan és mélyen alszom. A múlt veszedelmek rémülete: egy ködös és hatalmas örökség, az Ember kifürkészhetetlen múltjából.

Ez szólal meg bennünk bizonyos megilletődés formájában ilyenkor, mikor az oroszán harci kiálom megremegteti az éjszaka nyugalmát. És ha nem menekülünk is előle barlangba, hallatára mégis elaludtunk. Lejtjük egy-két percig megszívni pipánkat. Az enyém legalábbis mindig ki szokott aludni. Nehéz, füllesztő az éjszaka. Csupa zümmögés, csupa nyugtalanság. Ilyenkor nem lehet pihenni. A villámlások játszanak az égen. Jól meg kell erősíteni a sátorköteleket. Vihar lesz az éjjel. Hallgat az oroszán. Csak egyet ordított. Csak tudatta a világgal, hogy felébredt. Még van időnk, akik félnek tőle. Nehéz, füllesztő az éjszaka. Csupa zümmögés, csupa nyugtalanság. Ilyenkor nem lehet pihenni. A villámlások játszanak az égen. Jól meg kell erősíteni a sátorköteleket. Vihar lesz az éjjel.

Huszonegyedik fejezet

OROSZLÁNVADÁSZAT FÉNYKÉPEZŐGÉPPEL

Serengeti Plaíns, 1934. február

A rendkívüli vadbőségéről nevezetes Serengeti-síkság, Tanganyikának északi részében terül el. Tízennyolcezer négyzetkilométernyi, tehát több mint hárommillió kat. holdnyi térség ez a Serengeti, majd akkora, mint a Dunántúl, elfér rajta néhány csapat zebra. Javarészen végeláthatatlan rónaság, csak imitt-amott találkozik benne erdő; az sem komoly, úszó őserdő, nem is az elefántvadászati alkalmával emlegetett bozótrengeteg, hanem ritkás, villámszerű faállomány, olyanforma, mint valami óriás nagy gyümölcsös, melyben a szép, terebélyes fa nem is sorjában - de egymástól arányos távolságra állnak s melyeknek árnyékában bársonyos, szőrtelen, zöldülő, gyepes rétság zöldül. Itt megfélemedkezhet az ember arról, hogy az érintetlen ősvadont járja, itt oly barátságos, oly rendes, oly szelíd minden, itt kerti padokat keres a látogató és azon sem csodálkozna, ha a fákon botanikus névtáblák lógnának. Pedig hát egészen más tanyázik a legtöbb oroszán!

A szabad síkságon szerteszórva, kisebb-nagyobb sziklacsoportokon akad meg az ember szemé, rozsdavörös vagy ezüstszerű színű, gyakran csaknem gömb alakú sziklatömbökön; egymás hegyre-hátára a hatalmas sziklagombócok, és úgy fénylenek, szinte csillognak a napsütésben, mintha éppen a szikla ostáztak volna meg. Messziről régi várromoknak hihetnéd ezeket a képződményeket, melyeknek sötét barlangja-odúja nagyszerű tanyája, valószínű sziklavára az oroszán.

A Serengeti mesés állatvilága mindeddig annak köszönhetően háborítatlanságát, hogy távol esik a lakott területektől, távol a vasútvonaltól, nincs járott útja, igen körülményes a megközelítése. Amelyik vadász pedig elvetődik ideig, amögött bezáródnak a külvilág kapui. A civilizáció legközelebb a, az ide négyszáz-egynéhány kilométerre eső Arusha. Csak ott lehet benzint kapni, ott lakik a legközelebbi orvos, ott a postahivatal, az is csak hetenként kétszer kap postát Nairobi-ból. Hacsak tehát repülőgépe nincsen a serengeti vadásznak - ami az utóbbi időben sajnos elkerülhetetlenül kezd válni -, akkor az újságolvasástól tegyen le. Tavaly ugyan vadászott erre egy brit amerikai, ki reggelenként beröptette gépét Nairobi-ba, a napilapért. Újságolvasás nélkül nem lehet reggelizni.

Ha rajtam múlna, én nemcsak a repülőgépet, de még az autó használatát is eltiltanám, hadd talpa száz kilométert, aki itt akar vadászni. Mindenkinek eltiltanám, csak én magam jönnék ide autóra. Úgy hírlik különben, hogy az angolok legközelebb teljesen letiltják a Serengetin való vadászatot, hogy a vad jelenlegi, még valóban paradicsomi életmódját minél tovább biztosítsák. Féltik a turistákat a repülőgéptől.

Engem az eddig csak hallomásból ismert Serengeti megtekintésén kívül egyetlen cél hozott ide: az oroszok fényképezése. Régi vágyam volt, hogy az állatok királya ellen, puskát teljesen meghiúsítva - hadjáratot indítsak, mert szerintem egyetlen sikerült oroszoké felér tíz molyrágta oroszoké. Már csak azért is, mert hiszen fényképezőgéppel csak korlátozott távolságra lehet "lőni", nem olyan messze, mint a puska, az eredmény első feltétele tehát: a vad közeli belopása. És ha tekinthetőbe vesszük a sikerült felvétel egyéb kellékeit is, a világítást, a vad elhelyezkedését, a környezetet - akkor nem vitás, hogy a fényképezés sokkal, de sokkal több munkával és főleg önszólíthatatlanul több türelemmel jár a vadászatnál. Pedig nagyon szeretek vadászni, és rengeteg ember vagyok - ezért méltatom magam ennyire mint vadfényképező.

Felejthetetlen három hetet töltöttem itt. Szívesen itt maradnék tovább is, ha el nem fogyna a benzinem. Pedig két teherkocsim közül egyiket csak benzines kannával raktam meg, sőt még a másikra is annyi benzin került, hogy mindössze négy szerecsen fért el melléje, azok sem dicsekedhettek kényelmes ülőhellyel. Még a szardíniának is tágasabb lehet a dobozában.

Minthogy holnap reggel, az említett benzinhiány miatt el kell innét vonulnom, a mai délutánt arra szánom, hogy összefoglaló leírásban számoljak be a háromheti oroszoké fényképezés közt tapasztalataimról.

Mindenekelőtt arra kérem az olvasót, hogy most egy pillanatra kapaszkodják meg, de mind a két kezével, mert nagyon nagyot fogok mondani. Előre bejelentem, nem lesz könnyű elhinni.

Három hét alatt, a Serengeti síkságon százhuszonnégy, szóval egyszáz huszonnégy oroszoké látást Természetesen téved, aki mind a százhuszonnégyet ama lobogó sörényű, állatkertekben mutogatott oroszoké vadnak képzelet; mert sörényes hímoszoké mindössze hatot láttam. A többi a következők között meg: tizenegy kis-sörényű, fiatal hím, hetvenegy nőstény és süldő, harminchat kisebb-nagy kölyök. A kölykek közt volt egynéhány, alig házimacska nagyságú apróság, de oroszoké látnak oroszoké is.

Bevallom, ha nem saját szememmel látom, sohasem tudtam volna hitelt adni azoknak a híreszteléseknek, melyek az itteni oroszoké bögésről Nairobi-ban keringtek. Az afrikai vadásznak tágasabb tere nyílik a lódításhoz az otthoninál.

Még csak azt akarom megjegyezni, hogy az általam három hét alatt számon tartott oroszoké kétségtelenül mind különböző állatok voltak, vagyis sosem vettem számításba a már előző nap megfigyelt mi már azért sem történéhetett meg, mert jóformán naponta újabb terekre vonultam, az oroszoké , ha nem zavarják és van mit ennie, megmarad szokott tanyáján.

A legszámosabb társasággal január 31-én találkoztam: harminckét oroszoké lánal egy csapatban! Eközül a oroszoké falkáról még hírből sem hallottam. Ezek közt csak egyetlen vén, zsemlyeszínsörényű ; tizenkét nőstény és tizenkilenc vegyes aprólék" volt a többi. Ez a társaság alkalmasint hat nőstényből összeverődött rokon gyülekezet lehetett. Olyan lármát csaptak, annyit civakodtak, csodáltam, hogy az a nagy szakállú, kényes öregúr kibírta köztük. Nagy papucshős volt az öreg fogok róla emlékezni.

Az egy napon látottak legnagyobb száma harmadnapra, február 3-ára esett, amikor is negyvennyolc oroszoké láttam összesen. Ezek közül azonban csak tizenhatot számítottam a végösszeget, mert harminckettő a már előzőleg megfigyelt, rokon gyülekezet volt.

Magában járó, sörényes hímmel csak egyetlenegyvel találkoztam. Egy ízben láttam két vén sörényűt ugyancsak egyszer - két szép sörényűt, egyetlen nőstény társaságában. Ez nagyon nagyra becsülhető volt.

A százhuszonnégy oroszoké közül hatvanhatot sikerült lefényképeznem. összesen mintegy kétszáz fényképet készítettem rájuk, három különböző géppel és váltakozó eredménnyel.

Aki nem vadász, az egyrészt unni fogja a statisztikai adatok olvasását, másrészt viszont meg nyugtatás lehet számára az a tudat, hogy lám, nem kell aggódnia, van még oroszlan Afrikában. Fényképezőtávolságra való megközelítésükre többféle módot eszeltünk ki barátommal, Murray-Smi erengeti kiváló ismerőjével, ki munka közben" lővésre kész puskával kuporgott mögöttem. Renda, szakértelme és biztos fegyverkezelése oltalmában bizvást tölthettem új filmet gépeimbe, tí lépésre a gyanútlan oroszlanoktól. Tudtam, hogy szükség esetén jó helyre küldené a golyót. Háromheti látogatásunk alatt szerencsére csak egy ízben szólt a puska oroszlanra; én lőttem egy sörényes hímet, talán a legszebbet a hat közül, mert sajnos tiltakozott a fényképezés ellen. Hajnalonkint már napkelte előtt ki szoktunk telepedni az említett sziklavárak valamelyikére, onnét figyeltük az erre-arra felbödülő oroszlanok vonulási irányát. Mihelyt aztán a szürkület, távcsöveink segítségével igyekeztünk az oroszlanok pontos hollétét, számát, viselkedését, valamint lehetőségeit megállapítani.

Ha alkalmas, látatlanul belopható helyen heverték el, gyalog csúsztunk közelükbe. Ha erre nem volt mód, akkor a már előző nap egy-két lelőtt zebrával megrakott teherautónkat vettük se csalétek-zebrát hosszú kötélrel a kocsi után kötöttük, aztán vagy négy-ötszáz méter sugarú körben oroszlanokat kocsin kerülni.

Az autó megpillantásakor rendszerint felfigyeltek, majd hamarosan hasra húzódtak, úgy lesték, hogy mi lesz. Ha feléjük tartottunk, többnyire még lőtávolon kívül elináltak. De megesett az is, hogy fényképezőtávolságra bevártak, nem szöktek el, sőt még nekik állt feljebb: dühös ordítással látszólagos nekilódulással - mű-kirohanással - igyekeztek a feléjük közeledő, ismeretlen szökevényeket elijeszteni. Mihelyt aztán észrevették, hogy a szörnyeteg nem ijed meg, inkább ők hordták el a ruhájukat.

Kocsival leginkább csak félig kinőtt, anyjuktól már elpártolt süldőoroszlanokat sikerült beközelíteni, ezek nyilván orrszarvúnak vagy efféle, általuk ismeretlen, prüszkölő vadállatnak tartották az ürügyre sem vették. Az öregek azonban, különösen a vén hímek, nem kedvelték a benzinszagot. A fiatalok nem érdekelte őket közelebről", odábbálltak, mihelyt megpillantották.

Ha a kocsi után vontatott zebrával sikerült egyszer-kétszer megkerülnünk az oroszlanokat, és meggyőztük, hogy már a zebradögökre is figyelmesek, gyorsan elvágtuk a vontató kötelet, aztán hátrahátrétdítva a ragadozóknak, elhajtottunk világgá. Elhúzódtunk kocsistul a legközelebbi sziklahegy, völgyszakadék vagy erdő takarásába, s ott fatetőre vagy sziklacsúcsra kapaszkodva figyeltük az oroszlanokat. A zebra kötelének elvágásánál természetesen ária kellett vigyáznunk, hogy alkalmunk ne legyen, dombhajlat, bozót, termitadomb vagy hasonló fedezék mellé kerüljön a zebra, hogy szükség esetén ellopózhassunk oda.

A siker ilyenkor attól függött, vajon éhes vagy jóllakott oroszlanokkal akadt-e dolgunk. Mert bizony a jóllakottak csak egy-egy nagyot ásítottak, meg sem mozdultak, rá sem igen hederítettek a számukra kitálalt ingyen zebrára. Hanem az éhesek, alighogy eltűntünk, már figyelmeztetni, szimatolni kezdtek, farkukat csóválták, szájuk szélét nyalogatták, aztán előbb-utóbb felkerestek, elfogadták a meghívást.

Ha a terep kedvezőnek mutatkozott, lombokból, tüskés rőzséből leshelyet készítettünk, abba bújva gépeinkkel, s állványra szerelve gondosan beállítottuk őket a tíz-húsz lépésnyire fekvő csalétekhez. Ilyen leshez sok türelem kell, sok hiábavaló várakozást rá kell szánni; de megéri, mert ha ilyenkor megjön az oroszlan, könnyen agyon lehet fényképezni.

Az oroszlanok dögreccsalásában kiváló segítőtársaink voltak a keselyűk. Ezek a szárnyas dögecske eveszik a peccsenyét, percek leforgása alatt megjelennek, ejtőernyő-szerűen hullanak alá ismeretlen magasságból, hivatlanul ellepik a prédát. Az oroszlan pedig mindig figyelemmel kíséri a keselyűk viselkedését. A keselyű az oroszlan útmutatója. Eredeti látvány, mikor az állatkirály a keselyűk után, fel-fel pislog az égre, ellenőrzi a vonuló madarakat, nehogy eltévessze az irányt.

Mire a helyszínre érkezik, rendszerint már nagyszámú keselyűtársaság dulakodik-tépődik a döggel, minél többet bekapni, mielőtt az oroszlan odaér.

Az általam megfigyelt oroszlanok többnyire lassankint, megfontoltan közeledtek a döghöz; mikor már nyolc-tíz lépésre voltak, farkukat hirtelen felválták, s néhány villámgyors ugrással, ogva rontottak a keselyű-gomolyag közé. A madarak sikítva, egymást feltaszítva, tollhullatva kaptak szárnyra.

Az oroszlan elfoglalván a színteret, tompán hörögve, farkát karikára felpenderítve szokott aletti állani, s csak néhány perc múlva, ha teljes biztonságban érzi magát, akkor hasal neki az ebédnek. Ha nagyon is nyílt helyen fekszik a prédá, mindenekelett fedezékbe igyekszik vonzsolni. Ha nem bírja el -nőstényoroszlan egymagában nem sokra megy a harmadfél mázsás zebrával len-kelletlen ott lát neki a helyszínen.

De láttam olyan hímoroszlant, mely a nála súlyosabb zebradögöt nyakon ragadta, s a mintegy sz

lépésre levő bokor alá vonszolta. Mégpedig hátrafelé farolva haladt, úgy curukkolt" súlyos t amit három erős ember is alig tud megmozdítani, nemhogy egyfolytában száz lépésre elhúzni. Sa s, ezt a ritka látványt nem sikerült lefényképeznem, messze estem tőle.

Három kinőtt nőstényoroszlán, közös erővel, a szó szoros értelmében vállvetve", hurcolja el szer is láttam. Hartebeestet (szarvastehén nagyságú antilop) látszólag minden megerőltetés né pelt egy erős hímoroszlán. Torkánál fogva vitte, előbb azonban átlépett rajta, két első lába intha lovagolt volna. Jóformán csak az oroszlánszájából kilógó feje látszott az antilopnak, te k nagy része az oroszlán hasa alatt, a földön csúszott. Részint hosszú lépésben, részint lass aladt terhével a ragadozó, olybá vette, mint erős német vizsla a rókát.

Az oroszlánok autón való megközelítésének különös, néha bevált módjáról akarok megemlékezni. Ha széles, enyhén mélyülő völgyet vagy horpadást találtunk, olyat, amelynek aljába legalább k lépésnyi lejtő ereszkedett, a következőképpen jártunk el: a dögöt a völgy legfenekére helyezt t viszont a dombtetőre, minél távolabb a dögötől, mégpedig farral a dög felé. Ha ugyanis a nap megvillan az autólámpa vagy a szélvédő üvegjén, ezt nagyon rossz néven veszi az oroszlán. Az sillámlása szokatlan, gyanús látvány, könnyen megfutamodik előle. Az autó csillogó részeit ro szoktuk bekötözni, vagy lombbal elfüggönyözni.

Mihelyt a völgy aljában fekvő dögre megjötték az oroszlánok, a lejtő tetején farral feljűk á anélkül hogy a motort begyújtottuk volna, önsúlyánál fogva az oroszlánok felé indítottuk. Pe ak kicsinyenkint. Nem szabad hirtelen nekiengedni, egyszerre legfeljebb két-három lépést kell közeledni, s mielőtt az oroszlánok felfigyelnek, azonnal le kell fékezni; meg ke ll várni, míg ismét az ennivalón van az eszük.

Ezzel a módszerrel két ízben értem el jó eredményt. Az oroszlánok fel sem vették a zajtalanul ránkint közeledő kocsit. Én a padlón hasaltam, s a kocsi farába vágott lőrésen" fényképeztem eztem, kormányánál ülő társam begyújtott, és teljes gázzal elindult. Mint baromfiak a közük elöl, úgy széjjelugrottak az oroszlánok, torkukon akadt a falat meglepetésükben. Oly bambán tek utánunk, nem értették, mi szállta meg ily váratlanul azt az egy helyben álldogáló étlettel get. Úgy megijedtek szegény párák, teljesen megfélemeztek róla, hogy meg is haragudhatnának .

Domb mögé rejtettük a kocsit, felszaladtunk a tetőre, onnét figyeltük az oroszlánokat, immár y háromszáz lépésről. Még mindig egymást nézték. S minthogy nyilván nem sikerült meg-fejteniő isszafeküdtek a dög mellé, és jóllaktak vele.

Az autósoknak arra kell legjobban vigyázni, hogy teljesen hangtalanul és főképpen mozdulatl anul viselkedjék. A legkisebb vigyázatlan zaj, a leghalkabb szóváltás is elárulja az embert. S mielőtt az oroszlán embert sejt az ismeretlen szörnyeteg leple alatt, azonnal ker eket old.

Most naplómnak engedem át a szót, szó szerint írok ki belőle néhány emlékezetesebb esetet. A zőben, a már említett harminckét főnyi oroszláncsapatról van szó.

A PAPUCSHÓS

Mikor észrevesszük őket, alig teniszpálya nagyságú területen heverész az egész társaság, néhá fa árnyékában. Csak a családfő, a gyülekezet egyetlen sörényes oroszlánja pihen egymagában, a reeső magányos fa alatt.

A kocsinkban levő családtag-antilopot a ragadozóktól vagy négyszáz lépésre, búvóhelynek alkalm vízmosás mellé lökjük ki, elhajtunk jó messzire, aztán a kocsit hátrahagyva, a kanyargó vízmo lopakodunk vissza a dög közelébe.

Akaratlan pártfogóink, a keselyűk, ezúttal sem hagynak cserben. Láthatatlan magasságban kísér minket, bizakodó sasszemmel figyelték, mikor kerül rájuk a sor. Tapasztalatból tudják, hogy az ember, az öldöklés, s a véres lakoma hármass fogalma egy kalap alá tartozik.

Ezúttal sem csalódnak. A legmohóbbja, két-három borzas tollú, kopott képű sírásó már le is er dög mellé. Gyanakodva, kopasz nyakukat nyújtogatva sántikálnak a bulla körül, egymást biztat egyelőre egyik sem mer hozzáfogni. Társaik özöne még mozdulatlan szárnyal köröz a halotti to elye felett a legkülönbözőbb magasságokban. A legalsókat akár meg is dobhatnám, a legfelsők m alig felismerhető mákszemnyi pontok.

Mindenfelől újabb és újabb jövevények eveznek elő, alacsonyan és magasan, mintha a dögön égig lana, ellenállhatatlan vonzása mintha az egész Serengeti-síkság keselyűvilágát magához szívna érkeznék, rohamosan szaporodnak, bolygómódrá keringenek a mágnespózna körül.

Ez kell az oroszlánoknak. Amint távcsöveink mutatják, már az első keselyű megjelenésekor felf elnek. Fejüket ide-oda forgatva szemlélgetik az eget, egyikük-másikuk fel is áll, kilép a fa takarása alól, hogy jobban szemügyre vehesse a keselyűk útirányát Sőt, egyik fiatal nőstény

termitadombra hasal, onnét nézeget.

Most pedig, hogy a dög felé settenkedő madarak egyike megembereli magát, és fellibben az antilop puffadt tetemére - megindulnak az oroszlánok.

Mintha csak a keselyűk jelentését várták volna: "Tálalva van!" És már jönnek is, fejedelmi la De nem sietnek ám. Lassú, kimért, puha lépésben közelednek, borzasztó előkelően. Elsőnek egy utána libasorban nyolc tömzsi kis kölyke. Akkorák, mint a pulikutya. Ezek lehetnek a leg követelődzöbkek, legfontosabb, hogy ezek lakjanak jól, ezért jönnek legelsőnek. Farkcsóválva közeledik a vezető nőstény - kölykeit sétáltató, sárga komondor. Mögéje még néhány nőstény meg kisebb-nagyobb süldő csatlakozik; az öregebbje, a vén sörényess lőre meg sem mozdul.

Mindkét beállított gépem a dögöt célozza, mindegyik kezemben egy-egy kioldózsínór, társam kez ott puska, mögöttem a szerecsen az én puskámat szorongatja. így várjuk, gaz közé lapulva, a f eményeket.

Az oroszlánok meg vagy kétszáz lépésre vannak, közeledésükről a keselyűk még mit sem sejtenek már javában vájja az antilop szemét; merészségükön felbuzdulva, a többiek is egyre-másra eres a prédára, egyszeriben megkezdődik a szokásos dulakodás.

Több sem kell a kölykes oroszlánnak. Nyakát előrenyújtva, ügetésbe kezd, loholva követi kölyk ibasora. Mögöttük még két anya trappol, nyolc-tíz süldő kíséretében.

A keselyűk hamarjában úgy belemelegedtek a birkózásba, váratlanul éri Őket az oroszlánok érke or tíz lépésre ér az első nőstény, hirtelen lelapul, farkát sudáregyenesre felvágja, aztán to és szélesebb lendülettel a keselyűk közt terem: rikácsolva, csapkolódva rebbenek széjjel a lepert dögészek, egymást ütik el siettükben.

A nőstényoroszlán folytonosan hörög, keresztben áll prédája felett, farkát háta fölé karikázz ereglő kölykeit.

De ide ér ám a másik két kölykes anya is! Pillanatok alatt vicsorgó-morgó-hörgő, egymás hegyé kodó véres-habos szájú oroszlángomolyag váltja fel a keselyűgomolyagot.

Közben felbillen a legjobb gépem; mozdulni nemigen merek, nem is sikerül többé felállítanom. A három nőstény egymást igyekszik elmarni, mindegyik saját családjának akarná biztosítani a p yelőre nem is esznek, csak az idegen kölyköket pofozzák félre. Olyan fogcsattogás, ide-odamo rdulás, hörgés-marakodás folyik, akár déli etetéskor az állatkerti oroszlán-pavilonban; csak l hangosabb annál, hiszen itt vagy huszonöt oroszlán tülekszik egy darab húsért!

Az anyák és erősebb süldők rekedten berregő morgásából ki-kihallatszik az apróságok vékony, é Ok is nekivadulnak, és olyan meggyőződéssel cibálják egymást, úgy meghúzkodják egymás farkát, De most nyilván megosztoznak. Mindegyik anya egy-egy jókora combot vagy oldalt hasít k i a dögöb, félrehúzza saját ivadéka számára. A három különböző fészekalja most külön-külön h eddigihez mérten elég rendben és békességben folytatódik a csámcsogás. Sok ugyan így sem jut , mert huszonöt oroszlánnak egy antilop annyi, mint huszonöt embernek egy csirke. Vagy is nem elég.

A három anya még most sem eszik. Kölykeik étvágyának zavartalansága felett örködnek. Pedig ök k lehetnek, de azt tartják, inkább a gyomruk korogjon, mintsem éhes kölykeik nyafogása tönkr etegye nappali nyugalmukat. Hiszen éjszaka, mikor a kicsinyek már elaludtak a szikla barlang mélyén, újból csak vadászatra kell indulniok, hogy mire a gyerekek felébrednek, ott legyen a reggeli a barlang szájánál...

Hat egyforma, anyányi süldő érkezik. Testvérek lehetnek. A gazdátlanul maradt antilopfejnek esnek neki. Hús nemigen van azon, de azért rágják, csak úgy recseg foguk közt a koponya. Rágá ben is állandóan morog ez a hat testvér, és habár fejük szorosan egymáshoz szorul, táplálkozá m nevezhető testvériesnek ; mihelyt egyikük a kelleténél jobban rántja meg a közös koncot, ké mszédja azon sebtében pofon vágja, és máris újabb dühroham tépi el a családi kötelék imént ös ait.

Majdnem mind itt van már, csak az öregúr hiányzik még s a két vele tartó nőstény. Ezek is elj gy darabig, de útközben ismét elfeküdtek. Úgy látszik, nem is éhesek. Akkorákat ásítanak, cso y ki nem ficamodik az állkapcsuk. Ezek hárman jóllakhattak az éjjel. Vagy tán csak azt várják hogy a fiatalság végezzen? Akkor ugyan becsapódnak, hiszen már a többiek is csupaszcson ot ropogtatnak.

Alig fényképeztem még, a sörényest várom, filmet cserélni pedig nem merek, hátha észrevesznek Végre! Az öreg felkel. Minden izma megfeszül, akkorát nyújtózkodik; aztán kelletlenül, álmosa rcona képű, kócos fejét mélyen hordva, ballag a dög felé. Két nősténye nem jön vele, ottmarad tt, többre becsüli a pihenést a csontevésnél.

Az öreg ideér. Gyönyörű állat. Sárgásszürke, sűrű, gubancos sörénye rendeden cafatokba rámazz egő, félig tátott szájából kifehérlenek a hosszú szemfogak. Körül sétálja a csámcsogó csoport

n félrelép a kölykek ebédjét féltő anyák haragos agyarkodása elől, félig hunyt borostyánszeme gykedvűséget, fölényes nembánomságot tükröz. Átvirrasztott éjszaka, megzavart nappali pihenő, felett azonban a hatnejű, húszgyermekes családapa gondjai búsítják kócos fejét. Azt a végtelen mat, amivel familiáját végigméri, azt az irtózatot, szünni nem akaró, mindnyájunkat elnyelésséget ő ásítást, mellyel a feléje vicsorgató nőténynek válaszol, és végül azt a bánatos, szíve el a családi kör közepébe telepszik - nem lehet félreérteni: Hát kellett ez nekem?"

Hiszen, ha tudta volna szegény feje...

De most már csak azért is megmutatja, ki az úr a háznál. Fölkel, farkát megkígyóztatja, felhúzza a széle alól kivillogtatja ujjni szemfogát, felborzolja loboncos szőröcsuháját, és félretéve szeméretet, atyai szeretetet, hitvesi gyengédséget - irtó böffenéssel a kölykök közt terem. elugrasztja őket, mint gólya a szöcskét.

Aztán felkapja az antilop hátgerincét, jól megrázza a zörgő csontvázat, és végtelen utálattal. A többiek körben állva, néma ámulattal nézik a papát, úgy meglepődtek, szóhoz sem jutnak. Vagy kétméteres fehér béldarab hever a földön, az antilop félredobott belsőségének maradványaként. Aztán felkapja a végét, félre akarja húzni a rajta lógó gyomorral együtt, amikor váratlan virt vagy nyolc apróság veti magát a bél végén hömpölygő gyomordarabra. Az öreg hátrafelé farolva a végét, a kölykek szőlőfürtszerűen lógnak a másikon... Egyik fél sem enged, szabályszerű köntösök csak tudnák, hogy fényképezem őket, olyan ritka előadást rendeznek. Csettegetem is a gépet egyre-másra...

Legalább három percig eltart a kötélhúzás. A nőtények csak most ocsúdnak fel a papa szokatlana hama feletti meglepetésükből. Csak most kapnak észhez. Egyikük, szürkés, kopott szőrű hárpia masint az anyós -, odaugrik a kötélhúzó hímhez, és akkorát mordul rá, hogy a szegény papának a száll a nagy nehezen felgerjesztett kis bátorsága. Ellenkezés nélkül engedi el a kötél végén mondja oroszlanul -, hiszen megyek már. Azért nem kell mindjárt kiabálni I - Szinte restelkedik. Milyen szerény lett egyszerre, milyen kicsi! Pedig oly hatalmas erejű állat, tíz nagyszájú feleséget is ráncba szedhetne -ha merne.

De ő már lemondott az ilyesmiről. Hátat fordít a perelő asszonynépnek, félreballag valamelyik ebokor alá, és álomra hajtja bozontos fejét.

Egyetlen szava sincs az istenadtának.

Lám, még az állatok királya, a hatnejű oroszlanban sem dicsekedhet valami gyöngy étellel!

Már alszik is az Öreg. Csak ilyenkor van nyugta. Legénykoráról álmodik...

Nyúlászó és famászó oroszlan

Három nőtényoroszlánt figyeltem, amint látszólag céltalanul bandukoltak, teljesen nyílt, rövszerű mezőségen. Távcsovem látkörében minden mozdulatukat jól kivehettem. Meglehetősen távol estek, anakodtam, miképpen lehetne őket lencsém elé kapni, mikor közvetlen egyikük orra előtt, nyúlantant fel vackából. Az oroszlan, habár látszólag figyelmetlenül, álmosan ballagott, mégis holt az esze. Villámgyorsan vágta előre jobb mancsát - mint törvívó kitöréskor" szinte röptébiramodó nyulat, amely hitvány kis rongygombóc módjára, élettelenül gurult odább.

Félelmetes volt annak a villanó reflexmozdulatnak biztossága, szédületes gyorsasága: szempillantás alatt kinyúlt az oroszlan, mintha acélrugók vetették volna szét.

Aztán felkapta a nyulat, szakasztott mása az egerésző házimacsának. Mihelyt észrevette, hogy társai közelednek, megfutamodott. A másik kettő utánavetette magát, kergetőztek, hancúroztak, lóságos "jeu de barre"-t rendeztek. Hanem a szalag, vagyis a nyúl, mindvégig a jogos tulajdonos szájában maradt. A másik kettő abbahagyta a játékot; az alig fél fogukra való nyúlpecse em érte meg a további ugrámozást. Folytatták sétájukat, otthagyták nyúl vadász társukat. Ez a ppet sem sietett zsákmányának elfogyasztásával. Attól tarthatott, hogy barátai ismét megzavarnak. Csak állt egy helyben, szájában a nyúllal, megvárta, míg a többiek jó távolra elballagnak. A nyúl két nyeléssel végzett a füléssel és eltrappolt kollégái után.

Nem is hittem volna, hogy ilyen apró állatokat is elfogdosson az oroszlan. Mondják, hogy egerészni, sőt még békászni is szokott. Halászni magam is láttam harmadéve, a Mara folyó fél medrének egyik pocsolójában.

Minthogy ez a három testvér - bizonyára azok lehettek - nem vett észre, utánuk cserkésztem.

Nem is bántam meg, mert nemsokára tizenkét tagú oroszlangyülekezethez vezettek. Néhány ritkás árnyékában hűsölt a társaság, olyan szerencsés helyen, hogy alkalmas nagy bozót takarása mög közelíthettem, fényképezőtávolságra. Tizenötre gyarapodott immár a számuk, mert a három "jeu játékos is közéjük heveredett. Fiatalok lehettek mindannyian, anyjuktól elpártolt süldők, egyeget sem láttam köztük. Legtöbbjüknek csak feje, vagy csupán füle hegye látszott ki a fűből. s volt, amelyik hanyatt feküdt, mind a négy lába az égnek, úgy aludt.

Már éppen fényképezni készültem, mikor a piknik tizenhatodik tagját felfedeztem. Szokatlan pi enőhelyet választott. Fent, a vagy négyméteres akácfa ágvillájában hasalt, ott aludta az igaz má. Farkát és hátsó lábát úgy lógatta le, mintha nem is lett volna bennük élet. Hogy miképpe a fel, a sima, ágtalan fatörzsön, mászva-e, vagy egyetlen ugrással, magam is tudni szeretném . És vajon mi célból? Mert lent a puha fűben bizonyára kényelmesebb fekvés eshetik. De ő a sz látást nyilván többre becsülte.

Fényképezés után sikerült észrevétlen visszahúzódnom, nem zavartam meg a társaság sziesztáját , hogy mielőbb légmentes bádogszelencébe zárjam féltett zsákmányomat, a fa-mászó oroszlán kép

Oroszlán vadásztárs

Utolsó nap. Reggel óta utazunk, kifelé igyekszünk a Serengeti-síkságból. Ismerős kilátódomb elhaladva, felhasználok az alkalmat, hogy tetejéről még egyszer végignézzem ezt a mesebeli tá at. Éjjel igen nagy hanggal voltak az oroszlánok, hátha még megláthatom valamelyiket búcsúzóu Nem is csalódom.

Messze, legalább ötszáz lépésre, kint, a határtalan rónaság tengerében, ahol még a leghitvány sem kínálgokzok búvóhelynek, hatalmas, sötét sörényű himoroszlán heverész, egymagában.

Ezt csak nem hagyhatjuk itt fényképezetlenül!

Rendben van, de előbb meg is kell ám közelíteni. Csakhogy olyan lapos a terep, akár a biliár daszta, se bokor, se árok, még csak legkisebb dombhajlat sincs az oroszlán közelében. Csa létkünk sincs a kocsin, nem is férne rá, felpakoltunk, akár a bútorszállító hurcolkodáskor. Próba szerencse!

Leszaladunk a kocsihoz, ledobáljuk róla a nagy vesződséggel felépített, számtalan kötéllel me t rakományt. Aztán a kilátódombot takarásnak és egyúttal hangfogónak használva, ellenkező irá odunk az üres kocsival. Csalétek után nézünk. Abban reménykedünk, hogy etetéssel" talán majd asabb helyre sikerül mozdítanunk az oroszlánt.

De hamarjában semmiféle vad sem mutatkozik. Sokszor van ez így, pedig ha nem kell, százs zámra álldogál mindenfelé.

Nagy sokára feltűnik három zebra. Ezeket is hiába kerülgetjük, sehogy sem akarnak lőtávvolba e dni, mindig megugranak. Végül aztán, a nagyon is bizonytalan távolság ellenére megkockáztatom a lövést, melynek előrelátható eredményeképpen rosszul találom a zebrát, első lábát lövöm el, Természetesen világgá szalad mind a három, legelő a sebzett, fel sem veszi, hogy egyik lába hiányzik.

Világgá szaladnak, azaz hogy világgá szaladtak volna, ha valami felderíthetetlen véletlen köv tkeztében irányt nem változtatnak. Megkanyarodnak és nagy körívben fordulva, a kilátódomb túl sűtkérező oroszlán felé tartanak!

Mihelyt ezt észrevesszük, mi is visszafordulunk, és teljes gázzal a domb felé hajtunk. Lábáho érve kiugrunk, felszaladunk a tetejére - még éppen jókor! Az oroszlánt, jóllehet pontosan tu juk, hol fekszik, nem látjuk már, nyilván hasra lapult a közelgő zebrák láttára. A vágató ta ak iránya kissé oldalt, vagy kétszáz lépésre eshetik az oroszlántól. A megszelesedett zebrák sűt a nap, csak ennek tudható be, hogy észre sem veszik az oroszlánt.

Lihegek a futástól, távcsővem elhomályosítja a beléje csorgó verejték - elő a zsebkendőt -, eget - vissza a szemhez - most érnek a zebrák az oroszlán irányába -, na most -Semmi. Már el is kerülték. Pedig ott kell lennie, nem láttuk elmenni; le sem húzódott volna, ha nem fájna foga a zebrahúsrá...

Ott van!... Már lódul is a zebrák után! Szédületes sebességgel, szinte repülve iramodik, mind ugrásával közelíti a zebrákat... Ok sem restek ám, mint ostor alatt a versenyló, úgy megnyúln asuk csaknem a földet seprí, úgy rugaszkodnak - életükért futnak!

Jaj, most bajba keveredik, szerencsétlen háromlábú zebrái Pillanatok alatt utolsó helyre kerü , rohanna szegény, de három láb mégsem elég ...

Az oroszlán már tisztában van a helyzettel. Mint a végzet, mint a kérlelhetetlen sors, úgy s zárnyal a menthetetlen zebra felé ...

Önkéntelenül arcomhoz kapom a puskát - de hiszen hiába -, öt-hatszáz lépés, s ez különben is adászterület...

Mire ismét szem előtt a távcső, már-már utoléri áldozatát az oroszlán, közvetlen mögötte nyar t a hajsza ...

Most! - Az oroszlán kissé felemelkedik - ráejti magát a zebra farára együtt buk fenceznek - p orfelhő ...

És mire elszáll, mozdulatlanul fekszik a zebra. Csak éppen hátsó lába vonaglik egyszer-kétsze

. Az oroszlán mellette áll...

Engem rendkívül megkap ez a látvány. Felelősnek érzem magam. Én juttattam oroszlánkézre szegő zebraát. Ha el nem lövöm a lábát, sohasem éri el üldözője. De hiszen én is csak el akartam pus

És utóvégre nem történt semmi különös. Csupán ebédet fogott magának egy éhes oroszlán I Bámulatós az a sebesség, amivel a zebraát megölte. Puskaagyó sosem végez ilyen gyors munkát. grás közben, azaz hogy bukfenchezés alatt törte ki áldozatának nyakcsigolyáját. Ezt még tán a lt Bali Mihály sem tudta volna utánozni. Távcsővem állandóan szemem előtt volt, de harcnak, t sakodásnak nyoma sem látszott. Oly villámszerű, oly menthetetlenül biztos munka volt, mint mikor a legyet jól telibe találjuk a légycsapóval.

Az oroszlán még most is ott áll a leütött zebra mellett. Nem siet az ebéddel. Sőt, el is bal g tőle néhány lépésre, elfekszik, onnét mustrálgatja zsákmányát. Talán nem is éhes, talán csa a zebraát, mert megérezte rajta a vérszagot.

De most felkel, visszasétál. Torkon ragadja áldozatát, jól megrázza, meggyőződik róla, valóba e? Eleresztí, lehasal mellé, elkezdi falni.

Miközben javában gukkerozzuk az immár jó étvággal táplálkozó oroszlánt, Tumbó, a fegyverhord al:

Ahol jön a másik!"

És valóban; a végeláthatatlan mezőség melegtől rezgő távlatából még egy oroszlán körvonala bo dítjuk messzelátónkat: magányos, sörényes hím az is, bandukolva tart a zebraán rágódó kollégáj yan hírét vehette a fogásnak, s megkívánta a potya ebédet. Ha most jóllakhatna, nyugta lehetn az éjjel, nem kéne vadászattal vesződni.

Már-már azt reméljük, hogy újabb ritka látványban lesz részünk, hogy a zebra leterítője össze hívatlan vendéggel...

De bizony, rá sem hederít. A jövevény is nekihasal a prédának, békésen hozzálát a falatozásho szólnak egymáshoz. Régi cimborák lehetnek.

Hej, csak most lehetnék ott a gépemmel! Két ilyen gyönyörű sörényes oroszlán egy képen, ritka lenne. Elcsalni most nem tudjuk őket. Legkisebb fedezék híján megközelítésükről sem lehet sz legyünk?

Felülünk a kocsira, kibújunk vele a domb mögül, és nagy robajjal, egyenesen az oroszlánoknak ajtunk.

Észrevesznek, abbamarad az ebéd. Kutyamódra leülnek, úgy figyelnek felénk. Aztán, nyilván abb a hiszemben, hogy még láthatatlanok - gyermekded lelkek - mélyen hasra húzódnak, jóformán elt ek. Még bozontos busa fejüket is úgy lenyomják az alig arasznyi gazba, két kis vakondtúrásnak látszik csupán ...

De mikor látják, hogy egyenesen nekik tartunk, felugranak -kétszáz lépésre lehetünk ekkor lem ndanak ebédjükéről és futásnak erednek.

Odahajtottunk a zebraához - még csak hátsó combját kezdték ki, hurkot vetünk a nyakára, a kötél má ig a kocsinhoz csomózzuk.

A többit már a régi, bevált recept szerint végezzük. Megfelelő búvóhely mellé vontatjuk a zeb lenül a kilátódomb lábához, mi pedig valamelyik sziklatömb mögé lesbe húzódunk. A kocsit pers eltüntettjük.

Egy óra várakozás után, előttünk a két oroszlán. Megkeresték elkobzott prédájukat. Folytatják tlan nekik robogó fenevad abbahagyatott velük. Hanem, hogy ez az élettelen, félig felfal t zebra hogyan tudott ilyen messzire elszökni, ezen úgy látszik, nem törik a fejüket.

Micsoda látvány! Életre szóló fényképezési alkalom! Készen vagyok, ujjam a kioldón, de folyto takarják az oroszlánok; rossz képet nem akarnék csinálni, másrészt meg attól tartok, meghall csettenést, oly közel vannak.

Egyikük jókora húskölcncöt hasit ki, még közelebb hozza, a másik is eljön utána. Ezek nyilván retik egymást, minden falaton megosztóznak ...

Most jól állnak - csakhogy fejük lent van -, rájuk füttyentek - felkapják -, csett!

De meghallották a csettenést, gyanakodva fülelnek felénk, még lélegzeni is alig merek ...

Néhány végtelen, hajszálon lógó perc után, megnyugszanak. Érdeklődésük visszatér a húshoz. Fe san filmet cserélni.

Szemem az oroszlánokon, siettemben eltéveszttem a filmcsomag nyelvének kihúzását, elakad a gép m. Rángatom, húzkodom, nem mozdul. Nyugalmat erőszakolva magamra, lassan, óvatosan próbálom rendbe hozni. Nem mozdul.

Tíz lépésre két nagy sörényes oroszlántól; hason fekve, nem lehet fényképezőgépet javítani. K egyébként sem sokat ért hozzá.

Másik két gépem elpakolva. A kéznél levő használhatatlan. Két nagy kanoroszlán pedig csámcsog

fogalma sincs, hogy ott a szikla mögött, mérgében hajáttépő fényképész hasal.

Az első képnek azonban sikerülnie kellett! Gyenge vigasz, de egyedüli.

A két oroszlán gyanútlanul folytatja lakmározását, valósággal betegre falja magát. Olyan jóízűen tják a zebracsontot, magamnak is összefut a nyál a számban. Közben nagyokat fújnak, szuszognak, mély hashangon dorombolnak, összekuszált, vértől maszatos sörényüket játékosan borzolgatják. Gyönyörűek!

Lönöm nem szabad. Fényképezni nem tudok. Látni pedig eleget láttam - gyerünk!

Csakhogy innét nem tudunk ám látatlanul távozni. Az oroszlánok pedig egyhamar nem kotródnak el, sőt előreláthatólag itt, a kövek közt akarnak majd leheveredni, ebédutáni alvásra.

Összesúgunk társammal. Puskáinkat lövésre fogjuk, aztán adott jelre, egyszerre lépünk ki a szikla mögül, miközben torkunk szakadtából ráordítunk a meglepett oroszlánokra.

Széjjelugranak, dühösen morognak, farkukat csapkodva vicsorgatnak. De nem közelednek. Mi pedig célozzuk és nagy hangon szidjük őket.

Délután, mialatt újból felpakolt kocsinkon döcögve folytatjuk a Serengetiből való kivonulásunkat, számtalanszor átbeszéljük a mai fotografálás kárba vesztett lehetőségeit. Hogy így meg amúgy kiderülne, hogy akár negyven jó képet is csinálhattam volna, hogy minden szál szőrét külön-külön lefényképeztem volna, nem volna annak a két oroszlánnak - ha el nem akad ez a rongyos gépem.

Hónapok óta nem akadt el. De ha egyszer elakad, akkor kizárólag ilyen sohatöbbé hasonlót nem látni. Esetben akad el. Szerencsére már a múlt héten is volt alkalmam két sörényes oroszlánt egy képre felvenni, csakhogy sokkal messzebb estek ezeknél.

Vagy talán jobb is, hogy elakadt a gépem. Úgysem hitték volna el otthon, hogy ezek vadon élő belső oroszlánok. Mintha csak hallanám:

- Ezek? Engem ugyan nem csapsz be! Jól ismerem mind a kettőt a Beketowból!

A városban mutogatott "vadonbeli oroszlánképek" közt bizony magam is láttam hamisítványt. Valójában egyik nairobi indus kereskedő három szelíd oroszlánt tart. Egy hímet meg két nőtényt. Háziállatokként az indusnak, egy házban lakik velük. Sohasem láttam ezt a három öloroszlánt, hangjukat azonban már annál többször hallottam. Nairobi csendes kis hely, éjjel mindenki alszik, messze elhalhat a hangjuk, ha egy oroszlán elszólja magát.

Mondják, hogy ez a derék indus tíz shillingért kitereli állatait a kóterből, és beállítja őket a "több sportfényképész" ízlésének megfelelő pózba. Hallom, hogy kívánatra a nőstényoroszlán leül a lábát felesége vállán nyugtatja. Mindhárman parancsszóra tudnak ordítani, vicsorgatni, ásítani hamba gurulni. Azt is hallom, hogy az indus igen szépen keres velük. Csak az a kár, hogy a szegény hímoroszlán félszemű. Nagyon kell hát vigyázni, mindig csak az egészséges szemű oroszlánra fényképezni.

Mert Kelet-Afrikában oly ravaszok az emberek, ha látnak egy oroszlánképet, mindjárt azt nézik, hogy ki, nem félszemű-e?

A nairobi indus oroszlánjairól készült képeket már minden csecsemő ismeri. Itt nincs is keletkezés. De mire átérnek Európába, értékük egyenlővé válik a valódiéval. A nairobi indus ezzel tisztában van. Most este, vacsora közben, azt kérdeztem társamtól, mit gondol, vajon hány oroszlán lehet ezen a Serengeti-síkságon?

-Lehet vagy ötezer - felelte vagy tán még tízezer is; na, annyi azért mégsem, mondjuk hatezer. Na, annál azért több lehet, mondjuk hatezer ötszáz - de különben mit tudom én, hagyj békén magad, ha olyan nagyon érdekel.

Megköszöntem a felvilágosítást.

-Örülök - mondtam -, mert ezek után végre pontosan tudom, hány oroszlán járja a Serengetit. Mindazonáltal bántott ez a bizonytalanság.

Vacsora után nekiültünk, komoly valószínűségi számítást végeztünk. A Serengeti területe, amin járunk, több mint hárommillió kat. hold. Három hét alatt százhuszonnégy oroszlánt láttunk, és ezalatt az idő alatt száz ezer holdnyi területet járhattunk be.

Kétségtelen, hogy nem az egész Serengeti ilyen oroszlános, amilyen az általunk bejárta rész. Az oroszlánok járását végeredményben az eső szabályozza. Amelyik tájon kiadós eső jár, ott zöldül a fű. Ahol kevesebb a fű, ott kevesebb a vad. Ahol pedig sok a vad, ott több az oroszlán is, hiszen ott keresi meg legkönnyebben mindennapi kenyerét.

Tehát magán a Serengetin is van jobb és rosszabb oroszlánvidék, sőt, bizonyára akad olyan is, ahol egyáltalán nem fordul meg oroszlán.

Mindazonáltal, ha száz ezer holdon százhuszonnégyet láttunk, akkor hárommillió holdra, úgy vélem, legalább száz ezer holdon százhuszonnégyet láttunk. Bizonyára több lehet.

De tegyük fel, hogy csak százhuszonnégy van. A tudósok szerint hat oroszlán naponta átlag egy zebrát (vagy hasonló nagyságú állatot) fogyaszt el. Vagyis százhuszonnégy oroszlán napi kétszázötvenzeletett kilencvenegyszer kettőszázötvenzeletett zebrát. A serengeti oroszlánok évi abrakja mintegy száz ezer

zebra!

És vajon mennyi zebra lehet a Serengetin, ha évente százezer kell az oroszlánok konyhájára? Ezt is megkérdeztem barátomtól, de erre már nem volt hajlandó válaszolni. Valamit motyogott ugyan a trópusi hőségről, hogy az néha milyen csodálatos hatással van az emberi agyra. Hogy nek azonban mi köze a kérdéshez, ezt valóban nem értem.

Mindazok, akiknek netán álmatlan éjszakát okoz Afrika kiveszőfélben" levő oroszlánjainak sor ne aggódjanak! Aludjanak nyugodtan. Akad erre még imitt-amott egy-két oroszlán.

Huszonkettedik fejezet

Flóbertpuska

Masailand, 1934. február

Hej, de nagy szó volt ez valamikor - negyedszázaddal ezelőtt!

Ha most visszagondolok rá, valami csillagfélének tűnik, gyújtópontnak, gyerekségem homályló a is fényesre derítőnek!

Elemista korom verebész évei csakugyan a flóbertpuska csillagképének jegyében teltek. Közös k rása volt az jónak, rossznak egyaránt. Hiszen nemcsak minden gyönyörűség, minden keserűség is fakadt, legkisebb büntetéstői a legnagyobbig -muníció csökkentéstői hosszabb-rövidebb fegyver zásig.

De most nem arról a hajdani, halkan csesszenő gyerekpuskáról akarok írni, hanem itteni afri kai flóbertemről", amit ma Walter-karabély"-nak hívnak. Én mégis flóbertnek mondom, holott t jdonképpen nem az, hiszen erősebb, messzebb hordó, komolyabb fegyver annál. Ennek történetében még lőpor is van, míg a régi flóbert csövéből csak a gyutacs lobbanása hajtotta ki a pici göm De kaliberjük; - már én inkább kalibert mondok öbnagyság" helyett - ugyanaz: 5,6 milliméter. Ezért tisztelen hát a Waltert, néhai gyerekpuskám iránti kegyeletből, flóbertnek. Nemzetközi - 0,22 longrifle - a hazai vadászok is jól ismerik.

Ennek a kis játékfegyvernek meglepő teljesítményeiről fogok most beszámolni. Hiszen a maga ne en többet tud, viszonylag különbeket produkál a legnagyobb méretű elefántpuskánál.

Magam sem hittem volna, hogy ez az igénytelen lószer szám -melynek otthoni teendője egy-e gy varjú, szarka, kóbor macska, vagy legfeljebb esti legelőre kibaklászó konyhanyúl" lecsett ntése - mi mindenre képes, ha megfelelő alkalomhoz jut.

Hogy többet ne mondjak - még zebrát is lőttem vele, mégpedig nem is egyet! Tudvalevő, hogy a z afrikai tigrisló három-négy mázsás, hazai szarvasunknál jóval súlyosabb, szívós, kemény áll em gondolná, hogy egyetlen szem Walter-, azaz flóbert-golyó el tud vele bánni.

Ez persze távolról sem jelenti azt, hogy zebralövésre flóbert-puskát ajánlok. De szükség eset felelő óvatossággal és hozzáértéssel, még zebranagyságú állatot is bizvást agyon lehet velel Legnagyobb előnye azonban, hogy nem hangoskodik. Halk szavú, tapintatos kis puska, n em kelt felesleges feltűnést.

A hozzávaló lőszer pedig olcsó és mindenütt kapható.

Tábori konyhámot évek óta ezzel látom el. Nemcsak a mindennapi vadgyöngytyúkot, fogolyfélét, kacsát, hanem a gazellák különféle fajtáját is - elsősorban a kitűnő húsú thomsoni"-t - flób m elintézni. Diszkrét pattanását a netán közelben tartózkodó elefánt, bivaly, oroszlán észre , nem menekül előle, ahogy komoly puska durranása elől szokott.

Könnyelműsködni persze nem szabad vele, különösen, ha kisebb-nagyobb gazella, vagy pláne zebra elejtéséről van szó. S noha száz-százötven méterig megbízhatóan hord, mégis igyekszem minél a vadhoz: türelmesen kivárom, míg oldalát szabadra tárja, hogy a kis golyót pontosan abba a tenyéryni darabkába helyezhessem, mely mögöt a szívet sejtem.

Dimbes-dombos, bozotos, vagy egyéb okból átláthatatlan terepen nem kísérletezem vele. Apró lö rendkívül gyér vérvést fakaszt, követni úgyszólván lehetetlen. Fontos tehát, hogy lövés után mel tarthassuk a sebzett vadat, és szükség esetén komolyabb fegyverünkhöz nyúlva, bitangjába zését megakadályozhassuk. Nagyobb hatású biztosító-fegyver okvetlen legyen hát mögöttünk, pus

ezében.

Első flóbert-zebrámmal így jártam:

Nagy sörényű oroszlánt akartam törbe csalni, sürgős szükségem volt zebrahúsrá. Minthogy az őrszomszomságot és éjjeli hangversenye kétségtelenné tették tanyája közelségét, nem akartam hangos puskaalmatlankodni. Elővettem hát a flóbert-et.

Száraz patakmeder takarásában, mintegy harminc-negyven lépésre beoltam a szabad rétségen legelő zebrákat, s mihelyt a kiválasztott csödör keresztbe fordult, pontosan szíven lőttem.

Alig jelezte a lövést. Megugrott a csapat, de a gyenge csettenés nem riasztotta világgá. Két-háromszáz lépést futott csupán, ott megcsendesedett, sőt, újból legelészni kezdett. Azonnal cseréltem, pillanatig sem tévesztvén szem elől a sebzettet. Meglepetésemre az is legelésre fogta a dolgot, tudomást sem vett a szívlövésről. Már éppen azon voltam, hogy nagyobbik puskámmal végzek vele, amikor támolyogni, majd ingadozni kezdett, lába kibicsaklott, elvágódott. Mire odaértem, már nem volt benne élet. Soká kerestük oldalában a picike lyukat, alig tudtunk ráakadni.

Nemcsak szíven, fültövön is eredményes, sőt villámszerűen ölü flóbertlövést adhatunk a zebrának gyorsabb antilopnak. Tanácsos ilyenkor még közelebb lopózni és különös lelkiismeretességgel célba érni az eltalálható hely még a szívnél is jóval kisebb.

Ehhez hasonló flóbertlövés azonban - s ezt nem győzöm eléggé hangsúlyozni - csakis szükségessé válik. Akkor is csak annak, aki teljesen biztos a dolgában. Mert akinek flóbert-golyója megkínítja a vadat, ahelyett, hogy gyorsan és fájdalommentesen terítékre hozná, az nemcsak engem hazudtol meg, hanem a kocapuskás csúfnevének minden szuperlatívusát megérdemli.

Otthon is használom a Waltert, sebágyában fekvő szarvastehén, vagy gyenge bika kivégzésére, tölgyes idején. Persze ott is csak kivételesen, lábba kapni már nem tudó, súlyosan sebzett vad esetében. A nyolc-tíz lépésről, gondosan a fültőre lőtt Walter-golyó ugyanolyan gyorsan és pontosan végzi dolgát, mint bármily nagyobb méretű lövedék. Ráadásul sokkal halkabban és lényegesen kevesebb zajjal. Az itteni tüzokok hat-hét fajtája, valamint a nehezen megközelíthető, s ezért hosszú lövést igénylő, szintén flóbertom ügykörébe tartoznak. Minap is lőttem egy szép egyiptomi "gunarat, hítelesített kétszázhetven lépésről.

Erre a lövésre egyébként rendkívül büszke volt a kis Walter, alig lehetett vele aznap beszélni. Még távcsöves kilométerpuskám is lefitymálta. Egyre inkább henceg, különösen mióta komoly sikerült zsákmányul ejtenie - valóságos gepárdot/ Nem is holmi gepárd-kölyket, hanem negyvenöt kilós, anyányi példányt. Azt is pontosan szíven lőtte, vagy ötven lépésről. Nagyot ugrott, megiramodott, de rövid rohanás után úgy felbukfencezett, jobban sem kell.

A gepárdot (*Aciconyx jubatus*) vadászleopárd"-nak is hívják. Ehhez a megtisztelő névhez egyrégi ducéhoz hasonló termete és pettyes bundája, másrészt az a körülmény juttatta, hogy megszelídíthető, atra tanítható. Főleg Indiában, de itt Afrikában is gyakran látni szelídített csitát" - erre a k mondják a gepárdot. Nairobi utcáin sem ritka látvány a szelíd csitáját pórázon sétáltató diákok és futású ragadozó lévén, a telepeselek vadűzésre tanítják, agarásznak" vele, gazellát fogatni a kal.

öt évvel ezelőtt, akkori vadásztársammal, Károlyi Istvánnal, mi is hoztunk néhány szelíd gepárdot a sti állatkertnek. Tudtommal ma is jól érzik ott magukat.

A gepárdnak, noha vadászleopárdnak tisztelik, vajmi kevés köze van csui"-hoz, a pettyes ducungelgyilkoshoz. Mert a leopárd vagy párduc - bennszülött nevén csui" - rendkívül veszedelmes agymacska, míg a gepárd teljesen veszélytelen, embert soha meg nem támadó ragadozó, sőt ráadásul még csak nem is macska.

Fogazata, főleg pedig kutyaszerű katma teljesen eltér a macskakaromtól. A csita felemás állat: macskaszerű kutya.

Ezzel a biológiai különbséggel az én Walter-puskám is tisztában volt, amikor golyócskáját a gepárd tájába küldte. Mert ha akkor a gepárd helyett netán párduc mutatkozik, a kis golyó a csöbentől rult volna. Párduc láttára ugyanis Walterom érdektelenül félre fordul, lelép a porondról, helyet omolyabb puskáknak engedi át.

Ilyenkor megdöbbenően emlékeztet Adolfrá, barátom híres drótszőrű foxterrierére. Adolf nemcsak irobi-szerte ismert egyéniség, hanem egész Kelet-Afrika macskafogó bajnoka. Hogy Nairobi városa csaknem macskátlan, kizárólag Adolfnak köszönhető. Mesterségét oly szenvedéllyel űzi, hogy a macska után még fára is felkapaszkodik. S amelyiket nyakon csípi, csak megrázza, s máris holtan teszi le.

Kivéve azt a két-három nagy erejű, éles karmú kandúrt, akiről tapasztalatból tudja, hogy nem lehet e. Azt egyáltalán nem hajlandó észrevenni. Barátom olyankor hiába uszítja, hasztalan tüzelet hárítja. Adolf teljesen képtelen meglátni a kandúrt, még ha félméterről prüszköl is feléje, görbén al. Adolf tüzetesen vizsgálódik, merre lehet vajon az ellenség? Tekintete azonban közvetlen

n a kandúr mellé irányoz, majd pedig szemrehányón fordul gazdája felé, mintha csak kérdezné: donképpen miért tartasz bolonddá? Hiszen majdnem kinézem a szemem, macskát mégsem tudok felfedezni!

Nos, ugyanígy tett volna az én Walterem is, ha az a gepárd hirtelen párduccá válik. Egyszerűen elhanyagolta volna.

Mindezt, amit Walter-karabélyommal kapcsolatban eddig elmondtam - zebrát, szarvastehenet, túzokot, vadludat, gepárdot, Adolfot - mind, mind a karakál kedvéért mondtam.

A karakált ugyanis minden áron meg akartam örökíteni. Ha azonban csak róla írok, igen megkurttul a flóbert-fejezet, tulajdonképpen csúcspontja pedig - az irodalmi klimax - nem érvényesül kellőképpen. Sorra kellett hát vennem gyerekpuskám valamennyi vitézi tettét, hogy annál fényben ragyoghasson ma reggeli, mindent túlszárnyaló teljesítménye - a karakál!

Olvasóim közül bizonyára egy sem tudja, mi a karakál. Tegnap este én sem tudtam még. De ma már lárolhatom, hogy nem az a közveszélyes fenevad, aminek elejtését, az elmondottak után, flóbertomtól méltán elvárhattak volna.

Egyáltalán nem veszedelmes állat - de ritka.

Mégpedig olyan ritka, hogy hozzá képest a világ valamennyi fehér hollója, kopott varjúvá fekezik.

Még tán a híres bongónál is ritkább I

Gyermekkorom óta gyűjtöm Afrika vadászati irodalmát, magyar, német, angol és francia nyelven. Van is már vagy ezer kötetem, s ha elhiszik, ha nem, el is olvastam valamennyit. Ez ugyan még felét sem teszi ki mindannak, amit afrikai vadásatról, az említett négy nyelven összeírtak. Lehetséges, hogy az előttem ismeretlen munkák mind egy szálíg ismertetik a karakált. Hogy azonban a saját ezer kötetem egytől egyig hallgat róla, ezt karakálvadászi felelősségem udatában állítom.

Esti tábortüzünk mellett pipázgató vadásztársam - ki már félórája azzal biztat, hagyjam abba, lássunk a vacsorához, mielőtt teljesen megtelik pillével-bogárral-szúnyoggal -tízévi white-terkedése árán, tövéről-hegyére megismerte Afrika állatvilágát. De karakált, még ő is csak ke-

S a kettő közül egyik az, amit hajnalban a flóbertemmel lőttem.

Magyar nevét nem tudom, valószínűleg nincs is. De helybeli bennszülött neve, a "karakál" olyan akán magyarosan hangzik, bizvást elfogadhatjuk.

S ezek után áttérek a flóbertfejezet tulajdonképpen indítóokára, a karakál elejtésének rövid Éjjel megeredt az eső.

Nem az errefelé szokásos, vízözönt rendező felhőszakadás, hanem szép csendesen szemetelő, sim egnyugtató, sátramon halkán kopogó permetezés, amilyenre örvendezve mondják minálunk faluhelyen: ez ám a finom nevelő" eső!

Úgy megszoktam háromnegyed hatkor a mindennapi felkelést, hogy az álmosító idő ellenére is pontosan ébredtem. Menten feltűnt, hogy a halkán szemergő esősztítálásba - gyöngytyúk kellemetlen kácsolása vegyül. Pedig a vadgyöngytyúk - négy-ötféle is járja ezt a környéket - csak napkelti a hangoskodást. Ilyenkor még csak nem is ébrednek, ok nélkül bizonyára most sem lármázna. Minthogy pedig a sátor körül álló fákról hallatszanak, azt is eszembe juttatják, hogy üres az hiányzik a mai pecsenyére való. Ez viszont arra késztet, hogy elővegym ágyam alól a Waltert megtöltsem, s csak úgy pizsamásan-papucsosan, óvatosan félrehúzva a sátorajtót, a latyakos hálóból kitékintsek.

Meg is látom a közelben felgallyazott gyöngytyúkokat. Vékonyra nyújtott nyakkal apró fejüket tartva pittyegnek éjjelező fájukon, egyre hallatják figyelmeztető riasztásukat. Biztosra veszem, hogy valami ragadozó jár a sátrak körül, azt jelezgetik.

Szervál macskára gyanakszom. Ez a tarka bundájú csirketolvaj (Felis Serval) meg-meglátogatja táboromat, különösen mióta három házityúk is utazik velem, kik a reggelimhez való lágytojásokat lkoztak. De bizony megesik, hogy még közösen sem tudják kikodácsolni a napi egyet. Mondom, baromfimra pályázó szerváltól tartok.

S a sátor előtt, a szürkületből kibontakozó tisztáson, sikerül is megpillantanom. Csak feje teteje sötétlik ki időnként a gaz közül, amint tőlem vagy húsz-huszonöt lépésre kerülgeti a tábor. Bár a célgömböt még alig láthatom, a szervált viszont el akarom ijesztetni, nem sokat habozok, hanem feje alá képzelvén fűben rejlő alakját, többé-kevésbé vaktában lövök rá, innét a sátoron keresztül szervál nagyságát többszörösen felülmúló, ismeretlen állat szökik fel a gazból - s már el is Akármí volt is - gondoltam alaposan megijesztettem. S minthogy lövésem egyúttal a gyöngytyúkokat is elzavarta, azzal a szándékkal bújtam vissza ágyamba, hogy mihelyt teljesen kivilágosodik, utánanézek az ismeretlen látogatónak.

Félóra múltán felöltöztem, átléptem a szomszéd sátorban pihenő társamhoz, ki nálam egyrészt j

zabb fülű ember lévén, észre sem vette hajnali flóbertlövésemet.

Nem is vártam meg, míg felkészül, hajtott a kíváncsiság, fogtam hát a nagyobbik puskámat, és keresésére indultam. Hamarosan rá is akadtam, s a vizes fűben aránylag könnyen követhettem. Sebvérnek egyetlen cseppjét sem leltem. De alig százötven lépésnyi nyomozás után, rábukkantam dermedten fekvő keresettre: jókora, mintegy harminc-harmincöt kilós, vörösbarna színű, kurta kú, hiúzfülű macskára. Vállá közepén piroslott a kis golyóbis nyoma.

A szívlövés azt látszott bizonyítani, hogy Walterom már régen tudta, mi a karakál, holott én dig nem sejtettem.

Vállamra vettem az ismeretlen zsákmányt, behoztam, bevitettem társam sátrába. Az esős, vadászat alkalmatlan időre való tekintettel még most is lustálkodott, képeinek beszappanozásával foglal ott.

Csak most, tőle tudtam meg, hogy mit lőttem. Azaz, hogy mit lőtt a Walter. - Még sok évig lejárhat ide - jegyezte meg szappanos képű barátom mire még egyszer ilyen vakszerencséje lesz. Fél keze ujján is megszámolhatja, akik kelet-afrikai karakált löttek!

Vacsora után előszedtem néhány szakkönyvemet. Restelkedve állapítom meg, milyen igazságtalannan yánúsítottam a természetrajzot, mikor a karakál magyar nevét kétségbe vontam.

Sivatagi hiúz"-nak hívják. Tudományos nevén Lynx caracal".

Tudjuk, hogy a magyar, helyesebben az európai hiúz (Lynx lynx) ugyancsak ritka ragadozó. Még ritkább a magyar vadász, aki hazai hiúz elejtésével dicsekedhet. Saját puskám csöves, sohasem került, noha Erdélyben farkasra vetett csapóvasam két szép hiúzkanadúrt fogott. Petyes bundájuk tehát nem puskám, csak csapdám jóvoltából díszíti otthonom falát.

De ha legközelebb hiúzra megyek, okvetlen viszem a Waltert.

Mert hiúzt nyilván csak ő tud löni!

Huszonharmadik fejezet

OROSZLÁNOK

Mbalangeti Rive, 1934. február

Ismét Tanganyikában tanyázom; a Viktória Njanza délkeleti sarkának közelében, a Mbalangeti és ma folyók közti tájat járom.

Ennek a területnek azért nem akad párja egész Kelet-Afrikában, mert itt még - legalábbis részben - paradicsomi állapot uralkodik. Itt az oroszlán és a bivaly még korlátlan számban vadászhat, itt a törvény még nem adagolja őket a vadászoknak, sőt itt az oroszlán és a bivaly vadászatának engedélyt sem kell váltani!

Engedély végeredményben mégis csak kell, mert csupán bivaly és oroszlán lehető szabadon, antilop gazellák csak engedéllyel. Márpedig ezek nélkül hamarosan felkopna a vadász állomány.

Hogy a törvény itt miért nem védi a bivalyt és az oroszlánt, magam sem tudom. Talán azért, mert ide jóformán senki sem jár. Nagyon messze esik - még a Serengetin is túl -, nem is sokan tudnak róla; meg álmokóros vidék is. Így aztán nemigen érdekli a vadászexpedíciókat.

Előbbi utazásaim folyamán még csak hírét sem hallottam ennek a területnek. Most is csak társam Murray Smith kapitány jóvoltából kerültem ide. De előbb meg kellett ígérenem, hogy majd Nairobiban senki emberfiának el nem mondom, merre jártunk, hány oroszlánt láttunk. Ez a kettőnk titka. Nehogy mások is ide találhassanak.

Ezek a hivatásos "fehérvadászok" ugyanis kimondhatatlanul féltékenyek egymásra. Mindegyik titkolja a maga "privát", általa felfedezett" vadászterületét, mindent elkövet, hogy a konkurrenset félrevezesse. Mindegyik úgy tesz, mintha kisajátította volna az általa bejárt részt, oda másnak tilos belépni. Kész komédia, mikor valamelyik expedíció hazatér Nairobiba, s az éppen ott tartó "fehérvadászok" körülállják a beérkezett zsákmányt:

Jól ismerem ezt az oroszlánt, évek óta tartogatom amerikai kliensem számárai. Hát nem meglővítam mögött!"

Ezt az elefántot háromszor is meglőhettem volna! Itt ez a kis repedés a bal agyaráján, erről v

lágosan ráismerek. Kímélni akartam még néhány évig, hadd öregedjék, gondoltam, úgysem ismerik emes kímélni a vadat?"

Nini! Hiszen ez az én bivalyom!"

Ilyeneket hallani. Alig hoznak be trófeát, melyet valamelyik profivadász meg ne ismerne".

Ezért kellett Murray Smichnek megígérem, hogy hallgatni fogok; különben - azt mondja - ide szalad boldog-boldogtalan, és minden oroszlánomat" sorra lödözi.

Szóval, Murray barátom saját, tulajdon oroszlánjait keressük. Mégpedig ezúttal puskával. Elég zlánt fényképeztem a Serengeti-síkságon, most már puskámnak is hadd jusson némi szórakozása. Itt azonban kevesebb az oroszlán, mint a Serengetin, nyolc nap óta egyet sem láttunk. Éj jelenként ugyan imitt-amott meg-meg-bödül, de olyan messziről, nemigen lehet rajta eliga zodni. Bivallyal sem találkoztunk még, pedig saját bivalyai" is vannak erre Murraynak. Tegnap végre rám vetette szeszélyes pillantását a szerencse, sőt - válják dicséretére - még m am felejtette.

Azzal kezdte tegnap, hogy alkonyattájban, mikor már hazafele ballagtam, két kivert bivalyalybikát kerített utamba. Le is terítettem őket azon helyben, nyaktövön löttem mindkettőt, al néhány méternyire estek el egymástól. Megörültem nekik, elég jó szarvú mindenik, egyébként se dolog az ilyen bivaly-coupdouble.

Miután fejüket lemetszettük, s gyomrukat hogy oroszlánorr számára csiklandósabbá válják - f egelekedve távoztunk. Mert ha van oroszlán a környéken, kell hogy megjöjjön erre a bőséges in kosztra. A bivalydög a legjobb csalétek, még a legerősebb oroszlán sem bírja elvonszolni. így aztán, ha rátalál, néha naphosszat is kitart mellette.

Hazamenet meg-megjelöltük a fák törzsét, sőt időközönként papírdarabokat is tűztünk egy-egy á nali szürkületben visszatalálhassunk a bivalyokhoz.

Az éjszaka folyamán egyeden oroszlánbögés sem hallatszott. De hajnal előtt, alighogy az ébres tő kiberregte magát, éppen mikor az éj folyamán beköltözött férgeket rázom ki cipőmből, akkor t néhány tompa, elfojtott böffenés, mégpedig egyenesen a bivalydög irányából.

A mosdóvíz, sőt még a reggeli is érintetlen marad, magamra kapom a ruhát, s már megyek is a s yszínű fogyóhold meg az ébredő pitymallat fakó derengése mellett. És mikor a hajnal lágy szín ingálgatni kezdi a keleti eget, közelébe érek a bivalyhulláknak.

Az otromba nagyra felfúvódott bivalytestek már messziről előfeketednek, de a világítás tökéle nem lehet megállapítani, van-e ott egyéb is. Igen óvatosan, bozóttól bozóthoz húzódva közeled ikor végül jó takarást nyújtó termitadomb mögül kitekintek - még most utólag, naplóírás közbe zgalom -, nagy, kócos-sörényes fej kapja meg szememet! A bivaly mögül pillant felém, de rögtö smét visszabukik, eltűnik... S a másik, valamivel távolabb fekvő bivaly körül, négy nőstényor onala mutatkozik: kettő álldogál, a másik kettő hever; nyilván torkig ették magukat bivalyhús

...

Már éppen azon vagyok, hogy oldalt csússzam, s ezáltal az innenső dög mögött falatozó sörénye re kaphassam, mikor a mögöttem lapuló szerezsen halk nyelvcsettenése megállít.

Hátrapillantva látom, hogy félreeső irányba csucsorítja száját.

(Kényes helyzetben, csucsorított szájukat használják mutatóujj gyanánt, hogy minden feleslege mozdulatot megtakarítsanak.) Szemmel követve a megadott irányt, újabb sörényes oroszlánt pil antok meg: elmenőfélben van, de közben visszatekinget társai felé...

Nem várhatok tovább. Nyaktövön lövöm az elvonuló sörényest, s amint lövésemre a bivaly mögül azt is gyorsan oldalba köszöntöm.

Velőtrázó ordítás támad. Mindkét oroszlán vérfagyasztó bömböléssel, önmagát mardosva dühöng, yben, én pedig, amilyen sebesen csak győzöm, szórom beléjük a golyót, hol egyikbe, hol másikk

..

Még gyerekvadász koromban megtanultam, hogy a macskának hét élete van; akár hazai, énekesmada at leső cirmos, akár pedig tanganyikai sörényes. Sebzett oroszlán különben sem tréfa, azt add kell löni, míg végleg el nem száll belőle az élet. Inkább kapjon két golyóval többet a kellel egyvel kevesebbet.

Mire az öt lövés kifogy a puskából - nem hiszem, hogy belételek félperc ártalmatlan mindkét . De még lármáznak szegények; hamar tartalékpuskámhoz kell nyúlnom, hogy végüket vethessem.

A négy nőstény eközben, miután a lövések zajára megugrott, alig harmincöt-negyven lépésre meg rog-vicsorít felénk. Nem akarom őket bántani, pedig könnyen végezhetnék velük is. De nem lehe nnyi oroszlánt rakásra löni. Ez nem nyulászás.

Néhány percig még farkaszemet nézünk, aztán, minthogy nem tágítanak - elijesztjük őket; ráju kalapunkat lengetjük. Mire elég kelledenül, a menekülés legkisebb jele nélkül, lassanként el fordálnak.

Nyilvánvaló, hogy itt senki sem zavarja az oroszlanokat. Ennek a négynek mindenesetre is meretlen lehetett a puskapország, különben nem báméskodott volna ennyi ideig. Ezek még az t sem tudják, mi fán terem a fehér ember.

Odalépünk a két elesetthez. Egyik - a sötétebb, de ritkább sörényű - saját első mancsába hara alálos dühét. Dermedt állkapcsainak vasfogójából alig tudjuk kieröltetni lábát. A másik - enn zökés szürke, de az előbbinél dúsabb sörény díszíti - vastag fagyökérbe horgonyozta irtózatos marta belé támadójának szánt, tehetetlen bosszúját.

Alig ködobásnyira fekszenek egymástól. Két fejedelmi halott. Fűbe harapott áldozatai vadászsz edélyemnek. Két megtört tekintetű, csendes oroszlan. Két liszteszsák. Egymás mellé hentergetj fényképezés céljából. Szófogadóan, némán tûrik a cibálást, valamint a feketék válogatott szid yű velük gorombáskodni.

Es amint ott javában fészülgetjük, bodrozgatjuk sörényüket -hogya képen minél szebbek legyenek lan oroszlanordítás gördül végig a hajnali csendben ...

Nem is nagyon messziről szól, öblös, szakadozott bömböléssel; a vége kissé olyan, mint hazai nkban a bölömbika hangja...

Abbamarad a fényképezés, otthagyjuk a fel ravatolozott sörényeseket, s már sietünk is a hang rányába.

A nap felbukik a látóhatár mögül, dagadt képének meleg tekintete kellemesen zsongítja, jóleső ergeti átfázott tagjaimat.

Csillog-villog a sok harmatcsepp, mindegyikben egy-egy tarka szivárvány forgolódik.

Csakhogya felébredtek ám a csecselegyek is! Megéheztek tegnap óta, most aztán munkába veszik bőrünket; pedig úgyis olyan már a tömérdek csípéstől, mintha vörheny bántaná.

Az oroszlan nem bög többet; messze azonban nem lehet, hi-izen onnan lentről, az előttünk mély gyből jött a hangja.

Ritkás bozótosban haladunk, dombnak tartunk, onnét a tetőről jól végigláthatjuk majd a fátlan ant - ott kell lennie az oroszlanoknak. Bizonyosan ott szárogattatja bundáját a kelő nappal.

..

Jól számítottunk. Amint a dombra felérünk, már meg is pillantjuk a keresettet: vénnek látszó, eljesen sörénytelen hím. Könnyű lövésre áll alattunk, hátat fordít, sóváran nézi a mezőség kö látszik, böjtölhetett az éjjel.

Alkalmas bozótok, szakadékok kínálkoznak a meredek oldalban. Lelopódzom az oroszlan közelébe dalba lövöm - fényképezőgéppel. Nem vesz észre.

Távozóban vagyunk. Kikapaszzkodtunk már a katlanból, mikor újból ordít az oroszlan!

Visszaugrom néhány lépést - ritka látvány a fényes nappal gyanútlanul bögő oroszlan... hallom ejező nyögéseit ... de mi ez?

Hiszen nem is ez az oroszlan szólt! Ez most is ugyanott áll, ahol lefényképeztem, most is a zebrákat nézi. Hol a pokolban lehet a másik?

Lent a völgy alján, csekély dombhajlat, bozóttal benőtt halom sötétlik. Csakis amögött rejtöz elé mindenüvé ellátunk ...

Ahol ni! Már lép is kifelé! - Nem is egy, hanem kettő! - Három! - És mind a három hím! Érthet , hogy így megbújtak azon a kis helyen.

Egyikük szép sörényű, a másik kettő silány Kossuth-szakállt visel, még csak serdülő legény.

Odaballagnak a sörénytelen mellé - úgy nézem, az a vezér köztük - leheverednek köréje. Négy h y bandában!

Es nem is védi őket vadásztörvény! Szabad a vásár! Micsoda alkalom! Négy hímoroszlánt rakásra dig könnyen, páholyból...

Murray barátom némán hasal mögöttem; egyeden szóval sem biztat lövésre, félti az oroszlanjai Sose féltse! Célozgatom ugyan a szépsörényűt, el is csettentem a ravaszt, hanem a biztosító z marad. Mindennek van határa. Két nagy oroszlan egy reggel, elég a jóból. A harmadik csak gye ngiténé a két első felejtethetlen emlékét.

Még vagy félóráig gyönyörködünk bennük. Talpukat nyalogatják, ásítognak, nyújtózkodnak, jól é tthagyjuk őket. Nyújtózkodjatok békességben.

Amint visszafelé megyünk, az elejtett oroszlanok fényképezését folytatni, orrszarvú kerül utu A szél jó, a terep is alkalmas, egyes vastag fák megfelelő fedezéket nyújtanak. Fénykép-ostr alá vesszük az öreg pán célost.

Vagy tíz percig elbomlondozunk vele. Olyan közel bújunk hozzá, hogy meghallja a gép csettenésé . Felénk perdül, dül-fül mérgében, szarvával a földet hányja, de nem láthat minket, szagunkat heti. Mikor megunja, és távozni készül, megdobáljuk kövel -s amint visszafordul, ismét fák mö ..

De végül mégis ő futtat meg bennünket, mégpedig alaposan. Fellélegzünk, mikor abbahagyja a ke

tőzést, és odábbáll, anélkül, hogy puskámat meg kellett volna szólaltatnom. Engedélyezett két szomat ugyanis meglőttem már.

Lefényképezem a két kiterített hímoroszlánt. Sajnos, mialatt odavoltunk - másfél órája lehet merevedtek, alig tudjuk őket a kívánt helyzetbe erőltetni.

Aztán sietve nekiállunk a nyúzásnak. Sürgős dolog, ugyanis jóval tovább heverték nyúzatlanul, sem szabad lett volna. Félttem is a bőrüket, hátha megromlik.

Amint a másodikhoz kezdünk, egyik feketém felszisszen, elkapja kezét, melynek ujjából egyszeriben kiserked a vér. Nem érti - mondja -, mi vághatta el, hiszen nem is volt nála kés.

Közelebbi vizsgálat után, az oroszlán vállapjában, bennszülött nyilának vashegyére találunk. a fel a fekete ujját.

Ez az oroszlán tehát már régebben átesett a tűzkeresztségen. Sőt, csaknem otthagytta fogát, mely nyíl hegye nagyon is kényes helyen, Blatt"-ja közepén érte, mélyen beleágyazódott a váll-csontba. A fekete íjász tudta, hova kell célozni. Csak kissé jobban kellett volna meghúznia a húrt, akkor én sosem beszélek ezzel az oroszlánal.

A nyílhegyet hazaviszem. Elteszem emlékebe.

Még tíz napig tanyáztunk ezen a törvénytelen" vidéken. Elhatároztam, hogy még egy jó sörényű vadat ha tudok. Egy oroszlánbőrnek még helyet szoríthatnék otthoni házam falán.

Találkoztam is több ízben oroszlánokkal, de valódi, kedvemre való sörényűt nem láttam.

Valamelyik reggel, kint a nyílt térségen figyeltem egy vén nőtényt. Jóllakottan heverészett, szán pislogott a szemébe sütő napba, nem törődött semmivel. Még egy farkas gnuval sem (antilop), mely valóságos rajvonalba fejlődve, félkörben állta körül a lusta macskát. A gnuk morogtak, kkal dobantottak az oroszlán felé, csúfolták, ugratták félelmes ellenségüket, számtalan testvérüket, ki éjszakánként világgá iramítja őket...

Nappal kutya sem veszik. Jól tudják, hogy jóllakott oroszlánról nincs mit tartani.

Ma reggel kézre kerítettem a harmadik nagysörényest.

Ezt is, akár a múltkori kettőt, bivalyhús csalta lépre. Tegnap este nagy bivalycsordával volt találkozásom, ki is lőttem belőle a legjobb bikát. Nagyon messze elvitte a lövést, behúzódozott a Mbalangeti partját szegélyező galériaerdőbe, ott találtunk rá, a legsűrűbb dzsungelban, kimúlva. A sörényest, mire sikerült kihúznunk az erdőszélre; bent a sűrűben nem vettük volna használni néhány fát ki kellett döntenünk, mire közelébe férközhettünk, és hosszú kötelek segítségével, Nem is fáradoztunk hiába, mert hajnalra ott a magas vendég, egy gyönyörű, barna sörényű hímoroszlán emélyében!

Kissé magas a fû, takarja a dög mellett heverő ragadozót, nem veszem észre, vigyázatlanul közeledem. Száz lépésre lehetek, mikor hirtelen feláll...

Felejthetetlen látvány. Ez valóban úgy áll, ahogy a képen festik! Emelt fővel, büszkén, fenségesen. Csupa erő, fölény, kérlelhetetlenség. Végre egy királyi oroszlán!

Mozdulatlanul, szinte lesajnálva szegezi rám tekintetét, menekülésre nem is gondol. Csak hallom a halk korrogó, öblös morgása árulja el nemtetszését.

Oldalra lövöm ezúttal puskával.

Félelmetes az a felhördülés, az az irtózatosságot magasztaló! Aztán előrevágja sörényét, farkát, száját el tátja, és jönne, tajtékozószerűen féktelen erejével... de törött lapockája nem bírja. Körben forog, tehetetlen vállát mardossa...

Gyors egymásutánban, még háromszor szól a puskám.

Aztán ismét csak a csend beszél.

Egy nagyúrral kevesebb járja a Mbalangeti folyó mentét.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

SÁSKAJÁRÁS

Entebbe, 1934. február

A nairobi szállodában, régi angol szokás szerint, minden szoba éjjeliszekrényén egy-egy ósdi, pott biblia hever. Hozzátartozik a szoba berendezéséhez, akár az ágy, vagy az ágy felett feszülő moszkítóháló.

Talán ezért olyan drága a nairobi szálloda. A bibliai tanácsokat belekalkulálják a szobaárba. Néhány napot a városban töltöttem, s valamelyik este, elalvás előtt, a világ eme bizonyára leírjedtebb olvasmányába merülvén, Mózes II-ik könyvének 10. részében, a következő sorokra akadt

„És midőn reggel lőn, a forró szél felemelé a sáskákat. És feljövének Egyiptus földjére és szédének az Egyiptusok minden batárira. És ellepék a föld színét, mindeneket elpusztítván. És megköték a föld fűvét és a fák minden gyümölcsét. És semmi zöld nem hagyatott a fákon, sem mezei fűves sban”

S minthogy a sáskákról egyébként is meg akartam emlékezni, az ószövetség sorai alkalmas bekezdéseztak.

Egyiptomi sáskajárás Ki ne hallotta volna hírét.

Tatárjárás sáskajárás. Képzeletünkben egyet jelent: pusztítást.

A sáska azonban minden tatáron túltesz, támadása felmérhetetlen csapás, a világ jóformán minden közös veszedelme: elsősorban Afrikáé, aztán Ázsiáé, majd Dél-Amerikáé, és - szerencsénkire - Európáé.

Mielőtt Afrikában jártam, bezzeg nem sokat tudtam a sáskáról. Bevallom, nem is érdekelt különösen. Míg csak, öt évvel ezelőtt, a kidzsábéi ngóma" alkalmával meg nem ismerkedtem vele.

Ngómá"-nak hívják a bennszülöttek táncmulatságát. Eredetileg ugyan dobot jelent a ngóma. Mindegyikben a feketék zenéje főképpen dobolásból áll, a szavakkal ugyancsak takarékoskodó szuahéli nyelvű csak dobot, hanem a táncot, sőt még a táncmulatságot is ngómának mondja.

Sok ngómát láttam azóta. De a kidzsábéit nem egyhamar felejttem el, pedig - ahogy hamarosan kiderül fog derülni - azt nem is láttam!

öt év előtti naplóm így emlékezik meg róla:

A kidzsábéi falutér vastag törzsű majomkenyérfa alatt javában dübörög a messze elhallatszó kifestett, tarkára sallangozott, fekete bőrű zenészek, tenyerük párnájával verdesik tompán dörögve zerszámukat: táncra hívják a környékbéli ifjúságot. Szállingóznak is már mindenfelől, szomszédok távoli hegyoldalából. Ünnepi tolldíszben parádézó, lándzsás harcosok, üveggyönggyel, rézkarok díszített, karcsú csipejű lányok.

Én pedig fotografáló és mozizó készségemet igazítom, fényt mérek, filmet töltök, a nagyszerűn megörökítésére készülődöm. A dobok egyhangú kopogása - hirtelen elakad ... A feketék rémült a közele közele a közeli hegytetőre, a felette megjelent, vörösesen gomolygó, nekem eddigelé ismeretlen felhőre: Jaj - a sáskák!"

A mulatságra készülődő, gyanútlan falucskát váratlanul éri a csapás. Mint tiszta égből a villámra a tengernyi vándorsáska. Sűrű tömegben ereszkedik a völgyre, a bennszülöttek féltve őrzött kukorica- meg édeskrumpli-kertjeire.

Félre a tarka dobbal, cifra cicomával!

Zenekar, táncosok, táncosnők hanyatt-homlok, veszékelve szaladnak szerteszét.

Egy-kettőre kiürül a szabadtéri bálterem, nyoma vész a nagy fa alá gyülekezett közönségnek.

És nem telik belé tíz perc, füstfelhők vegyülnek a földre szálló sáskafelhők közé, a bennszülöttek szagú gyökeret égetnek, ezzel akarnák a veszedelmet veteményeikről távol tartani ...

De a hegy fölött újabb és újabb sáskafelhők gomolyognak elő.

És mind ide, mind a kidzsábéi határba ereszkedik - csak úgy dönti őket a hegytető. , Ellepik az ültetvényeket. Egymás hegyén-hátán lógnak a kukoricalevélen, szemlátomást vörösíti kopaszítják az imént még frissen zöldellő tájat.

A feketék tüzelése édeskeveset használ. Rikácsolva, fejüket vesztve futkosnak, kézzel rázogatva a növényeken csimpaszkodó, egyre sűrűsödő féregfürtöket...

Reménytelen munkát végeznek. Akárcsak a tengert akarnák kanállal kimerni.

Megdöbbenve, tehetetlenül nézem én is a vigasztalan veszedelmet. A minden tűzvészen, minden jégverésen túltevő, valóban elemi csapást. Hiszen a leégett kunyhó helyébe hamarosan lehet újat építeni, jégverés is pasztákban szalad, pusztítása annak sem reménytelen. Hanem ezt a vészt, a minden napra kész kenyér, a teljes évre való élelem totális tönkremenését, hogy lehessen kiheverni?

Mert a sáskahad nem tágít innét, míg csak Kidzsábé határában egyetlen levelecske zöldül.

Mi az a néhány kis veteményeskert, ennek az irtózatossá váló féregtömegnek!

Az újabbban érkező rajok már le sem ereszkednek. Tovább utaznak a szél szárnyán, az irányukba vezető újabb legelőre. Kidzsábéban kopasz már a világ, nem érdemes leszállni...

Délután gondtalan táncra készült még a falu népe.

Estére már az éhínség rémével nézhet farkasszemet.

Így végződött, öt évvel ezelőtt, a kidzsábéi "ngóma" - s a sáskajárás veszedelmével való megí Azóta évente találkozom kisebb-nagyobb sáskarajokkal, hanem az ideiek, még az öt év előttiéke s túltesznek! Bármilyen hihetetlen: múlt héten még a nyílt pályán szaladó vonatot is megállít Magam is csaknem így jártam délelőtt. Nairobiból jövet, a Victoria-tó felé tartottam teheraut mikor az alacsonyan szemközt rajzó, nyilván megszállófélben levő sáskahad, még a napot is el l Mint valami nagy szemű jégeső, úgy kopogott a kocsi elejéhez, oldalához verődő rengeteg rov valóban attól tartottam, betörik a szélvédő üveget. Ami persze csak képzelt veszély volt. Űt t Chevrolet-m üvegje, noha meglehetősen repedezett, a sáskajárást még biztosan állja. De kétold oly tömegesen csapódott arcomba az undok fajzat, hogy ismételten le kellett állnom, mer t láthatatlanná borította előttem az utat.

Csaknem egy óra hosszat eltartott, mire - óvatosan szembehajtva - kibontakoztam a ra jból. Még aztán is, földre hullott, egymás hátán tipródó sáskák vastag rétege borította az ut sarat, úgy kente szét őket a kocsikerék. Jó ideig kellett még vesződnöm, míg az ülésben mászk m kapaszkodóktól megszabadultam, úgy megtelt velük a kocsi. Sárga ponyvafedeléről pedig kétuj i fekete réteget kotortam le, a fölöttem elvonult sáskaraj büdös hullatékát.

A sáskaveszedelem emberemlékezet óta ismertes, ma is változatlan, sőt állítólag egyre gyarapo legújabb becslések szerint ma több a sáska, mint valaha.

Ez a közveszélyes féreg a szöcskének, hazai rétségeink ártalmatlan ugróbajnokának nagy természet Teljes kifejlődéséhez - melynek folyamán petéből lárvává, majd szárnytalanul szökdécselő, vé ló rovarrá gyarapszik - egy évre van szüksége. Kedvenc költőhelyei a terjedelmes, nedves mező nagyobb folyók deltavidéke, főleg pedig a közép-afrikai nagy tavak melléke. Kifejlett korában onnét rajzik fel, s ha alkalmas szélbe kerül, még tengereken, sőt négy-ötezer méter magas heg okon is átkel.

Sokféle, különböző színű és nagyságú fajtája ismeretes. A kelet-afrikai vándorsáska (Schistoc) (peregrina), mintegy cigaretta hosszúságú, pettyes szárnyú, lila testű, apró repülőgépre em szöcske. Két pár szárnya közül a külső merev, reptében vízszintesen áll; a belső viszont lág ebesen rezeg, sőt hallhatóan berreg is: ez a propeller. A hímsáska még hegedülni is tud! Ezt azonban csak a földön, párzás közben gyakorolja.

A sáskafélék rágókészüléke: a természet egyik legfélelmetesebb pusztító szerszáma.

A sáskák elleni védekezés ugyancsak ősrégi, de még máig is megoldásra váró feladat. A történe a lehető legkülönbözőbb módszerrel próbálkoztak: tűzzel, vízzel, gőzzel, gázzal, ilyen-amoly Védőgátak emelésével, elrekesztő árkok ásásával, a peték összeszedésével, sáskapusztító állat ahadat mozsárral, viharágyúval, kartáccsal, sőt kézfegyveres katonasággal is. Költőhelyeiket nókondákkal árasztották el, feltúratták a talajt, megetették a lárvákat. Olyan idő is volt, a mádsággal, bűnbánattal, sok mindenféle varázslattal kísérleteztek, sőt, a középkorban még egy sújtották a sáskát! De még ez sem fogott rajtuk.

A középkor babonás világából sok érdekes sáskahír maradt ránk. Több ízben olvastam róluk, s a tartottam, fel jegyezgettem:

A jelen évezred első felében a mennyei hatalom megérdemelt büntetésének tartották a sáskajára ket véltek felfedezni a rovarok hártvás alsó szárnyának erezetében: a megtorló istenek üzenet fejtése körül hosszadalmas viták folytak; minden nép, minden írástudó másképpen értelmezte a 1542-ben még azt is megállapították, hogy a sáskák szárnyán "Ira Dei" (Isten haragja) öt külö : arabul, etiópiailul, héberül, latinul és görögül olvasható, hogy a vonulás útjába eső népek a mennyei üzenetet.

A XV-ik századbeli Franciaországban, mikor a sáskahadak, a fejükre olvasott hivatalos átok ellenére is zavartalanul folytatták pusztításukat, a felháborodott hatóság még pert is indít llenük, melyben a férgek védelmét, külön erre a célra kirendelt ügyvéd képviselte!

Netáni numizmatikus olvasóimat alkalmasint érdekli, hogy a hajdani sáskajárásokat még érnek megörökítik. A thüringiai Gotha városában, 1693-ban dúló sáskajárás szomorú emlékére, háromf . Nekem is van ilyen éremem. Egyik oldalát rajzó sáskahad, s a következő felírás díszíti: Den schreckliche Heuschreckenheer, dass dich nicht Gottes Zorn verzehr." Hátlapján pedi g ugyancsak német nyelven, ez olvasható: Napkeleti sáskarajok, melyek 1693 augusztus-sz eptemberében, Törökország felől jövet, Magyarországot, Ausztriát, Sziléziát, Csehországot és igdézsmálva, végül Thüringiába jutottak, ahol megfagyván, a barmok táplálékává lettek." Hazánkra ma már - egyre kevesebb pusztasága lévén - komoly veszélyt aligha jelentenek, noha hajdan, a lecsapolatlan alföldi lápok és nagy kiterjedésű szikesek idején, nálunk is tetemes okat okoztak. Még otthon feljegyeztem, hogy történelmünk 1084-ben, 1242-ben, 1536-ban és 1 693-ban említ katasztrófális sáskapusztítást. 1749-ben Mária Terézia még rendeletet is bocsát

kahadak elleni védekezésről, sőt ágyúval is lövet a közelgő rajokra! - 1875-ben Torontálban t
nagyarányú kárt, hétezer főnyi sáskairtó különítmény védekezik ellenük. Még ötven év előtti,
találtam: Szatmár megyében háromezer hatszáz különmunkás küszködik a sáskahadak ellen ..
A gondos természet vigyáz önmagára, minden kártevő féreg túlszaporodásának gátat emel. Érthet
lenségekről sem feledkezik meg. Sokféle állat, különösen madár, de még az ember egyik-másik f
sáskaevői Nemcsak Keresztelő Szent János táplálkozott mézzel és sáskával". Az abesszin, val
arab parton még ma is élnek törzsek, kiknek fő tápláléka a jól megszózott, napon szárogatott v
Ismételten találkoztam bennszülöttekkel, amint tűzön pirították ebédre való sáskapörköltjüke
Rengeteg madár - ragadozók, seregélyfélék, méhészek - követi a vonuló sáskarajt, kedvére élős
lamennyinél szorgalmasabb sáskavadász azonban hosszú lábú kedvencünk, a kéményeinken kelepelő
nket szállító hazai gólyamadár!
Ősszel ugyanis, miután tőlünk eltávozik, teljesen megfeledkezik európai dolgáról. Mihelyt at
eren átkel s Afrika földjére leereszkedik, már nem gólyának, hanem „sáskafogó"-nak tiszteli
ennszülött. Mert itt elsősorban vándorsáska-ritkítással foglalkozik. Hatalmas csapatokba verő
követi a sáskahadak útját, kövérré falja magát a nagy szöcskéekkel, még az angol telepések is
bird"-nek, sáskamadár"-nak hívják.
A legújabb sáskairtás repülőgépről, valami Aldrin-nevű méreggel történik. De - egyelőre legal
- nemcsak az ember védekezése, még a természeté is hiábavalónak bizonyul. Nem elég az Aldrin
ermetező repülőgépek raja, nem elég a világ valamennyi gólyája.
A vándorsáskák - egyre többen lesznek. Hozzáértők állítása szerint már az emberiség élelemkés
negyedrésztét fenyegetik!
A sok lúd pedig disznót győz.
S hogy a sáskasereg hány lúd, ezt tán a következő számadatok szemléltetik legjobban:
A kiadósabb rajokat átlag ötszáz-ezer millió sáskára becsülik a tudósok. Ilyen különítmény"
yzetkilométernyi terület elpusztítására képes.
Egy-egy ismertebb afrikai vagy ázsiai költőhelyen, átlag tízezer petét találnak négyzetmétere
S minthogy százezer holdas költőhely is van, az ilyenre másfél órát vesződtem, mire ki tudt
ani hárombillió pete esik, vagyis milliószer hárommillió sáskatojás!
Sokkal nagyobb szabású védekezésre van szükség. Különben a vándorsáska előbb-utóbb felfal ben

Huszonötödik fejezet

A SZITUTUNGA

Bukakata, 1934. február

Dámvadtehén-nagyságú, csokoládészínű, fehér pettyekkel és sávokkal díszített, líraszarvú anti
Háborítatlan, ember számára járhatatlan őslápok, víz melletti papiruszos dzsungelek, ingován
zigetek titokzatos lakója, ritka trófeájával aránylag kevés Afrika-vadász dicsekedhet.
Sok fáradozás, émelyítő szagú piócás, lázas ingovány és megszámlálhatatlan szúnyogcsípés! Ez
os szitutumának. Nagy ár, különösen azért, mert előre ki kell fizetni, és könnyen megtörténh
utóbb nem is adnak érte szitutumát. Kelet-afrikai trófeagyűjteményemből már csupán a szitutu
zarva hiányzik. Feltett szándékom, hogy idén okvetlen szerencsét próbálok ezzel a különös vad
zel az afrikai Hany Istók"-kal.
Kenya tartományban ismeretlen állat. Nairobi vadászismerőseim Ugandát ajánlották legközelebbi
egbiztatóbb szitutumás helynek, mégpedig a Viktória-tóban elterülő Sesse-szigetcsoport ingov
ait.
Első utam tehát a Viktória-tó északi partján fekvő Entebbebe vezetett az ott székelő ugandai
rden" (vadászati felügyelő), az angol Pitman kapitány irodájába. Rendkívül szíves fogadtatásr
m, és hamarosan szert tettem a szükséges útbaigazításokra.
Hogy a Sesse-szigetcsoportnak a többtől félreeső Damba nevű szigetén található leginkább szi
ga, azt már a nairobi bárbeli barátaimból kipoharaztam. Egyhangúlag ajánlották, hogy okvetlen

Damba szigetére igyekezzem, csak ott számíthatok biztos eredményre.

Mihelyt azonban Dambát megemlítettem, Pitman azonnal kijelentette, hogy a negyvenegy-néhány kisebb-nagyobb sziget közül Damba az egyetlen, amelyre nem mehetek. Az angol kormány, álomkór tanulmányozása céljából átadta Dambát a nemzetközi orvostudománynak, oda vadász a bemenet, nehogy megzavarja a netán ott gondolkodó tudóst. Megtudtam viszont azt is, hogy legfeljebb minden szökőévben mutatkozik egy-egy álomkór-kutató Damba szigetén, most is csak ott teremtett lélek, senki sem emlékszik már az utolsó ott járt tudósra. Hanem a rendelet ellen még sincs apelláta.

Ha ezt sejtem, magyar álomkór-doktornak mondtam volna magam, szitutungám érdekében. Amilyen derék ember ez a Pitman, el is hitte volna. Így azonban csak azzal biztatott, hogy valamennyi szigeten akad szitutunga, csak legyen, aki meglássa. A legtávolabb fekvő Fumwe nevű szigetet ajánlotta, oda jóformán sosem vetődik vadász, ott olyan háborítatlan a szitutunga, kellő türelemmel feltétlen puszkavégre kapom.

- Magam is jártam ott tavaly - folytatta Pitman -, öt napot töltöttem Fumwén, hallottam is egy szitutungát a nád közt csobogni. Meglátni ugyan nem tudtam, mert elfogyott a türelmem, és kiüldöztek a szúnyogok. Mindazonáltal Fumwét melegen ajánlom. Bérbe adom magának egyetlen motorcsónakunkat - ezzel szoktuk a Sesse-szigetek ritka vendégeit fuvarozni próbáljon szerencsét. De ha eredmény nélkül tér vissza, ne engem szidjon, hanem a szitutungát. Adok a skarit is (bennszülött katonát), az majd elvezeti a csónakhoz. Több szó nem is esett köztünk szitutungáról.

Másnap hajnalban teherautómon elhagytam Entebbét. Afrikai fogalmakhoz képest kifogástalan úton haladtam. Feltűnő, hogy itt Ugandában mennyivel különbek az utak, mint akár Kenyában vagy anganyikában.

A legsűrűbb őserdő mélyén elágazáshoz értem. Olyan parádés jelzőtábla áll ott, amelyet még E. Nemcsak azt hirdeti, hány mérföldre esik Nairobi, meg a többi, szerencsés esetben netán elérhető hely, hanem biztonság kedvéért még Timbukturól, sőt még Párizsról és Londonról sem feledkezik a valaki innét egyenesen oda akar autózni. Ritka figyelmes útjelző-tábla. Csak azt nem értem, hogy az elefántok még nem döntötték ki. Nemrégén állhat ott, és nem is lesz bosszú életű.

Entebbétől százötven kilométernyire, a Viktória-tó északnyugati partján, Bukakata-nevű bennszőlő alatt szálltam ki az autóból. Ott találtam meg a motorladikot a parti nádas közt, cölöphöz láll. Mellette kis kunyhóban tanyázott a hajó legénysége: három vigyorgó fekete, kik közül a legősi a hajó parancsnokának mondotta magát.

A Pitman adta vezető elmagyarázta a hajóskapitánynak kirándulásom célját, aztán átrakodtunk. A parancsnok hozott benzinnel, málhámmal és három nairobi feketémel rogyásig megtelt a csónak. A parancsnok elsippantotta magát - nagyszerűen tudott sípolni, síp, sőt ujjának használata nélkül, a foghíja segítségével a kellemetlen szagú motor elkezdett pöfögni, és elindult velünk távolra tünk felé.

A Viktória-tavat tó névvel illetni könnyelmű optimizmus. Mert "tó" alatt általában sima tükrű partú, békés horgászatra hívogató, barátságos állóvizet szoktunk érteni. Nem pedig végeláthatatlan arajos hullámú, ladikunkat dióhéjnak kezelő, csapkodva háborgó tengert.

Hogy egyebet ne mondjak, eme tónak becézett Óperencia területe hatvannyolcezer négyzetkilométer, vagyis akkora, mint Magyarország háromnegyed része. Elég tág gyakorlótér, még a legigéző hullámnak is. Gyakorlatoztak is szorgalmasan, senki te tagadhatná; egyik túl akart menni a másikon, megmutatták, mit tudnak.

Hétórás, mindnyájunknak keserves emlékű navigáció után értük el Fumve szigetének papirusz szigete. Hogy útközben mik történtek, azt felejtsük el. Csak a háromfőnyi legénység utazott háborítatlan időközönkénti kormányos kivételével, mélységes álomban töltötték az időt. Nekünk egyéb mulatságos emberemnek, akik világéletükben hajót nem láttak.

Eleinte holmi keresztretjtvény útvesztőjébe merültem, szívvel-lélekkel azon csüngtem, pedig szívdön utálm a keresztretjtvényt. Hanem idővel - alkalmasint a keresztretjtvény árthatott meg - különös érzés vett rajtam erőt. Megsajnáltam a Viktória-tó éhező krokodilusait, és csatlakoztam témhez, akik akkor már jó egy néhányat megetettek.

Pedig a víztől eltekintve, rendkívül érdekes volt az út. Mikor két sziget közé kerülve, átmenetileg megszelídült a tófelület, és megengedte, hogy kissé széjjel nézzek, volt látnivaló elég. Csak a mák és fényes levelű lombóriások iszalagos, egymást fojtogató, sötétzöld őserdeje borítja a szigetek közelében, melyeket ide-oda hullámzó tollas bugájú papirusz és kék-vízirózsás ingoványos saszín orrú vízilovak emelgetik ki prűszkölő-ásító, otromba fejüket; ahol pedig homokos vagy a part, ott tátott szájjal napfürdőző krokodilusok heverésznek, irigylendő gondtalanságban. Kevés vadludak, récék, gólyák, gémekek, kormoránok, halászsasok is mutatkoznak, s ha elég közel kerülünk a parthoz, nagy szürke, vörös farkú papagájok rikácsoló társaságában gyönyörködhettem.

A szigetek nagy része lakatlan. Csak kevésen látszik egy-egy égnek szálló vékony füstoszlop, er rakta tűz. Ott is csak gyér számú, csenevész bennszülött tanyázik, védtelen, egyre ritkuló gyilkos maláriának és álomkórnak.

Itt Fumwen, a mi szigetünkön is élnek néhányan, négy férfi a megfelelő nőekkel és szaporulatuk szisziről figyelhették közeledésünket, mert valamennyien itt gyülekeztek a kikötőjükben", ebbe írózsás kis öbölben, melyből saját hajórajukat - három, fakéregből készült lélekvesztőt - kihelyezték a mi csónakunk kiköthessen.

Ajándékkal fogadtak bennünket, nagy pálmalevelekre szépen sorba rakott banánnal. Kedves, szelíd, bánatos képű, láz marta, cingár emberkék. Első kérdésemre, hogy van-e nyama" - hús", válaszolt, hogy van, mert egyéb vadjuk úgyszólván azt válaszolták, hogy bizony nemigen van, ők különben sem tudják, ritkán járják az erdőt, tele van az rossz szellemmel; csak kunyhójuk körül tartózkodnak, lajkaikból halászgatnak.

Legfeljebb ezerholdas lehet a szigetjük. Emberemlékezet óta lakják, mégis úgy beszélnek róla, mint valami határtalan, titokzatos veszéllyel telt, ismeretlen világról. Az is lehet, hogy csak komédiáznak, nem akarnak segítségünkre lenni, féltik a vadállományukat.

Esteledik, mire mindenemet kihordjuk a hajóból, s a közeli erdőszélen sátrat verünk. Elül a sátrunk megszelídül a tó. Vérmes ábrázattal merül belé a nap, és rezgő arany gyalogutat vet a csillámparton állva, egész lábamig eljön a tündöklő, nyílegyenes ösvény, el lehetne rajta szaladni a lábunkkal.

De sietni kéne ám, mert hamarosan lebukik a tűzgolyó, s a gyalogutat is magával rántja. Sokféle madár, a már említett vörös farkú papagájokkal egyetemben, versenyt zsinatol felettem a vízparton, csobogva fürdik néhány víziló; a papiruszmocsárból pedig méhrajyszerű zsonglőrő a tengernyi moszkító. Bemenedülök előlük hálóm alá, ma ki sem bújok többé. Vacsorámat is itt eszem el.

Utána még sokáig nem jön álom a szememre. Gondolataim világgá repülnek, és mire nagy későn visszaérek, még holmi robinsoni mesét is szövegetek velük - fejembe száll a tudat, hogy egyedüli fehér lakos vagyok a Viktória Njanza magányos szigetének!

Mesélek magamnak. Közben fel-felordítanak az éjjeli legelésre partra szállott vízilovak, és zonglőrők a félig holdfénybe, félig titokzatos árnyékokba öltözött vadonság.

Négy napot töltöttem Fumwe szigetén. (Csak négy napra való eleséget hoztam.) Összevissza csúsztam minden zegét-zugát, fehér ember lábától tán még sosem érintett őserdei rejtekhelyeit. Zonglőrők vízirózsás, álnok lépéit, ahol minden lépésnél megimbolyog a talaj, és ártatlannak tetszik meggyepre lépve, kötésig merül a jóhiszemű látogató, ahol állandóan sustorog-szortyog a bódító oló ingovány. Lesben ültem pitymallatkor és alkonyatkor. Hajtással is próbálkoztam. Fűt-fát is elhelyeztem a négy szigetlakónak, de bizony - még el sem sütöttem puskámat.

Egyetlen szitutungát láttam, azt is csak szempillantásra, lőtávolon kívül. A négy szigeti éjszaka kettő oly ítéletidőt hozott, hogy alvásra nem is gondolhattam. Sátramba beömlött a víz, mind a víz elázt, szünni nem akaró dörgés-villámlás szórakoztatott; recsegett, nyikorgott a vihar a vízbe, rábácsolta erdő, alaposan elvette kedvemet Fumwétól.

Utolsó este, vacsora közben pedig úgy megijedtem, hogy torkomon akadt a falat. Éppen nekem láttam a szigeti száműzetésbe velem jött csirkének - teljes szélcsend volt, falevél sem rezdült, sőt a víz is megfagyott, a fák közt, váratlan suhogás támadt, mintha elefánt lépne ki az erdőből... azt a víz recsenéssel - kidült egy nagy fa! Koronája odafeküdt a sátram végéhez, szélső ágai tanyám tetejéig érttek.

Beletartott néhány másodpercebe, mire megértettem, hogy mi történt, és a fennakadt csirkefalat tényleg le tudtam gyűrti. Bizony megrémültem. Pedig csak egy vén, beteg fa volt, megunta életét.

Fumwe szigetén. Tudom is én, hány évig álldogálhatott itt egy helyben, a férges elrágták belőle dereka megroppant, kidült. Mandulástul. De miért éppen ezt a pillanatot választotta? Miért választotta meg, hogy Somogy megyéből ide utazzam alája vacsorázni? Azt sem értem, azon a két zivataros éjszakán, hogyan tudott a rossz lábán megállni? Akkor nem tetszett neki kidőlni. Nyugodjék békében.

A hazahajózás csak némileg enyhített mása volt a kihajózásnak. Ráadásul még érzékeny veszteségek. Immár tapasztalatból tudván, hogy a keresztrejtvény hatástalan ellenszere a tengeribetegségeknek, most azzal akartam szórakozni, hogy négy napos szigeti szakállamtól megszabadítsam magam. Előre kell bocsátanom, hogy van - azaz volt - egy fehér zománc bádoggal mosdótálam, leszíjazható fedéllel. Ez a legjobban bevált expedíciós mosdófelszerelés, mert mosdás végeztével minden szitutungát, szappant, szivacsot, borotvát, fésűt - egyszerűen beledobálok, rászíjazom a fedelét, és máris ismét használni lehet.

Borotválkozni akarván, felszólítottam inasomat, Mohamedet, a Hitler bajuszú, cigarettáim iránt ellenállhatatlan vonzalommal viseltető, de különben hasznavehető nairobi gigerlit, merítsen számomra egy lavórra való Viktória-vizet. Merített is, vagyis csak akart, mert a víz sodra

kikapta kezéből a tálat, összecsapta felette a hullámok.

Itt hagyott szeretett mosdótálm, örök álomra süllyedt a Viktória-Njanzába, miután hat afrika edíciómon hű társam volt, bajban és örömben egyaránt. Mintha régi jó barátomat vesztettem volna. A tálba való sokféle vacakot el kellett pakolni. Nem tudtuk hová. Mohameddel ketten tele tömtük zsebeinket; közben eltűnt a hajkefém is. Nyilván a lavór után vetette magát. Még ezt is szívesen elszenvedném, csak szitutungám lenne! Pedig már aligha lesz. Hacsak még egyszer vissza nem megyek valamelyik szigetre. De nemigen lesz már pénzem ladikbérletről.

Partraszállás után, mikor éppen nekiláttunk a vacsorafőzésnek, fehér ember vetődött erre. Mintha is invitáltam asztaltársnak. Ő is valami vadászfélének látszik, madarakat gyűjt, itt táboroz messze a tóparton. Elmondván mi járatban volnék, azt tanácsolta, maradjak itt néhány napig közelben, próbáljak szerencsét a partmenti ingoványokban. Itt is akad szitutunga; Ő majd külföldi néhány szakértő bennszülöttet, kik segítségemre lesznek.

Ez jó újság. Szívesen maradok, itt élelmet is könnyebben szerzek, meg a drága csónakot is nélkülözöm.

Sátrat ütöttem hát a vízparton, a moszkitók nagy örömére.

Hiába tüzelünk, hiába pipázunk, hiába kenegetem magam az ammóniákos szúnyogvízzel. Annál jobb vagyok. Sosem találok ilyen falánk szúnyogokkal.

Másnap kora reggel három hivatásos szitutungász jelentkezik tanyámon. Egyik kezükben lándzsa, másikban jókora rúd; mentőrúd", ebbe kapaszkodnak, ha el találnak süllyedni az ingoványban. Ők is hozott mindegyikük, hegyes orrú, rühes bőrű, származás nélküli kuvaszt. Elmagyarazzák, hogy a partmenti papiruszmocsárból éjjelente kiváltak a szitutungák, kijönnek a szárazföldre legelőre. Hogy néha jó messzire elkalandoznak a parttól, rájuk világosodik, megkésnek, nem mernek máshová visszaterelni a tóba, kint rekednek a kisebb nádasokban, ott fekszenek el, megvárják, hogy újra beesteledjék. Ilyen helyen lehet rájuk akadni. Ők tehát majd sorba veszik ezeket a kívül eső nádligeteket, egyenkint meghajtják, hátha valamelyikből sikerül kiugrasztani a szitutungát. Egész nap ugrasztottuk, de bizony nem ugrott ki még egy fia sem. Néhány friss nyomot láttunk ugyan, azt üthettük. De arról legalább meggyőződhettem, hogy a szitutungák valóban kijárnak a tanyára.

A nap mégsem múlt el esemény nélkül. Estefelé a tóparti papiruszmocsár mentén cserkésztem. Imádkoztam a kisebb tisztások, belátások nyílnak a papiruszba, azokon reméltem szitutungára találni. Ott láttam meg Abu Markubot.

Abu Markub"-ot, a titokzatos papucscsőrű gólyát, Bengt Berg, a híres svéd utazó és állatfotós odamadarát. A londoni állatkertben lakót kivéve, még sohasem láttam ezt a prehisztorikus madárkarikatúrát, a tollas világ vasorrú bábáját, ezt a lidércmadarat, melyről eddig azt hittem, hogy csak a Fehér-Nílus táján, a Babr-el-Gbazal hozzáférhetetlen zombékosaiban tanyázik.

Nem vett észre. Pedig alig húsz lépésre lehettem tőle - sajnos, fényképezőgép nélkül. Magányosan, égszínkék vízirózsák közt. Mozdulatlanul, mint valami groteszk fejű bálvány. Lehúzódtam és sokáig elnézegettem a világ legsajátosabb madarát" - hogy Bengt Berg szavaival éljek.

Csak abban a szigorú tekintetű, nagy, rikitósárga szemében látszott élet, azzal pislogott akár a buhubagoly. Egyebe meg sem mozdult. Egyszínű acélszürke tollruhájában valami őrtálló, monstrum isakú páncéllövaghoz hasonlított. De aztán váratlanul eltátotta irtózatossá papucscsőrét, és aközött azt hittem, elnyeli a Viktória-tavat.

Megunt a zombékon való posztolást. Lelépett róla, s lassú, kimért mozdulatokkal, hangtalanul távozt. Járt-kelt az ingoványban. Az ősmocsár felderítetlen titkainak bölcs doktora.

Megállt. Sárga szemét maga elé meresztette - percekig így maradt, aztán csőrét villámgyorsan sobbantotta - egyikét kapkodó mozdulat és amint hátravágta nyakát, égnek tartott, félig tátott, majd a hal ficánkoló farka villogott ki. Erőltette lefelé a torkán, akkorákat nyelt, majd belefulladt; csak nehezen sikerült legyűrnie a jogosan szabadkozó halat.

Utána rögtön visszanyerte szigorú, fölényes ábrázatát, és nagy komolyan visszasétált zombékjához. A Magyar Nemzeti Múzeum bizonyára megőrült volna e ritka madár (Baleniceps rex) egy példányán. Csak hogy védi a törvényt, egész Afrikában tilos a vadászata.

Tegnap látott szitutunga-nyomokon felbuzdulva, ma folytattuk a kis nádszigetek meghajlását.

Már az ötödiket tiportuk - nem is igen figyeltem a hajtásra, két gyönyörű -sárga-vörös nyerges lestem mikor egyszerre csak irtózatossá visongás, füttyögés, kutyaugatás hallatszik a nádasból. Felkapom a puskám, és - már meg is látom a szitutungát! Háromszáz lépésre lehet még, egyenesen a part felé, mentsvárába, a mögöttem sűrűsödő tavi ingoványokba igyekszik. Szép, hosszú szarvú bak. Mintha zsinóron húznám, úgy jön, ijedtében meg sem lát szegény, pedig kint ülök a szigeten, akárki szeme láttára.

Meglövése gyerekjáték. Odabaktat elém, húsz lépésre. Sajátságos, hosszú körmű, mocsárjárásra ocskorforma lába tehetetlenné teszi a szárazföldön. Olyan ügyetlenül csetlik-botlik, tán még nem is elfoghatnám.

He never had the chance of a snowball in hell" mondja madarász barátom, ki itt ül mellettem, és végignézte a vadászatot. Nagyon büszke, ő lövette" velem a szitutungát. There you mondja - Can show you a situtunga any time, and you need not even get seasick."1

6

Iyen váratlanul fordult eredményesre szitutungá-vadászatom. Bizony, megspórolhattam volna a Fumwe szigetét, a viharos éjszakákat, a majdnem rám dülő fát, a tengeribetegséget, vízbe fulladósát, nem is szólva a motorcsónak öt napi bérééről.

Madarász barátom - kiről különben kisült, hogy madárfogáson kívül a vadászathoz is ért, sőt élelfántvadász volt Ugandában és Kongóban - itt táborozik, tanyámtól jó puska lövésnyire. A benn a Kvacs" néven emlegetik, én is így szólítottam eddig; csak most mondta el, hogy az ő neve Lemon,18 a csúfneve pedig Lemon squash,17 a feketék pedig a squash-ból kvacsot csináltak. Ez a Kvacs nem egyedül lakik sátrában, van egy hálótársa. Nekem, nem resteltem bevallani, mód előtt megtetszett Kvacs hálótársa, valósággal belészerettem; el is követtem mindent, hogy elhagyjam, de hiába, nem sikerült. Pedig haza is vittem volna, soha el nem hagytam volna. És nemcsak ő tetszett nekem, én is neki. Mégis ott kellett hagynom. Pedig érzem, velem sokkal boldogabb lett volna, mint a Kvaccsal.

15 Annyi esélye sem volt, mint egy hógolyónak a pokolban. No lássa! Bármikor mutatok magának szitutungát, még tengeri betegség sem kell hozzá!".

16 citrom

17 limonádé

Kvacs lakótársa kétéves gyönyörű kis csimpánzgyerek. Tavaly fogta a szomszédos Belga Kongóban evelgeti, a világért sem válna meg tőle. Túlzok, ha azt mondom, hogy a világért sem; mert negyven fontért hajlandó lett volna megválni tőle. Nem lévén azonban majomra való negyven fontom, a csimpánz a madarászé maradt. Nagyon sajnálom. Mert soha ilyen mulatságos, szeretetre méltó zúgót nem láttam. Három komikusban nincs annyi humor, mint ebben a kis pojácában.

Mindjárt érkezésemkor megbarátkoztunk. Azóta mindennap kétszer is átjött hozzám látogatóba. E szántából érkezett, és mondhatom, jobban elszórakoztatott gazdájánál, a madarásznál. Becammogta, két lábon, csak néha, ha megbillent az egyensúlya, akkor segített magán fél kézzel; halk kuncogott bizonyára köszöntött -, aztán kézfogásra nyújtotta jobbját. Minden holmimat végig, nagy részét leszórta az asztalról, aztán ismét csomóba rakta az ágy alatt. Legbehatóbban türelmeglalkozott: maga elé tartotta, a legpokolibb pofákat vágta belé, és nagyszerűen mulatott saját magán.

Mindig megkínáltam egy bögre teával. Szívesen vette, jóllehet a whiskyt többre becsülte. A te adós cukoradagot követelt, ha cukrozatlanul kapta, megkóstolta, és undorral visszaadta.

Székesen ülve szokta elfogyasztani; két kezébe fogta a bögrét, szép rendesen, jól nevelt úri ember módjára itta, még csak nem is szürcsölte.

De mondom, a whiskyt jobban kedvelte. Valamelyik este ott vacakolt az ágyamon, a tükörrel kezelte, látszólag rám sem hederített, miközben szokásos esti whiskymet szopogattam. Valahányszor kimentem a sátorból, féliglevő poharamat bent hagytam az asztalon. Alig egy-két perc múlva visszajöttem, a pohár már üres volt. De a majom most is csak ott ült az ágyon, ismét kezében tartotta a tükör; olyan ártatlan, csodálkozó arccal nézett rám, mintha sejtelve sem lenne az egész sky-ügyről. Sőt, még ő forgatta jobbra-balra fejét, szinte méltatlankodva kereste, ki lehetett az a szemtelen, aki italomat elkezelte.

Néha együtt sétáltunk. Kézen fogva vezettem, úgy lépegetett mellettem kétlábon, meg sem hajlott dereka. Ha azonban kezét eleresztettem, és sebesen kezdtem lépni, akkor három lábon, azaz két lábon és egy kézen baktatott utánam; amint látta, hogy nem tud utolérni, leült, és fülsikoly kezdett. Ha nem reagáltam, hanem továbbmentem, dührohámot kapott. Rikácsolt, fenyegetőleg rázta felém két öklét, a földet verte mérgében. Ha aztán végre megálltam, és elérhetővé vált a lábamon végig, fel a vállamra, ott leült, és szemrehányó szavakat mormogott.

Mikor hazafelé indulóban felrakodtunk, éppen nálam tartózkodott, látogatóban. Illedelmesen kezét nyújtott, aztán elballagott haza, a gazdájához.

Szeretett átjárni hozzám. Otthon sokszor elverték. Valahányszor rendetlenségen érték, mindig ott néhányat a fenekére. Nálam kedve szerint szórakozhatott.

Pedig már legjobb fényképezőgépet kínálgattam Kvacsnak a majoméért, öt majmot is megér ez a Mígsem adta.

Huszonhatodik fejezet

JUTALOM

Kitui, 1934. március

Reggel fél hét. Régi ismerősöm, az őserdő közt kanyargó Tiba partján üldögélek. Embereimet szentén mindkét irányba, vizsgálják meg az éjjel netán itt járt elefántok nyomát.

Tanyám félóránnyira esik ide, bent az erdő mélyén húzódik meg, mert itt a víz mellékén kibírhagyogok. Nappal még csak hagyján, de éjjel betegre kínozzák az embert, különösen szegény feketéknek nincs menedéknyújtó szűnyoghálójuk.

Karcsú, tollas tetejű pálma alatt várakozom. Apró örvényeket vetve, meg-megcsillan a különben is szennyes színű folyó, futás közben meg-megcsobban, kényesen öblögeti a partot.

Százados majomkenyérfa terpeszkedik túloldalt. Fényes ezüstszürke, tekervényes ágai, akár a Linné-csoport kígyói. Néhány hosszú farkú kékes színű majom, reggeli tornagyakorlatát végzi rajtuk. A víz felé könyöklő ág hegyén, nagy fekete-fehér jégmadár tarkállik. Mozdulatát a. Afrikai jégmadár! Itt, ahol nincs az a madár, amely valaha jeget látott volna. Almos vagyok.

Az éjjel elefántok nyugtalanították táborom környékét. Feketéim ijedtükbe zajongtak, reggelig sípoltak, aludni nemigen lehetett.

El is szenderedem itt a fa alatt, csak akkor eszmélek fel, amikor Tumbo nevű skihatár azzal lép mellém, hogy: "Tiári, mkono tátu". Aminek szó szerinti fordítása: "Készen van, négy kéz". Na, ebből ugyan nem sokat értek; különösen ha ezzel ébresztenek.

Csak nagy nehezen, bővebb magyarázat után jövök rá, hogy a keresett elefántnyom "négy kéz" pedig azt jelenti, hogy a "készenálló" csapás hátrahagyójának, a kirongózi becslése szerinti "hosszúságú agyara lehet. A kéz alatt itt alsókar értendő, azt szokták a feketék hossz mértékben használni. Négy kéznél az agyara tehát az, melynek az elefánt szájából kiálló részén négy kirongózi van. Hogy a lakonikus "készen van, négy kéz"-ből mindezt meg lehessen érteni, némi fantázia szükség van. Olykor nagyon is furfangos srófra jár a feketék eszébe. Némelyik oly körmönfont, nyakatekert módon fejezi ki magát, szinte lehetetlen megérteni.

Akár csak az a bizonyos úriember, aki bekötött fejjel ment az utcán, és szembetalálkozott barátjával. - Hát téged mi lelt? - kérdi a barátja. - Hazudott egy asszony feleli röviden az úriember. - Ettől csak nem török be a fejed? - Dehogyan. Azt hazudta, hogy nincs otthon a férje.

Az a bizonyos úriember, amilyen világosan beszélt, bátran beállhatna Tiba-parti elefántnyomozónak.

Vesződéses négy óra hosszat zavartalanul tipródtunk az elefánt nyomában. Már annyiban, hogy elefánt egyszer sem zavarta meg utunkat. Mert egyebek, kiváltképpen a tövisek, állandóan zavartak. De a tövisekről úgy tudom, már karácsony estéjén megemlékeztem.

Még kobra is került utunkba. Az előttem lépkedő kirongózi olyat ugrott hátra, csaknem feltasztat. Aztán ismét előrelódult, és "pangájá"-val (hosszú pengéjű bárd) nagyot sújtott a földre. Sejtettem, hogy csakis kígyó kerülhetett elébe, de oly sűrű ott a bozót, hogy mire odaférközhöz, már csak a kobra hátulsó fele vonaglott előttem, az eleje hiányzott. - "Kicsua na kvenda" - a fej elment" - mondta a kirongózi.

Pangával kettészelt kígyót már egynéhányat láttam, de ilyet még nem. A leszelt fej, melyen az agy i test is maradt, vígan továbbkúszott, és eltűnt a sűrűben. A test lemaradt ugyan, de a fej mőtől sem jött zavarba.

Kísérőim egyenként ráköptek a kígyó visszamaradt felére. Ez nagyon fontos óvintézkedés, ezzel almatlanná a kígyó képében utunkba került balszerencsét.

Én is követtem embereim példáját - ez is rendkívül fontos - nagyot köptem a kígyóra, és mentünk tovább. Valahányszor kígyóval találkozom, mindig otthoni inasom jut eszembe. Meg a génuai kikötőből v

lindulásom.

Mikor múlt ősszel útra keltem, öreg inasom lekísért Génuáig. Feljött a hajóra, rendezgetett-ott kabinomban, míg csak le nem zavarták.

Elköszönt, kiszállt, aztán várta az indulást.

Mintha csak hallanám, amint rövidet, éleset vakkant a hajókürt, a kötelek loccsanva hullanak az olajos szagú vízbe, a fedélzeti rezesbanda rázendít a búcsúmarsra. Aztán nekirugaszkodik elénk fogott maroknyi gőzös, fontossága teljes tudatában paskolja a szennyes vizet, kifeszített mellel" vontat, mintha nélküle meg se tudnánk mozdulni ...

Közben inasomat, ki a szárazfölddel együtt húzódik vissza alattam, torkon ragadja a búcsú piláta. Látom, hogy még mondana valamit, útravaló jókívánságot, szerencsés hazatérést, látom, hogy ipirult arccal keresi a szót, s végül ezt kiáltja utánam: Aztán a kígyókra! A kígyókra vigyá megcsípje ám valami mérgeskígyó!"

Még valamit mondott, de azt már nem értettem.

Már jó puskalövésnyire kint jártunk, az én öregem még akkor is ott állt a kikötő csücskén. Távcsövön néztem. A többi kendőlobogtató már eltűnt mellőle, ő még mindig emelgette a kalapját tudta, hogy még látom...

Értjük egymást mi ketten. Hiszen elég régi ismerősök vagyunk.

Egynapos koromban találkoztam vele először. S mióta eszemet tudom, ritkán voltunk egymás nélk

..

- ,,Aztán a kígyókra! A kígyókra vigyázni!..."

Mindez valóban nem tartozik ide. Sem a bekötött fejű úriember, sem búcsút intő kedves öreg Jó négyórás kutyaolás közben sokfelé elkalandozik a gondolat.

Most azonban vége az elkalandozásnak. Friss, szinte gőzölgő elefánttrágyába süllyed a kirongó hüvelykujja. Közeleg a cselekvés pillanata.

Szokásos nekivetkezés. Szemfényvesztés barna porral, vörös porral. Az elefánt megkötözése".

És alighogy elindulunk, vagy száz lépésre előttünk reccsenve törik a fa ...

Tudjuk, hogy mi tördeli. Bárcsak komolyan hozzálátna a favágáshoz! Olyankor legkönnyebb megköeni...

A szél kedvezően lengedez, gyerünk hát minél előbb, mielőtt fordulna.

Váratlanul megalacsonyodik az erdő, az eddig jókora fák embermagasságú bozóttá törpülnek. És ebbe az alacsonyosba kilépünk - meg is pillantjuk az elefántot.

Alig negyven lépésre lehet, féloldalt elfelé ballag. Irtózatos nagy. Irdatlan fülei - rojtos szélű, fekete vitorlák - taktusra legyezgetnek. Szétrnyílnak, hátracsukódnak - és amint hátra ak, halkan csattannak ...

A fejünk fölé érő bozótból úgy magaslik ki az óriás, mint krumpliföldből a vizsla. De az agyarezes" agyarát - mégsem láthatjuk! Fejét mélyen hordja, a bozót éppen agyara tövéig ér, elfedi lja a legfontosabbat, a mindannyiunkat lázban tartó kérdést: az agyarak nagyságát.

Mitévő legyenek? Itt tornyosul előttem, meg is dobhatnám, nemhogy lelőhetném. És hátha valóban arakat rejteget a sűrű mélyében?

A kísértés már emelgeti kezemben a puskát...

De le kell győznöm. Zsákbamacskát nem lőhetek. Egyetlen elefántra van már csak engedélyem, ne ehetem kockára az agyarát.

Most akkora zajjal csörtet előttem, bizvást lármázhatok én is, nem fog meghallani. Oda is féré olyan közel, még a farka hegyét díszítő, drótszerű sörtéket is látom ...

Mint valami szürke sziklatömb, úgy magaslik előttem az elefánt fara. Lotyog rajta a kérges, ráncos bőr, akárcsak bohócon a bugyogó. Mint a lappantyú szárnya, olyan halkan csattan legyez ető óriásfüle. Kígyózva jártatja levélcsipegető, ágtörőgető, kényesen válogató ormányát. Irtó z emésztés.

Csak a fogát, a fogát restelli megmutatni!...

Nem soká tart az alacsonyos, újra csak nekimagasodik az erdő. Magába fogadja az elefántot, mentő szárnya alá rejti, mint kotlós a csibét, becsukja mögötte az ajtót: elmúlt a lövés al Csak utána!

Hamarjában oly összevissza font-kevert iszalagosba szorulok, idő telik, mire nagy nehe zen ki tudok bontakozni. Végre én is beérek a magas erdőbe. Hallgatózom. Csend. Már azt sem hallom, merre jár az elefánt.

- Na - mondom Tumbónak ezt ugyan megkötözted.

- Nem ide kötözttem ám - feleli -, hanem amoda, jóval további - Ja úgy - mondom az már más. Ak csak gyerünk.

A szél változatlanul jó, szagunkat nem vehette az elefánt. Meg sem láthatott, meg sem hall

hatott. Akkor miért szökött volna meg?

Ilyenekkel biztatgatom magam.

Közben ismét eltelik egy óra. Kitartóan követjük a nyomot. Egyre csalogat, a mindinkább sűrűsödő teg mélyébe.

A nap már felért útja magaslatára. Merőleges sugárcsúcsát a felesleg tékozló erejével szórja n telve saját fáradhatatlanságától.

Hiszen csak múltjon el az a négy óra, majd olcsóbban adja a legénykedést.

Tumbó felkapja fejét Csendet int kezével...

Mintha száz fülem nőne egyszerre. Valamennyit hegyezem.

És már hallom is: mint mikor a víziló lélegzetvételre merül fel, olyan fújás üti meg fületem.

"Szász ná lálá" - mondja Tumbó - már alszik!

Nyilván az elefánt is megsokallta a nap túlbuzgóságát, abbahagyta a kujtorgást, déli pihenőt Itt az alkalom.

A vízilószerű fújások, kéjes szuszogások minduntalan ismétlődnek, alkalmasan irányítják közel Csakhogy ismét olyan istenverte sűrű az erdő, megint nem látok, akárcsak múltkor, karácsony n . Pedig már csak alig tizenöt lépésről korog az elefánt gyomra ...

Véletlenül arra forduló bivalyváltó segít rajtam. Annak mentén nesztelenül csúszom előre, közlőlől látom meg az elefántot Szüggyl áll felém, fülét csak alig észrevehetően billegeti, ormáatlanul lógatja, fogalma sincs róla, hogy valaki nézi. Alaposan megvizsgálhatom a sűrűség felnyába mélyen lenyúló, hosszú, vastag agyarpárt...

Ez igen! Ez már elefántcsont. Ilyen legény kell nekünk. Jaj, csak mozdulna hát kissé oldalt.

.. így szemközt, teljesen bizonytalan a lövés ...

Hason fekszem, arcomnál a fegyver. A nap örjög felettem, dől rólam a verejték, szívem a torkomban zakatol az elefánt nem mozdul.

Ezt, bizonyos időn túl nem bírja az ember ideggel. Én legalább nem. És ez a bizonyos idő lete t Lesz ahogy lesz. A szügy közepét célozva, elsütöm a puskát. -Az 577-es Cordite-Express irtó os erejű lövege valósággal farrá ülteti az óriást - de csak szempillantásra. Már is talpon van yetlen lódullattal a sűrűbe vész. A bal csövet már csak vaktában sütöm utána...

Alig néhány reccsenés után hallom, elesik, földön fekvő rugódoz. Futtomban két friss töltényt csövekbe, igyekszem

utat törni hozzá, de mire odanyomakszom, már csak gomolygó porfelhőt, szobányi helyen apróra t erdőt s az elefántnak hűlt helyét találok.

A térdre esés jele azonban világosan látszik, úgyszintén kétoldalt egy-egy kerek lyuk is, aho agyarást estében földbe taszította. Nyomában bőséges vérzés vöröslök.

A szokásos idegnyugtató cigaretta elszívása s a vizes kulacs nyakának kitekerése után, elindulunk a véres csapáson.

S ami ezután történik, életem legizgalmasabb, legfelejthetlenebb vadászemlékének tartom...

Tíz perce követjük a sebzett elefántot, anélkül, hogy legkisebb neszt is vennők. Aztán távol ohamosan közeledő ropogás hallatszik.

Na kudzsá rudil" - kiáltja Tumbo. - Visszajön!

Az elefánt megelégette a zaklatást.

Megfordult, saját nyomán törtet vissza, el akarja intézni bántalmazóit ...

S amint megpillantom a fák koronái felett imbolygó gigantikus fejét, szélesre feszült fülét, pózna-vastag, piszkos sárgán kimeredő agyarást, támadásra kigyózó, félelmetes ormányát, valóba agyszerűbet nem várhatok Afrikától!

Lesem a kedvező pillanatot. S mihelyt fejét oldalt fordítja, fültövön lövöm.

Mint villám sújtotta faóriás, egyeden reccsenéssel roskad le -meg sem mozdul többé.

Esteledik, mire az agyarak kibaltázásával elkészülünk. Mikor pedig mázsás zsákmányunkkal hazalunk, a világosság már legutolsó, reménytelen küzdelmét vívja az utána özönlő sötétséggel.

Nemsokára békés-fényesen süt ki a hold, jóakarattal mutatja előttünk az utat, ezüstösre villog a feketék vállán himbálódó, rúdra kötözött agyarakat.

A hosszú, fáradságos út s az éjnek idején még ádázabb tüskebozót legkevésbé sem zavarja az emulatot. Hazáig meg nem szűnő dalolással haladunk, pedig éjjelre jár, mikor a tábornok elérjük.

Ha elefántcsontot hoznak, mindig dalolnak a feketék. Sőt még táncolnak is! Le-leteszik az agyarakat, körülugrálják. Ilyenkor nem bánják, éjjel van-e vagy nappal, megfeledkeznek éhségről. Valóságos győzelmi mánor vesz erőt rajtuk, akár csak nyert csatából hazatérő katonák az agyarakat akarná vinni, még a különben leglustábbja is, és mindegyiküknek szent meggyőződése a siker kizárólag az ő egyéni érdeme.

Ezúttal még zenekíséret is kerül a dalosoknak. Mindegyik agyar előtt nádpikulát fújó zenész l a nóta, sem pedig a pikula hangjában, a legprimitívebb melódiát sem sikerül felfedeznem. Még

evésbé azt, hogy a nóta és pikula közt valami zenei összefüggés volna. Dalosok és pikulások a ebb tekintettel sincsenek egymásra. Igaz, hogy a pikulákon csak egy-egy lyuk van, am i talán nem is futja melódiára.

Ezek a nóták főleg azért érdekesek, mert rögtönzött, az alkalomhoz szabott szövegüket itt, ez en költi az "elő-énekes". A többiek csak a végszót dűnnyögik utána. Hösköltemények ezek, a na den mozzanatát megéneklők.

Később, a tábortűz mellett, lefordítottam a mai nótázás értelmét, minthogy nekem ismeretlen n daloltak. Főleg saját hősiességüket magasztalták, amiért ennyi veszéllyel, fáradsággal, beteg colva, vállalkozni mertek erre a nyaktörő útra. Közben az otthonmaradottakról is meg-megemlék ztek, a gyáva kutyákról, kik félték szembenézni az ezernyi veszéllyel". A refrén pedig ilyen mán szólt: De nem is adunk ám nektek, gyáva kutyák, egyetlen szemet sem abból a jutalomból, t a Bwaná-tól hősiességünk fejében kapunk." - Ezt mindegyikük különös nyomatékkal és meggyőző Mondom, éjjelre jár, mire hazaérünk. Az agyarhordók fényesre izzadva, lihegve teszik le terhü sátram elé. Leoldják a rúdról, és miután lemossák róluk a rászáradt vért, sárt, szép rendese sátor előtt álló fának.

Kései vacsorámat is hamarosan tálalják. Gyöngytyúklevés, sült gyöngytyúk rizzsel, hideg gyöng A gyöngytyúkot a szakács lötte flóbertemmel. A szakács mindennap lő gyöngytyúkot, kedvenc szó a gyöngytyúkozás, jobb szereti meglőni, mint megfőzni. Jobban is lövi. Megcsömörlöm ettől az -diétától!

Mikor végül a tücskök, cikádák, moszkítók, lappantyúk és éjjeli majmok egyesített zenéje mell szűnyogháló borította ágyamon és álomra nehezedő szemem utolsó gyönyörködik a fához támaszto emből megbocsátok minden felebarátomnak, és nagyon meg vagyok elégedve a világ járásával.

Az elhaló tábortűz fel-fellobban még.

Mindannyiszor megdobban a szívem. Mert a sötétségből ki-kivillan a mai felejthetetlen nap örö emléke, az Afrika-vadász legszebb jutalma - a százfontos elefántcsont!

HUSZONHETEDIK FEJEZET

VESZÉLYES NAGYVAD

Nairobi, 1934. március

Elefánt, kafferbivaly, oroszlán, párduc, orrszarvú.

Afrikában ezt az ötöt tisztelik annak.

S valahány helybeli vadászt megkérdezel, az öt közül melyik hát a veszélyesebb, mindegyik más el. Ki-ki attól tart leginkább, azt helyezi első helyre, amelyik legkomolyabban megije szlette. Én például az elefánttól félek legjobban, az kergetett meg legtöbbször: öt tartom Af legveszedelmesebb vadjának!

De vegyük szemügyre mind az ötöt, egyenkint. Tartsuk be a rangsort, kezdjük a laikus szemp ontjából legimpozánsabbal, a meséskönyvek állatkirályával - az oroszlánnal.

Az oroszlán, valamint kisebb természetű rokona a párduc, aránylag puha állat. Támadó nagymacskaé egfelelő elővigyázattal, lélekjelenléttel és lövési készséggel, rendszerint ártalmatlanná leh is ő okozza a legtöbb galibát, a vadászbalesetek nagy része az oroszlán rovására esik. Ez els an elterjedési köre nagyságának tudható be, hiszen Afrikának csaknem minden részében előfordu ötféle veszélyes vad közül oroszlánt lőnek leggyakrabban, természetes tehát, hogy legtöbb va ele gyűlik meg a baja.

Pedig az oroszlán, különösen a hím, alapjában véve nem agresszív állat. Ok nélkül vajmi ritká mbert, lehetőleg kerüli a ránézve bizonyára kellemetlen találkozást. Csak ha megsebesítik, sa ba szorítják, vagy egyéb módon ingerlik, akkor veszti el türelmét. A nőstényoroszlánt, különö anyát, fokozott óvatossággal kezelje a vadász. Könnyebben támad a hímnél, főképpen ha kölyké véli. Ismételten tapasztaltam, ha sűrűbe húzódott oroszlánpárt zavartattam ki rejtekéből, hog amarabb igyekszik egérutat venni, látatlanul kiszökni a hajtásból. A nőstény mintha bátrabb, merészebb volna, nehezebben old kereket, könnyebben táma hímnél. Eme tulajdonsága az anyasággal együttjáró önfeláldozásnak, fokozott elszántságnak tu

Meglehetősen gyakran előfordul, hogy az oroszlán, ügyes póker-kártyás módjára, csak blöff"-öl, z. Próbára teszi a vadászt, vajon meg tudná-e félemlíteni? S ha nem tudja, a döntő pillanatba reperdül, lemond gyilkos szándékáról.

Ilyen oroszlán is akad.

Mint ahogy más-másmilyen, különféle természetű oroszlán kerül a vadász útjába. E fölényes ereszó viselkedését nehéz szabályokba foglalni. Külön-külön egyéniség mindegyik, önálló individuum indulatos, egyik nyíltszívű, másik alattomos - nem vonhatók egy kalap alá. Váratlan cselekvést, hirtelen elhatározásukat, sokféle körülmény befolyásolja.

Általánosan elfogadott, többnyire helyt is álló szabály, hogy csak a sebesült oroszlán támad. Nem bántják, kitér az ember útjából. Ez így is van - egyszer, kétszer, talán tizenkétszer is. Harmadszor, sőt, esetleg már először is - másképp van!

Nemcsak én, bizonyára más, velem egy tapasztalatú Afrika-vadász is találkozott már teljesen zsidósággal, minden provokáció nélkül támadó oroszlánnal. Az ilyen, minden látható ok nélkül feldühítő a valamilyen személyes", a vadásznak ismeretlen neheztelés készteti arra, hogy szokásától eltérően támadásra fogja a dolgot. Talán keserű emléket támaszt benne a vadász megpillantása, alkalmas volt valamikor megsebezhettek. Az is lehet, hogy egyéb indiszpozíció, betegség, esetleg egyszerű gyomorrontás okozta rosszkedv teszi ingerlékenyvé.

Másrészt előfordul az is, hogy a sebzett oroszlánt csak nehezen, vagy egyáltalán nem sikerül elűznie, mert minden szabály ellenére megfutamodik, eszébe ágába se jut szembefordulni. Magam is jól emlékszem egy, sajnos hasba talált, szép sörényű himoroszlánomra. Minden vadásztudja, hogy a veszélyes" vad, ha hasba lövik, különösen veszélyessé válik. A gyomorlövés nyilván legfájdalmasabb felbőszíti a sebesültet. Az ilyen oroszlán okvetlen", és irtózatlanul" megtámadja a vadászt. Ezt mondja az előírás. Az én szegény hasba lőtt oroszlánom azonban - pedig neki ugyancsak előnyös, nekem viszont annál kellemetlenebb nádas-sűrűségbe vette be magát - nem lehetett tiszta a regulával. Mert nemcsak a kötelező" támadásról feledkezett meg, hanem valahányszor közel került, mindannyiszor elinált. Végül is csak negyedszerre sikerült, hosszas üldözés után megpillantottam, és bizonyára keserves kínjaitól megszabadítanom.

Az oroszlán veszélyes voltát talán elsősorban ebben, meglepő kiszámíthatatlanságában látom. Nem sebesülten dühögő, még a gyanútlanul ásitó oroszlánról sem tudni biztosan, hogy a következő pillanatban miképpen fog viselkedni. Ezért tartja az itteni közmondás: Jó oroszlán - csak a döglött oroszlán. Még egy, teljesen egyéni veszéllyel jár a nagymacskák vadászata. Dögevő létükre, karmuk alsó, a hullaméregnek (ptomain) valóságos raktára. A ptomain pedig, ha az ember vérkeringésébe kerül, rendkívül romboló, üszkösödést (gangrénát) okozó, veszedelmes méreg. Ezért van, hogy oroszlánok karom ejtette sérülés, mégha első pillanatra talán jelentéktelennek látszik is, alapos fertőtlenítést gyakran végzetes.

Afrika kisebbik nagymacskájára a párducra, ugyanez áll. Ezzel, éjjeli állat létére, ritkábban támad, inkább össze a vadász. Mérgesebb természetű, ingerlékenyebb, hamarabb határozza magát támadásra a párducnál. A párduc veszélyessége elsősorban villámszerű gyorsaságában keresendő. Ezért ajánlatos a láthatatlan terepen követjük sebzett párduc nyomát - a nagy szemű söréttel vagy szatymával töltött fegyver! Ilyennel, közvetlen közletről, hatásosabb és biztosabb a támadás kivédése, mint egy lyóval. A mindössze hatvan-hetven kilós párduc tagadhatatlanul kisebb veszedelem a kétszáz-kétszázötven kilós oroszlánnál; de rendkívüli sebessége, s az oroszlánéhoz hasonló, hullaméreggel, ugyancsak komoly, egyáltalán nem le-kicsinylendő ellenfélle fokozza.

A veszélyes afrikai vadak közül tán az orrszarvútól tartok legkevésbé. Igaz, hogy ő a legingeből, a legkönnyebben felmérgesedő. De vaksi, gyenge szemű állat lévén, támadása általában kis mértékűt jelent. Nagy hűhóval, fékevesztett gőzmozdony prüszögésével rohan az embernek, azaz csak az ember szagának, mert meglátni csak rövid távolságról tudja. Ha azonban ügyes csellel félrelépünk a bős páncélos rendszerint továbbrobajlik, nem fordul vissza, nem keresi" ellenfelét, ahogy a dühös bivaly vagy elefánt szokta. Mihelyt pedig orrát nem csiklandozza többé emberszag, az orrszarvú is megnyugszik, hamar elfelejti, hogy haragudott.

Mondtam már, most megismétlem: Én az elefánttól félek legjobban. Nemcsak azért, mert legnagyobb, azért is, mert - legokosabb. Ez pedig - ha komolyra megy a dolog - egyáltalán nem mellékes körülmény. A lepedőnyi fülét feszesre terpesztő, gőzsíp módjára szirénázó elefántbika minden egyéb fenevad támadásán túltesz. Félelmetesen nagyszerű, férfinak való idegpróba. Jó lővességek kivédése pedig kielégülést hozó, életre szóló vadászélmény.

Ezt bezzeg a laikusnak, ki csak az állatkertek nehézkes, jóságos indiai elefántját ismeri, nem lehet nehéz, sőt teljesen lehetetlen elképzelni! Mert az a türelmes és jámbor cirkuszi ormányos, még a leggyorsabb embernél is gyorsabb lábú afrikai elefántra! Mit kezdjek ezzel az örült behemóttal, ezzel az öt-hattonás titánnal? Ilyeneket érzek, támadó elefánt láttára.

És még meg se ijedjek tőle?

Elefánt után - legalábbis a magam veszélylistáján - a kaffer-bivaly következik soron. Azért raktálom különösen, mert az öt közül ő a legkíméletlenebb, a legrámenősebb, a legelszántabb. Törzsarvút egy-egy ügyesen elhelyezett golyó többnyire félretérít. Ami még nem jelenti azt, hogy tána nem perdül vissza, nem ismétli meg támadását. Irányváltóztatása mindenesetre újabb esélyt ad a vadászt. Hanem a komolyan szembeszálló bivalyt - nem lehet félretéríteni. Sem lövéssel, sem egyéb ijesztéssel. Sosem kukoricázik, őt agyon kell löni - már amennyiben a vadász továbbra is vadászni szándékozik.

Afrika-vadászok közismert mondása: A mi mesterségünk tisztán türelem kérdése. Amelyikünk elé várni a sorát, azt előbb-utóbb elkapja valami."

Ebben van némi igazság. Ezt tán elsősorban a helybeli fehér vadászok", hivatásos white huntek nagyon is tiszteletre méltó társasága bizonyítja. Alig akad köztük, különösen az idősebbjek közt, aki nem lett volna komolyabb összeszólalkozása a veszélyes vadak valamelyikével. Itt van például a havi vadásztársam, Murray Smith kapitány. Bizonyára emlékszik rá az olvasó, együtt fényképeztük a serengeti oroszlanokat. Murray most harmincötödik évét tiporja, mintegy nyolc-tíz év óta vadász. De ebből csaknem egy esztendőt kórházban töltött. Addig tartott, míg elefánt tiport és agyar szakította karizmát helyre tudták fércelni.

A helyzet az, hogy jóval gyakoribb itt a vadászbalet, mint a tájékozatlan általában hinné. Az esetek nagy része - a halálos vagy súlyos szerencsétlenségek kivételével - nem is jut nyilvánosságra. Nem jó cégér, sem a külföldi vadászvendégnek, még kevésbé a kíséretében levő, hivatásos vadászoknak sem javítja népszerűségét. Mint ahogy a mozdonyvezető hírnevét sem öregbíti a közlekedés vagy netán vasúti katasztrófa.

Egyeden vadászidény sem múlik el anélkül, hogy kisebb-nagyobb szerencsétlenség híre ne érkezne a nairobi vadász hivatalba. Jókora naplót vezetnek ott az ilyesmiről; nemcsak a kárvallottakat veszik számba, hanem a tetteseket is, saját rovata van mind az ötnek. Legnagyobb teher a naplónak - amint már említettem - az oroszlan rovataiban mutatkozik. A vadászmeister nem szívesen utogatja azt a naplót, szigorúan bizalmas", hivatalos titkokat őrző írás. Nem kívánatos, hogy a vadász ne tudalma köztudomásra jusson. Egyszer mégis akadt véletlen alkalmam rövid betekintésre. Részleteit a naplónak kiírására persze nem futotta időből, de amit néhány perc alatt láttam, az is felülmúlta várakozásomat. Akit egyébként érdekel az ilyesféle, kísétálhat a nairobi temetőbe, ott zavartalanul böngészhet a fejfák vádiratait. Megtalálja rajtuk mind az öt kártevőt - az oroszlan ott is vezet.

Ha a balesetek részleteit egyenként vizsgáljuk, csaknem mindig kiderül valamilyen kisebb-nagyobb hiba, fogyatékos, kellő óvatosság hiánya, megbízhatatlan fegyver, vagy más hasonló ok. A kárvallottak nagy többsége kétféle vadász közül kerül ki: egyrészt a tapasztalatlan kezdők, másrészt azok, akik ezek tán még többen vannak - a nagyon is tapasztalt, igazi szakértők sorából. Előbbiek meg tudják felmérni a veszély fokát, utóbbiak meg már lekicsinylik. Hosszú vadász múltjuk sok eredményre vezetett, ahelyett hogy óvatosságukat emelné, meggondolatlanságukat, könnyelműségüket fokozza. A tapasztalatlan kezdők mellé nyilván külön afrikai őrangyalt rendel ki az erre illetékes hatóság. Különben bizonyára sokkal többen keverednének bajba. Csak a magam tanoncveire kell gondolnom, amikor minden hozzáértés híján, meggondolatlanul másztam be a sűrűbe, sebzett oroszlan nyeltem, és a "nem ám halálmegvető bátorság", nem is fenegyerekeskedés indított ilyesmire, tisztán a tapasztalatlan atlanság, a veszély mértékének félreismerése egyszerű butaság. Mai fejjel bezzeg meggondolatosan mérlegelem az esélyeket, mielőtt efféle csiklandós munkához fogok. Az ellenfél lekicsinyesem nemcsak háborúban, afrikai vadonban is megbosszulja magát.

Akadnak persze olyan kivételes esetek, amikor még a leghalványabb mulasztás vádja sem érheti a vadászt, amikor valóban csak balszerencséről, a sors megmagyarázhatatlan rosszindulatáról lehet szó, arról, amit könyvem kilencedik fejezetében le a "risque du mé-tier"-nek, a szakmával kockáztatnak neveztem.

De nem célom bővíteni ezt a témát, még utóbb azt hiszik, hogy az afrikai vadászat ellen izgatnak. Elég, ha a továbbiakban néhány bennünket különösen érdeklő, magyar esetre szorítkozom, ezek megvilágítják a kérdést.

Mindnyájan tudjuk, hogy kevés magyar ember vadászgat Afrikában. Ez nem csoda, hiszen picinyke országunk mintegy háromszázszor fér bele Afrika térképébe. Ami viszont még nem jelenti, hogy háromszáz külföldi afrika-vadászra csak egy magyar esik. De sokkal több nemigen. Ennek ellenére sem úsztuk meg baj nélkül, mi is belekerültünk az afrikai vadászbaletetek krónikáiba. Én ugyan nem abból, hanem otthoni hírlapokból, hiteles levelekből szedtem adataimat. Hama rójában a következőket találtam:

1. Esterházy Mihály (1853-1906)

A Vadász Lap című folyóirat 1881. ápr. ij.-i számát idézem:

Lapunk zártakor kapjuk Bécsből a hírt, hogy Esterházy Mihály grófot - a tavalyi monte-carlói amblövő bajnokság győztesét - egy orosz lán, melyet golyója talált ugyan, de nem halálosan, párt elérve, lerántá és vállán súlyosan megsebzé. Egyik bennszülött segítségére ugrott a vadásznak, dőfte az orosz lán lapockája mögé, hogy az felszökött ugyan, de aztán élettelenül rogyott a s Esterházy Mihály mellé. Dr. Palme, ki az utazókat mint orvos kíséré, rögtön beköté Esterházy méli, hogy néhány hét múlva, a nem annyira életveszélyes, mint fájdalmas sérülések begyógyuln összehasonlításul hozom a sebesült sajátkezű levelének másolatát is, melyet afrikai vadásztábor ivérének írt.

1881. márc. 14. Szudán. A Dinder-parti Wad el Hag"-táborban."

Kedves Béla. Úgy hiszem, érdekelni fog néhány sor, rólunk és dolgunkról. Most éppen két hónap zen a tájon vadászunk, s meglehetősen jó eredménnyel. Eddig nyolc orosz lán lőtünk hárman, saj zek közül én csak egyet. Nagy balszerencsével jártam. Egy nagy himoroszlánt erősen megsebezte néhány óra múlva utána mentünk a sűrűségben, amikor a sebzett egy bokorból reám ugrott. Rálőt láltam: golyóm jobb szeme alatt hatolt be, kitörte hátsó fogait és füle előtt ment ki, mégsem a feltartóztatni. Oly közel volt már, hogy második lövést nem is tehettem. Egyetlen csapással földre terített. Mi történt azután, bizonyosan nem tudom, mert el voltam halva. Később értesü hogy arab puskahordóm, hosszú kardjával a rajtam álló orosz lánra vágott, de csak utánam szal ntal vadászom jól célzott golyója vetett véget a ragadozónak. Három hétig feküdtem. A sebek n n gyógyulván az itteni éghajlatban.

-Az újságok, hallom, sok helytelenül írnak rólunk, kérlek tehát leveletem a Vadász Lapban közö ..."

Mint valóban egyedülálló véletlent fűzöm a fenti esethez, hogy 1927 tavaszán, tehát negyven sztendővel később, saját vadászátrom ugyanott állt néhány napig, a bennszülöttek által Wad- ondott, Dinder-parti táborhelyen. Akkor persze fogalmam sem volt arról, hogy Esterházy Mihály, kit én már nem is ismertem, ugyanott táborozott, talán ugyanazon hatalmas vadfügefa alatt gyógyítgatta orosz lán marta vállát. A véletlen ezen valóban ritka játékára csak elmúlt m rá, mikor Esterházy balesetének részletei után kutattam. Akkor sült ki, hogy két magyar vad - csaknem félszázados időközben - a harmincmillió négyzetkilométeres Afrikának egyazon pontj sztotta táborütésre!

De hát ugye, oly kicsi a világ, és oly rengeteg sokan vagyunk magyar afrika-vadászok, h ogy az efféle véletlenek nincsen is csodálkozni való.

2. Széchenyi Géza (1860-1930.)

Apám-testvérbátyja, 1881 és 1900 közti években vadászott Amerikában, Indiában és Afrikában. N zeres naplót sajnos nem vezetett, levélben mindig tudatta élményeit anyjával, az én nagyanyámm al. Ezek a levelek birtokomban vannak, egyikük így szól:

A kelet-afrikai Taveta és Voi közt, 1900. febr. 24.-én."

... Mauser-fegyverem ismétlőszerkezete ma váratlanul felmondta a szolgálatot, bizonytalan ul működik. Minthogy pedig a balszerencse nem jár egyedül, derék és egyébként megbízható benn yverhordóm, otthon felejtette másik golyós puskám, az 500-as express töltényeit. Így aztán jo ak láttam a mai vadászatot abbahagyni, hazafelé fordultam. Kora délután, bozótos erdővel és t érő fűvel benőtt terepen ballagtam táborom felé, mikor vagy százötven lépésnyire, orosz lán tam meg. Közelebb lopózva látom, hogy kifejlett nőstény, nyugodtan áll. Rálövök, felmordul, e a sűrűben. Közvetlen utána, tölem balra is orosz lánmorgást hallok, ez azonban nem látható. De még egyet, vagyis egy harmadikat is megpillantok, szépsörényű hím, ugyanazon nyíláson, mel imént a nőstényre löttem. Rákapom hát a hímre is puskámat. Lövésem földhöz vágja, de oly mag m helyben maradt-e?

Akadozva ismétlő Mauserommal, tartalékfegyver híján, három orosz lán közepette -kissé bizonyta . Fegyvrhordómat felküldöm hát a mellettem álló fára, nézzen széjjel. Nyomban meg is pillantj ben esett sörényest. Mozdulatlanul, látszólag élettelenül hever. Óvatosan közelítjük. Valóban derék, mintegy hét-nyolcéves, sárga sörényű hím. Bizonytalanul működő puskámmal nincs kedvem

tény után indulni. Várok hát vagy félórát, aztán hátraküldöm másik emberemet, alig puskalövés , hozná utánam az ottfelejtett express-töltényeket. Mialatt oda van, fegyverhordómmal az e lejtett sörényes megnyúzásához látunk. Alig dolgozunk negyedórát, már itt is a hazaszalasztott y, hozza a töltényeket. Most, hogy kezemben a töltött dupla-express, teljesen biztos vagyok dolgomban. A Mausert átadom fegyverhordómnak, aztán elindulunk a sebzett nyomán. Alig megyünk azonban vagy kétszáz lépést, dühös morgás torpant meg. Kissé oldalt lépve, meg is l bzettet, mintegy ötven lépésre. Testének nagy részét fa takarja, csak eleje látszik. Mérgesen farkával suttyogva verdesi oldalát. Ekkor - most utólag bizony belátom - bután és meggondolatlanul cselekszem. Célba kapom az oroszlánt, s csak úgy kapásból sütöm rá az express jobb csinthogy pedig ez látszólag eredménytelen odaeresztem a bal csövet is. Erre ugyan megrogy ik az oroszlán, de következő pillanatban már talpon van és bömbölve szemközt támad. Csak anny marad, hogy hátrafordulva, | már futásnak eredt fegyverhordómat néhány ugrással utolérjem, ke töltött Mausert kikapjam, és az oroszlán felé fordítsam De ráfogni már nem tudom, már ugri lövést vaktából, szabadkézből sütöm rá - hatalmas ütést érzek, aztán elfeketedik előttem a v Egyébre nem emlékszem. Mikor eszméletre térek - mintegy tíz percig tarthatott a bódulat -, n ncs körülöttem más, mint közvetlen mellettem az élettelenül fekvő oroszlán. Ingem, nadrágom c csupa rongy. Feltápászkodom, semmi komolyabb bajomat nem érzem. Örömmel állapítom meg, hogy em is az én vérem, hanem az oroszláné vöröslik ruhámon. Fára menekült két emberem csak akkor t is csak most látjuk, hogy vaktában, célzás nélkül leadott utolsó lövésem, csodálatos véletl tében, az oroszlán bal szemébe fúródott, agyát átjárta, szempillantás alatt megölte. Tudvalev oroszlán, ha halálos lövés éri, kimeresztett karmát hüvelyébe visszakapja. Csakis így történhet habár ugrásának ereje telibe talált, sőt eszméletemet néhány percre ki is ütötte, félelmetes nem tudott bennem kárt tenni."

Tisztában vagyok veled, hogy a Gondviselés ma olyan kegyes volt hozzám, hogy valóban a csodaival határos. És nem győzök szégyenkezni, hogy teljesen méltatlanul, bámulatos szerencse föl életben maradtam. E szigorú lecke emléket életem fogytáig őrizni fogom, hálátelt szívvel."

Fenti levéllel összefüggő, kedves emléket tartogatok. Nagybátyám akkoriban, útjáról szerencsés ve, elefántcsontból készült papírvágó kést adott apámnak emlékebe. Nyelén ezüst foglalatban cs s oroszlánjának egyik karma. A foglalatba pedig jókora kérdőjelet vésetett. Gyerekkoromban s okat használtam azt a papírkést, s valahányszor a titokzatos kérdőjel jelentőségét tudakoltam válaszolták: Géza bátyád élete valamikor ezen a nagy kérdőjelen függött." - Vajon akkori gy l miképpen értelmeztem ezt, bizony már nem tudom. De azóta is mindig eszembe jut, ha pil lantásom arra az elefántcsont-késre esik.

Az elmondottakhoz még csak azt kívánom hozzáfűzni, hogy Géza bátyám, baleset következtében, m korábban elvesztette jobb szemét. Valamennyi expedícióját fél szemmel, bal vállról puskázva, v végig.

3. Kittenberger Kálmán (1881-1958.)

Magam is jártam vele elefánt után, a legnagyobb tapasztalatú magyar afrikánussal, aki nagy on régen, már akkor kikezdett az oroszlánokkal, mikor én még a vesszős puskát sem tudtam elsű

Vadász- és gyűjtőúton Kelet-Afrikában című, közismert könyvének negyvenegyedik oldaláról írom okat:

1903. jún. 11-én történt velem a kalamitás, melyet vigyázatlanságomon kívül egy csütörtököt zott. Táborom közelében kitett dögnei oroszlán járt. A harmatos fűvön könnyű volt követni a n hamar meg is pillantottam. Csak fejét és nyakát láttam jól, mert a fű magas volt. Alig negyv en lépésről löttem rá, mire hörögve felfordult. Odaszóltam emberemnek, szaladjon vissza a táb és hozza el a Kodakomat. Emberem elsietett, én meg, hogy jobban lássak, néhány lépést tettem a meglőtt felé, melyet a fű teljesen eltakart. A sebzett helyéről mérges, fenyegető morgás az al álljt parancsolt és lövésre kész fegyverrel vártam a támadó előbukkanását. Nem kellett sok ikor a felém törő oroszlánt megláttam, a fejét véve célba, rögtön elnyomtam a ravaszt, de csa csettenés! Puskám csütörtököt mondott. Másik pillanatban az oroszlán már mellettem termett, sával combomra vágott, mi azonnal a földre döntött. Fektemben puskámat két kézre fogva, keres en az oroszlán szájába szorítottam, így próbáltam távol tartani magamtól. A puskán, egy 7 mm- eren, jól meg is látszanak az oroszlán fogának nyomai. Mégis sikerült a Mauserbe egy másik tö t beismételni, és alkalmas pillanatban puskámat - persze nem archoz emelve - az oroszlán

felé sütni, mégpedig oly szerencsével, hogy a lövedék a szemem hatolt be, és a koponyát összaszonnali halált okozott. Rövid küzdelmem alatt mindig a hátamon hevertem. Mikor feltápászkodtam, ruhám le volt tépve, és minden merő vér. Eleinte sokkal súlyosabbnak gondoltam sebeimet, de aztán láttam, hogy rongyaim leginkább ellenfelem véréből pirosak. Nagy nehezen feltápászkodtam. A jobb kezem csuklója fölötti sebek egyikéből szökellve sugárzott a vér. Ezt a sebet szándékosan kötöttem le, aztán puskámra támaszkodva a tábor felé indultam... Csak meleg vízzel mótáram ki jól-rosszul sebeimet, miután jobb kezem középső ujjának lecsüngő ujjpercét levágtam. Eputált" ujjpercet később, spirituszba téve, a többi preparátummal együtt hazaküldtem, a Nemzeti Múzeumnak..."

Hevenyészett hordágyon szállítottak, több napi keserves úton a moschi orvoshoz, kinek gondosolása három hónap múlva ismét munkaképessé tett..."

4. Hunyady László (1876-1927).

A Nimród Vadászújság 1927. évi 10. száma közli:

Messze Szudánból hozta a szükszavú távirat azt a szomorú hírt, hogy Hunyady László gróf vadászcsoncsétlenség következtében elhunyt, és márc. 19-én Khartumban temették el ideiglenes nyugvóhelyroszlánvadászat közben érte a baleset. A megsebesített oroszán okozta sebek által vérmérgezéskezelt, és ez oltotta ki a kitűnő vadász életét."

Ugyanazon emlékezetes 1927-ik esztendő tavaszán - ahogy említettem már - magam is Szudánban vadásztam, mégpedig a Kék-Nílus vidékén. Hunyady Lászlót persze régen ismertem, s mint nálam évvel idősebb, elsőrendű puskást, nevezetes Monté Carló-i galamblövőt és főképpen híres Afrikakorom óta bámultam. Későbbi legényeimeiben ismételten megkértem, vigyen ki magával, ő azonban marosan rájöttem milyen igaza volt - Afrikát egymagában szerette járni. Tizenkét vadászútjánageteg tapasztalata elsőrendű Afrika-szakértővé, messze földön ismert tekintéllyé kovácsolta. tlan kár, hogy gazdag élményeit soha nem foglalta írásba.

Afrikai kirándulásainak nagy részét Szudánban töltötte, valóságos Szudán-specialistának tisztan is, külföldön is, egyaránt Saját vadászhajót tartott, szudáni bennszülöttektől vásárolt, nés ezt kényelmes otthonnak, úszó vadásztanyának rendezte be. Azon lakott, azzal cirkált a Fehér-Nílus mellékfolyóinak, főként a Bahr-el Ghazalnak járatlan vizein. Ott kötött ki, ahol keartotta, addig vadászgatott, míg szükségét nem érezte egy kis európai civilizációnak. De nemradt otthon, a Fehér-Nílus vadonsága megigézte, újra csak visszahúzta. Napközben a végtelen pruszmcocsarak elefánttanyáit bújta, éjjeli szállásra pedig folyón horgonyzó hajótanyájára tért, hogy napokig nem hagyta el hajóját, csak horgászgatott, meg a nílusi madárvilág tarka forgalmát leste. Nemcsak vérbeli vadász, nemcsak szenvedélyes horgász volt, nagy tudású természetongó is.

Utolsó képén, mely végzetes vadászata előtt néhány nappal készülhetett, jókora, mintegy tizenhs-halat emel be hajójára..,

Mikor végül nekem is sikerült nagy nehezen kijutnom - soká tartott ám, míg a hozzávaló szülőit és főleg aprópénzt ki tudtam eszközölni Hunyadyval nem is találkoztam. Tudtam persze, hogy Szudánban tartózkodik, hogy kedvenc járásában, a Fehér-Nílus papiruszrengetegekében hajszolja a elefántot, ő viszont, minthogy sokkal korábban indult hazulról, bizonyára nem is hallott tervezett afrikai utam valóra válásáról. Így aztán, noha mindketten Szudánban vadászgattunk, egy ezer kilométer választott el bennünket, s még csak hírét se hallottuk egymásnak.

Kék-Nílus-i kirándulásomat befejezve, ápr. 21-én vonultam be tevekaravánommal Khartumba, Szudán fővárosába. A pokoli hőségtől fáradtan és piszkosan, de első afrikai utam felejthetetlen élméeháton himbálódó, sok rossz szagú tróféámmal terhesen - vagyis - leírhatatlanul boldogan.

Khartum akkori egyeden szállodája, a Nílus partján épült Grand Hotel előtt lepakoltam, majd halm alá kapva a portásnál összegyülemlett kéthavi postámat, szobámba siettem és késedelem nélkül a tiszta és hűvös vizű fürdőkádba, a civilizáció eme első számú, soká nélkülözött, ilyenkorlen jótéteményébe. S mialatt kimerült tagjaimat áztattam, a mellém készített posta halmaz olvérültem.

Ott értesültem, mégpedig anyámnak egyik leveléből, Hunyady László tragikus vesztéről. Sehogy sem akartam elhinni. Tévedés gondoltam otromba félreértés az egész. Bárkivel, de Hunyadynak nem történetet ilyesmi. Ilyen nagyszerű puskással, ilyen páradan szakértővel - lehetetlen Lesiettem a portáshoz - Hunyadyt nemcsak Khartumban ismerték, Szudán-szerre tudott róla mindenki.

- Ön még nem is hallotta - csodálkozott a portás -, hiszen már egy hónapja eltemettük szegényt itt a helybeli temetőben. Súlyosan sebesült fegyverhordozója itt fekszik a kórházban, keressék fel, legjobb, ha szemtanútól hallja a részleteket.

Kiszaladtam a kórházba, megkerestem a pólókba csavart bennszülött arabot. Túl volt már az előzetesen, noha az orvos szerint, ő is csaknem gazdája sorsára jutott. Nyugodtan beszélhettem vele, már amennyire nyelvtudomásomból tellett. Ő csak arabul tudott, nekem pedig a régi közmondáshoz kellett magam tartanom: "Aki nem tud arabul, ne beszéljen arabul." Két héten át utamon mégis ragadt rám annyi, hogy a sebesült beszédjét nagyjából megértettem. De találkoztam a kórházhajó angol orvosával is, aki nemcsak kezelte és operálta Hunyadyt, hanem halála előtt még ismételt beszélgetett is vele.

A doktor így mondta el, s a sebesült puskahordó szavából körülbelül ugyanezt értettem: A Bahr-el-Ghazal folyón történt, Lake-No közelében. Reggel hat óra tájban, kihajnalodás után. A hajó jólassan sodródott, Hunyady a fedélzeten ült, reggelijét fogyasztotta.

Az oroszlan csaknem ritkaság azon a tájon. Akad ugyan ott is, csaknem éjjelenként hallatja a szavát, nappal mégsem látni, hiszen a végeláthatatlan nádtengerből legfeljebb az elefánt hátát lehet látni. Így aztán váratlan volt a meglepetés, mikor a papiruszban nyíló keskeny résen, alig öt-hat lépésre a parttól, jó sörényű oroszlan figyelte a hajót. Hunyadynak máris kezében volt a fegyver, közelében tartott fegyvere, s onnét a hajófedélről, reggelije mellett ültében, az oroszlanra tünt. Sietnie kellett a lövéssel, különben eltűnt volna szeme előtt a cél, hiszen a hajót a víz tetejéről látta.

Az oroszlan, találatot jelezve, a nádsűrűbe ugrott. A hajó lehorgonyozott. Hunyady, hogy a megsebesült oroszlanak időt engedjen, befejezte reggelijét, majd a hajó végére kötött csónakba a két bennszülöttje kíséretében, tehát harmadmagával, a sebesült oroszlan keresésére indult. Jól látta, hogy az oroszlan nem mehetett messze. Hunyady bízott benne, hogy hamarosan megtalálják, és még a hőselekció előtt megnyúzhatják. A két kísérő közül egyik - a shikari - a tartalékfegyvert hozta, a másik a lándzsáját vitte magával. Mihelyt partot értek, legott megtalálták a rálövés helyét s a sűrűbe vezető vérnyom után indultak. Hunyady ment elől, lövére tartott fegyverrel, nyomában a tartalékosok, a "shikari", utolsónak a lándzsás legény.

Alig haladtak néhány percig, mikor az oroszlan, miután takarásba lapulva leshette a közeledőket, hirtelen szökéssel Hunyadyra vetette magát és feltaszította. Mégpedig olyan gyorsasággal, hogy puskáját el sem süthette. Az oroszlan már első ugrásával súlyos sebet szakított vállán, a hajó most hanyatt feküdt, az oroszlan rajta állt és marcangolta. Mégsem vesztette el lélekjelenlétét, sőt egyik kezének ujjával még intett is a "shikari"-nak, gyors lövésre biztatta. Ez csakhamar megtörtént, nehogy lövéssel az oroszlan alatt fekvő gazdáját találja. Aztán máris belelép az oroszlanba, de nyilván rossz helyre, mert ez rögtön a "shikari"-ra támadt, azt is súlyosan megmarasztotta. A másik bennszülött sem volt rest, bátran az oroszlanba vágta dárdáját. Erre az oroszlan odafordult a "shikari"-t, betántorgott a sűrűbe, nem is látták többé.

A két súlyos sebesült nem tudott lábra állni. Némi időbe tellett, míg a harmadik ember ruhacsomókkal valahogy bekötözte őket, majd a közeli hajóra sietett segítségért. A sebesülteket a hajóra szállították, ahol a lehetőségek engedte segítyben részesültek.

A hajó közben megindult Khartum felé, hiszen csak ott érhetnék a legközelebbi orvost. A lassú utazás bennszülötthajóval, mintegy tizenöt napos út!

Déltájban már kiérték a nagy Nílusra, ahol véletlenül, valóban istenadta szerencsájukra, szembejött a Khartum felől jövő kórházhajóval, mely havonként járja végig a Feher Nílust, felszedi a mentőtelepek betegeit. Ezen a gyors járatú gőzhajón nemcsak két európai orvos, hanem teljes orvosi patika, korszerű műtő is van. Hunyadyék balesete a reggeli órákban történt, de már ugyanaznap a kórházhajó műtőasztalán feküdtek!

A hajó menten visszafordult, teljes gőzzel sietett Khartum felé, hova - a lassú vadászdahabizás tizenöt napja helyett - már öt nap alatt remélt megérkezni.

Meg is érkezett.

Útja ötödik napján azonban, mikor Khartum körvonalai már bontakozni kezdtek, Hunyady László újszerűen sőt sóhajtott.

Az orvos előadása szerint, menthetetlen volt. Életben maradásához már akkor sem volt remény, mikor öt nappal azelőtt a hajón megoperálták. Amivel nemcsak az orvos, nyilván szegény Hunyady is tisztában lehetett. Ennek ellenére mindvégig a lehető legkeményebben, vadászemberségéhez m

lki nyugalommal viselte sorsát. Szinte büszke volt rá - a doktor szavai szerint hogy végül ilyen bátor, ilyen tiszteletreméltó ellenfél győzhette le. Sebesülése reggelén - a nagy zűrzavarban, sietségben, riadalomban ugyancsak érthető - sok min en ottmaradt a helyszínen. Nemcsak a közelben kimúlt oroszlán, hanem Hunyady néhány személyes portékája, tudtommal még egyik puskája is. Hunyady pontosan emlékezett mindenre, nyugodtan rendelkezett, menjenek majd vissza , keressenek meg mindent - főleg az oroszlánt! Még arról is intézkedett, hogy utolsó és legk oroszlánja koponyáját távoli hazájában, szeretett ürményi otthonában hol helyezték el sok egy trófeái közé! Így mondta el nekem az orvos, így értettem a sebesült shi-kari"-tól is, akinek a sors, bátor feláldozása jutalma képpen, visszaadta egészségét. Elmentem a khartumi temetőbe, lefényképeztem Hunyady frissen hantolt sírját. Tudtommal ez volt az első kép, ami gyászoló családjának kezébe jutott. Később hazahozatták, régi otthonába Nagy vadász volt. Kiváló sportember. A legjobbak közül való. És derék magyar. Nemcsak életéve l is becsületet szerzett hazájának.

Huszonyolcadik fejezet

KENDŐLOBOGTATÓ

Hazafelé visz a hajó.

A fedélzet félreeső sarkában heverek, rendezgetem fényképeimet, s a képek láttára szemem elé k emléket. Sötétzöld vízdombokat henterget a tenger, szelídeket, csak imitt-amott bodrozza t etejüket egy-egy fehér habcsipke. Sustorogva döng a hajó testén megtörő hullámjárás, de nem d k, enyhe ringatással himbálja fekvőszékemet.

És felettem és körülöttem sirályok kóvályognak. Imbolygó röptű, síró szavú, tejfehér halászm a hajót, feljebb-alább vitorláznak a szél szárnyán. Saját szárnyuk csaknem mozdulatlan, még adnak, könnyen győzik a tempót.

Csak akkor maradnak le, mikor odalent a konyhaablakon valaki kiszórja az ételhulladéko t. Olyankor rikácsolva esnek a nyomunkban örvénylő tarajos habokra. Felkapkodják jussukat, néhány percig hintáznak, és már sietnek is utánunk, újra csak körülsírják a hajót.

Afrikai sirályok. Mombasába valók. Reggel csatlakoztak hozzánk, induláskor. Szabadon vissz afordulhatnának, mégis jönnek.

Nyugatnak, ahol a nap a tengerre készül ereszkedni, amerre a hajókéményből elszálló füstvonal fekete ujja mutat, azon túl, ott a láthatár mögött - ott bújik meg Afrika!

Déltájban még idelátszott a partja, de most már hiába keresem, beletávolodott a semmiségbe. Búcsút mondok neki, immár ötödször életemben. De most is csak úgy búcsúzom, mint azelőtt, min sa akar jönni.

Vissza is kell mennem előbb-utóbb, mert a szívem egyik felét otthagytam. Ott fogták zálogba, ott, a vízre szálló nap mögött, a titokzatos őserdők mélyén - Elefántországban!

Elefántcsont

Budapest,

1938. május

Most jöttem meg Afrikából - hetedszer.

Vagy - hogy még nagyobbat mondjak - most cseréltem földfélgömböt tizenegyedszer! Vadonság vizontagságából kultúra kényelmébe, afrikai dzsungel biztonságából - nagyvárosi dzsungel bizony költöztem.

S hogy mégis jó üzletet kötöttem - könnyű bebizonyítanom.

Elsőbben - újból sikerült kifognom a télen. Múlt ősszel még a fecskékkel indultam, most is vettem.

Ez már magában véve is komoly kereset, mert a telet nem szeretem.

De egyébként sem rossz üzlet ez a félévenkénti hemiszféra-váltás. Csalódást soha nem hoz, mintha a örömmel jár. Én bizony sosem tudom melyiknek örülök jobban, az afrikai vagy az európai partzállásnak.

Az afrikai megérkezés nemcsak küszöbön álló vadászgyönyörűségek zsongító ígérete, hanem már a boldog hazatérésnek távoli biztatása is.

Az európai part istenhozottja pedig nemcsak a soká nélkülözött civilizáció számos kívánatossága a következő Afrika-expedíció remény-embrióját is méhében hordozza.

Hiszen néhány havi itthonlét után újból csak Afrikán fog járni az eszem, s mihelyt fél évet o megint csak haza fogok vágnni. Ami bizonyára nemcsak az itt is, ott is kecsegtető jókkal, hanem a hátrahagyott rosszak váratlan megszűnésével is magyarázható. A hazai gondokat, a civilizációval együtt járó sokféle ügyet-bajjt mi sem oszlatja el hamarabb, mint az afrikai part egpillantása.

Trópusi nélkülözést pedig, szomjazást-fáradságot, malária mizériáit, menten feledtetni a hazai reggelt köszöntése, a kitárt fülkeablakon beözönlő magyar tavasz balzsama.

Nemcsak nagy fogú elefántért, szép sörényű oroszlánért érdemes hát Afrikába járni! Hanem eme mra mindig sikeres kúrának kedvéért is. Afrika maradéktalanul kigyógyít európai bajjaimból - E edig az afrikaiakból.

Így aztán, ha ide érkezem, ha oda, mindig egészségesen, lelkileg frissen talpalva szállok ki a hajóból.

Persze csak átmenetileg. Évenként újra kell kezdenem a gyógykezelést.

Most pedig, hogy élménnyel és zsákmánnyal egyaránt gazdagodva, sorsom és szerencsém jóvoltából átérhettem, kényelmes karosszékbe tekinthetek vissza félesztendő örömeire-hányatására, megkísy yvben elmondottak kiegészítése képpen, immár itthoni tollhegyre fogjam zsákmányom legtetejét, gyra becsült elefántagyaramat!

Mert ma sorakozót, díszszemlét tartottam köztük. Kicipeltem őket svábhegyi házam bejárata elé glédába állítottam csillogó csontdárdáimat!

És nem restellem bevallani, büszke boldogsággal méregettem-gusztálgattam őket naphosszat. Hiszen bármelyiket fordítsam is párjával szemközt, meghajlás nélkül átjárhatok alatta! S ha már gyok a dicsekvésben, hadd hengegjen hát azzal is, hogy öt ekkora elefántcsont-kapuja rajtam kívül senkinek sincs ebben a hazában. De - talán még másokban se soknak.

S amint itt gyönyörködöm bennük, meséjüket lelki szemeim előtt újra lepergetem, úgy érzem, hogy emlékkerhes fogak, ezek a vaj-fehér diadalkapuk az elmondottakon kívül, többet várnak tőlem.

Nem elég az a néhány, róluk szóló naplókivonat, elefántvadász-élményeim elbeszélése. A házamaravágyók, magasabbra törekszenek.

Arra biztatnak, mondjam el mindazt, amit fajtájukról évek során hallottam, amit világpiaci szerepükről feljegyeztem. S egyben felejtsem el - legalábbis félórára - azt a sok mindent, amit ez az öt pár agyar számomra jelent. Kalandos kézre kerítésük körülményeit. Meg azt, hánél is hosszabb ideig hurcoltatták magukat néhai gazdájukkal, hogy alkalmasint még Mária Terézia kortársai lehettek, de hogy Kossuth Lajosra bizonyára emlékeznének - ha történetesen ugyanazt a pagonyt járhatták volna... Azt is felejtsem el, hogy ők agyarak, vadásztrófeák, hogy elefántjaim élő tartozékai voltak.

Hogy nem a dzsungel gyermekei többé!

Megváltozott szerepükben mutassam be őket, kulturális, világszerte ismert minőségükben. Szívebecsük helyett - nemzetközi értéküket ismertessem!

Ez azonban - kényes valutacserét jelent. Átértékelést. Sőt, nagyon is tetemes árleszállítást!

Mert a pretium affectiois" határtalansága helyébe a pretium currens" kötöttsége kerül! Vérdászéba - közömbös kalmár, ünnepi agyarzsákmányéba - hétköznapi elefántcsonti

Valahányszor zongoránkon ujjunkat végigszalasztjuk, valahányszor a biliárdgolyót dákónk végévlba döfjük - bizonyára sok minden megfordul eszünkben. Ámde arra a dzsungelbeli östermelőre" ki zongorabillentyűnk habfehér burkolatát, zöldposztós asztalunk vajszínű golyóbisait szolgál, szárazföldi állatvilágunk legnagyobbikára az elefántra - aligha gondolunk!

Pedig a jó minőségű zongorabillentyű, az elsőrendű biliárdgolyó elefántcsontból készül. Elefántudvalevőleg nem az elefánt csontját, csupán felső állkapcsának két hosszúra nőtt szemfogát, ú

gyarát" értjük.

Az agyar véges-végig tiszta elefántcsont".

Állatkertjeink és cirkuszaink szelíd elefántjain hiába keresünk agyart. Szájukból csak hébe-ndikál elő egy-egy arasznyi csonkocska, abból aligha lehetne biliárdgolyót esztergályozni. De még érdemes botnyélre is nehezen telnék, nemhogy kapufélfára -pedig még az is készül ám eleből!

Az itthon mutogatott szelíd elefántok egytől egyig Indiából valók. Az elefántcsont tulajdonképpen szállítója, a súlyos agyart cipelő afrikai elefánt csak nagy ritkán látható állatkertben, jebb fiatal, fejletlen, silány agyaras kamaszkorában. Nagy agyarú, tisztos korú afrikai elefántbika nem mutogatja magát vasrácsos börtönben, krajcáros belépődíjért, ő még ma is az a szelídíthetetlen, leigázhatatlan állatfejedelme, őt még ma is csak a dzsungeljáró vadászembeszkagolyója, vagy a bennszülött vadölő mérgezett nyílvevesszője tudja zsákmányul ejteni.

Indiai rokonsága azonban ritkán hord agyart. Csak egyik-másik vén hímét díszíti többé-kevésbé aló agyarpár, az sem közelíti meg az afrikai agyarasok hatalmas csontszerszámát.

Az afrikai és indiai elefánt közti, nagyon is lényeges különbségről akár könyvet is lehetne írjunk meg a következő néhány sorral:

Az afrikai elefánt (*Loxodonta africanus*) átlag mintegy félméterrel magasabb az indiainál, és mindkét nemű példánya: bikája is, tehene is agyaras. A bika agyara sokkal nagyobb, rendszerint hatszor súlyosabb a vele egykorú tehén agyaránál.

Ezzel szemben az indiai elefánt (*Elephas maximus*) tehene agyartalan, sőt a Ceylon szigetén lakónak még bikája sem dicsekedhet agyarral!

Az indiai könnyen szelídíthető, békés, jóindulatú állat. Mindenféle munkára, teherhordásra, falkocsiba való sorba rakására, vagy akár bölcsőringatásra is könnyen betanítható.

Afrikai rokona viszont nehezen, vagy egyáltalán nem szelídíthető, és fél ahogyról személyes is meggyőződhettem - felette veszélyes ellenfél, sőt alkalomadtán félelmetes, rosszindulatú farkas vad. En legalábbis mindig jobban félek tőle az oroszlánnál és a többi, veszélyesének mondott farkastól.

Némi fantáziával azt is mondhatnám, hogy a kétféle elefánt természete közt legalábbis akkora különbség van, mint a szelíd farkaskutya meg a vad farkas közt.

Az afrikai elefánt veszélyességét csaknem bölcsességnek mondható okossága növeli. Pedig arányos, mintegy ötkilós agyveleje, mindössze ezredrésze hatalmas teste súlyának. Viszonylagosan tehát hússzor kisebb az emberi agynál, mely testünk súlyának ötvened részét teszi ki. Nyilvánvalóan az agy mennyisége, hanem minősége szabja meg az intelligencia fokát.

Ami pedig a világpiac évi hét-nyolcezer mázsás elefántcsont szükségletét illeti, ehhez Indiai elefántjai csak alig egy százalékkal járulnak hozzá - a többi kilencvenkilenc százalékot Afrika elefántjainak loományja szolgáltatja!

História

Óva figyelmeztetem az olvasót, hogy most rendkívül ízetlen, felette unalmas étel következik soron - történelmi részi Gyakori ásitás, sőt esetleges kisebb szundítás nélkül, ugyancsak bajos rágni. A középiskola tantárgyai közül magam is a történelmet utáltam legjobban. Évszámok - akárcsak fonszámok -sosem ragadtak meg agyamban. Csakis ezért ragaszkodom a most következő sorokhoz. Hadd lássa mindenki, hogy elefánt kedvéért még a történelemtől sem riadok vissza. Minthogy azonban az elefántcsont története hosszadalmas legenda, hiszen távol vesző évezredek homályába bújik, igyekezzünk röviden végigszaladni rajta. Röviden - mondom -, mert ha részletekbe bocsátkoznánk, messze túlhaladná mindnyájunk türelmének határát.

Ez a történet noha nem követhető töretlen vonalban - az őskortól napjainkig tart.

Időközben hosszabb-rövidebb kiesések, erős hullámzások mutatkoznak, aszerint, hogy az elefántcsont ingadozó értékének valóságos váltóláza a drágaság ormára szökik, vagy a teljes haszontalan állapotba kerül.

A hosszú idők folyamán ismételten jelentkező áremelkedés, valamint a néha még évszázadokra is elenedés bizonyára a nyersanyag hiányának, illetve túlszaporodásának tudható be.

A legrégebbi elefántcsont- emlékek - igaz, hogy csak vajmi kevés - még a kőkorszakból maradtak meg, tehát legalább nyolc-tízezer évesek. Legismertebbek a franciaországi Aurignac környékén talált faragványok: durván kidolgozott emberalakokat ábrázolnak, komolyabb művészi értékük aligha van. Jóval finomabb kivitelű példák tanúskodnak arról, hogy az ókori egyiptomiak már a dinasztiai időkben - tehát mintegy hat-hétezer év előtt - használták az elefántcsontot, mégpedig díszítés céljára. Az I. dinasztia idejéből (i. e. 3400 körül), különösen pedig a közismert Cheops

Khufu király korából (i. e. 1370 körül), sok szép elefántcsont-faragványt őriznek a múzeumok. von-féle gyűjteményben látható, XVIII-ik dinasztia idejéből való, ló alakban kifaragott elefánt-ostornyél különösen megkapta figyelmemet. Úgy tudom, a híres Tutenkhamun személyes ostornyél volt.

A babilóniai és asszíriai leletek csaknem ugyanilyen régiek. Különösen nevezetesek a Nimrudban talált, arannyal és lapis-lazulival kirakott faragványok, melyek egyébként teljesen egyiptomi ízléssel készültek.

Kréta szigetén is finom munkájú, főleg akrobatákat ábrázoló elefántcsont szobrocskákat talált indiának, a sziget fővárosának múzeumában láthatók, és állítólag szintén vagy háromnégyezer év is kiváló, ugyancsak abból a korból való faragványok kerültek napvilágra: azokat a British Museumban mutogatják, és nekem azért emlékeztetnek, mert nagyrészt vadászcímereket, ismeretlen szörnyekkel való viaskodásokat ábrázolnak.

Kínában is emberemlékezet óta faragják az elefántcsontot. Hiszen már az időszámításunk előtti zsidó idejében használták az elefántcsontból készült, ceruzavékony pálcikát, a kínaiak evőeszközei közül, ma is nagy jelentőségű ipar Kínában: rengeteg dísz tárgyat, madárkalitkát, ópiumszívó felhívó és tubákos szelencét, díszes hajfésűt és játékfigurát, különösen az ősi "Mah Jong" játékból.

Japánban ugyancsak általános, ősrégi iparcikk. Az "inro"-nak, a fényezés fából készült többnyire, az úri. "netsuke", csaknem mindig elefántcsontból való. S bár Japánban sosem jártam, ismét nem hallottam a "netsuke"-ről, még régi gyűjteményt is láttam belőle. Ezeket a finom kis csatok többnyire valamilyen virág, madár, rovar vagy egyéb állat formájában faragták; olyat is láttam, ami a teljes állatöv (zodiákus) alakjait, sőt olyat is, ami parányi tájképet vagy virágoskertet ábrázol. Sok százados divat lévén Japánban, a műgyűjtők kedvenc témája a "netsuke" - az elefántcsontból készült szép, művészi példája.

Az ősi zsidó országban meg éppenséggel nagy keletje lehetett. Júdea népe - a 45-ik zsoltár szerint - "elefántcsont-palotákat" épített, híres Salamon király jeruzsálemi trónja is elefántcsontból készült - i. e. 950 körül.

A régi Athén fénykorában - Perikies idejében (i. e. mintegy 445-ben), Phidias, az akkori legnagyobb halhatatlan szobrásza, új módszert honosít meg: a "kriszelefantin szobrászatot" aranyból elefántcsontból készülő, hatalmas méretű szobrok alkotását. Azelőtt ugyanis, csak egyetlen tömör nyelvből tudtak szobrot faragni.

Phidias legfényesebb művei: a mintegy tizenhét méter magas Olympiai Zeus és az Athene Parthenon, a hajdani Parthenont díszítő, hat-hétszeres embernagyságú istenkép. Mindkét szoboróriának egyike egyébként a "hét világcsoport" időrendben következő negyedik helyezetteje 18 - elefántcsontból és aranyból készült. A test mezítelen részei elefántcsontból, a ruha aranyból.

Hogy Phidiasnak vajon miképpen sikerült sok ezernyi darabkából összerakott gigászi szobrait felépíteni, ezt nem tudjuk, hiszen mindkét mestermű rég elpusztult. Anyagáról és méretéről csak emlékek és bizonyítékok tanúskodnak. Feltehető azonban, hogy már Phidias is értett valamit a "puhító-módszer" közbeiktatásával - az agyarnak elefántcsont-lemezekké való lapításához.

Hatalmas készletet hordhattak össze az akkori görögök, hiszen i. e. kétszáz-egynéhány évvel ezelőtt a "hét világcsoport" történetírójuk szerint: az etiópiai határon élő törzsek ajtófélfái elefántcsontból, de aranyból készültek.

Nyilvánvaló, milyen bőség lehetett belőle, mennyire elértéktelenedett, s hogy Athén aranykorának zengő afrikai elefánt életében, az üldöztetésnek milyen sötét korszakát jelentheti!

De az egy-két századdal utána következő római kor sem rest, az tán még keservesebb emlékekkel gazdagítta az afrikai elefántok történetét. A római birodalom határtalan fényűzése, a Cézár elhatalmas pompája, annyira kimeríti az akkori afrikai és indiai elefántcsont-forrásokat, hogy a rómaiak utóbb már a földgömb északi feléről, a szibériai mamut leletek vízözön előtti, elefántcsontból kénytelenek szükségüket pótolni.

18 A Világ hét csodája": 1. Az egyiptomi piramisok, 2. Semiramis függőkertje Babilonban. 3. Az Artemis-templom Efezusban. 4. Az Olympiai Zeus" szobra Phidiasztól. 5. A halikar nasszosi mauzóleum. 6. A rhodosi kolosszus. 7. A fároszi világítótorony. Érdekes, hogy a hét csoda ma már csak a legrégebb: az egyiptomi piramisok állanak

Noha számos adatból tudjuk, hogy Caesar Rómájában a gazdagság és pompa jele volt az elefántcsont, a római kor aránylag kevés emléket hagyott ránk. Pedig rengeteg fényűzési cikk előállításán dolgoztak a bútorkészítők, sőt lapokra fűrészelve, "elefántcsontfurnér" gyanánt is használták. A birodalom bukása után csaknem teljesen abba maradt az Afrikával való kereskedelem, aminek következtében a zaklatott elefántokra ismét békés, viszonylag háborítatlan idők következnek.

ha a bennszülöttek - most már főleg csak húsáért - tovább vadásszák, kereslet híján az agyarádvén, az elefánt üldözése nagy mértékben csökken, szaporodása tehát ismét megindul. A korai kereszténység leghíresebb csontfaragói Alexandriában és Konstantinápolyban dolgoztak. Fennmaradt műveik nagy része vallási témájú: szentek szobrait, feszületeket és különösen szép -diptychonokat sikerült abból a korból megőriznünk. A "diptychon" tudvalevőleg a könyv őse. Már a görögöknél és rómaiaknál is dívó, belső oldalán apcsokkal összefűzött lemezpár, melyre íróvesszővel - stylus"-sal - vésték a betűt. Idők múlva honokat könyvtáblának használták, bizonyára ennek köszönhető aránylag nagyszámú fennmaradásuk okmányokat, királyi vagy konzuli rendeleteket, díszes emlékiratokat - gazdag faragású elefánt-sonttáblába kötöttek. Legszebbek a IV-V. századból valók. Valamivel későbbi keletű - VI századbeli - az olaszországi Ravenna székesegyházának világhírű "Szent karosszéke, az ún. Miksa-érsek trónusa": gyönyörűen faragott reliefek borítják. A VI. század végén - amint már mondtam - rohamosan alábbhagy, sőt csaknem megszűnik Európában az elefántcsont-faragás. Nemcsak a római birodalom bukása okozta nyersanyaghiányt, hanem a VII-VIII. század mohamedán hódításai is akadályozzák. Sőt bizonyára el is torlaszolják a Nubia és Szíria közötti szállítást, valamint a Szírián át, Cyprus felé igyekvőt.

Hosszú évszázadokon, sőt bátran mondhatjuk, egy teljes évezreden át, jóformán szünetel az elefántcsont-kereskedés Afrika és Európa közt. Ebből következik, hogy míg az indiai elefánt történetét a dőktől kezdve, többé-kevésbé folyamatosan ismerjük, addig az afrikaiét - noha valamikor nagyrészt jól ismertük, hiszen már az ókorban jelentős kultúrtörténelmi szerepet játszott - a VII. század teljében elveszítjük. Állattanunkban az afrikai elefánt ismeretlenné válik és csak több mint ezer esztendő múltán, a XIX. század legelején fedezzük fel újra! Ezt egyébként a XVIII. század és a XIX. század tankönyvei is bizonyítják, mikor az afrikai elefántot különféle fantasztikus, a valóságtól messze eső, legfeljebb némileg indiai rokonára emlékeztető elképzelésben örökítik meg. A VIII-X-ik századbeli Bizánc fénykora ismét elsőrendű díszítőszerephez juttatja az elefántcsontot. Ennek a pompás kornak egyik legismertebb emléke a párizsi Nemzeti Könyvtárban őrzött, IV. Romulus (Diogenes) kelet-római császár megkoronázását ábrázoló, 1068-ból való elefántcsontszobor. S vajon az ugyancsak VIII-X-ik századbeli, úgynevezett Karoling (korai román) művészet - melyre egyébként Bizánc minden téren, tehát csontfaragás terén is közismert hatással volt - vajon a VII-VIII-ik század gótikája honnét és milyen módon szerezhette be nagyon is számottevő elefántcsont-szükségletét? Annyit tudunk csak, hogy az akkori szállítmányok Cyprus szigetének érintésével érkeztek, de hogy vajon Afrikából-e vagy Indiából, ez felettébb kétséges. Valószínű azonban, hogy az indiai áru kerülhetett az európai piacra. A Karoling-császárok idejéből mégis sok szép faragványt ismerünk: ékszerszekerények, dobozok, - és úti oltárok, kardmarkolatok, főpásztori botok, egyházi szobrok, serlegek, kürtök, fegyverek, bútordíszítmények, gazdagon kifaragott táblák és lemezek örökítik meg ezt a kort. Utóbbiak közül a Soissons katedrálisának passió-jelenetekkel díszített, híres elefántcsonttábláit említem példaként a világban - különösen a korai román művészet idején - nemcsak az eredeti, nyers színű elefántcsont tetszett: gyakran aranyozták, mindenféle színre festették, még drágakövel is sűrűn díszítették. A XII-ik században különös fellendülés mutatkozik: újrakezdődik az elefántcsont közhasználati célú alkalmazása. Tükörtök, fésű, írótabla, romantikus jelenetekkel, közismert mesetémákkal díszített doboz készül belőle, mégpedig nemcsak otthoni használatra, hanem már exportra is. A XIII-ik század ismét völgybe süllyeszti a csontfaragás hullámát, újólaj zavar jelentkezik az agyarár-beruházás körül. De már a XIV-XV-ik század, tehát a reneszánsz eleje, új életre kelti az elefántcsont-ipart és a díszítőművészetet, melynek ezúttal már Párizs a központja. Az eddig említett sokféle holmin kívül még a dísznyelv is elefántcsont-faragvánnyal borítják. Nemzeti Múzeumiakban is látható ilyen XV-ik századbeli pompás elefántcsont-nyereg. A XVI-ik század újabb hanyatlást mutat. A kései reneszánsz elsősorban az ötvösművészetet karolta fel, azt fejleszti, a csontfaragás kárára. Nyilván csak azért, hogy a XVII-XVIII-ik század barokkjá ismét divatba hozza! Időközben az Afrikában összegyűlendő, bennszülöttek által export híján elrejtett elefántcsont mennyisége újra felszaporodik, hogy 1630 táján, a nyugat-afrikai Angolában, az ottani portugál csapattal a kikötőkhöz beállt angol utazó így ír: "Hatalmas halmokban hever itt az elefántcsont! A bennszülöttek ezekre az agyárdombokra helyezik legyőzött ellenségeik koponyáit." Nemsokára meg is indul a temérdek agyár elszállítása. Egyik hajórakomány a másikat éri Európa felé, csontfaragásunk újból virágzásnak indul. A barokk-korra különösen a pompás, de túldíszített - serlegek jellegzetesek: az agyár üres része úgyszólván készen kínálja a serleg formáját, mely a díszítésre alkalmas, de a díszítés azonban, valamint gazdag díszítése is valamelyik nemesfémből készül. A barokk tehát ötvös

kombinálja csontfaragását.

A nyugat-afrikai partvidéken gazdátlanul heverő agyarkészlet elszállítása gyorsan halad. Hamaosan ki is fogy, ára ismét felszökik, s a századokon át aránylagos békességben szaporodó elef ismét kemény idő, kíméletlen kiaknázás következik.

A XVIII-ik század végén, az addig tisztán művészi kézimunka faragást már modern esztergályozással. Ugyanabban az időben kezdenek divatozni a világszerte népszerűvé váló, vékony elefántcsont cskákra festett miniatűrök is.

A XIX-ik század folyamán egyre rohamosabban növekszik az elefántcsont utáni kereslet, ami jórészt már a biliárd és a zongora népszerűvé válásának eredménye.

Ehhez mérten folyik Afrikában az elefánt elleni irtóháború. Eleinte még csak a bennszülött pu, mérgezett nyilával és lándzsájával, különféle csapdájával, farkasvermével, fára szerelt sú ősi, kegyetlennél kegyetlenebb módszerével. Ráadásul pedig, a múlt század közepe táján, megj legnagyobb veszedelem, a lőfegyveres fehér bőrű elefántvadász is!

Elsőbben csak Dél-Afrikát, később Szudánt, majd pedig, a nyolcvanas-kilencvenes években, a tulajdonképpen elefánt-eldorádót, az Egyenlítői Afrikát is ellepi. És bizony meggondolatlanul, et és válogatás nélkül, tisztán csak üzleti célból lövöldözi halomra a meggazdagodás könnyű l n kínáló elefántokat!

Ingyen" - ez ugyan enyhe túlzás. Azokat a múlt századbéli, kezdetleges puskával, hiányos felzereléssel és orvossággal ellátott, úttörő" elefántvadászokat ne irigyeljük. Rengeteg nehéz -betegséggel kellett megküzdeniük, életüket nap mint nap vitték vásárra, sokan ott is hagyták aki megúszta, akit a malária meg az álomkór, a szomszéd veszés meg az eltévedés, a sokféle vad meg az akkoriban még gyakran veszedelmes bennszülött megkímélt, aki tehát szerencsésen vadás t, és zsákmányát szerencsésen be is takaríthatta, az komoly vagyona tehetett szert! Még maga is ismertem néhányat, a múlt század "aranykorának" elefántvadászát, aki - hogy úgy mondjam - es sűrűjéből" meríthetett. Olyannal is találkoztam - nem is eggyel aki abban a régi jó világ b ernél, de olyannal is, aki még háromezer elefántnál is többet lőtt! Mégpedig nagyrészt váloga agy agyarú bikát!

Ezer elefántbika pedig még testvérek közt is egymillió aranykorona értékű elefántcsontot jele lyen zsákmányból, bármekkora "üzemköltség" levonása után is, búsán maradhatott a zebraleves aló!

Ámde azoknak a mesés lehetőségeknek napja a vadász kárára, de az elefánt szerencséjére - ré t. Mindössze harminc-nyolcvan esztendeig, talán még addig sem tartott. A gyarmati hatóságok még idejében észbe kaptak, még mielőtt az afrikai elefánt sorsa végleg megpecsételődött volna adforduló táján már gomba módra nőnek a vadvédelmi törvények, szigorúbbnál szigorúbb vadászre kettőre behálózzák az ormányosok szinte határtalan járását: Szudántól a Zambéziig, Szomáliföl yikától Szenegambiáig. Védő kar- jukba mentik a szorongatott állatóriást, gondtalan szaporodását szinte beláthatatlan időre bi tositják.

És mindenkorra végét vetik a letűnt idők zabolátlan agyargyűjtésének, az üzletre dolgozó, hiv t vadász kalandos mesevilágának.

A manapság elefántra vágyó vadásznak már csak drága - sőt egyre dráguló - kormányengedély ell egy-egy válogatott agyarú példányt zsákmányul ejteni. S ha izgalomban elhamarkodja dolgát, é yója a törvényesen megszabott súlyhatárnál könnyebb agyarú bikát talál leteríteni, a hatóság ozza tőle a "súly alatti" agyart, hanem még tekintélyes pénzbírságot is varr a nyakába. Oda engedély, oda a pénz, vízbe esett a költséges utazás, a sok fáradság, és ráadásul dolga vége ar nélkül kapaszkodhat hazatérő hajójára.

A JELENKOR

A kelet-afrikai Kenya-tartományban - többnyire ott jártam az elefánt nyomán - két bikára szól edélyt lehet váltani évente. A lehető elefánt agyarának alsó súlyhatára pedig oldalanként tíz amm. Akinek elejtett bikája tehát nem üti meg az összesen harminc kilogramm agyarsúlyt, az méltán fájdíthatja fejét. Engem mindeddig elkerült ez a fejfájás, még legkisebb kenyai bikám vanöt kiló elefántcsontot cipelt, míg a legkülönb, százhuszonöt kilós, valóban métermázsás" ztetett meg.

Nyilvánvaló, hogy a "hasznos hajtó elefántvadászat" immár a múlt, helyesebben a múlt század z i formájában, sajnos, már rendkívül költséges, valóban "fényűző" sportnak bélyegezhető. És nem csoda, hogy a vadásztörvények életbelépése óta az afrikai elefánt ismét szaporodásnak

tt, annak ellenére, hogy hajdani élettere 1 a civilizáció szüntelen előretörése folytán - egyre, egyre korlátoltabb területre szorul. A mai Afrikában - nevezetesen az Egyenlítő két oldala mentén - mégis jóval több az elefánt, mint amennyi hetven-nyolcvan évvel ezelőtt, az első feladás feltűnésének idején volt.

Az elefánt több - csak a vén bika kevesebb! Mert a vadat védő vadásztörvények még csak alig h esek, a nagy agyarájú bika azonban száz-százötven éves, vagy annál is öregebb. A mai, drága eng t váltó, költséges utazást fizető sportvadász" pedig - ahogy általában minden valamirevaló v a keresett vadnak legkülönb, legkiválóbb trófeájú példányát igyekszik puszkavégre kapni. Vagy válogat, meggondoltan latolgatja esélyeit, csakis akkor határozza magát lövésre, ha a kínálk dány valóban ,,golyóra érett", érdemes képviselője fajtájának. Nemcsak azért teszi ezt, mert egulája a vadásztisztességnek, hanem elefánt esetében azért is, mert minél különb bikát siker nia, az elefántcsont forgalmi értéke annál inkább kárpótolja, annál jobban enyhíti hosszú útj ngedélyének és felszerelésének költségét - még abban az esetben is, ha nem szándéka agyarzásá , hanem kedves emlék formájában megtakarítani.

A mai elefántvadász tehát kizárólag súlyos fogú, minél kiadósabb" bikát keres. Silány vagy k dány, vagy pláne elefánttehén eltekintve attól, hogy lelövését törvény is tiltja - komoly v nem érdekel. A valóban kívánatos, mázsás agyarpár" pedig, maholnap a fehér hollóval lesz eg Tudatában lévén immár az elefántállomány mintegy ötven éve tartó szaporodásának, valamint súl zázötven esztendő bikák kívánatosságának, könnyen kiszámíthatjuk az eredményt: az afrikai el zaporodását és a nagy agyarasok rohamos ritkulását!

A rendeletek be nem tartására vagy kijátszására, engedély feletti elefánt elejtésére, súly a yar kiszállítására, vagy egyéb sportszerűtlenségre pedig, még a netán efféle huncutságra hajlamos vadász"-nak sem nyílik alkalma. Törvényes tulajdonjogot igazoló kormányengedély nél ar nem hagyhatja cl az országot, szállítását se vonat, se hajó nem vállalhatja. S ha minden ellenére valamilyen ravasz csempész kísérleten érnének bárkit, annak végleg elveszik a kedvét lefántvadászattól. Mindenféle gazdátlan, talált", vagy illegális úton zsákmányolt agyar a ko dona, haladéktalanul beszállítandó az illetékes hatóságnak. Elmulasztása súlyos anyagi követke el jár.

A vadászás tehát - legalábbis Afrikában - ma már nem rentábilis szórakozás.

Az agyarról általában

Noha említettem már, hogy elefántcsont" alatt általában elefántagyarat értünk, mégis meg kel znem, hogy egyéb állatok agyara: a jégkorszaki mammuté, a jeges-tengeri rozsmaré, afrikai vízi sőt még varacskos disznóé is elefántcsont" néven kerül piacra. Eme hamis" csontok azonban t agyar kivételével - lényegtelen mennyiségben mutatkozván, nem sok vizet zavarnak, és szakér szemmel könnyen leleplezhetők.

A valódi elefántcsont rendkívül tömör, gyengén áttetsző, rugalmas anyag. Pórusai szorosan zár kocsonyás oldatot tartalmazók. Ez teszi faragásra, esztergályozásra, csiszolásra oly kiválóan kalmassá. Rostosabb anyag lévén, az elefántcsont nehezebben törik vagy repedezik a közönséges ontnál, rugalmassága is nagyobb. Általában azt mondhatjuk, hogy anyaga a csont és a szaru közt foglal helyet. Különös előnye, hogy azonnal faragható, semmilyen előmunkálatot, különöse nem igényel.

Az elefántagyar töve mélyen ágyazódik gazdája állkapcsába. Az állkapocsba eső agyarrész, az e es kifejlődése után nem gyarapszik tovább. Csak a külső, szabadon álló rész folytatja növeked , fiatalabb állat esetében, az agyar teljes

hosszának mintegy fele, középkorú bikánál már csak harmada, vén, hosszú agyaras példánynál pe ebb negyede szorul az állkapocsba, a többi szabadon kiáll. Kiváló agyarájú bika könnyen bele is fárad aránytalanul hosszú, s ennek folytán kiegyensúlyozatlan agyara cipelésébe. Az efféle má gú állat néha valóban azt a benyomást kelti, mintha jókora talicskát volna. Érthető, hogy pih en, alkalmas fának ágavillájában nyugtatja súlyos fegyverzetét.

A nagyjában ív alakú agyar töve a koponyában, a két szem közé nyúlik fel. Ezt a körülményt a lóművészek nem mindig veszik figyelembe: ezért látunk gyakran olyan elefántképet, amin az agy rak vízszintes irányban hagyják el a fejet. Holott a szabadon álló agyarrész lefelé indul, cs k aztán görbül felfelé, sőt egyben kifelé is. Vége azonban ismét befelé hajlik, nehogy sűrűsé azdáját akadályozza. Eme különféle hajlatok okozzák, hogy a szemközt állított agyar mindig ki rodottnak, kajlának tűnik.

Az agyar körmérete többen legvastagabb - kiváló példányoknál negyven-ötven cm. Onnét lassan, d
atosan vékonyodik, egészen a külső, többé-kevésbé kihegyesedő csúcsáig. Az állkapocsbeli rész
az üreg azonban, a benne rejlő idegnek megfelelően kúp alakú, vagyis a tőtől kezdődőleg folyt
n szűkül, s az agyar hosszának első harmada táján el is fogy; onnét már csak vékony fonál for
lad tovább, az egyre karcsúsodó agyará vég felé. Ilyenformán az agyartő fala csak alig millimét
s kartonvékonyságú, de kifelé haladva egyre vastagszik, s az agyarnak a szájából való kilépése
teljesen tömör elefántcsonttá zárul. Innét kezdve már az agyar belseje is a legkülső, úgyneve
ogzománc-réteggel azonos sűrűségű.

Egyazon elefánt agyara csak a legritkább esetben egyforma súlyú. A kettő közti súlykülönbség
- különösen az eleven elefánton - nem feltűnő; még súlyos fogak esetében is ritkán haladja m
m-négy kilót. Ez a különbség - legalábbis

a bennszülöttek állítása szerint annak tudható be, hogy az elefánt többnyire csak egyik agy
sználja fatördelésre, kéreghántásra, gyökérfeszegetésre és mind ama egyéb agyarkoptató munkár
látja. Vagyis a kettő közül csak egyik a "munkaagyara", mint ahogy köztünk is van jobb- és b
ezes ember. Természetes, hogy a "munkaagyar" jobban elväsik, kissé könnyebb a párjánál.

Mondottuk az elébb, hogy a két agyará vég némileg befelé hajlik. Ezt a kis görbülést a természe
tenként túlságba viszi, az agyarak hegye közti távolságot egy-két arasznyira szűkíti, ami nem
s ahhoz, hogy az elefánt ormányát kényelmesen és akadálytalanul megemelhesse. Szűk állású agy
yire csak őserdei elefántok szájában mutatkozik, főképp a Belga Kongóban. A szűk agyar kevésb
ozza az erdei elefánt mozgását a széjjelálló, terpesztett fognál, ami inkább a szavannák vagy
mocsárvidékek elefántjára jellemző.

A világszerte feldolgozásra kerülő elefántcsont, úgyszólván teljes egészében afrikai. India s
csontja oly lényegtelen, hogy még az ottani szükségletnek is csak öt százalékát fedezi, tehát
dia is behozatalra szorul.

A világpiac árujának kisebb hányadát évszázadok óta Szibériából szállítják. A kelet-szibériai
rint egyéb, a Jeges-tengerbe torkolló folyók környékén, hatalmas mamut agyar tömeg hever a fö
alatt, melyet annak idején még az ősember, jégkorszaki elődünk veremmelhetett el. Hallom, hogy
e sok ezeréves tartalékok kitermelése ma tervszerűen halad, így a szibériai mamutcsont vilá
piaci szerepe bizonyára fokozódni fog. Állítólag már két évszázad óta foglalkoznak eme ásata
nt feltárásával, noha hajdan csak csökkentett mértékben. Megjegyzendő, hogy az ilyen ősrégi,
zett holt elefántcsont" lényegesen alacsonyabb értékű a jelenkorban elhullott vagy lelőtt el
fántok élő" agyaránál. Sőt, a mamut agyar tetemes része rothadt, semmirevaló, noha akad közt
lan, tökéletes példány is, mintha csak mostani elefántagyar, nem pedig tíz-húszezer éves, föl
ti régiség volna.

A szibériai készletek állítólag kimeríthetetlenek. Olyan véleményt is hallottam, hogy majdan,
a terjeszkedő civilizáció végleg kiszorította az elefántot Afrika földjéről, a kelet-szibéri
mamut agyar lesz földünk egyetlen és utolsó elefántcsontforrása.

Világpiac

A XIX-ik és XX-ik században, egészen a második világháború kitöréséig, elsősorban London, más
twerpen volt Európa legtekintélyesebb elefántcsont-piacra.

Minthogy csak előbbiről vannak aránylag pontos adataim, csak azokat közölhetem.

Az 1827-1927 közt eltelt évszázad leforgása alatt a londoni piacra, következő tételekben érke
t afrikai elefántcsont:

mes része rothadt, semmirevaló, noha akad közte hiánytalan, tökéletes példány is, mintha csak
stani elefántagyar, nem pedig tíz-húszezer éves, földalatti régiség volna.

A szibériai készletek állítólag kimeríthetetlenek. Olyan véleményt is hallottam, hogy majdan,
a terjeszkedő civilizáció végleg kiszorította az elefántot Afrika földjéről, a kelet-szibéri
mamut agyar lesz földünk egyetlen és utolsó elefántcsontforrása.

1827-ben 1500 métermázsza,

1850-ben 4000 métermázsza,

1890-ben 8000 métermázsza,

1895-ben 5500 métermázsá,

1900-ban 4500 métermázsá,

1927-ben 2500 métermázsá

Ez a kimutatás elég világosan tükrözi az előzőkben mondottakat: Az 1827 és 1850 közt látható növekedés a XIX. század nagyarányú keresletének eredménye. Példának hozom fel a nyugat-francia gerparton fekvő Dieppe városát, melynek akkoriban tizenegy gyára foglalkozott elefántcsont feldolgozásával.

Az 1850 és 1890 közti esztendő - melynek utolsójában tetőpontját éri a behozatal - a fehér vadász aranykorát, a kora vadászati lehetőségek idejét jelzik. Attól kezdve, vagyis a vadászati rendeletek fokozatos életbelépése óta, a behozatal évről évre apad.

Nem szabad megfeledkeznünk a Távol-Kelet, nevezetesen India, Kína és Japán nagyon is jelenlévő tényéről. Hiszen csak India mintegy ezer mázsát használ fel évente, melyből mindössze a felét termel ki saját elefántjaiból. A távol-keleti szállítmányok Kelet-Afrika kikötőiből csak India felé tartanak. De ha ez nem elég - ami hallom gyakran előfordul a még hiányzó Londonból fordítják visszafelé! A csont ára nyilván a dupla szállítást is bírja. - Az amerikai piacon részét is London látja el.

Talán az is érdekes, hogy a londoni piac mindig a legolcsóbb. Afrikában, a "lelőhelyen" csak nem mindig különb ára van az agyarnak, mint a távoli Londonban. Ezen a nem általánosan ismert tényen, sok angol vadász becsapódik, amikor a kelet-afrikai árverésen kevesli az ott kínált kilogrammonkénti harmincöt-negyven shillinges árat, agyaráit költségesen hazacipel, és nem kis csekély bosszúságára kénytelen megelégedni az otthoni árverésen elért harminc-harminckettő shillinges árral!

Az imént közölt kimutatásból, valamint a világ egyéb piacainak akkori igényeiből kitűnik, hogy előforduló előtt, évenként legalább tízezer métermázsá elefántcsont jött ki Afrikából. Ami durván mintegy hetven-nyolcvanezer elefánt életét jelentené évente! Az agyarak átlagsúlyát ugyan hét-nyolc kg-nál többre nemigen vehetjük, mert mindig sok köztük a vékony, könnyű tehenagyar, liárdgolyó készítésére legalkalmasabb!

Méltán kérdezhetné akárki, miképpen kerülhet piacra ekkora mennyiségű könnyű, súlyalatti" agyarak? A vadásztörvények értelmében csak bizonyos meghatározott súlyon felüli agyarak lőhető. Igen ám, de a beérkező szállítmányok tetemes része még ma is régi, törvény előtti időkből való, bennszülő agyarakba, kunyhók padlására, vermekbe rejtett, be nem szolgáltatott, "illegális" agyarak! A vadásztörvény kivetése óta a bennszülötteknek sem szabad többé derűre-borúra vadászni. Az ágyarok bűjtött elefántcsontot pedig, bizonyos meghatározott - a piacinál persze alacsonyabb - ellenérték fejében be kell szolgáltatnia.

De Közép-Afrika járatlan vadonságaiban, főképp kongói törzsfőnökök titkos bűjtőhelyein, még mindig elefántcsont hever. S az ilyen őserdei törzsek, az esetenként kimúlva talált, de többnyire ott felejtett zsákmányolt elefánt agyarákat nem a hatóságnak, hanem törzsfőnöküknek szolgáltatják be, annak kincsesládáit gyarapítják.

A bennszülött vadász pedig, akárcsak valamikor, most sem válogat. Azt lövi vagy nyilazza le, ami útjába kerül, bikát, tehenet egyaránt. Sőt nagyobb részt tehenet, hisz ezeknek száma mind erősen túlhaladja a bikákét. Így aztán az is kiderül, hogy bár igazat mondtunk előbb, mikor a vadász mintegy tízezer mázsá behozatalt hetven-nyolcvanezer elefánt életével tettük egyenlővé - az a vadász, aki elefántélet mégsem egy esztendő alatt oltatott ki! Mert az agyarak jelentékeny része a bennszülöttek nehezen fellelhető régi készleteiből, nevezetesen a Francia és Belga Kongó őserdei vadászok mélyéből került napvilágra.

A százéves viszonylatban felsorolt, már a múlt század legvégén hanyatlásnak induló behozatal, a vadászati szükséglet csökkenést mutat. Az elefántcsontot pótló, sokféle szintetikus anyag egyre inkább bűnti a valódi áru utáni érdeklődést. A gramfonok és rádiók általánosítása apasztja a zongora adataim nincsenek, aligha tévedek nagyot, ha ma legfeljebb öt-hatezer mázsára becsülöm az Afrikából kiszállított nyersanyagot, s az évente elejtett elefántok számát csak mintegy tizenötöt teszem.

De ez sem mind legálisan, nem szabályszerű engedéllyel lőtt elefánt! A bennszülöttek közt még mindig sok az orvvadász: a törvénytelenül zsákmányolt és elrejtett agyarak előbb-utóbb mégis napvilágra kerülnek a további folyamatok során.

Itt említem meg, hogy a sok szigorú rendelet és megtorlás ellenére, az elefántcsont-csempészek

vidékenként változó kisebb-nagyobb mértékben, ma is Afrika-szerte folyik. Még Kenyában, Tanganyikában és Rhodesiában is, pedig ott legszigorúbb az ellenőrzés. Gyalogos bennszülött csempészeket lehetetlen nehézségek és sok veszedelem árán, többnyire szeletekre fűrészelt agyarakat juttatni a keleti part lakatlan ismeretlenségébe. Hetekig, néha tán hónapokig is eltart a hosszú, veszélyes szállítás, úttalan őserdőkön keresztül.

A járhatatlan tengerpart sűrű mangrove"-mocsarának titkos rejtekében pedig, nyomorult kis vitorlásán leselkedik a Bombayból átszökött hindu csempész, hogy fekete bőrű üzlettársától olcsón vegyen utat. Csakhogy a partmenti rendőrhatalóság sebes járatható gőzhajócskái révén vannak ám! És indiai csempész legyen a talpán, kinek vitorlás lélekvesztője valamelyik viharos éjszaka védelme alatt egérutat vesz, és kiszökik az állandóan portyázó őrszolgálatok messze hordó reflektorai közt. Szökni kell - hol van még az indiai part!

Valóban kalandos sokat próbált elefántcsontot az, ami annyi kockázat árán éri el célját, a Bombayban olcsó haszonért faragcsáló mesterkezet!

A legnagyobb agyarakról

A tudomásunk szerint legsúlyosabb, vagyis "világrekord" agyarpár: százhet plusz százket, összehát kétszázkilenc kiló. A hajlat mentén mért hosszúságuk pedig háromszázötvenkilenc, illetve százötvenkilenc cm. E bajnoki csodaagyar egykori kézre kerítőjét nem ismerjük. Bennszülöttek találták fel a Kilimandzsáró aljában, 1898-ban. Először a keleti part közelében fekvő Zanzibár szigetre vitték, honnét egy ottani kereskedő közvetítésével a londoni Landsberger & Humble cég tulajdonába jutott. A két fog közül a nagyobbikat idővel a British Museum, a kisebbiket pedig Rodger Woodhouse, híres sheffieldi kőműves vásárolta meg, saját múzeuma számára. Akit netán érdekel, fentebb megtekintheti meg a világ legsúlyosabb elefántagyarait. A szakértők egyébként még mindig kételkednek, vajon a két hatalmas fog valóban összetartozik-e, vagy két különböző elefántnak látszólagos agyara?

A hosszúsági világrekordot egy háromszázötven és háromszázharmincöt centiméteres agyarpár tartja. Ebben lényegesen karcsúbb a fentinél, és együttvéve csak százharminchárom kiló.

Fehérbőrű vadász által elejtett legkülönbözőbb elefánttal az angol P. H. G. Powell-Cotton őrnagy rendelkezett. A századforduló táján zsákmányolt bikájának agyarái nyolcvankilenc plusz hetvennyolc, tehát százhatvanhét kilósak, hosszúságuk kétszázhetvenöt, illetve kétszázhetvenkét centiméteresek. Összehasonlításként szabadjon még saját szemem fényét, a magam löttye nagy elefánt méreteit is ismernem. A nemzetközi hivatalos kimutatás szerint, ez az agyarpár a "világlista" tizedik helyezettje. Vagyis ennél mindössze kilenc nagyobb párról van hivatalos tudomásunk. Súlya hatvanhat plusz hatvankettő, vagyis összesen százhuszonhat kiló, hossza kétszázhatvanhét és kétszázötvenkilenc centiméter. Hogy ennek a kiváló elefántnak elejtése milyen rendkívüli vakszerencse volt, milyen elképesztő véletlen, ezt csak akkor tudjuk kellőképpen méltányolni, ha eszünkbe jut, hogy több ezer afrikai elefántot lönek évente, s hogy évtizedek múlnak el, míg egy-egy ekkora példány kézre kerül. Kilenc évvel ezelőtt löttem, de tudomásom szerint azóta sem esett ennél különb.

19 Sajnos ez a szinte páratlan vadászzsákmány valamennyi tróféámmal egyetemben - Budapest ostroma alatt porrá égett. Évszázadig növesztette csodálatos agyaráit Afrika őserdejében, hogy végül dőlt el, és őket szétbombázott fővárosunk máglyájára. Így csak fényképe és a nemzetközi rekordlistán látható őrzik számomra felejthetetlen emlékét.

Az elefántcsont mai FELHASZNÁLÁSA

Az afrikai elefántcsont minősége vidékenként változó. Általában két főcsoportra osztjuk: puha elefántcsontra. A puha" értékesebb (két-három aranykoronával drágább kilónként), mert könnyebben feldolgoható, ruganyosabb, nehezebben reped a kemény"-nél. A jó minőségű puha" agyarak oly rugalmasak, hogy még kitűnő, hajlékony lovaglópálcát is metszenek belőle, hosszában! A kemény" agyarak megmunkálhatatlanok, nehezebben állja a hőmérséklet szélsőségeit, hamarabb megpattan.

A kelet-afrikai agyarak általában "puhának", míg a nyugati részeken termő, többnyire "kemény"-

. Ha Afrika térképét észak-déli irányban, olyan függőleges vonallal szeljük ketté, mely többé onnyolcadik délkör irányát követi, nagyjában megkapjuk a kétféle csont közti határt. A vonalt e eső terület a puha", a nyugatra eső pedig - tehát többek közt a Belga Kongó nagyrésze is elefántcsont hazája.

Nemcsak az agyarak minősége, nagyságuk is vidékenként változó. Ennek megfelelően, -az előzőkből litett törvényes súlyhatár" se mindenütt egyforma, országonként más-más. Szudánban például, lmas testű, mégis aránylag könnyű agyarú elefántok járnak - már az oldalanként öt-öt kiló csoka is lőhető. Amiből viszont az tűnik ki, hogy az agyar mérete egyáltalán nem függ össze az ásti nagyságával.

A valódi szakértők még többféle minőségű elefántcsontot különböztetnek meg, piaci nevük könnyikust. Legismertebb elnevezés talán a máltai elefántcsont", holott tudjuk, hogy Málta szigetén sohasem járt elefánt, legfeljebb cirkuszi. A név onnét veszi eredetét, hogy a kelet-afrikai agyarszállítmányoknak valamikor Málta volt az átrakódóhelye. A londoni dockok (rakpartok) úgynevezett elefántcsontpadlóján" (ivory floor) tartott agyar-árverés valóban érdekes, sőt os látványosság. Az előzőleg százával, sőt ezrével közszemlére bocsátott, sokféle nagyságú, s minden elefántvadász szájából kicsordítja a kívánat levét.

Bekezdőleg a biliárdozók és zongorázók udvari szállítója" képében mutattam be az elefántot. ont, hogy elefántcsontból nemcsak biliárdgolyó és zongorabillentyű készül, noha ma erre hasznel a beérkező agyarak legtekintélyesebb részét.

A biliárdgolyó-ipar a mintegy öt kilós, vékony, főleg tehát tehénagyarat fizeti meg legjobban lyenből legkönnyebb jó golyóbist esztergályozni. Rendkívül fontos ugyanis, hogy a játék közbe t három golyó teljesen egyforma, vagyis nemcsak egyenlő alakú, súlyú, de rugalmasságú is legyen. Rendszerint éppen három golyó telik ki egy-egy ilyen öt kiló körüli agyarból. A tökéletesen hármás golyósorozat tehát többnyire egyazon agyarból való.

Megtekintettem a legnagyobb angol golyógyártó cég raktárát. Harminc-negyvenezer kész biliárdg sorakozik ott egymás mellé. Négy-öt évig fekszenek állványaikon a golyók, míg tökéletesen kis eljesen megérnek", hogy újbóli pontos mérés és egyeztetés után végül piacra kerülhessenek. Második legnagyobb elefántcsont-átvevők, néhány évvel ezelőtt, még a zongoragyárosok voltak. b zongorák billentyűit mindig elefántcsonttal burkolták. Ezen a téren ma már gyökeres változá . A sokféle műanyagból készülő billentyű oly általánossá válik, hogy előbb-utóbb teljesen kis tcsontot.

A billentyűkészítésre szánt elefántcsont legnagyobb átvevője eddigelé Amerika volt. Példának fel, hogy két világhírű billentyűgyártó cég, mely a húszas években még száz tonna (százezer k ot használt fel évente, tavaly már csak tizenöt tonnát volt hajlandó átvenni I

A következő, tehát mennyiségi sorrendben harmadik tételt, az evőeszköz-gyártás dolgozza fel. an és gyarmatain évszázados divat az elefántcsont-nyelű asztali kés, villa, tömör elefántcsont t salátás evőeszköz. Csaknem gyakoribb a tiszta ezüsből készülnél, főképpen azért, mert sok n és olcsóbban tisztítható. Tudok olyan késes nagyüzemről, melynek évi szükséglete mintegy hú - húszezer kiló elefántcsont!

Finomabb haj- és ruhakefék háta, fésű, sokféle kisebb-nagyobb doboz, szelence, képráma, botny akkfigura, papírvágó, divatos női gomb és ékszer készül ma elefántcsontból. Sok egyéb díszár káról, faragványról és százféle apró műtűrkéről" nem is beszélve. Utóbbiak kifaragásában ma Az elmondottakat vizsgálgatva meglepő, hogy az elefántcsontnak manapság is milyen lényeges szerep jut, nemcsak az iparművészet, hanem még a mindennapi házi szükséglet terén is.

Figyelemre méltó, hogy az értékes nyersanyagnak jóformán egyetlen porcikája sem vész kárba. A orolt feldolgozási ágak hulladékával" töltött zsákok ezrei kerülnek vissza a piacra, törmelé sőt még por alakjában is! Az apró hulladékrészekből bútor-intarziák, parányi dísztárgyak kés csont-fűrészport" pedig csiszolásra, valamint kínai" vagy indiai tinta" előállítására hasz yébként a legrégebb tintakészítési módok egyike, Kínában még ma is használatos; nem tollal, h ka ecsettel írnak vele.

A biliárdgolyók kimetszése után visszamaradó karikákat is mázsaszám szállítják vissza Afrikáb bennszülöttek közt rendkívül kelendők. Fekete bőrű divathölgyek nemrég még saját mestereikkel a csuklójukat-bokájukat díszítő elefántcsont-karikákat, ma már olcsóbban és könnyebben jutna civilizált világ nagyszámú biliárdozója jóvoltából.

Arról a valóban különleges elefántcsontról" sem feledkezhetem meg, aminek néhány példányát I a radzsputánai Dzsaiapur rózsaszínű városának piacteréről. Valamelyik árus előtt, apró, minte yságú, vörös bogyók kapták meg szememet: mindegyikét egy-egy kis olcsó nagyítóüveg kíséretébe telen, turbános eladó. A kemény héjú, skarlátszínű bogyók - valamilyen fának vagy bokornak me ott gyümölcse - üregesek voltak, és parányi fehér dugóval elzárt mákszemnyi lyuk nyílt az old Az árus kihúzta valamelyik dugócskát, s a bogyó tartalmát tenyerembe rázta: apró fehér porsz

t. Mikor pedig a mellékelt nagyítón megvizsgáltam őket, valóban elállt szemem-szám. Mert mindik szilánkocska egy-egy tökéletesen kifaragott, porszemnyi elefántnak bizonyult! Négy lábú, agaras, elefántcsont-elefántnak! Volt bogyó, amelyikben hús, de olyan is volt, amelyikben ötven fehér szemetecske rejtőzött - ötven tagú elefántcsorda, egyetlen borsó-szemben! Szinte felfoghatatlan az a csodálatos kezűgyesség, az az emberfeletti türelem, amivel a szabad szemmel alig látható szobrocskákat - bizonyára nagyítón keresztül - ki lehetett faragni.

Még két említésre méltó példa:

Jártam olyan indiai fejedelemmel, kinek ezeregyéjszakai palotájában az ajtófélfákat egy-egy hatalmas, embernél jóval magasabb elefántagyar helyettesítette ... Amerikában pedig elefántcsont-porból készült "ivory jelly" (elefántcsont kocsonya) néven árusított, ócska lekvárt ett. Fejedelmi ajtófélfától olcsó lekvárig!

S az a sok minden, ami e két véglet közé esik, aminek egy kis részét az előzőkben felsorolni elkezdtem, nem egyéb egy hattonás állatóriás szemfogánál! Ezért a fogért oltottuk ki hosszú elefántmillióinak életét!

Az elefántcsont utáni kereslet azonban rohamosan apad. Értéke csökken, múlt századbeli tetőpontjára sosem közelíti meg többé. Az elkövetkezendő korszak tehát nyugodalmasabb világot, erő múltnál édesebb jövőt ígér az elefántnak. Sokat üldözött nemzetsége felett újra emelkedő ideig-óráig. Talán néhány évszázadig. De semmi esetre sem beláthatatlan ideig!

Mert a jövő ködéből végzetes veszedelem körvonala bontakozik elő: a civilizáció környértele tartóztatható, előbb-utóbb az utolsó elefántot is elsodró árja.

A civilizáció, mely az általa ígért életszínvonalért magas vámot szed: az őstermészet életét. Rohamosan, menthetetlenül szaporodunk. Az emberiségnek nemcsak száma, igénye is gyarapszik. Egyre magasabb, az eddiginél külön színvonalra törekszünk. Egyre több termőföldre, több nyersanyagra - több fára van szükség.

Az őserdőnek tehát pusztulnia kell.

Percenként, másodpercenként dőlnek ki a faóriások, halálos reccsenésük világszerte hallható. A dőlők fogyatkozásával pedig kikerülhetetlenül együtt jár az őstermészet sok egyéb szépségének, szűntelése, számszerű csökkenése.

Szorongó szívvel látjuk ezt, akik a természetben leljük örömünket, testünk-lelkünk patikáját. Tudjuk, hogy veszteségünk pótolhatatlan. Pedig lehetőleg fékezzük a folyamatot, világszerte gyarapítjuk természet- és vadvédelmi intézményeinket, egyre szorosabbra fogjuk vadásztörvényeinket. Karöltve dolgozunk, vadászok és természetvédők, kezét fogva igyekszünk gátat vetni az árnak.

De egyre nehezebben győzzük.

Az utolsó magyar bölényt, hajdani rengetegeink e marcona ősvadját, Mátyás király valamelyik íjászja juttatta el, Zólyom megyében. Erdélyben még eltengődött néhány évszázadig, 1762-ben ott is magyartalált.

A nyugat-amerikai prérók néhány bölénymillióinak, alig egy század leforgása után, csak hűlt hely maradt.

Dél-Afrika nemrég meseszerű vadállománya, előző nemzedékünk híres vadászterülete, elnéptelenedett. A folyótól délre csak emlék már a vadállat nyoma.

Oldalakon át folytathatnám a keserű példákat.

És sajnos nem tudok kételkedni abban, hogy eljön az idő - hiszen természetszerűleg el kell jönnie -, amikor földünknek nem áll többé módjában, hogy az elefántgyomor kielégítésének luxusát engedje. Ha pedig neki sem biztosíthatjuk többé mindennapi kenyerét - azt a csekély néhány mázsás fejletlen lesz ő is a magyar bölény útját választani.

Le fog lépni erről az agyoncivilizált színpadról.

Csak villogó fogdárdáit, a köréjük szövődött sok évezredes legendát - na meg a belőlük faragott tárgyakat hagyja ránk emlékebe.

Vége

1932-33. és 1933-34. évi expedícióimon

A KÖVETKEZŐ nagyvadakat lőttem:

Afrikát elefánt (*Elephas africanus*)4 db
Fekete orrszarvú (*Rhinoceros bicornis*) 3 db

Kafferbivaly (<i>Syncerus caffer caffer</i>)	15 db
Oroszlán (<i>Felis leo</i>)	8 db
Párduc v. leopárd (<i>Felis pardus</i>)	1 db
Gepárd (<i>Acinonyx jubatus</i>)	2 db
Jávorantilop v. Eland (<i>Taurotragus oryx</i>)	4 db
Nagykudu (<i>Strepsiceros strepsiceros</i>)	2 db
Bongó (<i>Boöcercus euryceros</i>)	3 db
Szitutunga (<i>Limnotragus spekei</i>)	1 db
Fekete lóantilop v. Sable (<i>Hippotragus niger</i>)	1 db
Fakó lóantilop v. Roan (<i>Hippotragus equinus</i>)	1 db
Coke-féle tehéantilop v. Kongóni (<i>Bubalis cokei</i>)	2 db
Jackson-féle tehéantilop (<i>Alcelaphus lelwel jacksoni</i>)	1 db
Neuman-féle tehéantilop (<i>Alcelaphus lelwel neumani</i>)	1 db
Topi antilop (<i>Damaliscus jimela</i>)	10 db
Fehér szakállas gnu (<i>Gorgon taurinus albo jubatus</i>)	2 db
Vízibak (<i>Kobus ellipsiprymnus</i>)	3 db
Sing-sing vízibak (<i>Kobus defassa</i>)	1 db
Beisa Oryx (<i>Oryx beisa</i>)	5 db
Bojtosfülü Oryx (<i>Oryx beisa callotis</i>)	3 db
Ward-féle reedbuck v. nádiantilop (<i>Redunca redunca wardi</i>)	1 db
Impalla (<i>Aepyceros melampus</i>)	5 db
Uganda kob (<i>Adenota kob thomasi</i>)	2 db
Grant-gazella (<i>Gazella granti</i>)	2 db
Roberts-gazella (<i>Gazella granti robertsi</i>)	2 db
Thomson-gazella (<i>Gazella thomsoni</i>)	11 db
Dorcas-gazella (<i>Gazella dorcas</i>)	2 db
Waller-gazella v. Gerenuk (<i>Lithocranius walleri</i>)	3 db
Vörös duiker (<i>Cephalopus natalensis</i>)	2 db
Steenbok (<i>Rhaphicerus campestris</i>)	3 db
Kirk-féle dikdik v. törpe antilop (<i>Rhynchotragus kirki</i>)	2 db
Grant-féle zebra (<i>Equus zebra</i>)	13 db
Grévy-féle zebra (<i>Equus grevi</i>)	1 db
Varacskos disznó (<i>Phacochoerus aethiopicus</i>)	2 db
Foltos hiéna (<i>Crocuta crocuta</i>)	3 db
Hiénakutya (<i>Lycaon pictus</i>)	11 db
Karakál v. afrikai hiúz (<i>Caracal caracal</i>)	1 db
Méhészborz (<i>Mellivora ratel</i>)	2 db
Sakál (<i>Canis lupaster</i>)	3 db

Összesen	144 db

63.2336 KOSSUTH NYOMDA, BUDAPEST

FELELŐS KIADÓ A SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA

FELELŐS SZERKESZTŐI SZÁSZ IMRE

MŰSZAKI VEZETŐ: JÁNOSA ISTVÁN

KÉPSZERKESZTŐ: LORANT PÉTERNÉ

MŰSZAKI SZERKESZTŐ: PÓLYA LAJOSNÉ

a címlap és a borító rudas klára munkája

KÉSZÜLT AZ MSZ 5601-59 ÉS 5602-55 SZABVÁNYOK SZERINT

MEGJELENT 30 000 PÉLDÁNYBAN, 17.75 (A/5) ÍV TERJEDELEMBEN,

4 ÍV MŰMELLÉKLETTEL

Sz 120 b 6366

